

Marijas Vargas Ljosa

MIESTAS IR ŠUNYS

Marijas Vargas Ljosa

MIESTAS IR ŠUNYS

Romanas

VILNIUS 1969

Марио Варгас Льоса
ГОРОД И ПСЫ
«Молодая гвардия», 1965

Vertė
PETRAS VELIČKA

PIRMOJI DALIS

K i n a s. Mes dedamės didvyriais, todėl kad esame bailiai, ir šventaisiais, todėl kad esame pikti; mes dedamės žudikais, todėl kad norime, pakol gyvi, nužudyti savo artimą; mes vaidiname, todėl kad iš prigimties esame melagiai.

Žanas Polis Sartras

I

— Keturios,— pasakė Jaguaras.

Blandžioje šviesoje, sruvenančioje iš apdulkėjusio plafono, buvo matyti, kaip rūstūs veidai pragiedrėjo: pavojus aplenkė visus, išskyrus Porfiriją Kavą. Kauliukai sustingo ir dabar ryškiai baltavo ant nešvarių grindų. Vienas rodė tris akis, kitas — vieną.

— Keturios,— pakartojo Jaguaras.— Kas eina?

— Aš,— burbtelėjo Kava.— Aš sakiau keturios.

— Judinkis,— tarė Jaguaras.— Pats žinai — antras langas iš kairės.

Kavai pasidarė šalta. Prausykloje lango nebuvo, ir nuo miegamojo ją skyrė tik plonos lentinės durys. Praeitomis žiemomis vėjas pūtė tik miegamuosiuose, pro plyšius ir išmuštus langus, o dabar jis švaistėsi po visą pastatą ir naktimis švilpė prausyklose, išpustydamas ir smarvę, ir per dieną susikaupusią šilumą. Bet Kava, gimęs ir augęs kalnuose, buvo pripratęs prie šalčio. Jis nušiurpo iš baimės.

— Visi? Galima gulti?— mirksėdamas mieguistomis akutėmis, paklausė Pitonas — didžiulis, griausmabalsis, su riebių plaukų kupeta ant pakaušio. Jo galva didelė,

veidas smulkutis, burna nuolat pravira, prie atvipusios apatinės lūpos prilipęs tabako trupinėlis.

Jaguaras pasigręžė į jį.

— Už valandos man į sargybą,— pasakė Pitonas.— Kad bent valandėlę nusnūdus.

— Eikite,— tarė Jaguaras.— Penkiomis pažadinsiu.

Pitonas ir Garbanius išėjo. Suklupęs ant slenksčio, kažkuris nusivelniavo.

— Kai tik pareisi, pažadink mane,— tarė Jaguaras.— Ir nesikuisk ilgai. Netrukus dvylikta.

— Gerai,— tarė Kava. Jo veidas, visados mįslingas, dabar atrodė išvargęs.— Einu apsirengti.

Jie išėjo. Miegamajame buvo tamsu, bet Kava neužkliudė eilėmis sustatytų lovų; šitą ilgą aukštą kambarį jis pažinojo kaip savo kišenes. Dabar čia buvo tyku, ramu, nebent tik kas užknarkdavo arba sumurmėdavo per miegą. Jis prisėlino prie savo lovos, antros iš dešinės, žemutinės, metras nuo durų. Apgraibom imdamas iš spintos batus, kelnes ir slepiamos spalvos palaidinę, užuodė tabako kvapą, einantį iš burnos negrui Valjanui, miegančiam viršutinėje lovoje, matė, kaip baltuoja tamsoje dvi eilės stambių jo dantų. „Graužikas",— pagalvojo Kava. Tykiai, neskubėdamas jis nusivilko flanelinę mėlyną pižamą, apsirengė, užsisiautė gelumbinę striukę. Po to, atsargiai stypčiodamas,— batai girgždėjo,— priėjo prie Jaguaro lovos. Tas miegojo kitame gale, prie pat prausyklos.

— Jaguarai. . .

— Še. Imk.

Kava ištiesė ranką. Abu daiktai buvo šalti, vienas dar ir šiurkštus. Elektrinį žibintuvėlį Kava pasiliko rankoj, dildę įsibruko į kišenę.

— Kas budi?— paklausė Kava.

— Rašytojas ir aš.

— Tu?

— Mane pakeitė Palaižūnas.

— O kituose būriuose?

— Bijai?

Kava nieko neatsakė. Pirštų galais nutykino link durų. Atsargiai atidarė vieną pusę, ji girgžtelėjo.

— Vagys!— kažkas suriko tamsoje.— Budintis, duok jam!

Balso Kava nepažino. Jis pažvelgė į tuščią kiemą, dulsvai apšviestą žibintų iš aikštės, skiriančios kadetų kareivines nuo pievos. Trijų cementinių blokų kontūrus gožė rūkas, ir penkto kurso būstas dūlavo it pamėklė. Kava išėjo. Nugara atsišliejęs į sieną, pastovėjo, nieko negalvodamas. Dabar jis buvo vienut vienas, net Jaguarui negrėsė joks pavojus. Jis pavydėjo tiems, kurie miega,— ir kadetams, ir seržantams, ir net kareiviams, knarkiantiems po stogine kitapus aikštės. Suprato, kad išvis negalės pasijudinti iš baimės, jei pastovės dar valandėlę. Akimis išmatavo atstumą — reikia pereiti kiemą, paskui aikštę, slapstantis šešėlyje, aplenkti valgyklą, tarnybines patalpas, karininkų butus, paskui vėl kiemą, mažą, asfaltuotą, pasiekti mokomąjį korpusą. Ten pavojaus nėra — sargybinis ten neužsuka. Po to — atgal. Norėjo nieko negalvoti, viską daryti aklai, kaip mašina. Jis tik šią akimirką suvokė, kad lig šiol gyveno pagal nustatytą tvarką, kad viską už jį sprendė kiti. Dabar padėtis pasikeitė. Jis jautė atsakomybę, ir jo smegenys dirbo nepaprastai ryškiai.

Jis vėl leidosi į priekį, glaustydamasis sienų. Per kiemą nėjo — nugūrino palei penktojo kurso kareivines. Priėjęs kampą, sužiuro: priešais buvo aikštė, be galo didelė ir paslaptinga, juosiama retos eilės žibintų su rūko aureolėmis. Toliau — ten, kur nepasiekė šviesa,— juodoje nakties tamsoje jis įžiūrėjo pievą. Kai

būdavo nelabai šalta, budintieji voliodavosi žolėje, miegodavo, šnibždėdavosi tarpusavy. Jis tikėjosi, kad šį kartą jie pliekia kortomis kur nors prausykloje. Vengdamas apšviestų vietų, jis sparčiai nudrožė palei kairiąją pastatų eilę. Bangų ošimas stelbė jo žingsnius — vandenynas buvo čia pat, kitapus sienos, už virtinės uolų. Atsidūręs prie karininkų korpuso, jis krūptelėjo ir paspartino žingsnį. Perėjęs aikštę, nėrė į pievos tamsą. Kažkas sušiugždėjo visai arti, ir kone jau nuslopinta baimė vėl atgijo, pakirto kojas. Jis palūkuriavo — netoli, už kokių trijų žingsnių, tartum jonvabaliai baikščiai spingsojo lamos akys. „Eik šalin",— sušvogždė jis. Lama nesijudino. „Kad tave kur galas! Kada gi ji miega?— pagalvojo jis.— Ir neėda. Kaip ji dar ir gyva?" Jis leidosi tolyn. Prieš pustrečių metų, kai atvažiavo į Limą mokytis, jis labai nustebo, pamatęs, kad tarp pilkų, apipelėjusių mokyklos sienų drąsiai slampinėja ši kalnų gyventoja. Kas, iš kokio kalnų užkaborio atvežė ją į sostinę? Jei kadetai rungtyniaudavo, bandydami rankos taiklumą, ji abejinga stovėdavo, atsainiai lenkdamasi byrančių akmenų. „Kaip indėnai",— pagalvojo Kava. Dabar jis kopė laiptais, į klasę. Batų girgždesys jo nebebaugino — čia nebuvo nė gyvos dvasios, tik suolai ir katedra, vėjas ir šešėliai. Plačiais žingsniais jis perėjo galeriją. Sustojo. Blyškioje žibintuvėlio šviesoje įžiūrėjo langą. „Antras iš kairės",— sakė Jaguaras. Ir tikrai, stiklas vos laikėsi. Jis įniko dilde gramdyti glaistą, jis buvo drėgnas. Paskui atsargiai išėmė stiklą, paguldė ant grindų. Iš vidaus apgrabaliojęs lango rėmą, užčiuopė kilpelę ir kabliuką. Langas atsilapojo. Jis įlipo vidun, blykstelėjo žibintuvėliu; ant vieno stalo, šalia mimeografo, buvo sudėtos trys krūvelės bilietų. Jis perskaitė. Dvimėnesinis chemijos egzaminas. Penktas kursas. Klausi-

nėjimo laikas — keturiasdešimt minučių." Bilietus atspausdino dieną, dar tebeblizgėjo dažai. Jis skubiai, nesigilindamas, nusirašė į knygutę klausimus. Užgesino žibintuvėlį, sugrįžo prie lango, išlindo pro rėmą ir nušoko žemėn. Stiklas sužvangėjo, sutraškėjo po kojom. „Ak, velnias!"— sudejavo jis. Iš baimės nutirpo gyslos. Jis laukė: tuoj pakils triukšmas, kaip kulkos pasipils karininkų šūksniai. Tačiau buvo tylu, tiktai krūtinė sunkiai kilnojosi, švilpė gerklėje. Palaukė dar. Paskui — užmiršęs, kad galima įsižiebti kišeninę lemputę,— apgraibom surankiojo stiklo skeveldras ir susidėjo į kišenes. Atgal ėjo nebijodamas. Jam norėjosi kuo greičiau pasiekti kareivines, šmurkštelėti į lovą, užsimerkti ir užmigti. Kieme, mėtydamas iš kišenės stiklus, susipiaustė rankas. Prie durų pastovėjo — buvo visai nusigalavęs. Kažkas išėjo jo pasitikti.

— Turi?— paklausė Jaguaras.

— Taip.

— Einam į prausyklą.

Jaguaras ėjo pirmas. Jis abiem rankom pastūmė prausyklos duris. Gelsvoje blandžioje šviesoje Kava pastebėjo, kad Jaguaras basas. Jo kojos buvo didelės, baltos, nešvariomis panagėmis, dvokė.

— Sudaužiau stiklą,— tyliai pasakė Kava.

Jaguaro rankos įsikibo į jo striukės skvernus. Kava susverdėjo, bet nenuleido akių nuo pikto žvilgsnio, jį varsčiusio iš po lenktų blakstienų.

— Tu laukinis,— sušvogždė Jaguaras.— Ko iš tokio daugiau lauksi! .. Na, jei įkliūsime, paminėsi mano žodį.

Jis laikė Kavą už striukės skvernų. Kava pamėgino atplėšti jo rankas.

— Leisk!— sušnypštė Jaguaras, ir Kava pajuto ant veido seilių lašelius.— Laukinis!

Kava ištrūko.

— Ten nieko nebuvo,— sušnibždėjo jis.— Niekas nematė.

Jaguaras jį pastūmė ir prikando dešinės rankos krumplius.

— Tai ką, negi aš niekšas?— paklausė Kava.— Jei įklimpsime, aš atsakau vienas, ir viskas.

Jaguaras jį nužvelgė nuo galvos iki kojų ir šyptelėjo.

— Ech tu, laukini pasmirdęs,— tarė jis.— Susišlapinai iš baimės. Pažiūrėk, kokios tavo kelnės.

Jam išgaravo iš galvos namas Salaverio gatvėje, Naujojoje Magdalenoje, kur buvo apsistojęs, kai tik atvažiavo į Limą, ir aštuoniolikos valandų kelionė mašinoje, kai pro šalį šmėkščiojo skurdūs kaimeliai, dykynės, tvoros, jūros lopinėliai, medvilnės pasėliai, kaimai, pliažai. Jis prispaudė nosį prie stiklo, drebėdamas nuo jaudinimosi: „Aš pamatysiu Limą." Mama tolydžio jį glėbė ir šnibždėjo: „Riči, Rikarditai." Jis galvojo: „Ko ji verkia?" Kiti keleiviai snaudė, skaitė, o šoferis be perstojo niūniavo kažkokią linksmą dainelę. Rikardas žiūrėjo pro langą, ir rytą, ir dieną, ir vakare — vis laukė, kad štai tuoj, kaip eitynėse su deglais, sumirgės sostinės žiburiai. Nejučia merkėsi akys, jos atrodė lyg smėlio pripiltos, o garsai lyg už sienos, bet ir snausdamas jis vis šnibždėjo: „Neužmigsiu." Staiga kažkas jį švelniai papurtė. „Atvažiavome, Riči, pabusk." Jis sėdėjo mamai ant kelių, priglaudęs galvą prie jos peties. Buvo šalta. Jos lūpos palietė jo lūpas, ir jam pro miegus pasirodė, kad, kol snūduriavo, jis pavirto į kačiuką. Dabar jie važiavo palengva; jis lyg pro miglą matė namus, žiburius, medžius, o gatvė buvo

ilgesnė, negu didžioji gatvė Čiklajuje. Jis ne iš karto sumojo, kad visi jau išėję. Šoferis vis dar kažką dainavo, bet kažkaip tingiai. „Kas jis toks?"— šmėkštelėjo galvoje. Ir vėl jis neapsakomai panoro patekti Limon. Taip buvo jau užvakar, kai mama jį pasivadino į šalį, kad teta Adelina negirdėtų, ir pasakė: „Tėvelis nemiręs, tai netiesa. Jis ilgai keliavo, o dabar pargrįžo ir laukia mūsų Limoje."

„Atvažiavom",— pasakė mama. „Salaverio gatvė, jei neklystu?"— prodainiu tarė šoferis. „Taip, trisdešimt aštuntas",— atsakė mama. Jis užsimerkė, lyg miegodamas. Mama jį pabučiavo. „Kodėl ji mane bučiuoja į lūpas?"— pagalvojo Rikardas, dešiniąja ranka jis tvirtai laikėsi už sėdynės. Mašina kelis kartu pasigręžė ir pagaliau sustojo. Neatsimerkdamas jis tvirtai prisiglaudė prie mamos — ji vis taip pat jį laikė ant rankų. Staiga ji visa pasitempė. Kažkas pasakė: „Beatrisa." Kažkas atidarė duris. Kažkas jį pakėlė,— jo kūnas pasidarė lengvas kaip pūkelis,— pastatė ant žemės, ir jis atsimerkė: mama apsikabinusi bučiavosi su kažkokiu vyriškiu. Šoferis nebedainavo. Gatvė buvo tuščia ir tyli. Jis lūkuriuodamas žiūrėjo čia į vyriškį, čia į mamą. Pagaliau mama paleido vyriškį, atsisuko į jį ir tarė: „Riči, čia tėvelis. Pabučiuok jį." Jį vėl iškėlė aukštyn nepažįstamos vyriškio rankos, sumitęs veidas prisilenkė prie jo, balsas sukuždėjo jo vardą, sausos lūpos palietė skruostus. Jis susigūžė.

Jis užmiršo viską, kas buvo toliau: šaltas svetimo guolio paklodes, ir vienumą, su kuria kovojo, mėgindamas ką nors įžiūrėti tamsoje, ir liūdesį, kaip replėmis gniaužiantį širdį. „Ar žinai, kodėl lygumų lapės staugia tamsoje kaip paklaikusios?— kadaise šnekėjo teta.— Tylos bijosi." Jam norėjosi šaukti, kad kaip nors atgytų šis negyvas kambarys. Atsikėlė ir basas, puspli-

kis, drebėdamas iš gėdos (o jei kas įeitų, pamatytų?), nuėjo prie durų. Priglaudė skruostą prie medžio. Nieko negirdėti. Sugrįžo į lovą ir pratrūko raudoti, užsiėmęs burną abiem rankom. Švito, gatvė atgijo, o jis vis gulėjo atmerktomis akimis, gaudydamas kiekvieną garsą. Laikas bėgo, pagaliau jis išgirdo. Jie kalbėjosi tyliai, jo ausis pasiekė tik nesuprantamas dudenimas. Paskui ten nusijuokė ir subruzdėjo. Paskui — durų girgždesys, žingsniai, šlamesys, pažįstamos rankos apklostė jį, pažįstamas karštas kvapas dvilktelėjo į veidą. Jis atsimerkė, mama šypsojosi. „Labas rytas,— švelniai pasveikino jį.— Argi tu nepabučiuosi mamos?"— „Ne",— atsakė jis.

„Aš galėčiau pas jį nueiti ir paprašyti dvidešimt solių, bet jis ims verkšlenti ir pasakys: imk keturiasdešimt, penkiasdešimt, o tai tas pats, kas pasakyti, aš tau atleidžiu už mamos įžeidimą, ir valkiokis, kiek patinka, o man duok atsimestinių." Alberto lūpos tyliai kruta po nertiniu šaliku, kurį jam prieš du mėnesius padovanojo motina. Beretė užsmaukta ant ausų, apykaklė pastatyta — šilta. Petys pripratęs laikyti šautuvą, jo nė nejauti. „O gal nuėjus ir jai pasakius, kad tuščiai nesispyriotų, tegu jis kas mėnesį atsiunčia čekį, kol atsiprašys ir sugrįš namo, bet aš jau žinau, ji pravirks, pasakys, kad reikia nešti savo kryžių, kaip mūsų išganytojas kad nešė, o jei net sutiks, tai kada dar tas bus — vis tiek rytoj negausiu dvidešimt solių." Pagal statutą budintysis turi vaikščioti po aikštę ir savo kurso kiemą, bet Albertas žingsniuoja šen ir ten tarp korpuso ir aukštos tvoros, skiriančios mokyklos fasadą nuo gatvės. Pro nusišėrusius geležinius virbus jis mato dryžėtą kaip zebro šonas asfaltuotą takelį, vingiuojantį pro pi-

nučius, ir virtinę uolų; jis girdi, kaip dūžta į krantą bangos; kada prasisklaido rūkas, jis tolumoje įžiūri žvilgantį bangolaužį, ietim įsmigusį jūron Pungo paplūdimyje, o dar toliau — mirgančius žiburius, pusračiu juosiančius nematomą įlanką. Tai jo rajonas, Mirafloresas. Karininkas tikrina budinčius kas dvi valandos; ką gi, už valandos jis bus laisvas. O tuo tarpu Albertas galvoja, kaip šeštadienį eis į miestą. „Gal šį filmą susapnuos dešimtys mūsiškių tipų. Prisižiūrės kelnėtų bobų, visokių kojų, pilvų, ir šio, ir to, ir užprašys apsakymėlių, ir iš anksto sumokės, tik kada aš juos parašysiu, jei rytoj reikia laikyti chemiją ir dar Jaguarui mokėti už klausimus? Tiesa, Valjanas mainais už laiškus gal man per egzaminus pasakinės, bet ar gali pasikliauti negru? .. Gal kas paprašys laiškų parašyti, tik ar sumokės gale savaitės, jei trečiadienį viską prašvilpė pas Hibridą arba pralošė kortomis? Žinia, galima pasipinigauti iš nubaustųjų, jeigu paprašys nupirkti cigarečių,— atsiteisiu laiškais ar apsakymėliais, o gal rasiu kur valgykloje, ar klasėj, ar išvietėj piniginę su dvidešimt solių, arba įsigausiu į kareivines pas šunis ir pasirausiu jų spintose ir surinksiu dvidešimt solių, iš kiekvieno po penkiasdešimt sentavų, atidaręs keturiasdešimt spintų,— niekas nė nepabus, o jau po penkiasdešimt iš spintos tai prigrandysiu, arba nueisiu pas seržantą ar leitenantą, pasakysiu — paskolinkite dvidešimt solių, man irgi reikia nueiti pas Auksakoję — argi aš ne vyras... A, velnias, kas ten šūkaloja? .."

Albertas ne iškart pažįsta balsą ir ne iškart suvokia, kad jis — budi, tik dabar ne ten, kur pridera. Kažkas šaukia dar garsiau: „Ką jis ten veikia?", ir šįkart, pakirdęs iš susimąstymo, jis pasitempia, pakelia galvą ir tarsi verpete mato įeinamosios būdelės sienas, kareivius, sėdinčius ant suolo, bronzinį didvyrį, plika špaga

grūmojantį rūkui ir šešėliams; širdis daužosi, jį suima baimė, lūpos nevalingai kruta. Tarp jo ir didvyrio, už kokių penkių metrų, stovi leitenantas Remichijas Uarina ir, įsisprendęs į šonus, žiūri į jį.

— Ką jūs čia veikiate?

Leitenantas eina artyn. Už jo pečių Albertas mato ant akmeninio postamento tamsią samanų dėmę — jis tik spėja, kad ten samanos: šviesa, sklindanti iš įeinamosios būdelės silpna, blandi, o gal jam tik taip pasirodė, juk kareiviai neseniai valė paminklą.

— Na,— klausia leitenantas, eidamas prie jo.— Ką pasakysite?

Albertas stovi kaip nudiegtas, tiesiai, įsitempęs, pridėjęs ranką prie beretės, o smulkutis karininkas, pasklidas rūke, irgi nejuda ir nepakelia rankos nuo diržo.

— Leiskite paprašyti patarimo, senjore leitenante,— sako Albertas. „Gal pasakyti, kad skauda pilvą, tverti negaliu, reikia išgerti aspirino, arba kad mama mirtimi vaduojasi, arba kad lamą kažkas pašovė, o gal jo paklausti: „Prašau leisti kreiptis asmeniniu reikalu."

— Noriu paklausti,— kaip styga išsitempė Albertas. „. . .gal pasakius, kad mano tėvelis generolas, kontradmirolas, maršalas, jei mane nubausite, tai ir liksite amžinai leitenantas, ir dar galima. . ."— Grynai asmeniškas klausimas.— Valandėlę jis abejoja, paskui meluoja:— Pulkininkas sakė, kad galima kreiptis į karininkus su klausimais. Asmeniškais reikalais.

— Vardas, pavardė, būrys,— sako leitenantas. Jis nuleidžia rankas — dabar jis dar mažesnis, dar nepavaizdesnis,— žingtelėjo į priekį, ir Albertas visai čia pat mato smailą nosytę, išsprogusias akis, surauktą kaktą, visą apskritą jo snukutį, iškreiptą grimasos, turinčios reikšti nepalenkiamą valią, o iš tikrųjų rodančios nebent pasipūtimą. Taip jis raukiasi, kada skiria

savo paties išrastą bausmę: „Būrininkai, įkrėskite kaš trečiam ir septintam po šešias baudas."

— Albertas Fernandesas, penktas kursas, pirmas būrys.

— Koks reikalas?— sako leitenantas.— Greičiau.

— Aš, rodos, susirgau, senjore leitenante. Taip sakant, psichiškai. Kasnakt mane kankina košmarai.— Albertas ramiai nuleidžia akis, kalba lėtai, galva tuščia, liežuvis pats pliauškia kažkokius niekus — nei į tvorą, nei į mietą.— Baisu apsakyti, senjore leitenante. Čia aš kažką piaunu, čia mane vejasi žvėrys su žmogaus galvomis. Pabundu visas apsipylęs prakaitu. Tiesiog siaubas, senjore leitenante, garbės žodis.

Leitenantas stebeilija kadetui į veidą. Albertas pastebi, kad išsprogusiose jo akyse įsižiebė blausios nepasitikėjimo ir nustebimo kibirkštėlės. „O kas būtų, jei staiga imčiau ir susijuokčiau, pravirkčiau, užbliaučiau, pabėgčiau." Leitenantas Uarina baigė jį tyrinėti ir staigiai žingtelėjo atgal.

— Tai kas aš jums, po velniais, kunigas koks, ar ką?— užriko jis.— Tėvų pasiklauskite.

— Aš nenorėjau jūsų gaišinti, senjore leitenante,— lemena Albertas.

— Ė, o kas čia?— sako leitenantas, versdamas akis ir kišdamas smailą nosytę artyn prie raiščio.— Jūs budite?

— Taip, senjore leitenante.

— Tai argi nežinote: kol gyvas, negalite pasišalinti iš posto?

— Žinau, senjore leitenante.

— O jis su asmeniškais klausimais lenda? Jūs kretinas!— Albertas užgniaužia kvapą, leitenanto veidelis nebesiviepia, burna plačiai atverta, akys — dar plačiau, kaktoje susimeta raukšlės. Jis juokiasi.— Kreti-

nas, velniai jus parautų! Eikite į savo postą. Ir pasakykite ačiū, kad išvengėte bausmės.

— Klausau, senjore leitenante.

Albertas atiduoda pagarbą, apsisuka ir mato viena akim, kaip sargybiniai raitosi, kad nesusijuoktų. Jis girdi už nugaros: „Tai kas aš jums, po velniais, kunigas koks, ar ką?" Priekyje, kairėje, stovi trys cementiniai korpusai: penktas, ketvirtas ir trečias, kur gyvena šunys. Toliau — sporto kompleksas: tankia žole apželusi futbolo aikštė, sporto aikštelė, sutrešusios tribūnos. Dar toliau, po skylėta pastoge, kur miega kareiviai, dunkso ruda siena; ten baigiasi karo mokyklos teritorija ir prasideda plati Perlos dykvietė. „O jei leitenantas būtų pažiūrėjęs žemyn ir pamatęs mano batus; o jei Jaguaras bus negavęs bilietų; o jei ir gavo, vis tiek skolon neduos; o jei nusitrenkčiau pas Auksakoję ir pasakyčiau: esu iš mokyklos, čia aš pirmą kartą, mano ranka laiminga; o jei pareičiau namo, į Diego Ferę, ir vaikinus paprašyčiau dvidešimt solių; o jei užstatyčiau laikrodį; o jei klupsiu su chemija; o jei rytoj išeisiu į patikrinimą be batų šniūrelių — kliūsiu kaip didelis." Albertas eina pamažu, koja už kojos, jau savaitė, kai batai be šniūrų ir kas akimirką gali nusmukti. Jis nuėjo pusę kelio nuo paminklo ligi kareivinių. Prieš dvejus metus penktas kursas gyveno palei sporto aikštelę, o šunys — arčiau sargybos būdelės; na, o ketvirtas visada būdavo viduryje, apsuptas priešo. Paskiau atėjo naujas viršininkas ir sutvarkė kaip dabar. Naujasis taip aiškino: „Kaimynystės su herojum, davusiam mokyklai vardą, reikia nusipelnyti. Nuo šiol trečio kurso kadetai miegos tolimiausiame korpuse. Kas kursas jie vis artės prie herojaus statulos. Aš tikiuosi, kad, baigę mokyklą, jie bent truputėlį bus panašūs į Leonsiją Pradą, kovojusį už mūsų šalį,

kada ji dar neturėjo dabartinio savo vardo. Kariuomenėje gerbiami simboliai, šimts velnių!"

„O jei nudžiaučiau šniūrelius iš Arospodės, būčiau paskutinis niekšas: kam vogti iš saviškio, iš miestiečio, jei čia lig valiai atvykėlių, jiems juk eiti į miestą ar neiti — tas pat, taigi pasiieškosiu kito. O jei nušvilpus kam nors iš Ratelio, Garbaniui arba Pitonui, tie — bestijos prakeikti, irgi negalima: bilietų neduos, vėl susikirsiu iš chemijos. O jei Palaižūnui? Per didelė garbė tokiam varvanosiui, aš negrui į akis pasakiau: „Ko tu susidėjai su tuo stipena?" Ir iš akių matyti — bailys tas negras, nors vaizduoja didvyrį,— visi jie bailiai,— spokso, akis išvertęs, makaluoja kaip šuns uodega, kas jam pižamą nukniaukė? Užmušti grasina. O čia pat leitenantai, čia pat seržantai, o jis bliauna: „Atiduokite pižamą, man šią savaitę į miestą eiti reikės", na, galėjo išplūsti, apvelniuoti, tada vožti į sprandą, bent būtų paaiškinęs, kam jam ta pižama, bet kad šitaip per patikrinimą plėšti iš rankų — ne, tai jau velniai žino kas. Dėti į srėbtuvę Palaižūnui, kad jam baimė išgaruotų, o šniūrelius nušvilpsiu Valjanui."

Jis nupėdino ligi tako, vedančio į penkto kurso kiemą. Buvo drėgna tamsi naktis, šniokštė jūra, ir Albertas vaizdavosi ten, už cemento sienos, tvankią ūkaną ir lovose susirietusius vaikinus. „Tikriausiai guli lovoje, tikriausiai sėdi prausykloje, tikriausiai išėjo, tikriausiai padvėsė, ak, kur tu, mano Jaguarėli?" Blyškioje žibintų šviesoje, sklindančioje iš aikštės, tuščias kiemas panašus į kaimo aikštę. Budinčiųjų nematyti. „Tur būt, pliekia kortomis, kad taip turėčiau pinigėlį — vieną — ta-ra-ra — pinigėlį, išloščiau dvidešimt solių, o gal ir daugiau. Lošia tikriausiai ir, be abejo, klausimus man duos skolon, o aš jam parašysiu laiškų, apsakymėlių, per trejus metus nieko man, biaurybė, neužsakė, viskas

velniop, vis tiek mane sukirs iš chemijos." Jis apeina galeriją: nė gyvos dvasios. Įsėlina į pirmo ir antro būrio miegamuosius; prausyklos tuščios; vienoje dvokia. Apžiūri visas prausyklas, vieną po kitos, tyčia trepsi kuo garsiau, bet kadetai alsuoja kaip alsavę — vieni ritmiškai, kiti nelygiai. Penkto būrio miegamajame, nepriėjęs praustuvės durų, sustoja. Kažkas murma pro miegus, neaiškių žodžių maišalynėje jis išgirsta vardą „Lidija". „Lidija? Rodos, to, iš Arekipos, buvo Lidija, aš jam dar laiškus rašiau, o jis man fotografijas rodė, zyzė, girdi, parašyk jai kuo gražiau, aš ją myliu, kas aš jiems, po velniais, gal kunigas koks, o jūs kretinas. Lidija?" Septinto būrio praustuvėje, prie pat unitazų, susirietę tupi kadetai, apsigaubę striukėmis, lyg būtų kuproti. Aštuoni šautuvai numesti ant grindų, vienas atremtas į sieną. Durys atdaros. Albertas juos mato iš tolo, nuo slenksčio. Jis žengia žingsnį, šešėlis šmėkšteli jam skersai kelio.

— Kas ten? Kas eina?

— Pulkininkas. Kas jums leido kortuoti? Iš posto, kol gyvas, pasitraukti negalima.

Albertas įeina į prausyklą. Tuzinas išvargusių veidų pasigręžia į jį; dūmų debesis kabo ties budinčiųjų galvomis. Nė vieno pažįstamo; visi veidai vienodi, tamsūs, niūrūs.

— Jaguaro nematėte?

— Ne.

— Ką lošiate?

— Pokerį. Gal sėsi prie mūsų? Iš pradžių, žinoma, pasaugosi kokias penkiolika minučių.

— Aš su laukiniais nelošiu,— sako Albertas, keldamas ranką prie antuko.— Aš ant jūsų. . .

— Mauk iš čia, Rašytojau,— sako kažkas.— Neriesk nosies.

— Pranešiu kapitonui,— sako Albertas, darydamas pusę sukinio.— Laukiniai per budėjimą pliekia pokerį. Iš utėlių.

Jį palydi keiksmai. Štai jis vėl lauke. Pastovėjo, pagalvojo, nudūlino futbolo aikštės link. „O jeigu jis miega žolėje, o jeigu jis nudžiovė bilietus, šunsnukis tas, kol aš budžiu, o jeigu ėmė ir išgaravo. . ." Albertas perėjo aikštę, pasiekė užpakalinę sieną. Iš čia sprukti užvis lengviausia: kita pusė lygi, kojos nenusilauši. Kadaise vaikinai čia šokdavo kasnakt, o paryčiu lipdavo atgal. Naujasis pulkininkas išgrūdo keturis — juos čia sučiupo, o dabar už sienos visą naktį vaikščioja du kareiviai. Bėgimų sumažėjo ir pro kitas vietas. Albertas eina atgal, link pliko tuščio penktakursių kiemo. Pusiaukelėje pastebi žydrą švieselę.

— Jaguaras?

Niekas neatsako. Albertas išsiima kišeninę lemputę — budintysis, be šautuvo, turi dar kišeninę lemputę ir tamsiai raudoną raištį — ir vedžioja šviesą po žemę. Šviesos rate pamato blyškų, švelnų lyg mergaitės veidą; pusiaumirkos akys baikščiai žiūri į jį.

— O ką tu čia veiki?

Palaižūnas pakelia rankas, dengiasi nuo šviesos. Albertas užgesina lemputę.

— Budžiu.

Juokiasi Albertas ar ne? Tartum atsirūgo kelis kartus, palūkuriavo, o paskui kad kriuktels. . .

— Tur būt, už Jaguarą?— sako jis.— Et, gaila man tavęs!

— Tu verčiau savęs gailėkis,— švelniai sako Palaižūnas.— Jaguarą mėgdžioji, juokiesi kaip jis.

— Tavo mamytę mėgdžioju,— atsikerta Albertas.— Jis nusikabina šautuvą, deda į žolę, pasistato apykaklę

ir, trindamasis nuo šalčio rankas, sėdasi šalia Palaižūno.— Užrūkyti neturi?

Drėgna ranka palietė jo pirštus ir atsitraukė; delne guli supliuškusi, iš abiejų galų išbirusi cigaretė. „Atsargiai,— šnibžda Palaižūnas.— Sargybinis pastebės."— „Tfu!— nusispiauna Albertas.— Nudegiau lūpas." Priešais juos aikštė, apšviesta žibintų, nelyginant platus prospektas, kertantis rūke skendintį miestą.

— Kaip tau cigarečių užtenka?— klausia Albertas.— Aš ilgiau kaip ligi trečiadienio neištempiu, nors verk.

— Aš mažai rūkau.

— Ko tu toks varvanosis?— šaiposi Albertas.— Ar tau ne gėda Jaguarą mėgdžioti?

— Tai ne tavo dalykas,— atrėžia Palaižūnas.— Kas tau darbo?

— Jis su tavim kaip su palaižūnu,— sako Albertas.— Su tavim visi kaip su palaižūnu elgiasi. Ko tu visų bijai?

— Tavęs aš nebijau.

Albertas juokiasi. Staiga nutyla.

— Teisybė,— sako jis.— Juokiuosi kaip Jaguaras. Bet kodėl visi jį mėgdžioja?

— Aš nemėgdžioju,— ginasi Palaižūnas.

— Tu kaip šuo,— sako Albertas.— Suraitė jis tave. Albertas numeta nuorūką. Ji akimirką kitą smilksta žolėje prie jo kojų, paskui užgęsta. Penkto kurso kiemas vis tuščias.

— Taigi,— varo toliau Albertas.— Suraitė kaip šiltą vilną.— Jis išsižioja, vėl užsičiaupia. Pirštu paliečia galiuką liežuvio, dviem pirštais paima tabako kruopelę, sutrina ją, uždeda ant lūpos, išspiauna.— Tu dar man pasakyk, ar pešeis bent kartą?

— Vieną kartą pešiaus.

— Čia?

— Ne. Anksčiau.

— Užtai tave ir užbakino,— sako Albertas.— Visi žino, kad tu bijai. Jei nori, kad tave gerbtų, reikia peštis. Jei nenori — prasti tavo popieriai.

— O aš ir nemanau būti kariškis.

— Ir aš. Tik kol kas mes visi kariškiai. O kariuomenėje seiliai nemėgstami, aišku? Arba tu ant jų josi, arba jie ant tavęs. Aš nenoriu, kad ant manęs jodinėtų.

— Aš nemėgstu peštis,— sako Palaižūnas.— Tikriau sakant, nemoku.

— Tokių dalykų niekas nemoko,— sako Albertas.— Tiesiog tu skystablauzdis.

— Ir leitenantas Gamboa taip sakė.

— Taigi, taigi. Ir aš nenoriu būti kariškis, užtat čia vyru tapsi. Išmoksi niekam kelio neduoti.

— Tu ne taip jau daug pešiesi,— sako Albertas.— O iš tavęs nesityčioja. . .

— Deduos, kad man vieno šulo trūksta. Kvailutį vaidinu. Taip pat neblogai išeina, neužkabina. Su jais geruoju negalima, bemat ant sprando atsisės.

— Tu rašytojas būsi?— klausia Palaižūnas.

— Kuoktelėjai? Inžinierius. Tėvas mane į Valstijas išsiųs. O kad laiškus, apsakymėlius rašau — tai tik cigaretėms. Taip sau, niekai. O kas tu būsi?

— Aš norėjau būti jūrininkas,— sako Palaižūnas.— O dabar nenoriu. Gal irgi inžinierius.

Rūkas dar labiau sutirštėjo, žibintai aikštėje atrodo dar mažesni ir šviesa silpnesnė. Albertas rausiasi po kišenes. Jau dvi dienos, kai jis be cigarečių, bet rankos pačios lenda į kišenes, kai tik užeina noras rūkyti.

— Gal dar atsirastų cigaretė?

Palaižūnas tyli, bet čia pat alkūne kumšteli Albertui į šoną. Albertas čiumpa jam už rankos, joje beveik nepraimtas pakelis. Ištraukia cigaretę, įsikanda, liežu-

viu lyžteli kietą malonų paviršių. Paskui užbraukia degtuką ir prikiša Palaižūnui liepsnelę, blėsčiojančią delnų urvelyje.

— O tu, atrodo, žliumba,— sako Albertas, delnai atsigniaužia, degtukas iškrinta.— Vėl apsideginau, velnias.

Jis įbraukia kitą degtuką, užsirūko. Užsitraukia, leidžia dūmus ir pro nosį, ir pro burną.

— Kas tau?— klausia jis.

— Nieko.

Albertas vėl užsitraukia, cigaretės galiukas žioruoja, dūmai maišosi su rūku, kuris tuo tarpu nusileidžia lig pat žemės. Penkto kurso kiemas išnyko. Korpusas — didelė, nejudanti dėmė.

— Ką tau padarė?— paklausė Albertas.— Šliurpsėti, žinai, nepritinka.

— Striukę nudžiovė,— sako Palaižūnas.— Dingo mano išeiginė.

Albertas žiūri į jį. Ant žalių marškinių užtempta ruda liemenė.

— Rytoj man reikia eiti,— sako Palaižūnas.— O jie pavogė.

— O ar žinai, kas?

— Ne. Iš spintos paėmė.

— Šimtą solių išskaitys. O gal ir daugiau.

— Tai dar maža bėda. Rytoj patikrinimas. Gamboa mane paliks be išėjimo. Aš jau ir taip nebuvau dvi savaites namie.

— Kuri dabar valanda?

— Be ketvirčio pirma,— sako Palaižūnas.— Galime eiti gulti.

— Palauk,— sako Albertas kildamas.— Laiko dar daug. Einam, nukniauksim striukę.

Palaižūnas pašoka kaip įgeltas, bet iš vietos nesijudina, tarsi jam būtų iškilusi kokia neišvengiama, baisi grėsmė.

— Na, judinkis,— ragina Albertas.

— Budintieji. . .— lemena Palaižūnas.

— Kad tave kur!— pyksta Albertas.— Ko gero, pats liksiu be išėjimo per tavo striukę. Oi, koks tu bailys, šlykštu žiūrėti! Budintieji prausykloje kortomis pliekia.

Palaižūnas sliūkina paskui jį. Per tirštėjantį rūką jie eina link nematomų korpusų. Batai mina prie žemės šlapią žolę; ritmingai ūžauja vandenyno bangos, joms pritaria vėjo švilpesys pastate be langų, be durų, stovinčiame tarp mokomojo ir karininkų korpusų.

— Einam į devintą ar į dešimtą,— sako Palaižūnas.— Mažyliai kietai miega.

— Tau striukės reikia ar seilinuko?— klausia Albertas.— Drožiam į trečią.

Jie eina galerija. Albertas atsargiai stumteli duris, jos negirgždėdamos atsidaro. Jis pažvelgia vidun, uodžia kaip žvėris, įlindęs į urvą. Tamsa, tylus, neaiškus knarkimas. Durys paskui juos užsidaro. „O jeigu jis pabėgs,— va kaip dreba! o jeigu užbliaus,— va kaip šnarpščia; o jei tiesa, kad jis Jaguaro pastumdėlis,— va koks sušutęs; o jei šviesą uždegs — tai bent įmerksiu uodegą."— „Prie užpakalinės sienos,— šnibžda Albertas, lūpomis liesdamas Palaižūno skruostą.— Ten viena spinta toliau nuo lovų."— „Ką?"— sako Palaižūnas, nejudėdamas iš vietos. „Ak tu, smirdžiau!— sako Albertas.— Eik." Tykiai, atsargiai jie pereina kambarį, atkišę rankas į priekį, kad už ko neužkliūtų. „Jei būčiau aklas, išsiimčiau savo stiklus, še, Auksakoje, imk mano akis, tik duok; tėveli, gana tau valkiotis, gana; nepalik posto, kol gyvas." Jie sustoja prie spintos. Albertas apgrabalioja dureles, išsiima iš kišenės visraktį,

kita ranka apčiuopia spyną, užsimerkia, sukanda dantis. „O jei aš pasakysiu — garbės žodis, atėjau knygos, senjore leitenante, noriu chemiją iškalti, kad rytoj nesusimaučiau. Garbės žodis, tėveli, aš tau niekada nedovanosiu, kad tu mamą nuskriaudei. Žinai ką, Palaižūne, žūsiu aš per tavo striukę." Visraktis grendžia metalą, įlenda į skylutę, sukinėjasi į vieną ir į kitą pusę, kairėn, dešinėn, įlenda giliau, sustoja, sausai spragteli. Albertas vos ištraukia visraktį. Durelės tyliai atsidaro. Tolimame kampe kažkas piktai suniurna. Palaižūno pirštai įsminga Albertui į alkūnę. „Tyliau,— švogždžia Albertas.— Užmušiu. . ."— „Ką?"— klausia Palaižūnas. Albertas uoliai naršo po spintą; jo ranka slenka per milimetrą nuo pūkuoto striukės paviršiaus, lyg jis norėtų paglamonėti merginą ir, atidėliodamas jo laukiantį malonumą, čiupinėtų aplink ją orą, patį jos kvapą. „Ištrauk iš batelių du šniūrelius,— sako Albertas.— Man." Palaižūnas paleidžia jo alkūnę, pasilenkia, šliaužia kažkur. Albertas nukabina nuo pakabos striukę, įstato spyną į kilpą, užspaudžia visa sauja, kad būtų tyliau. Po to sėlina link durų. Suranda Palaižūną, tas vėl įsitveria į jį — dabar į petį. Abu išeina.

— Ženklas yra?

Palaižūnas rūpestingai vedžioja po striukę žibintuvėlio šviesa.

— Ne.

— Eik į prausyklą, pažiūrėk, ar nėra dėmių. Ir sagų. Gal spalva ne ta.

— Greit pirma,— sako Palaižūnas.

Albertas linkteli. Prie pirmo būrio durų jis atsisuka į Palaižūną.

— O šniūreliai?

— Aš vieną ištraukiau,— sako Palaižūnas. Paskui priduria:— Atleisk.

Albertas žiūri į jį, bet nesikeikia ir nesijuokia. Tik gūžčioja pečiais.

— Ačiū,— sako Palaižūnas. Jis vėl uždeda ranką Albertui ant alkūnės, nuolankiai žiūri jam į akis ir baikščiai šypsosi.

— Čia man tik pramoga,— sako Albertas ir skubiai priduria:— O bilietus turi? Aš iš chemijos nei be, nei me.

— Ne,— sako Palaižūnas.— O Ratelis tikriausiai turi. Kava ne per seniai nuėjo į mokomąjį korpusą. Tur būt, jie dabar uždavinius sprendžia.

— Pinigų nėra. Jaguaras — baisus šunsnukis.

— Jei nori, aš tau paskolinsiu?

— O ar turi?

— Truputį.

— Dvidešimt solių duosi?

— Dvidešimt duosiu.

Albertas plekšnoja jam per petį.

— Vyras esi. O aš visai nusigyvenau. Nori — aš tau apsakymėliais atsiteisiu.

— Ne,— sako Palaižūnas.— Verčiau laiškais.

— Laiškais? Tai tu merginą turi?

— Dar ne,— sako Palaižūnas.— Gal dar turėsiu.

— Gerai. Nors ir dvidešimt. Žinoma, jos laiškus man parodysi. Stilių reikia išstudijuoti.

Miegamuosiuose subruzdimas. Visuose kampuose krebžda, trepsi, keiksnoja.

— Keičiasi sargybos,— sako Albertas.— Einam.

Jis žengia į savo miegamąjį. Albertas pasuka tiesiai prie Valjano lovos, pasilenkia, ištraukia šniūrelį. Paskui abiem rankom purto negrą už peties.

— A, velniai tave rautų!— mauroja negras.

— Pirma valanda,— sako Albertas.— Tavo eilė.

— O jei per anksti — nudobsiu.

Kitame kampe Pitonas rėkia ant Palaižūno, kuris jį žadina.

— Štai šautuvas, štai žibintuvėlis,— sako Albertas.— Miegok, jei nori. Tik prie antro būrio — patrulis.

— Meluoji!— šaukia Valjanas ir atsisėda.

Albertas eina prie savo lovos, rengiasi.

— Na ir žmonės,— bumba Valjanas.— Na ir žmonės. . .

— Kas yra?— klausia Albertas.

— Šniūrelį nušvilpė.

— Užsičiaupkit jūs ten!— šaukia kažkuris.— Budintysis, ko jie šūkauja?

Albertas girdi, kaip Valjanas sėlina pirštų galais. Po to kažkas įtartinai brazda.

— Šniūrelį vagia!— šaukia jis.

— Susilauksi, Rašytojau,— koserę tau sumalsiu,— žiovaudamas grasina Valjanas.

Po minutės ar dviejų nakties tyloje nuskardi budinčio karininko švilpukas. Albertas negirdi: jis miega.

Diego Ferės gatvė trumpa, gal trijų šimtų metrų, ir atsitiktinis praeivis, ko gero, ją palaikytų paprastu akligatviu. Iš tikrųjų, žiūrint iš Larko prospekto, nuo kurio ji atsišakoja, matyti, kad už dviejų kvartalų ji remiasi į dviaukštį namą ir sodelį žaliai dažyta tvora. Bet taip tik atrodo iš tolo — namas stovi siaurutėje Uosto gatvelėje, kertančioje Diego Ferę. Toliau iš tikrųjų nėra kur eiti. O tarp prospekto ir to namo ją kerta dar dvi gatvės — Kolumbo ir Očarano. Jei jomis eisi į rytus, veikiai — už kokių dviejų šimtų metrų — atsidursi į seną krantinę, vingiuota plytų siena juosiančią Mirafloreso rajoną. Čia baigiasi miestas ir prasideda

skardingos uolos, pakibusios ties neramiais, pilkais, tyrais Limos įlankos vandenimis.

Tarp Larko ir Uosto gatvių stovi namai: keletas gyvenamųjų, dvi—trys krautuvės, vaistinė, užkandinė, batsiuvio dirbtuvėlė (įsprausta tarp garažo ir aukštos sienos), o aptvertoje dykvietėje glūdo nepavaizdi skalbykla. Skersinės gatvės apsodintos medžiais: Diego Ferėje medžių nėra. Šios vietos — kvartalo centras. Kvartalas — bevardis; kai vaikinai sutvėrė futbolo komandą, jie metiniame klubo čempionate pasivadino „Linksmuoju kvartalu". Bet po čempionato šis vardas neprigijo. O šiaip jau policijos kronikose „linksmuoju kvartalu" buvo pakrikštyta Uatika, labai nedorovinga vieta, taigi išėjo dviprasmybė. Ir šit vaikinai sako tiesiog „kvartalas". O kai jų kas paklausia — koks (kad nesipainiotų su kitais rajono kvartalais — su Liepos 28-osios kvartalu, Reduto, Prancūzų arba Kamparo gatvėmis), jie atsako: „Diego Ferės kvartalas".

Albertas gyvena trečiame name kairėje pusėje. Namą pirmą kartą jis pamatė vėlai vakare, kai iš šv. Isidoro gatvės, kur jie gyveno prieš tai, jau buvo perkraustyti beveik visi daiktai. Jam pasirodė, kad čia erdviau ir dviem atžvilgiais geriau: pirma, jo kambarys toliau nuo tėvų kambario, o antra, yra sodelis, taigi gal jam leis laikyti šunį. Buvo ir nepatogumų. Ten, šv. Isidoro gatvėje, vieno vaiko tėvas juos rytais vedžiojo į mokyklą, o dabar reikės važinėti greituoju autobusu, išlipti Vilsono prospekte ir dar pėsčiam pereiti kokius dešimt kvartalų ligi Arikos prospekto. Jų mokykla, nors ir skirta padoriesiems,— pačiame Brenjos rajono vidury, kur knibždėte knibžda visokių metisų ir darbininkų. Reikės anksčiau keltis ir išeiti tuoj po pusryčių. Priešais aną namą buvo knygynas, ir jo šeimininkas jam leisdavo skaityti ant prekystalio „Prieš-

mokyklinuką" ir kitus vaikiškus žurnalus, o kartais duodavo kokiai dienai išsinešti namo, tik įspėdavo, kad nesuteptų ir nesuglamžytų. Na, ir dar čia negalima išlipti ant stogo, žiūrėti, kaip Nacharai rytais žaidžia tenisą, dieną užkandžiauja sode po margais skėčiais, o vakarais šoka, ir vėpsoti į poreles, kai jos bučiuojasi teniso aikštelėje.

Kraustymosi dieną jis atsikėlė anksti ir į mokyklą ėjo linksmai nusiteikęs. Sugrįžo tiesiai į naująjį butą. Iš greitojo autobuso išlipo prie Salazaro parko — jis dar nežinojo, kaip vadinasi tie laiptuoti gazonai netoli jūros,— perėjo apytuštę Diego Ferės gatvę ir įžengė į namus; mama barė tarnaitę — sakė išvysianti, jeigu ji ir čia susidraugausianti su šoferiais ir virėjomis. Po pietų tėvas pasakė: „Aš einu. Turiu reikalų." Mama užriko: „Vėl tu mane apgaudinėji, ir tau ne gėda žiūrėti man į akis!", o paskui pasivadino liokajų ir tarnaitę ir kuo rūpestingiausiai ėmė tikrinti, ar kraustantis nesugadintas koks daiktas. Albertas užlipo į savo kambarį, atsigulė į lovą ir pradėjo kažką atsainiai piešti ant knygos viršelio. Veikiai jis išgirdo lauke šūkaujant vaikiščius. Tarpais jie nutyla, kamuolys dunkstelia į sieną, ir vėl pakyla riksmas. Jis atsikėlė ir išėjo į balkoną. Vienas berniukas — su gelsvai raudonais, liepsnaspalviais marškiniais; antras — baltais šilkiniais, atlapa krūtine. Balčius aukštesnio ūgio, šviesesnio veido ir smarkesnis; raudonmarškinis — storesnis ir ramesnis, tamsiaveidis, garbanotas, mitrus lyg vijurkas. Vartininkas (aukštasis, balčius) stovi garažo vartuose, o mažasis muša jam įvartį po įvarčio. „Ei Turčiau, gaudyk!"— šaukia mažasis. Turčius rūgščiai raukiasi, abiem rankom trinasi nosį ir kaktą, puldinėja čia į vieną, čia į kitą pusę, o sugavęs kamuolį, kvatoja visa gerkle. „Ei tu, Meksikieti!— šaukia jis.— Aš tavo baudinius nosimi paimu."

Mažasis vikriai varosi kamuolį, deda ant žemės, nužiūri nuotolį, spiria ir beveik visada pataiko į vartus. „Ei nugrubnagi!— tyčiojasi jis.— Na, brolyt, gaudyk! Iš anksto pranešu — į dešinįjį kampą, suktas." Iš pradžių Albertas į juos žiūrėjo abejingai, o jie dėjosi jo nematą. Bet pamažu jį apėmė azartas,— žinoma, grynai sportinis. Kai Meksikietis įmušdavo įvartį arba kai Turčius sugaudavo kamuolį, jis supratingai linguodavo galvą — čia pritardamas, čia smerkdamas. Paskui ėmė reaguoti į pokštus. Juokėsi jie, juokėsi ir jis, o jie, iš visa ko sprendžiant, jį pastebėjo ir kartais į jį žvilgčiodavo, tarsi kviesdami liudininku. Netrukus jie visai atvirai pradėjo dairytis į vieni kitus, juoktis ir linksėti vieni kitiems. Pagaliau Turčius atmušė vieną įvartį, kamuolys nulėkė toli, Meksikietis nusivijo, o Turčius pažiūrėjo aukštyn, į Albertą.

— Sveikas gyvas,— pasakė jis.

— Sveikas,— atsiliepė Albertas.

Turčiaus rankos buvo kišenėse. Jis šokinėjo vietoje kaip tikras futbolininkas, mankštindamasis prieš rungtynes.

— Tu čia gyvensi?— paklausė Turčius.

— Taip. Šiandien atsikraustėme.

Turčius linktelėjo. Sugrįžo Meksikietis. Kamuolį jis nešėsi ant peties, prilaikydamas ranka. Jis irgi pažvelgė į Albertą. Abu nusišypsojo. Turčius pažiūrėjo į bičiulį.

— Jis atsikraustė,— pasakė jis.— Čia gyvens.

— A!— nutęsė Meksikietis.

— Jūs čia gyvenate?— paklausė Albertas.

— Jis gyvena Diego Ferės gatvėje,— paaiškino Turčius.— Pačioje pradžioje. O aš už kampo, Očarano gatvėje.

— Mūsų pulkas padidėjo,— pasakė Meksikietis.

— Mane vadina Turčium. O jį Meksikiečiu. Žaidžia biauriai — negali žiūrėti.

— O tavo tėvas neblogas?

— Taip sau. . .— tarė Albertas.— O kodėl?

— Mus iš visur veja,— pasiskundė Turčius.— Kamuolį atiminėja. Neduoda žaisti.

Meksikietis mušnojo kamuolį žemėn kaip krepšininkas.

— Liaukis,— sudraudė Turčius.— Dar įvarykim po baudinį. Ateis vaikai, supilsim futbolą.

— Okei,— sutiko Albertas.— Tik kad aš futbolą nelabai.

II

Kai ryto vėjas papučia į Perlą, nugena rūką į jūrą, suplėšo jį draizgalais ir oras mokyklos teritorijoje pasidaro grynesnis, tartum kas būtų atlapojęs prirūkyto kambario langus, nežinomas kareivis išeina iš po stoginės ir, trindamasis akis, žengia link kadetų kareivinių. Trimitas sūpuoja jo rankoj, blyksėdamas pilkoje apyaušrio šviesoje. Pasiekęs trečio kurso kareivines, kareivis sustoja vienodu nuotoliu nuo visų kiemą supančių sienų. Rūkas dar ne visai išsisklaidęs, ir žalsvai ruda žmogystėlė atrodo lyg vaiduoklis. Kareivis pamažu atkunta, trinasi rankas, trypia, spiaudo. Paskui pakelia trimitą prie lūpų. Klausosi, kaip sklinda aidas, kaip piktai skalija šunys, niršiantys, kad pasibaigė naktis. Lydimas iš tolo vos girdimų keiksmų, eina prie ketvirto kurso. Kažkuris budėtojas, išgirdęs lojant šunis, išėjo į tarpdurį pasityčioti iš jo, o gal ir apmėtyti akmenimis. Kareivis eina prie penkto kurso korpuso. Dabar jis jau visai išsiblaivęs ir žingsniuoja žvitriai.

Čia tylu: veteranai žino, kad nuo pažadinimo ligi švilpuko „rikiuok" dar ištisos penkiolika minučių ir geras septynias su puse galima pasivartyti. Spiaudydamas, trindamasis rankas, kareivis eina po stogine. Jis nebijo nei piktų šunų, nei tulžingų ketvirtakursių: jis jų, galima sakyti, visą savaitę nemato. Išskyrus šeštadienį! Šeštadienį — pratybos, žadinimas valanda anksčiau, ir kareiviai budėti bijo. Penktą valandą dar visiškai tamsu, ir kadetai, mieguisti ir įniršę, mėto į trimitininką kas ką nutvėrę. Todėl šeštadieniais trimitininkai pažeidžia statutą — jie trimituoja greičiau ir neina toliau, kaip ligi aikštės.

Šeštadieniais penktakursiai gali tvarsytis dvi—tris minutes, ne daugiau. Nusiprausti, apsirengti, pasikloti lovą ir išsirikiuoti belieka aštuonios, o ne penkiolika minučių. Bet šiandien — ypatinga diena. Dėl chemijos egzamino pratybos atšauktos. Ir veteranai klauso trimito, kol šunys ir ketvirtakursiai išžygiuoja pro vartus į dykvietę, skiriančią Perlą nuo Kaljao.

Už kelių sekundžių po signalo keltis Albertas, nepramerkdamas akių, galvoja: „Šiandien — į miestą." Kažkas pasakė: „Be keturių minučių šešios. Duoti jam, gyvatei." Vėl tylu. Albertas atsimerkia: pro langus skverbiasi pilka, blausi šviesa. „Šeštadieniai turi būti saulėti." Atsidaro prausyklos durys. Albertas mato išblyškusį Palaižūno veidą; jis eina tarp lovų, vaikinai gulėdami niuksi jį. Jis nusiprausęs ir susišukavęs. „Atsikelia dar prieš signalą, kad suspėtų pirmas stoti į rikiuotę",— galvoja Albertas. Užsimerkia. Jaučia, kaip Palaižūnas stabteli prie jo; taip ir yra — palietė petį. Jis kilsteli vokus: liesas kaip šiekštas, mėlyna pižama, didelė galva.

— Šiandien budi Gamboa.

— Žinau,— sako Albertas.— Dar yra laiko.

— Kaip sau nori,— sako Palaižūnas.— Maniau, kad miegi.

Jis gailiai šypsosi, nueina. „Nori su manim susidraugauti",— galvoja Albertas. Vėl užsimerkia, išsitiesia po antklode; blizga Diego Ferės grindinys; ant skersinių gatvių trotuarų lapai — pribiro per naktį; eina elegantiškas jaunuolis ir rūko „Česterfild". „Truks pliš, eisiu šiandien pas ją."

— Septynios minutės!— kimiai rėkia Valjanas, stovėdamas tarpduryje.

Vaikinai subruzda, girgžda surūdijusios lovos, cypauja varstomos spintų durys, kaukši kulnai į grindų plokštes; mieguistai kvaitinėdami, stumdosi vaikinai; keiksmai — kaip ugnies liežuviai tirštuose dūmuose. Keikiasi visi, neužsičiaupdami, vieni balsu, tačiau be ypatingo šišo — mini dievą, vyresnybę, o mamą veikiau dėl gražumo, negu iš pykčio,— labai jau gerai skamba.

Albertas pašoka iš lovos, užsitempia kojines, užsimauna batus (vis dar be šniūrelių), velniuojasi. Kol įsivėrė šniūrelius, beveik visi pasiklojo lovas ir pradėjo rengtis. „Palaižūne,— rėkia Valjanas.— Padainuok man ką nors."— „Ei, budintysis,— staugia Arospidė.— Šniūrelį kažkas nudžiovė. Tu atsakai. Tavęs, asile, į miestą neišleis."— „Tai Palaižūno darbas,— sako kažkas.— Kieno gi daugiau? Aš pats mačiau."— „Reikia pranešti kapitonui,— pasiūlo Valjanas.— Vagių mes nepakęsime!"— „Ak,— alsiai suklinka kažkas.— Negras vagių bijo."— „Ajajajai!"— užtraukia vaikinai. „Ajajajai!"— rėkia visi sutartinai. „Šunsnukiai",— sako Valjanas. Ir išeina, trenkęs duris. Albertas apsirengė. Jis bėga į prausyklą.

Už fanerinės pertvaros Jaguaras baigia šukuotis prieš veidrodį.

— Man reikia chemijos bilietų,— sako Albertas pro dantų pastą.— Kiek nuplėši?

— Amen tau, Rašytojau.— Jaguaras prieš veidrodį stengiasi susiglostyti aliai vieną plaukelį — rudi gaurai vėl atkakliai šiaušiasi.— Nėra bilietų. Negavome.

— Negavote?

— Negavome. Ir neieškojome.

Švilpukas. Skambus klegesys prausyklose pasiekia apogėjų ir staiga nutyla. Kieme girdėti skardus leitenanto Gamboos balsas:

— Būrininkai, užrašyti tris paskutiniuosius!

Vėl pakyla erzelis, tik šį kartą tylesnis. Albertas pašoka, dantų šepetėlį įbruka į kišenę, rankšluostį apsijuosia ant apatinių marškinių. Vaikinai rikiuojasi. Įsibėgėjęs jis griūva ant priekinio, kažkuris griūva iš užpakalio ant jo. Per pusiaują apkabinęs Valjaną, jis šokinėja, saugodamasis, kad kas nepakištų kojos,— vėliau atbėgusieji darosi sau vietą. „Nelįsk!"— šaukia Valjanas. Priešakinės gretos pamažu susitvarko, ir būrininkai pradeda skaityti savo žmones. Galiniai vis dar stumdosi, pavėlavusieji grumiasi dėl vietos kojomis, alkūnėmis, keiksmais. Leitenantas Gamboa, aukštas pečiuitas vyras, iš aikštės žiūri į kadetus. Beretė šauniai pakreipta ant šono; jis iš lėto linguoja galvą ir klastingai šypsosi.

— Ty-los!— šaukia jis.

Kadetai nurimsta. Leitenantas stovėjo įsisprendęs; dabar jis nuleido rankas, jos pamaskatavo, sustingo. Jis eina artyn prie bataliono, padžiūvęs, tamsus jo veidas suakmenėjęs. Paskui jį, atsilikę per kokius tris žingsnius, seka seržantai — Varua, Mortė ir Pesoa. Jis sustoja. Pažiūri į laikrodį.

— Trys minutės,— sako jis. Nužvelgia eiles tarsi piemuo.— Šunys susirikiuoja per dvi su puse!

Slopus juokas perbėga per eiles. Gamboa kilsteli galvą, suraukia kaktą — stoja tyla.

— Aš noriu pasakyti: trečio kurso kadetai.

Vėl juokas, šį kartą drąsesnis. Veidai sustingę, juokas eina iš pilvo ir nuslopsta lūpose, akys rimtos.

Gamboa kilsteli ranką prie diržo, ir vėl įsiviešpatauja tyla, lyg jis būtų nurėžęs triukšmą peiliu. Seržantai susižavėję žiūri į jį. „Šiandien jis gerai nusiteikęs",— murma Valjanas.

— Raportas,— sako Gamboa.— Pabūriui.

Paskutinį žodį jis pabrėžia, nutęsia jį ir truputį prisimerkia. Bataliono gale — lengvas atodūsis. Gamboa žingteli į priekį, jo akys varsto sustingusias eiles.

— Ir raportas apie tris paskutiniuosius,— priduria.

Iš bataliono gelmių plaukia duslus murmesys. Būrininkai su bloknotais ir pieštukais neria į savo būrius. Gaudesys eina vis stipryn, grasyn — lyg zyztų spiečius musių, uždengtų marle. Viena akimi Albertas mato pirmo būrio aukas: Uriostė, Nunjesas, Revilja. Jis girdi, kaip Revilja tyliai šnibžda: „Klausyk, Pavianai, tau vis tiek mėnuo be išėjimo, užleisk man savo vietą, a?"— „Dešimt solių",— sako Pavianas. „Pinigų neturiu. Jei nori, lieku tau skolingas."— „To betrūko! Eik velniop."

— Be šnekų!— šaukia leitenantas.

Gaudesys bemat rimsta, slopsta, gęsta.

— Tylos!— plyšoja Gamboa.— Tylos, po velnių!

Kadetai nutyla. Būrininkai išneria iš eilių, atsistoja ramiai. Per du metrus nuo seržantų kaukšteli kulnais, atiduoda pagarbą. Įteikę raportus, skuba pasakyti: „Leiskite grįžti į rikiuotę." Seržantas mosteli arba sako: „Eikite." Kadetai sparčiais žingsniais grįžta į rikiuotę. Seržantai raportus įteikia leitenantui Gamboa. Jis kulnais kaukšteli ypač šauniai ir pagarbą atiduoda savotiškai:

ranką pakelia ne prie smilkinio, bet prie kaktos, delnu uždengdamas dešiniąją akį.

Kadetai, išsitempę kaip stygos, žiūri į jį. Popierėliai leitenanto rankoje plevėsuoja kaip vėduoklė. Kodėl jis nekomanduoja „marš"? Įdėmiai ir vylingai stebeilija į gretas. Šypsosi.

— Šešios baudos ar status kampas?— klausia jis.

Kadetai stūgauja iš džiaugsmo. Kažkas rėkia: „Tegyvuoja Gamboa!"

— Kalbos rikiuotėje? Ar man tik taip pasirodė?— klausia leitenantas.

Kadetai nutyla.

Užsikišęs rankas už diržo, jis eina pagal eiles.

— Trys paskutiniai — pas mane,— rėkia jis.— Vikriai. Pabūriui.

Uriostė, Nunjesas ir Revilja bėga prie jo. Valjanas suspėja šnipštelėti: „Vyručiai, dėkokite dievui, kad šiandien Gamboa." Jie išsitempia prieš leitenantą.

— Rinkitės,— sako Gamboa.— Šešios baudos ar status kampas. Kaip norite.

Visi trys atsako: „kampas". Leitenantas gūžteli pečiais. „Aš juos ir nuluptus pažinčiau",— tyliai murma jis, o Nunjesas, Uriostė ir Revilja dėkingi šypsosi.

— Stačiu kampu — stok!— komanduoja Gamboa.

Visi trys sulinksta kaip durų rankena — krūtinė lygiagrečiai su žeme. Gamboa žiūri į juos, alkūne pataiso Reviljai galvą.

— Tarpkojį prisidenkite,— sako jis.— Abiem rankom.

Paskui mosteli seržantui Pesoai, petingam metisui trumpu kaklu. Pesoa — puikus futbolininkas, jo smūgis baisus. Jis atsitraukia atbulas, taikosi. Truputėlį palinksta į šoną, lyg žaibas švysteli koja — smūgis! Revilja sukvykia. Gamboa rodo pirštu: galite stoti į eilę.

— Ei tu!— sako jis.— Skystablauzdis tu, Pesoa. Jis nė nepakrutėjo.

Pesoa bąla. Žvitrios jo akutės įsispitrija į Nunjesą. Šį kartą jis kerta atsakančiai, bato smaigaliu. Kadetas sukliegia, paskrenda du metrus ir dribteli ant žemės. Pesoa smalsiai žvilgčioja į leitenantą. Tas šypsosi. Kadetai irgi. Nunjesas atsistoja, trinasi užpakalį ir taip pat šypsosi. Pesoa kaupia jėgas. Uriostė — stipriausias būryje, o gal ir visoje mokykloje — prasižergia, kad būtų lengviau išlaikyti lygsvarą. Pesoa kerta, jis nė krust.

— Antras būrys,— komanduoja Gamboa.— Trys paskutiniai.

Ir taip būrys po būrio. Gležnučiai aštunto, devinto ir dešimto būrių kadetėliai ritasi žeme ligi pat aikštės. Gamboa neužmiršta kiekvieną paklausti, kas jam geriau: šešios baudos ar status kampas. Ir kiekvieną kartą sako: „Kaip norite."

Iš pradžių Albertas žiūrėjo, paskui ėmė galvoti apie paskutines chemijos pamokas. Atmintyje plauko griozdiškos formulės, kažkokie terminai, raidės. „Gal Valjanas iškalė?" Jaguaras stovi šalia, išstūmė kažkurį. „Jaguarai,— šnibžda Albertas.— Duok nors dvidešimt klausimų. Kiek nuplėši?"— „Iškvaišai?— atrėžia Jaguaras.— Sakiau, nėra — tai nėra. Daugiau neklausinėk. Blogiau bus."

— Būriai — paeiliui marš!— komanduoja Gamboa.

Kadetai sueina į valgyklą; gretos iširo; visi traukiasi nuo galvų beretes ir erzėdami eina prie stalų. Stalai — dešimčiai žmonių; penktas kursas užima geresnes vietas. Kai suėjo trys kursai, budintis kapitonas duoda pirmą švilpuką; kadetai išsitempia prie savo vietų. Po antro švilpuko jie sėdasi. Per pietus įjungiamas garsintuvas, didžiulėje salėje trenkia maršai, skamba valsai,

jūrininkų, pajūriečių ir kalniečių dainos. Per pusryčius girdėti tik nedarnus kadetų balsų gaudesys: laikai keičiasi, argi anksčiau tu būtum sukirtęs visą bifšteksą?.. Na, palik bent kąsnelį, bent trupinėlį, bent kruopelę!.. Ei, Fernandesai, ko gaili ryžių? O mėsos? O padažo?.. Ei, nespiauk į lėkštę, su manim juokai maži, šunyti, ar šitą matei?.. Jei taip man šunys lėkštę prispiautų, mudu su Arospide juos taip sudorotume, kad visą gyvenimą atsimintų... Šunys, žinokit savo vietą... Dar mėsos, senjore kadete?.. Kas šiandien paklos man lovą?.. Aš, senjore kadete... O kas duos parūkyti?.. Aš, senjore kadete... O kas pastatys taurelę pas Hibridą?.. Aš, senjore kadete... O kas už mane lėkštę išlaižys, kas, a?

Įeina penktas kursas, sėdasi. Trys ketvirčiai vietų tuščios, valgykla atrodo dar didesnė. Pirmas būrys užima tris stalus. Už langų — skaistus dangus. Lama nejudėdama stovi žolėje, pastačiusi auseles, ir žiūri tolumon didelėmis drėgnomis akimis. „Manai, aš nežinau, aš pats mačiau, kaip tu išstumdei visus, kad gautum atsisėsti šalia manęs; manai, nežinau; o kai Valjanas paklausė: „Kas budi?", o visi suriko: „Palaižūnas", o aš pasakiau: „Jūs patys budite, rupūžės", o jie užtraukė „Ajajai!", aš mačiau, tu paleidai ranką ir beveik palietei man kelį." Aštuonios gerklės spiegia lyg smaugiamos moteriškais balsais: „Ajajajai!" Palaižūnas atsistoja, pilsto pieną. Choras grasina: „Jei nepripilsi — kaulus sulaužysime!" Albertas atsigręžia į Valjaną:

— Negre, chemiją moki?

— Ne.

— Gal išgelbėsi? Kiek nuplėši?

Žvitrios, iššokusios Valjano akutės įtartinai laksto į šalis.

— Penkis laiškus,— tyliai sako negras.— Jei sutinki penkis — sakyk.

— Kam rašyti, motinai?— klausia Albertas.— Kaip ji gyvena?

— Gerai,— sako Valjanas.— Jei penkis sutinki — sakyk.

Palaižūnas atsisėda. Jis siekia duonos. Arospidė kepšteli jam per nagus, duona nusirita per stalą ir krinta ant žemės. Arospidė žvengia ir lenkiasi jos paimti. Staiga nustoja juokęsis. Jo galva vėl pasirodo — veidas rimtas. Jis pakyla, ištiesia ranką, griebia Valjanui už gerklės. „Tik paskutinis galvijas vidury dienos gali supainioti šniūrelius! Vogti taip pat reikia mokėti, nors ir šniūrelius."— „Aš nepastebėjau, kad jis juodas",— sako Valjanas, traukdamas iš bato šniūrelį. Arospidė griebia šniūrelį, nusiramina. „Nebūtum atidavęs — būčiau snukį sumalęs",— sako jis. Choras švelniai, saldžiai užtraukia savo „ajajai!" „Gerai,— sako Valjanas.— Dar išversiu tavo spintą ligi galo metų. Kaip aš būsiu be šniūrelio? Parduok, Kava, tu čia komersantas. Ei, utėliau, girdi, ką sakau!" Kava greitai kilsteli akis nuo tuščio puodelio ir išsigandęs spokso į Valjaną. „Ko tau?— klausia jis.— Ko?" Albertas pasilenkia prie Palaižūno:

— Tu tikrai vakar matei Kavą?

— Taip,— patvirtino Palaižūnas.— Tikrai.

— Niekam nesakyk. Čia kažkas negerai, Jaguaras sakė, kad bilietų nėra. Pažiūrėk į laukinį.

Švilpukas. Visi pašoka ir bėga į kiemą, kur, sukryžiavęs rankas, su švilpuku dantyse, jų laukia Gamboa. Lama dumia šalin. „Aš jai pasakysiu — nematai, kad per tave susipioviau iš chemijos, visai per tave sudžiūvau, Auksakoje, nematai? Imk dvidešimt solių, kur man davė Palaižūnas, tik nekankink manęs, nekamuok,

nori — laiškų tau parašysiu; kad tik nesukirstų iš chemijos, kad tik nesukirstų iš chemijos, Jaguaras neparduoda bilietų, nė vieno klausimėlio; nematai, į kokią bėdą įklimpau — nei kaukt, nei plaukt." Būrininkai dar kartą suskaito kadetus ir raportuoja seržantams, o tie — Gamboai. Pradėjo krapnoti lietutis. Albertas kumšteli keliu Valjanui į koją. Tas šnairom žiūri į jį.

— Ei, negre, tris laiškus.

— Keturis.

— Gerai, keturis.

Valjanas linkteli ir nulaižo nuo lūpų paskutinius trupinius.

Pirmo būrio užsiėmimai — naujame korpuse, antrame aukšte. Pastatas, nors ir naujas, jau apsilaupęs, margas nuo drėgmės patakų; prie jo glaudžiasi negražių suolų pristatyta aktų salė, kurioje kartą per savaitę kadetams rodomas kinas. Lynoja, ir šlapia aikštė panaši į bedugnį ežerą. Batuotos kojos trepsi per blizgančią plynę, kyla ir leidžiasi pagal švilpuką. Netoli laiptų kadetai ima bėgti; padai slysta, seržantai šūkaloja. Pro klasės langus matyti asfaltuotas kiemas, per kurį beveik kasdien į savo korpusus eina ketvirtas kursas ir šunys iš trečiojo, vyresniųjų spiaudomi ir mėtomi kuo pakliuvo. Kartą negras Valjanas sviedė pagalį. Pasigirdo klyksmas, ir per kiemą lyg meteoras nulėkė šuo, susiėmęs už ausies; pro pirštus sunkėsi kraujas ir lašėjo ant gelumbinės striukės, kur plėtėsi tamsi dėmė. Būrys dvi savaites sėdėjo be išėjimo, tačiau kaltininko neatsirado. O kai pagaliau buvo išleisti į miestą, Valjanas parnešė trisdešimčiai kadetų po du pakelius cigarečių. „Per daug jau griebiate,— niurnėjo jis.— Užteks po pakelį snukiui." Bet Jaguaras ir jo parankiniai kaip kirviu nukirto: „Po du, o jei ne, šaukiame Ratelį."

— Dvidešimt klausimų ir pavyzdžių,— sako Valjanas.— Ir viskas. Aš, mat, rizikuosiu dėl kažkokių keturių laiškų.

— Ne,— prašo Albertas.— Nors trisdešimt! Aš tau parodysiu pirštu. Bet tu nediktuok. Tu parodyk, ką pats parašysi.

— Ne, aš padiktuosiu.

Kadetai sėdi po du. Negras ir Albertas paskutinėje eilėje; prieš juos — Pitonas ir Kava, jų pečiai platūs — puikios širmos.

— Kaip aną kartą? Tyčia klaidų pridarei?

Valjanas juokiasi.

— Keturi laiškai,— sako jis.— Po du puslapius.

Tarpduryje pasirodo seržantas Pesoa su krūvele egzamino bilietų. Į kadetus jis žiūri piktomis akutėmis, protarpiais liežuviu lyžčiodamas skystų ūselių galiukus.

— Kas išsitrauks knygą arba nusižiūrės į kaimyną — tas egzamino neišlaikys,— sako jis.— Ir dar gaus šešias baudas. Būrininke, išdalinkite lapelius.

— Žiurkė!

Seržantas krūpteli, parausta; jo akutės kaip plyšeliai. Vaikiška ranka glamžo palaidinę.

— Paktas anuliuotas,— sako Albertas.— Aš nežinojau, kad ateis Žiurkė. Verčiau nurašysiu nuo knygos.

Arospidė dalina lapelius.

Seržantas žiūri į laikrodį.

— Lygiai aštuonios,— sako jis.— Turite keturiasdešimt minučių.

— Žiurkė!

— Niekšingi bailiai!— rėkia Pesoa.— Kas sako „Žiurkė"? Atsistok!

Suoluose sambrūzdis. Dangčiai truputį pakyla, nukrinta. Iš pradžių jie krinta pakrikai, paskui balsams į taktą. „Žiurkė, Žiurkė."

— Ty-y-y-lėt, bailiai!— stūgauja Pesoa.

Tarpduryje pasirodo leitenantas Gamboa ir smulkutis chemijos mokytojas. Jis civiliniais drabužiais, viskas ant jo kabo kaip ant šakos. Greta atleto Gamboa jis atrodo menkas ir gležnas.

— Kas čia darosi, Pesoa?

Seržantas atiduoda pagarbą.

— Sąmojo pratybos, senjore leitenante.

Visi nuščiuvo. Kapų tyla.

— Ak taip?— sako Gamboa.— Eikite į antrą būrį. Su šituo aš pabūsiu.

Pesoa vėl atiduoda pagarbą ir išeina.

Mokytojas seka paskui jį; atrodo, kad jį baugina tokia daugybė kariškių.

— Valjanai,— šnibžda Albertas.— Susitarimas galioja.

Nežiūrėdamas į jį, negras brūkšteli pirštais per gerklę — „negaliu". Arospidė išdalina lapelius. Kadetai palinksta prie jų. „Penkiolika akių surinkau, dar penkios... dar trys... penkios... trys pas... dar trys... pas, pas... a, velnias, trys, ne, pas ir trys — kiek iš viso bus? Trisdešimt viena, kad jis kur išeitų, kad jį kas pašauktų, kad kas nors atsitiktų ir jis išbėgtų, Auksakoje." Albertas atsakinėja iš lėto, spausdintomis raidėmis. Leitenanto kulnai kaukši į grindų plokštes. Pakėlę akis nuo klausimų, kadetai sutinka dygų žvilgsnį ir girdi:

— Gal pasufleruoti? Galvas žemyn. Į mane žiūrėti leidžiama tik žmonai ir tarnaitei.

Albertas parašė visa, ką žino, ir žiūri į negrą; tas, prikandęs liežuvį, greitai rašo. Atsargiai, vogčiom jis nužvelgia klasę. Daugumas dedasi rašą, bet tik vedžioja plunksną, neliesdami popieriaus. Jis paskaito klausimus, šiaip taip atsako į du. Kažkur kyla murme-

sys; kadetai sunerimsta. Atmosfera tirštėja, kažkokia nematoma grėsmė pakimba virš palinkusių galvų, kažkokia tumi, šilta, drumzlina migla siurbia juos. Kad bent akimirką pabėgus nuo leitenanto žvilgsnio!

Gamboa juokiasi. Jis paliauja žingsniavęs, sustoja vidury klasės. Rankos sunertos, raumenys išpampę po kremine palaidine, o akys mato visus iškart, kaip per pratybas, kai jis kuopą įvaro į purvyną, pamoja arba švilpteli, ir jie ropoja per akmenis ar šlapią žolę. Kiti karininkai prakaituoja su savaisiais, o jo kadetai džiaugiasi ir didžiuojasi galį įvykdyti jo įsakymus, jie visada nugali svetimus, apsupa, sutriuškina. Kai jo šalmas žvilga rytmečio saulės spinduliuose, o jis pats, pirštu rodydamas į mūro sieną, šaltai ir drąsiai šaukia: „Pirmyn, ereliai!", pirmojo būrio kadetai, nebijodami nematomo priešo, įsitvirtinusio aplinkinėse kalvose, prie kelių ir net prie jūros už uolų, lyg meteorai pakyla iš savo priedangų, jų durtuvai stypso į dangų, širdys kupinos narsos, jie dumia per balas, įnirtingai trypia pasėlius (trekšt!— juk tai čiliečių, ekvadoriečių galvos, po kojom žliugsi kraujas, priešas leidžia paskutinį kvapą!), keikdamiesi ir kriokdami, bėga prie sienos, ima šautuvus už diržų, pakelia išputusias rankas, nagus suleidžia į plyšius, prisiploja prie mūro, ropščiasi aukštyn, akis išsproginę į kalvos viršūnę,— o ta vis arčiau ir arčiau,— šoka žemyn, susigūžia ore, krinta ir girdi vien savo keiksmus ir kraujo tvinksnius. O leitenantas — visų priekyje, uolos keteroje, tik kur-ne-kur apsibraižęs, šatrus — stovi, traukia į krūtinę jūros orą, skaičiuoja kažką. Gulėdami kniūpsti arba tupėdami, kadetai žiūri į jį; štai krustelės jo lūpos ir bemat nulems jų likimą. Staiga jo žvilgsnis sužvėrėja,— kurgi ereliai? Sutižėliai! „Stot! Į krūvą susimetė!" Sutižėliai stojasi, atsitiesia (senas palaidines išpučia vėjas, ir lopai at-

rodo lyg žaizdos, šašai), vėl žlegteli į purvą, susilieja su žole, neatplėšdami nuo leitenanto akių, maldaujančių ir gailių, kaip aną klaikią naktį, kai jis sutriuškino Ratelį.

Ratelis susitvėrė beveik iš karto, keturiasdešimt aštuonios valandos po to, kai civilius drabužius jie pakeitė į dar naujutėlę slepiamos spalvos uniformą. Perėję per kirpėjų rankas, nugryninti mašinėle, kaip du vandens lašai pasidarė panašūs į vienas kitą ir, spengiant švilpukui ir griaudžiant keiksmams, pirmą kartą išsirikiavo aikštėje. Buvo paskutinė vasaros diena, dangus niaukėsi, Limoje tris mėnesius spigino nepakeliamas karštis, o dabar prasidėjo ilga nyki snūda. Jie čia suvažiavo iš visų šalies kampų, niekad nematę vienas kito, ir šit, susibūrę į vientisą minią, stovėjo prieš nepažįstamus cementinius korpusus. Kapitono Garido balsas jiems pranešė, kad civilinis gyvenimas baigėsi trejiems metams, kad čia jie taps vyrais, kad kariško gyvenimo dvasią išreiškia trys paprasti žodžiai: paklusnumas, darbas ir narsumas. „Tai" atsitiko vėliau, po pirmų kariškų pusryčių, kai jie pagaliau liko be viršininkų ir išėjo iš valgyklos, susimaišę su dviejų aukštesniųjų kursų kadetais, į kuriuos žvilgčiojo baikščiai, smalsiai ir net džiugiai.

Kai Palaižūnas kopė vienas žemyn iš valgyklos, jį už rankos sučiupo dvejos žnyplės, ir kažkas šnipštelėjo į ausį: „Eikš su mumis, šunie." Jis nusišypsojo ir paklusniai nusekė paskui juos. Daugumą vaikinų, su kuriais jis tą rytą susipažino, seni kadetai tempė ir stūmė į ketvirto kurso kareivines palei pievą. Nei pamokų, nei pratybų tą dieną nebuvo. Kokias aštuonias valandas, ligi pat pietų, šunys išbuvo vyresniųjų kursų rankose. Palaižūnas nebeatsimena, kas ir kur jį vedė. Kambarys buvo pilnas dūmų, kadetų, šauksmų, kvatojimo.

Vos tik jis šypsodamasis peržengė slenkstį, kažkas jį pastūmė iš užpakalio. Jis pargriuvo, apsivertė kūlio ir išsitiesė paslikas. Pamėgino atsikelti — ir negalėjo: kažkas prispaudė koja pilvą. Dešimt abejingų veidų palinko prie jo kaip prie vabalėlio, užstodami lubas. Kažkas paliepė:

— Pradžiai sudainuok šimtą kartų „Ak, esu šuo" pagal „Kukaračio" motyvą.

Jis negalėjo. Labai stebėjosi, iš nuostabos akys lipo jam iš kaktos, gniaužė gerklę. Kažkieno koja mygo pilvą.

— Nenori,— tarė tas pats balsas.— Šuo nenori dainuoti.

Tuomet visa dešimtis prasižiojo ir spiovė į jį, ir ne vieną kartą, o daug — reikėjo užsimerkti. Paskui vis tas pats nepažįstamas balsas pakartojo, skvarbydamas ausis:

— Sudainuok šimtą kartų „Ak, esu šuo" pagal „Kukaračio" motyvą.

Šį kartą jis uždainavo, jo balsas švenkštė. Dainuoti buvo sunku — tikrieji žodžiai painiojosi ant liežuvio, jis klupo, laidė gaidukus. Bet vyresnieji, rodos, to nepastebėjo, jie klausėsi atidžiai.

— Gana,— tarė balsas.— Dabar pagal bolero motyvą.

Paskui jis dainavo pagal mambo ir kreolų valso motyvą. Paskui jie paliepė:

— Stok.

Jis atsistojo, nusišluostė veidą, į kelnes nusitrynė delną. Balsas paklausė:

— Kas jam leido snukį nusišluostyti? Niekas nesakė.

Burnos vėl prasižiojo, jis nesąmoningai užsimerkė ir neatsimerkė, kol viskas baigėsi. Balsas tarė:

— Šalia jūsų, šunie, du kadetai. Stokite „ramiai". Taip, gerai. Tuodu kadetai susilažino, jūs būsite teisėjas.

Tas, kuris buvo dešinėje, smogė pirmas, ir Palaižūnas pajuto aštrų skausmą rankoje. Tuoj pat sudavė ir kairysis.

— Gana,— pasakė balsas.— Katras sudavė smarkiau?

— Kairysis.

— Ak taip?— paklausė kitas balsas.— Vadinasi, aš menkesnis? Na, tai pamėginsim dar kartą. Laikykitės.

Palaižūnas susverdėjo, bet nepargriuvo — kadetai, susigrūdę aplink, neleido jam nuvirsti.

— O ką dabar pasakysite? Katras stipresnis?

— Abu vienodi.

— Jis nori pasakyti — lygiosios,— patikslino balsas.— Vadinasi, reikia iš naujo.

Po kelių sekundžių balsas pasiteiravo:

— Ką, šunie, rankas skauda?

— Ne,— atsakė Palaižūnas.

Taip iš tikrųjų ir buvo: jis nebejuto nei savo kūno, nei laiko. Matė ramią jūrą prie Eteno uosto ir girdėjo mamos balsą: „Atsargiai, Riči, ten šlaitai",— ir ilgos rankos jam tiesiasi į pagalbą, ir saulė svilina veidą.

— Meluojate,— atsiliepė balsas.— Jei neskauda, tai ko verkiate?

Jis pagalvojo: „Užbaigė." Bet tai buvo tik pradžia.

— Jūs žmogus ar šuo?— paklausė balsas.

— Šuo, senjore kadete.

— Tai ko stovite? Šunys vaikščioja keturiomis.

Jis pasilenkė ir, rankomis palietęs grindis, pajuto nepakenčiamą skausmą. Šalimais, taip pat keturpėsčias, gunksojo dar vienas berniukas.

— Taip,— tarė balsas.— Ką daro šunys, kai susitinka? Atsakykite, kadete. Jums sakau.

Palaižūnas gavo spyrį į užpakalį ir greitai atsakė:

— Nežinau, senjore kadete.

— Pešasi,— atsakė balsas.— Puola vienas kitą, loja ir kandžiojasi.

Palaižūnas neatsiminė to berniuko, kurį krikštijo kartu su juo. Jis buvo mažutis, veikiausiai iš paskutiniųjų būrių. Jo veidas persimainė iš baimės; balsui dar nebaigus sakyti, jis ėmė loti lyg piudomas. Paskui jis krimstelėjo Palaižūnui į petį, ir šis taip pat įsirėžė, ir kandžiojosi, ir skalijo, ir visą tą laiką nė kiek neabejojo, kad jo oda apžėlusi šiurkščiais gaurais, nosis ir burna pavirtusi snukiu, o uodega lyg botagas plekši į nugarą.

— Užteks,— tarė balsas.— Jūs išlošėte. O mažylis netesėjo. Jis ne šuo, o kalė. Ar žinote, ką daro šuo ir kalė, kai susitinka?

— Ne, senjore kadete,— atsakė Palaižūnas.

— Laižosi. Pirma apsiuostinėja, paskui laižosi.

Po to jį išvilko iš kambario ir nutempė į sporto aikštelę, o toliau jis neatsimena ar dar buvo diena, ar jau sutemę. Ten jį išrengė ir liepė plaukti aukštielninkam treku aplink futbolo aikštę. O tada vėl atvijo į kareivines, ir jis klojo lovas, ir dainavo, ir šoko ant spintos, ir vaizdavo kino aktorius, ir valė batus, ir laižė grindis, ir prievartavo pagalvį, ir gėrė šlapimą, viskas kaip sapne, kaip kliedesyje, ir staiga jis atsidūrė savo lovoje ir pagalvojo: „Bėgsiu iš čia. Rytoj pat bėgsiu." Buvo tylu. Kadetai žiūrėjo į kits kitą. Jie buvo sumušti, apspiaudyti, išterlioti, apdergti, bet visi atrodė rimti ir net orūs. Tą pačią naktį, po signalo gulti, ir susitvėrė Ratelis.

Jie gulėjo, bet niekas nemiegojo. Trimitininkas išėjo iš kiemo. Iš vienos lovos kažkas atsikėlė, nušlepsėjo per kambarį ir įėjo į prausyklą — atsidarė ir užsidarė

suveriamos durys. Paskui iš ten pasigirdo žiaugčiojimas, inkštimas, ir beveik iškart kadetas garsiai, baisiai pravimo. Kone visi pašoko iš lovų ir basi leidosi tenai. Valjanas, liesas pakaraila, stovėjo vidury prausyklos, nušviestas gelsvos šviesos, ir laikėsi už pilvo. Kadetai nėjo artyn, jie žiūrėjo, kaip kiekvienas priepuolis išviepia juodą veidą. Pagaliau Valjanas priėjo prie praustuvo ir nusišluostė burną. Tada visi suklego, subruzdo, sukruto, prakeiksmu keikdami ketvirtąjį kursą.

— Taip negalima. Reikia ką nors daryti,— tarė Arospidė. Baltas jo veidas šviesavo tarp rausvai rudų ovalinių veidų. Kumštis tirtėjo — Arospidė nervinosi.

— Pašauk tą, Jaguarą,— pasiūlė Kava.

Taip jie pirmą kartą išgirdo jo vardą.

— Ką tokį?— paklausė kažkuris.— Jis mūsiškis?

— Taip,— atsakė Kava.— Jis neatsikėlė. Pirmoji lova, prie pat prausyklos.

— Kam gi mums Jaguaras?— tarė Arospidė.— Patys susitvarkysime.

— Ne,— spyrėsi Kava.— Jis ne toks, kaip visi. Jo nekrikštijo. Aš pats mačiau. Jis nosį jiems nušluostė. Mus kartu su juo vedė į sporto aikštelę, ten, už korpuso. Jis jiems šaipėsi į akis, sakė: „Tai ką, krikštyti sumanėte? Pažiūrėsim, pažiūrėsim." O jų buvo gal dešimt.

— Na?— tarė Arospidė.

— Jie lyg ir nustebo,— tarė Kava.— Įsidėmėkite, kokie dešimt vyrukų. Tai tada, kai jį vedė. O ten dar subėgo apie dvidešimt. Kone visas kursas. O jis tyčiojasi jiems į akis: „Krikštyti užsimanėte?— sako.— Puiku, puiku."

— Na,— tarė Albertas.

— Jie klausia: „Tai ką jūs, šunie, peštis mėgstate?"

O jis, tik pamanykite, kad puls juos! Ir juokiasi. Tegu mane skradžiai, jų ten buvo nežinia kiek, gal dvidešimt, tikriausiai. O jam nė motais. Jie nusijuosė diržus, mosuoja, o artyn lįsti bijo, tegu mane skradžiai. Dievaži, visi išsigando, kai kurie pargriuvo, už kits kito slepiasi, snukiai kruvini. O jis juokiasi ir mauroja: „Tai krikštysit, ką? Pažiūrėsim, pažiūrėsim."

— O kodėl tu jį vadini Jaguaru?— paklausė Arospidė.

— Tai ne aš,— atsakė Kava.— Jis pats taip pasivadino. Visi jį apstojo, o mane pamiršo. Diržais švaistosi, o jis keikiasi riebiausiais žodžiais, visus į šuns dienas deda. O jie sako: „Veskime tą bestiją pas Gambariną." Ir atvedė vieną kadetą — na ir bernas, snukis — matytumėt koks!— sakė, svarsčius kilnojąs.

— O kam aną atvedė?— paklausė Albertas.

— Ne, o kodėl jis Jaguaras?— neatlyžo Arospidė.

— Kad juodu susipeštų,— tarė Kava.— Jie sako: „Ei šunie, kad tu toks drąsus, tai še tau pora." O jis atsako: „Aš ne šuo. Aš vadinuosi Jaguaras."

— O jie susijuokė?— pasidomėjo kažkuris.

— Ne,— atsakė Kava.— Tik jis juokėsi. Suprantate — muša juos ir juokiasi.

— Na?— tarė Arospidė.

— Jie pešėsi neilgai,— tarė Kava.— Ir aš supratau, kodėl jis Jaguaras. Jis labai mitrus, baisiai mitrus. Nepasakytum, kad būtų itin stiprus. O vingrus kaip vijurkas. Tas jų drimba negali jo suimti, vos nesprogo iš pykčio. Jaguaras jam ir galva, ir kojomis tik žybt, tik žybt, o tas nė karto. Galop tas Gambarina pasakė: „Pasikūlėm, ir užteks." O mes juk matėme, kad jis vos-ne-vos bepastovi.

— Na?— paklausė Albertas.

— Tai ir viskas,— užbaigė Kava.— Jį paleido, ėmėsi krikštyti mane.

— Pašauk,— tarė Arospidė.

Jie tupėjo ratu. Kažkas užsirūkė, davė patraukti kaimynui. Prausykloje plaukiojo dūmai. Kai įėjo Kava, o paskui jį ir Jaguaras, visi suprato, kad Kava pamelavo: ir paakiai, ir smakras, ir plati kaip buldogo nosis buvo vienų mėlynių. Jaguaras atsisėdo vidury rato ir ėmė visus įžūliai varstyti skaisčiai mėlynomis akimis su ilgom blakstienom. Jis aiškiai pozavo, viskas buvo apgalvota — ir įžūlumas, ir šypsena, ir tingulys, ir lėtas žvilgsnis, tiriąs visus iš eilės. Ir net skardus juokas, staiga sudrumstęs tylą. Bet nė vienas jam netrukdė. Visi tyliai laukė, kol jis visus apžiūrės, išjuoks.

— Sako, jie krikštija visą mėnesį,— pasakė Kava.— Tai negi kentėsime kasdien tokias kančias?

Jaguaras linktelėjo galvą.

— Teisingai,— pritarė jis.— Reikia gintis. Atkeršysim ketvirtam kursui, už viską atsiims. Svarbiausia — įsidėmėti veidus. O dar geriau — pavardes. Ir būrius. Pavieniui nevaikščioti. Rinktis vakare, po signalo gulti. Taip, šutvei reikia vardo.

— Sakalai?— kažkas baikščiai įterpė.

— Ne,— atkirto Jaguaras.— Vaikiška. Pavadinsim „Rateliu".

Pamokos prasidėjo sekančią savaitę. Pertraukomis ketvirtakursiai gaudydavo šunis ir taisydavo ančių lenktynes: dešimt—penkiolika šunų susirikiuoja į eilę, rankas įsiremia į šonus, sulenkia kelius, ketvirtokas duoda komandą, ir jie, garsiai rėkdami „vat-vat", krypuoja anties žingsniu. Tiems, kurie neištveria, daro „statų kampą". Šunis iškrato, atima smulkius pinigus ir cigaretes, o galų gale jie turi išgerti vienu mauku kokteilį, sutaisytą iš šautuvinio tepalo, alyvos ir muilo

putų, laikydami stiklinę dantimis. Ratelis pradėjo veikti už kelių dienų, po pusryčių. Kai visi trys kursai išsigrūdo pro duris iš valgyklos ir pasklido mokyklos teritorijoje, staiga nežinia iš kur pasipylė ant vienplaukių galvų kruša akmenų, ir vienas ketvirtakursis kliegdamas nusirito asfaltu. Rikiuodamiesi kadetai matė, kaip jo draugai neštuvais jį nešė į ligoninę. Naktį budintysis iš ketvirto kurso išsitiesė žolėje pamiegoti ir buvo užpultas kažkokių nepažįstamų su kaukėmis; jie išrengė jį, surišo, ir kitą rytą trimitininkas jį rado kieme visą vienų mėlynių ir drebantį nuo šalčio. Vienus iš pasalų sumušdavo, kitus apmėtydavo akmenimis, o po visų drąsiausio reido, kai šunys prišlapino katilą su sriuba, daugelis ketvirtakursių atsidūrė ligoninėje. Ketvirtakursius nukamavo pribaigtinai, bet jie nepasidavė ir krikštijo dar pasiučiau. Ratelis rinkdavosi kasnakt, svarstė projektus, Jaguaras tardavo paskutinį žodį, darydavo pataisas, skirstydavo užduotis. Mėnuo priverstinio sėdėjimo bėgo greitai, nejučiomis. Netrukus Rateliui atsirado naujų rūpesčių: artinosi pirmasis išėjimas į miestą, jie jau gavo išeigines tamsiai mėlynas kelnes. Karininkai po valandą kasdien jiems aiškino, kaip viešoje vietoje turi elgtis uniformuotas kadetas.

— Bobos prie uniformų,— postringavo Valjanas, gašliai vartydamas akis,— tai kaip musės prie medaus.

„Ne taip jau viskas buvo bloga, kaip man sakė kiti arba kaip aš pats vaizdavausi, išskyrus tą dieną, kai po signalo gulti į prausyklą įėjo Gamboa. Visi to mėnesio sekmadieniai buvo geri, nors ir sėdėjome mokykloj. Nė iš tolo nepalyginsi su vėlesniais." Tą mėnesį sekmadieniais trečiam kursui niekas ant sprando nesėdėjo. Dieną žiūrėdavo kino filmą, o pavakare ap-

silankydavo tėvai ir rūpestingai vaikštinėdavo su sūnumis po visą teritoriją — ir po aikštę, ir po kiemus, ir sporto aikštelėje. Savaitė ligi pirmojo išėjimo į miestą jie prisimatavo gelumbinę uniformą: kelnės mėlynos, palaidinė juoda, su auksinėmis sagomis, balta kepurė. Tiesa, plaukai augo pamažu, ir labai norėjosi į miestą. Po Ratelio pasitarimo jie dėstė savo planus. „Ir kaip jis sužinojo? Atsitiktinai? O gal kas kyštelėjo liežuvį? O jei tada būtų budėjęs Uarina arba leitenantas Kobas? Man rodos, jei tada Ratelis nebūtų buvęs užkluptas, mūsų būryje nebūtų prasidėjusi tokia makalynė. Na, gal ir būtų prasidėjusi, bet ne iš karto, nors kiek būtume pagyvenę žmoniškai." Jaguaras stovėjo prieš juos ir pasakojo, kaip atrodo vienas ketvirto kurso būrininkas. Jie tupėjo kaip visada; nuorūkos ėjo ratu. Dūmai kilo į palubę, leidosi žemyn ir plaukiojo kambaryje kaip kokia pamėklė, kaip drakonas, kaitaliojantis savo pavidalą. „Ne, Jaguarai, tu čia būsi persūdęs, mums negyvėlio nereikia",— sakė negras. „Keršyti keršyk, bet žinok saiką",— sakė Uriostė. „Bijau, kad jis be akies neliktų",— sakė Paljasta. „Ko ieškosi, tą ir rasi,— sakė Jaguaras.— Išvedėm iš rikiuotės, ir gana." O kas buvo pirmiau — beldimas ar šūksnis? Tur būt, Gamboa duris pastūmė koja arba abiem rankom, bet kadetus jis užklupo netikėtai, jie negirdėjo nei beldimo, nei Arospidės šūksnio, pastebėjo jį tik tada, kai pamatė, jog tiršti dūmai plaukia pro duris, kurias Gamboa laiko abiem rankom. Rūkstančios nuorūkos nukrito žemėn. Basomis kojomis kadetai nesiryžo jų gesinti. Visi žiūrėjo tiesiai prieš save, išsitempę kaip stygos. Gamboa sutrypė nuorūkas. Paskui suskaitė kadetus.

— Trisdešimt du,— tarė jis.— Visas būrys. Kas būrininkas?

Arospidė žingtelėjo į priekį.

— Paaiškinkite man, kas čia per žaidimas,— ramiai tarė Gamboa.— Iš pat pradžių. Su visom smulkmenom.

Arospidė šnairavo į vaikinus, o leitenantas Gamboa stovėjo ramiai kaip medis ir laukė. Tada mes suskatome minkštinti jam širdį — juk jūs mums tėvas, mes jūsų vaikai, senjore leitenante, kokia gėda, jūs nežinote, kaip mus krikštijo, juk vyras turi gintis, ir kokia sarmata, jie mus mušė, senjore leitenante, kankino, įžeidinėjo, žiūrėkite, kokia Montesino sėdynė, tai status kampas, senjore leitenante, o leitenantui kad nors kas, jis varo savo: „Daugiau faktų, konkrečiau, be komentarų, iš eilės, nestaukite taip, kitus pažadinsite, kokia gėda",— ėmė pamokslauti iš statuto: mus visus reikią išvyti, bet kariuomenė pakanti, ji supranta, kad mes varvanosiai, nežinome, kas yra kariškas gyvenimas, ir pagarba vyresniesiems, ir draugystės įstatymai, ir baigėsi jūsų žaidimas; klausau, senjore leitenante, pirmas ir paskutinis kartas; nepranešiu vyresnybei; klausau, senjore leitenante; paliksiu be leidžiamojo; klausau, senjore leitenante; gal būt, išeis iš jūsų žmonės; klausau, senjore leitenante; įsidėkite į galvą, jei užtiksiu dar kartą, pranešiu karininkų tarybai; klausau, senjore leitenante; o statutą išmokite atmintinai, jei po savaitės norite į miestą, o dabar į lovas, o budėtojai — į vietas, po penkių minučių ateikite su raportu; klausau, senjore leitenante.

Ratelis daugiau nesirinko, bet Jaguaras po kurio laiko Rateliu ėmė vadinti nedidelę savo šutvę. Pirmąjį birželio šeštadienį būrys, prilipęs prie surūdijusių tvoros virbų, žiūrėjo, kaip kitų būrių šunys, orūs ir pasipūtę, pro vartus siūbtelėjo į Pajūrio prospektą, švytruodami uniformomis, baltomis kepurėmis ir naujutėlėmis odinėmis veršenikėmis. Jie žiūrėjo, kaip šunys būriuojasi ant biraus smėlio pylimo, nugręžę nugaras

į šniokščiančią jūrą, laukia Mirafloreso—Kaljao autobuso; arba gatvės grindiniu eina į Palmių prospektą, o iš ten — į Progreso prospektą (kuris, perkirtęs sodus, pasiekia Limą Brenjos rajone, o gale plačiu lanku leidžiasi į Beljavistą ir Kaljao); žiūrėjo, kaip išeina šunys, o kai ant asfalto, padrėkusio nuo miglos, nieko neliko, vis dar spaudė nosis prie virbų. Paskui jie išgirdo trimitą — antrieji pusryčiai — ir tylėdami nudūlino į korpusą, o bronzinis herojus neregėmis savo akimis matė, kaip džiūgauja laimingieji ir kaip liūdi nubaustieji, dingstą už pilkų kaip švinas pastatų kampo.

Tą pačią dieną, išėję iš valgyklos, svajingosios lamos akivaizdoje jie pirmą kartą susipešė. „Aš būčiau nepasidavęs, Valjanas būtų nepasidavęs, ir Kava, ir Arospidė, niekas, jis vienas susileido. Šiaip ar taip, Jaguaras ne dievas, viskas būtų buvę kitaip, jeigu jis būtų rėžęs atgal, pagriebęs akmenį ar lazdą, arba nors būtų leidęsis bėgti, kad tik nebūtų drebėjęs, negalima juk taip, garbės žodis." Jie vis dar būriavosi ant laiptų, bet tuo tarpu kažkas atsitiko, ir du iš jų, nubildėję pakopomis, parsirito ant žolės. Greit jie atsikėlė; trisdešimt porų akių spoksojo į juos iš viršaus kaip nuo tribūnos. Nė vienas nepajudėjo, nė vienas net nesuprato, kas atsitiko, kadangi Jaguaras staiga išsilenkė kaip katė ir žiebė anam tiesiai į veidą, be įspėjimo, ir užgulė jį, ir tvojo, ir tvojo per galvą, į nugarą, į veidą; kadetai žiūrėjo, kaip švyturuoja jo kumščiai, ir, rodos, visai negirdėjo, kaip anas, kitas, šaukė: „Dovanok, Jaguarai, aš tave netyčia pastūmiau, garbės žodis, netyčia." Jis neturėjo klauptis ant kelių. Nieku būdu. Nei rankų dėti ant krūtinės, kaip mama per maldą arba kaip vaikai, kada eina pirmosios komunijos, tarsi Jaguaras — vyskupas, arba jis eitų išpažinties. Rospiljosis sako: „Kai tik prisimenu, kūnas pagaugais

nueina, tfu." Jaguaras stovėjo ir su panieka žiūrėjo į klūpantį berniuką, iškėlęs kumštį, lyg vėl būtų norėjęs duoti tiesiai į išbalusį veidą. Kiti nė nesukrutėjo. „Biauru žiūrėti,— tarė Jaguaras.— Jokios savigarbos. Palaižūnas."

— Aštuonios trisdešimt,— sako Gamboa.— Beliko dešimt minučių.

Visi sušnopštė, subruzdo, sutrinksėjo suolų dangčiai. „Gal nuėjus parūkyti į prausyklą",— galvojo Albertas, pasirašydamas darbą.

Tik staiga popieriaus gumulėlis papteli ant suolo, pasirita porą centimetrų ir sustoja prie alkūnės. Prieš paimdamas gumulėlį, jis apsidairo. Paskui kilsteli akis: leitenantas šypsosi jam. „Pastebėjo?"— galvoja Albertas, nuleisdamas akis; leitenantas sako:

— Gal atiduotumėt man tai, kas nukrito ant jūsų suolo? Ty-los!

Albertas atsistoja. Gamboa nežiūrėdamas paima popieriaus gumulėlį. Išskleidžia, kilsteli lapelį, žiūri prieš šviesą. Jis skaito, o jo akys kaip žiogeliai šokinėja nuo lapelio į suolus ir vėl į lapelį.

— Ar jūs žinote, kadete, kas čia parašyta?— klausia Gamboa.

— Ne, senjore leitenante.

— Formulės. Nei daugiau, nei mažiau. Ką pasakysite? Ar jūs žinote, kas jums įteikė dovaną? Jūsų angelas sargas. Kaip jo pavardė?

— Nežinau, senjore leitenante.

— Eikite į vietą ir atiduokite darbą.— Gamboa suplėšo lapelį į skutus ir padeda ant katedros.— Angelas sargas,— priduria jis,— gali pasisakyti savo pavardę. Duodu trisdešimt sekundžių.

Kadetai sužiūra į kits kitą.

— Penkiolika sekundžių,— sako Gamboa.— Aš pasakiau: iš viso trisdešimt.

— Aš, senjore leitenante,— atsiliepia gailus balselis.

Albertas atsigręžia. Palaižūnas stovi, jis išbalęs kaip drobė ir, rodos, negirdi pašaipų.

— Vardas, pavardė?— klausia Gamboa.

— Rikardas Arana.

— Ar jūs žinote, kad egzaminą kiekvienas laiko tik už save?

— Taip, senjore leitenante.

— Taigi,— sako Gamboa.— Užtat jūs dar nežinote, kad šeštadienį ir sekmadienį jus palieku be išėjimo. Ką padarysi, kariuomenė... Čia angelai negerbiami.

Jis žiūri į laikrodį.

— Viskas. Atiduokite darbus.

III

„Aš mokiausi Saens Penjoje, ir namo, į Beljavistą, vaikščiojau pėsčias. Kartais sutikdavau Igerą, jis draugavo su broliu, kol tą paėmė į kariuomenę. Jis, būdavo, vis manęs klausia: „Kaip ten gyvuoja Perikas?"— „Nežinau, jis nerašo nuo to laiko, kai juos išvijo į selvą."— „Kur bėgi? Einam, pašnekučiuosim." Aš noriu kuo greičiau sugrįžti namo, bet jis vyresnis, ir man garbė, kad jis su manim kalbasi kaip su sau lygiu. Nusiveda jis mane į smuklę, klausia: „Ko norėtum?"— „Nežinau, man vis tiek."— „Gerai,— sako Liesasis Igeras.— Ei, dvi taureles!— O paskui pliaukšteli per petį.— Žiūrėk, kad nepasigertum." Degtinė man degina gerklę, ir iš akių teka ašaros. Jis sako: „Citrinukės pačiulpk, bus lengviau. Ir surūkyk cigaretę." Mudu

kalbamės apie futbolą, apie mokyklą, apie Periką. Aš maniau, kad mano brolis — romus avinėlis, o jis, mat, buvo tikras kirstukas, kartą dėl mergų peilį į darbą paleido. Ir apskritai — kas būtų galėjęs pasakyti — jis, pasirodo, mylėjo mergas. Kai Liesasis man papasakojo, kad jis vienai užtaisęs ir vos nebuvęs prievarta apvesdintas, aš tik klestelėjau ant kėdės. „Taigi,— sako,— tu turi mažą sūnėną, jam jau arti ketverių metų. Tu tikras senis prieš jį!" Na, aš neilgai su juo gaivinausi: o jei mama pamatys? Išsiimu knygas, sakau: „Aš dabar einu, truputį pasimokysiu", o ji kad bent žodį, linkteli kartais, o kai kada ir visai nieko. Gretimas namas buvo didesnis už mūsų, bet irgi labai senas. Prieš pasibelsdamas, aš trinuosi rankas, kol paraudonuoja, kad ne taip prakaituotų. Kartais duris atidaro Terė. Pamatau ją — ir lengviau atsidūstu. Tik dažniausiai teta įleisdavo. Juodvi su mamo mama buvo draugės, o manęs ji nemėgo, sako, aš, kai mažas buvęs, visada jai kokią šunybę iškrėsdavęs. Atidaro duris ir murma: „Virtuvėje mokykitės, ten šviesiau." Mes sėdame prie pamokų, o teta pietus verda, ir virtuvė smarkiai kvepia svogūnais ir česnakais. Terė viską daro tvarkingai, į jos knygas ir sąsiuvinius miela žiūrėti, viskas aplenkta, raidės mažos, lygios, nė vieno juodulėlio, o antraštės pabrauktos spalvotais pieštukais. Aš jai sakau juokais: „Būsi dailininkė." Ji visada juokiasi, vos tik prasižioju, o kaip ji juokias — kol gyvas neužmiršiu. Be jokio prisivertimo, kaip sakoma — iš širdies, ir dar pliaukšteli delnais. Kartais žiūriu — eina ji iš mokyklos, ir tuoj matyti, kad ji ne tokia, kaip visos mergiščios — anos susivėlusios, rankos rašaluotos. Labiausiai ji man patiko iš veido. Jos kojos ilgos, krūtinė dar plokščia, o gal ir ne plokščia, man ne galvoj buvo nei jos krūtinė, nei kojos, tik veidas. Žiūrėk, guli nakčia lovoje, ir šį,

ir tą galvoji, o prisimeni ją — ir tuoj gėda pasidaro. O va pabučiuoti ją — to tai norėdavau. Kai tik užsimerkiu, tuoj ir matau ją, abu mudu matau, mes jau suaugę, vedę. Mes mokėmės kas dieną, po kokias dvi valandas, kartais ir daugiau, aš meluodavau: „Baisu, kiek uždavė!", kad tik galėčiau ilgiau su ja pabūti. Tiesa, aš sakydavau: „Jei tu pavargai, aš einu sau", bet ji niekad nepavargdavo. Toje klasėje aš turėjau geriausius pažymius, ir mokytojai mane mylėjo, ir pavyzdžiu kitiems rodė, ir šaukdavo prie lentos, ir sakydavo, kad aš jiems pagalbininkas, o vaikai, priešingai, sakydavo, kad aš palaižūnas. Aš su vaikais nesidėdavau — šiaip sau pašneku klasėje ir einu sau. Su Igeru draugavau. Būdavo, sutinku jį gatvėje, prie Beljavistos aikštės, jis mane pamato ir tuoj prieina. Tada aš tegalvodavau: kad tik greičiau ateitų penkta valanda, ir dar nemėgau sekmadienių. Mes su Tere mokydavomės visą savaitę, o sekmadieniais ji su teta eidavo į miestą pas gimines, na, o aš sėdėdavau namie arba stadione žiūrėdavau, kaip žaidžia antros klasės komandos. Mama niekad man neduodavo pinigų, ji vis dejuodavo, kad už tėvą mažai moka. „Negali būti blogiau, kaip trisdešimt metų ištarnauti valdžiai. Nedėkinga ji, valdžia." Pensijos vos-ne-vos ištekdavo už butą ir maistui. Pereitais metais vos porą kartų buvau kine su mokykla, o šiemet nė karto nebuvau, ir futbolo rungtynėse nebuvau — niekur. O jau sekančiais metais pinigo sugriebdavau, užtat kai prisimenu mūsų pamokų ruošimą — nieko nesinori matyti."

„O užvis įdomiausias atsitikimas tuomet buvo kine. Tyliau tu, Lapause, nerodyk ilčių. Kur kas įdomesnis. Mes tada buvome ketvirtame kurse, ir, nors buvo jau

metai praėję, kai Gamboa išardė didįjį Ratelį, Jaguaras vis sakydavo: „Nieko, vyručiai, viskas bus kaip buvę, o mūsų ketveriukė karaliaus." Ir net geriau pasidarė, nes kai mes buvome šunys, Ratelį sudarė vienas būrys, o dabar taip išėjo, kad visas kursas yra Ratelis, o mes vadovaujame, ypač Jaguaras. Kaip jis į mus žiūrėjo, kaip žiūrėjo! „Aš bijau aukščio, senjorai kadetai, galva sukasi." Jaguaras tiesiog raitosi iš juoko, o Kava pyksta: „Žinai, šunie, su kuo juokauji?" Ir tas šoko lipti — reikėjo lipti, o tikriausiai labai bijojo. „Lipk, lipk!"— ragino Garbanius. „O dabar dainuok,— paliepė Jaguaras,— kaip artistas, ir rankomis mosuok." Jis įsikibo į skersinį, kaip beždžionė, o kopėčios ant plokščių slyst-slyst! „O jei aš nukrisiu, senjorai kadetai?" Aš atsakau: „Vadinasi, toks tavo likimas." Jis visas ėmė drebėti ir uždainavo. „Na, dabar nusisuks sprandą",— pasakė Kava, o Jaguaras jau už pilvo laikosi. Nukrito — tiek to, per pratybas dar ne iš tokio aukščio nudribti tenka. Tik be reikalo už praustuvo griebėsi. „Rodos, pirštą nusilaužė",— tarė Jaguaras. „Mėnuo be leidžiamojo",— sakė kapitonas kiekvieną vakarą.— Ir toliau sėdėsite namie, kol sužinosime kaltininkus." Būrys elgėsi kaip reikiant, ir Jaguaras visiems sakydavo: „Jeigu jūs tokie narsūs, kodėl negrįžtate į Ratelį?" Šunys buvo romūs, biauru prasidėti. Taigi mes juos krikštijome nelabai smarkiai, o šit su penktuoju pešėmės atsakančiai, mirsiu — neužmiršiu pereitų metų, ypač kas darėsi kine. Ir vis per Jaguarą, mudu sėdėjome šalimais, ir man vos nesulaužė stuburo. Šunims pasisekė, mes jų, galima sakyti, nekliudėm, su penktuoju darbavomės. Kerštas — malonus dalykas, kaip gyvas taip nesidžiaugiau, pamatęs sporto aikštelėje, koks veidas to, kuris mane anksčiau krikštijo. Mūsų vos vos nesučiupo, vis dėlto pasiplūkti vertėjo, tegu

mane skradžiai. Ketvirtakursiai su šunimis — šiaip sau, juokais apsipešioja, o su penktakursiais — visai kas kita. Argi užmirši, kaip jie mus krikštijo? O kine mes tyčia susėdome tarp penktakursių ir šunų, kad būtų lengviau įsivelti į peštynes. Su beretėmis — taipgi Jaguaro išradimas. Pamatau penktakursį, prisileidžiu arčiau ir pakeliu ranką prie kaktos, lyg jį sveikinčiau. Jis atsako, aš nusiimu beretę. „Tai ką, tyčiojatės?"— „Ne, aš galvą kasausi, pleiskanų daug." Taip, kovėmės žūtbūtinai ir sporto aikštelėje, ir anksčiau, kine. O jau karšta pasidarė, nors ir žiema. Po tuo cinkuotu stogu prisigrūdo tiek vaikinų — kvėpuoti nebuvo kuo. Aš jo nemačiau, kai įėjome, tik girdėjau, ne kas kitas, kaip laukinis, o Jaguaras sako: „Kažkodėl ankšta, man užpakalis ant suolo neišsitenka", jis sėdėjo prie pat ketvirtakursių, o Rašytojas prie kažkurio jau prikibęs, o šviesa jau užgesinta, o anie sako: „Klausyk, užsikišk koserę, arba ją sumalsim." Ne, Jaguaras ne tyčia pasikišo plytų, jis iš tikrųjų norėjo geriau matyti. Aš pasilenkiau, įbrėžiau degtuką, o kai išgirdau, kad tam, penktakursiui, nukrito cigaretė, atsiklaupiau, norėdamas ją paimti, ir visi subruzdo. „Ei, kadete, mesk šalin plytas, aš irgi noriu matyti."— „Jūs man sakote?"— klausiu. „Ne, jūsų kaimynui."— „Man?"— sako Jaguaras.— „O kam gi daugiau?"— „Malonėkite užsičiaupti — duokite pažiūrėti kaubojų."— „Tai nemesite plytų?"— „Rodos, ne",— sako Jaguaras. Aš atsisėdau, mečiau ieškojęs cigaretės — tuščia jos. Atmosfera kaista, aš dėl visa ko pasiveržiu diržą. „Nemesite?"— klausia penktakursis. „Ne,— sako Jaguaras ir pila alyvą į ugnį:— Kam jas mesti?" O užpakalyje pradėjo švilpti. Rašytojas užtraukė „ajajai", būrys — draug su juo. „Jūs iš manęs juokiatės?"— klausia penktakursis. „Rodos, taip, senjore kadete",— sako Jaguaras. Na, ir pra-

sidėjo,— žodžiais neapsakysi,— aktų salėj tamsa tamsiausia, ir mes susikibome. Jaguaras sako, kad jis pradėjęs, bet mano atmintis gera — pradėjo ne jis. Arba tas penktakursis, arba jo bičiulis stojo už jį. Tiesiog pakvaišo, puolė Jaguarą, rodos, dar ir šiandien girdžiu, kaip jie stūgavo. Visi pašoko, kažkokie šešėliai šmėsčioja, spardosi. Na, filmo neįsidėmėjau, jis tik buvo prasidėjęs. Įdomu, ar Rašytojui iš tiesų įkrėtė, ar jis tik šiaip bliovė, paikiojo? O leitenantas Uarina šaukė: „Duokite šviesą, seržante, šviesą, ar apkurtote?" O šunys jam įkandin: „Šviesą, šviesą!", jie nežinojo, kas dedasi, tikriausiai manė, kad abu kursai tamsoje juos užgrius. Cigaretės tik laksto, nė vienas nenori, kad su cigarete nutvertų,— dar stebuklas, kad namo nepadegė. Taip, davėme tada jiems garo, išmušė, kaip sakoma, keršto valanda. Kaip dar Jaguaras sveiką kailį išnešė? Šešėliai taip ir šokinėjo, man rankas kojas pakirto, suprantama, ir iš savųjų vienam kitam užvežiau — ar atskirsi tamsoje. „Kas ten, po velniais, su šviesa?— šaukia Uarina.— Seržante Varua, ką jūs, ar negirdite? Tie galvijai išsigalabys." Ir iš tikrųjų, mušėsi visur, kaip dar nė vieno nenudobė? O kai uždegė šviesą, viskas tylu, tik švilpukai. Uarina kažkur dingęs, tik penkto ir trečio kurso karininkai ir seržantai: „Duokite kelią, kad jus kur, duokite kelią!" Kad tu nesulauktum, duosim mes kelią! Jie, gyvatės, patys kas kur nulindo, tamsoje paleido į darbą kumščius, aš tai jau atsimenu, Žiurkė taip man vožė — kvapą užėmė. Žiūriu, kur Jaguaras, sakau: „Na, jeigu jį nudobėt, riesta bus jums", o jisai kerta dešinėn ir kairėn ir juokiasi — gajus, bestija. Šauniai pakvailiojome. Vyresnybei kiaulystę iškrėsti — mums tai vieni niekai. „O kas yra? Aš nieko nežinau, nieko nemačiau." Ir penktasis meluoja nemirksėdamas. Na, išgujome į kiemą šunis,

jie visai primušti, o paskui — penktąjį. Mes likome vieni ir užtraukėme: „Ajajai." Visi kalba: „Penktakursiai siunta, kad sudirbome juos anksčiau, negu šunis, nakčia bus ataka." Karininkai šmižinėja kaip žiurkės: „Kas pradėjo? Kas užkabino? Nepasakysite — karceris." O mes nė negirdime, visi tik šnibžda: „Nakčia ateis, nakčia ateis",— tik mes jų nelauksim, o pasitiksim kieme. Jaguaras užlipo ant spintos, ir visi jo klausėsi, kaip tada, trečiame kurse, kada Ratelis prausykloje svarstė keršto planus. „Reikia gintis, vienas pasirengęs atstoja du nepasirengusius, tegu budintieji eina į aikštę ir akylai stebi. Kai tik anie pasirodys, tegu sušunka, mes išeisime. Darykitės sviedinius, sukite į gniužulus popierių iš išvietės ir laikykite rankoje, taip smūgis stipresnis — lyg asilas kanopa, į batus įsikiškite skustuvus, į kišenes prisidėkite akmenų ir neužmirškite petnešų, o kirkšnis saugokite kaip savo akį." Mes klausėmės, o Garbanius šokinėjo per lovas, viskas buvo kaip tada, trečiajame, tik dabar visas kursas sukilo ant kojų, girdėjome, kad ir kiti būriai ruošiasi. „Po velniais,— burbėjo Rašytojas,— akmenų maža. Lupkime plokštes." Ir visi vaišino vienas kitą cigaretėmis, ir visi glėbesčiavosi. Atsigulėme nenusirengę, kai kurie net nenusiavę. Eina, eina? Tyliau tu, Lapause, dantų nešiepk. Šuo, ir tas nenustygsta, daužosi, loja, o juk toks tylutėlis. Ei Lapause, eik miegoti pas lamą, o aš turiu saugoti vaikinus, kad penktakursiai jų neprimuštų."

Kampinis namas prie Diego Ferės ir Očarano nuo abiejų gatvių atitvertas balta siena metro aukščio ir dešimties metrų ilgio. Pačiame kampe, prie šaligatvio krašto, stovi žibintas. Tarpas tarp sienos ir to žibinto

mums atstojo vartus, kuriuos paimdavo komanda, ištraukusi burtą; kita komanda vartus statydavosi pati, už kokių penkiasdešimt metrų — Očarano gatvėje padėdavo akmenį arba sukraudavo į krūvą striukes ant šaligatvio krašto. Vieni ir kiti vartai pločio buvo kaip šaligatvis, o aikštę atstojo visa gatvė. Jie žaisdavo futbolą. Apsiaudavo kedus, kaip „Terasų" klube, o kamuolį pripūsdavo nelabai kietai, kad neatšoktų. Žaisdavo trumpais žemais padavimais, į vartus mušdavo iš nedidelio atstumo ir nestipriai. Vartų liniją nubrėždavo kreida, bet po kelių minučių ją nutrindavo kamuolys ir puspadžiai, ir prasidėdavo karšti ginčai, ar įvartį užskaityti, ar ne. Per daug įsismaginti bijojo. Bet vis dėlto pasitaikydavo, kad Turčius ar kuris nors kitas įniršęs kerta į kamuolį kaip reikiant arba trenkia galva, ir kamuolys, perlėkęs per sieną, atsiduria sodelyje, išlaužo snapučius, pataiko į duris arba, neduok dieve, į langą; durys trinkteli, langas išlekia, o žaidėjai, atsisveikinę su kamuoliu, paknopstomis mauna šalin. Lapnoja gatve, o Turčius klykia bėgdamas: „Vejasi, vejasi!" Ir nė vienas nedrįsta atsisukti, pažiūrėti, visi leidžiasi dar greičiau ir šaukia: „Vejasi, policija!", o Albertas, vos atgaudamas kvapą, rėkia: „Prie skardžio, greičiau prie skardžio!" Ir visi lekia paskui jį, kartodami: „Taip, taip, prie skardžio", ir jis girdi, kaip prie pat ausies šniokštuoja draugai: Turčius — nelygiai, tarsi žvėris; Meksikietis — lygiai ir trumpai; Mažylis — vis tyliau ir tyliau, jis pradeda liktis; Emilijas— ramiai, kaip sportininkas, kuris, neeikvodamas jėgų, moksliškai įkvepia pro nosį, iškvepia pro burną; o Pakas, Sorbinas, visi kiti — dusliai, sunkiai. Šnopavimas jį padrąsina, jis susiima, šiaip taip pasiekia sankryžą, pasuka į dešinę, spausdamasis prie sienos, kad jo nepralenktų per posūkį. Toliau bėgti lengviau, Kolumbo

gatvė leidžiasi pakalnėn — ten visai arti matyti raudonų plytų krantinė, o už jos, ligi pat dangaus, pilka jūra — vos už kelių žingsnių. Vaikinai iš jo juokiasi; vos tik jie išsitiesia Turčiaus sode, mažoje pievelėje, ir ima tartis, ką daryti toliau, jis tuoj pasiūlo: „Einam prie skardžio." Šie žygiai ilgi ir nelengvi. Iš pradžių, Kolumbo gatvėje, liuokteléję per mūro sieną, drybso negrįstoje aikštelėje ir, rimtai, įgudusia akimi žiūrėdami iš ten į uolų kyšulius, svarsto, kaip nusileisti žemyn, vertina kliūtis, juos skiriančias nuo akmeningo pliažo Albertas — pats karščiausias strategas. Įsmeigęs akis į skardį, jis davinėja trumpas komandas, balsu ir mostais mėgdžiodamas kino herojus: „Čionai. Ant tos uolos, kur paukščių plunksnos, ji tvirtesnė... Šuolis — vienas metras... Paskui — juodais akmenimis — jie plokšti... Ten bus lengviau... Iš anos pusės — samanos, šliaužte nušliaušim... Žinokite, tokiu būdu mes pateksime į naują vietą..." Jei kas nors prieštarauja (pavyzdžiui, Emilijas — jis mėgo komanduoti), Albertas karštai gina savo nuomonę, ir vaikinai pasidalija į dvi stovyklas. Karšti ginčai juos šildo tais vėsiais, ūkanotais rytais. Už nugaros, krantine, viena paskui kitą be pertrūkio važiuoja mašinos; būdavo, keleivis iškiša galvą pro langelį, pažiūri į vaikinus, ir, jeigu jis pats nesuaugęs, akyse sužiba pavydas. Paprastai nugali Albertas, jis ginčijasi atkakliai, su tvirtu įsitikinimu, įrodo ką tik nori. Žemyn leidžiasi pamažu, tyliai, gražiuoju, nusiteikę kuo draugiškiausiai, vienas kitą drąsindami žvilgsniu, žodžiu, šypsena. Kada kuris nors įveikia sunkią kliūtį arba vikriai nusileidžia žemėn, visi ploja. Laikas slenka labai lėtai, kiekviena minutė tempiasi be galo. Paskui, baigdami kopti, padrąsėja; jau visai nebe toli tas savotiškas gaudesys, kurį naktimis jie girdi lovose. Vanduo šniokščia, at-

sidaužęs į akmenis; trenkia druska ir tuščiomis kriauklėmis; pliažas čia pat — siauras pusratis tarp akmenų ir jūros; jie nukurna ten, suvirsta į krūvą, kvatoja, stumdosi, pasakojasi kopimo vargus, linksminasi iš visos širdies.

Jei rytas ne perdaug šaltas arba pilkame danguje pavakare pasirodo saulė, Albertas nusiauna kojas, pasiraitoja kelnes ir, drąsinamas šūksnių, ima šokinėti pakrantėje. Jis jaučia vandens šaltumą ir glotnų akmenų paviršių ir, viena ranka prilaikydamas kelnes, kita taško į vaikinus. Šie slepiasi už kits kito, paskui nusiauna patys, puola ant jo, taškosi, prasideda grumtynės. Vėliau, permirkę iki panagių, jie išlipa į krantą ir, sugulę ant akmenų, svarsto kelionę atgal. Ropštis aukštyn itin sunku. Atsivarę iki savo gatvės, jie sudrimba ant žolės Turčiaus sode, rūko cigaretes, pirktas smuklėje ant kampo, ir čiulpia mėtinius saldainius, kad iš burnos neitų tabako kvapas.

Kai nežaidžia futbolo, neina prie jūros ir neaptarinėja dviračių lenktynių, tada eina į kiną. Šeštadieniais — į rytmetinį seansą „Ekscelsiore" arba į Rikardą Palmą, dažniausiai į balkoną. Susėda pirmoje eilėje, šurmuliuoja, mėto žemyn degančius degtukus ir garsiai komentuoja tai, kas dedasi ekrane. Sekmadieniais — viskas kitaip. Jiems reikia eiti *Champagnat* mokyklon į pamaldas, tik Emilijas ir Albertas mokosi toliau, centre. Mažne visada, neužsukdami namo, tiesiog su mokyklos uniforma, dešimtą valandą jie susitinka prie Centrinio parko, susėda ant suoliuko, spokso į einančius bažnyčion ir kapliuojasi su gretimų kvartalų vaikais. Popiet eina į kiną, dabar jau sėdas į parterį, išsipustę ir susilaižę, dusdami kietose apykaklėse ir susiveržę kaklaraiščiais, kuriuos parišа mamos. Kai kurie ateina su seserimis; likusieji slimpindavo paskui juos pro-

spektu, pravardžiuodami auklėmis ar kavalieriais. Mergaičių jų kvartale — ne mažiau kaip berniukų, jos irgi tarp savęs draugauja, o su vaikiščiais riejasi. Jei berniukai pamato mergaitę, jie seka paskui ją, tampo už kasų ir tyčiojasi iš jos brolio, o tas verkšlena: „Ji pasiskųs tėvui, o jis man iškarš kailį, kad jos neužstojau." Jei kuris berniukas vienas pakliūva tarp mergaičių, jos rodo jam liežuvį ir erzinasi, o šis, susigėdęs, raudonuodamas, eina pamažu, kad nepamanytų, jog jis bailys, išsigando sijonų.

„O jie neatėjo, karininkai, matyt, kas sutrukdė. Mes jau manėme — eina, pašokome, o budintieji sako: „Tyliau, čia kareiviai." Nakčia prikėlė tuos laukinius, susirinko jie aikštėje, su šautuvais, lyg tiesiai į mūšį, ir seržantai, ir leitenantai, veikiausiai bus suuodę. Penktas kursas, tiesa, norėjo ateiti, mes vėliau sužinojome, jie visą naktį ruošėsi, sako, laidynių prisidirbo, amoniako mišinių prisitiekė. Na, ir keikėme tuos kareivius — jie visai pasiuto, durtuvais mums grūmojo. Kas jau kas, o jis to budėjimo kaip gyvas neužmirš, sako, pulkininkas vos jo neprimušęs, o gal ir branktelėjo kokį kartą. „Uarina, jūs tikras ištižėlis",— sako. Mes jam padarėme tokią sarmatą prieš ministrą, prieš pasiuntinius, kad jis vos neverkė. Taip viskas ir būtų baigęsi, jei ne ta šventė kitą dieną,— „Šaunu, pulkininke, šaunu",— jie mus kaip beždžiones rodė, rikiuotės pratybos aikštėje prieš arkivyskupą, ir pietūs, ir gimnastika prieš generolus, ir žygiuotė su išeigine uniforma, ir kalbos, ir pietūs su pasiuntiniais. Visi žinojo: kažkas bus, kaip prieš audrą. Jaguaras sako: „Šiandien mes turime juos nugalėti visose rungtyse, kad nė vieno taško negautų, nei iš gimnastikos, nei iš bėgimo."

Iš pradžių dar buvo nieko, maišalynė prasidėjo nuo lyno, ligi šiol dar tebegelia rankas, o kaip jie staugė: „Pitonai, nepasiduok!", „Taip ir reikia, Pitonai!", „Varyk, varyk, varyk!" Dar iš ryto, prieš pusryčius, mudu su Jaguaru buvom nuėję pas Uriostę. Jis mums pasakė: „Nors sprokite, bet nugalėkite, apginkite mūsų būrio garbę." Tik vienas Uarina nieko nežinojo, kelmas. O Žiurkės uoslė kaip šuns, sako: „Jūs tik pamėginkite prieš pulkininką iškrėsti kokią šunybę! Ei, kas ten žvengia?" Tyliau tu, Lapause, nešiepk dantų.

Žmonių prisirinko galybė, kareiviai išnešė iš valgyklos kėdes, ne, rodos, tai buvo kitą kartą, na, vis tiek, minia žmonių, visi su mundurais, ir nesupaisysi, kuris iš jų generolas Mendosa. Tikriausiai tas, kuriam daugiausia ordinų, o kai prisimenu mikrofoną, negaliu, juokinga, ir taip tu man nesisek,— mes prapliupome žvengti, vos netrūkome iš juoko; ech, jei Gamboa būtų buvęs jo vietoj; ne, kai pagalvoju, tiesiog leipstu. Kas galėjo pamanyti, kad tokia košė užvirs, tiesa, penktakursiai į mus šnairavo kaip žvėrys, lūpas krutino, lyg būtų mus keikę. Suprantama, ir mes juos keikėme. Ei, Lapause, tyliau! „Išsirikiavote, kadetai? Laukite švilpuko." Per mikrofoną sako: „Laisvi judesiai." „Taip, posūkis, dar, dar." „Pirmyn, žengte marš." „O dabar skersinis, tikiuosi, gerai išsiprausėte, suskiai?" „Viens, du, trys, sparčiu žingsniu. Sveikinkite." Tas mažytis ant skersinio — čia tai bent, lyg ir be raumenų, o žiūrėk, ką išdarinėja. Pulkininko mes irgi nematėme, bet jis mums nė motais, prisimenu aš jį — labai jau didžiu nešasi, o paskutinis kiaulė, dar va sako — „kariška laikysena", o aš jį gerai menu — diržą atsisegs, ir iškart pilvas ligi žemės, snukis — arkliai baidytųsi. Aš manau, jis mėgsta tik iškilmes ir paradus. „Žiūrėkite, kokie mano vyrukai, visi rinktiniai"; dzilin-dzilin, prasi-

dieda cirkas, štai šunyčiai, o štai dresiruotos blusos, o štai drambliai ekvilibristai, dzilin-dzilin. Jei aš taip cypčiau — be atvangos rūkyčiau, kad balsas pastorėtų, kariškiui netinka toks balsas. Aš jo niekad nemačiau per pratybas ir net įsivaizduoti negaliu apkasuose, o šit paradas — čia kas kita; „Trečioji kolona, lygiuok, kadetai, dėmesio, karininkai, laisviau, ne taip įtemptai, laikysena, laikysena, kur? Tvirtesniu žingsniu"; ak tu, gyvate, užtat kokį snukį nutaisei, kai prasidėjo virvės traukimas. Sako, ministras net suprakaitavo ir vis jo klausia: „Ar jie iš proto išėjo?" Mes sustojome lygiai prieš kits kitą, ketvirtas ir penktas, o tarp mūsų futbolo aikštė. Vaikinai tribūnose tik šurmuliuoja, o šunys spokso, akis pastatę, nieko nesupranta; palaukite valandėlę, viskas paaiškės. Uarina sukaliojasi, inkščia: „Kaip manai — atsilaikysite?" Jaguaras sako: „Jei nelaimėsime, metus neleiskite į miestą!" Žinoma, aš taip nebūčiau pasakęs: jų pusėje irgi stojo vyrai kaip mūrai — Gambarina, Linksmuolis, Mėsininkas — kaip reikiant žaliūkai. Man jau iš anksto rankos skaudėjo — taip nervinausi. Tribūnose šaukia: „Jaguarą į priekį", ir dar: „Pitonai, tu — visa viltis." Mūsiškiai, iš pirmojo, užtraukė „ajajajai". Uarina juokėsi, juokėsi, o paskui jam toptelėjo, kad norime penktajam įkrėsti, ir pratrūko: „Žalčiai, ką darote, čia generolas Mendosa, pasiuntinys, pulkininkas, ką darote?" Tik seilės tyška. O mus juokas ima. Pulkininkas sako: „Žinokite, kad virvės traukėjams reikalinga ne tik jėga, bet dar ir įgudimas, protas, sumatumas, pastangų darnumas", o aš leipstu iš juoko. Vaikinai mums plojo, tiesiog iš galvos ėjo — tik visiškas beširdis galėjo nesijaudinti. O penktasis, visi su juodais marškinėliais, stovi ir laukia — jiems irgi plojo. Leitenantas nubrėžė brūkšnį. Žaidimas dar neprasidėjo, o tribūnose — riksmas nežmoniškas.

„Ketvirtas! Ketvirtas!", „Kiek tik bus rungčių, penktas — ant menčių! Nors su velniu susidėsit, prieš ketvirtą nelaimėsit."

Jaguaras sako: „Ko staugi? Tausok jėgas." O aš neištveriu, labai jau gražiai išeina: „Nors su velniu susidėsit, prieš ketvirtą nelaimėsit! Va-lio, va-lio!"— „Na,— pasakė Uarina,— tai pradedam. Ką gi, vyručiai, nepadarykite kursui gėdos",— nežinojo, kvailys, kas jo laukia. „Bėgte!" Jaguaras priekyje, greit, greit, o-lia, o-lia, Urioste, greit, greit, spausk, Pitonai, Rochai, varyk, Toresai, dėk, Riofrijau, Paljasta, Pestana, Kuevasai, Sapata, nepasiduok, nors mirsi — neužleisk nė milimetro. Štai tribūnos, gal pamatysim iš arti Mendosą, neužmirškite pakelti rankų, kai Toresas pasakys „trys". Žmonių — galybė, kariškių kiek, tur būt, ministro adjutantai, aš norėčiau pasiuntinius įžiūrėti, oi, kaip ploja, o mes dar nė nepradėjom. Taip, dabar — kai-rėn, leitenantas tuoj duos virvę, oi dieve gailestingas, bent mazgai būtų geri, oi, kokie penktojo snukiai, negąsdinkite manęs, mirsiu. „Stok! Valio-o-o!" Šit prieina Gambarina, leitenantas jau tiesia virvę, skaito mazgus, o jam kad bent kas, sako mums: „Tai ką, stačia galva ant ragų puolate? Žiūrėkite, kad nereikėtų gailėtis. . ."— „Savo bobutę gąsdink, o ne mus",— sako Jaguaras. „Vėliau pasišnekėsim",— atsako Gambarina. „Užteks juokų,— nutraukia juos leitenantas,— komandų kapitonai, eikit čionai, stoti į eilę, tuoj švilpsiu, jei kas peržengs liniją — duodu signalą „palikt". Laimės tas, kas surinks dviem taškais daugiau. Ir nesiskųskite, aš teisingas žmogus." Prasimankštinkim, pašokinėkim; v-velnias, vaikinai šaukia „Pitonas", mažai kas „Jaguaras", daugiausia „Pitonas", ir ko jis laukia? Greičiau būtų švilpukas. „Pasiruoškit, vyrai,— sako Jaguaras.— Laikykitės." O Gambarina paleido virvę ir mums pagrū-

mojo kumščiu; visi jie nervinosi, kad tik nepralaimėtų. Tiesa, vaikinai labai mus palaikė, šaukė — mums bemat daugiau jėgų atsirado. „Taip, taip, brolyčiai, viens, du, trys, išsprūdo, oi viešpatie, oi dievulėliau, keturi, penki, virvė kaip gyvatė, taip ir maniau, mazgai mažučiai, rankos — penki, šeši — slysta, septyni, dievaži, stumiamės — prakaitas žliaugia, devyni, varyk, varyk, dar truputėlį, vyručiai, och, och, švilpukas, tfu. Penktasis zvygia: „Neteisingai, senjore leitenante", „Mes linijos neperžengėme", o mūsiškiai iš vietų pašoko, beretes nusitraukė, oi, kiek berečių! Ką jie šaukia? „Pitonas"? Dainuoja, staugia, kaukia, tegyvuoja Peru, mirtis penktam kursui, nesivaipykite taip biauriai — sprogsiu iš juoko. Valio-o-o, valio-o-o! „Baigt kalbas,— sako leitenantas.— Vienas—nulis ketvirtojo naudai. Ruoškitės antrai rungčiai." Taip, mūsų ketvirtasis rėkti moka, jau kad staugia, tai staugia, ei Kava, laukini, aš tave matau, ei Garbaniau, šaukit, šaukit, tas padeda, raumenys apšyla, v-velnias, liejas,kaip iš piltuvo, na, neslysk tu, virve,— visai kaip gyvatė. Gulėk ramiai, nesikandžiok, Lapause. O užvis blogiausia — kojos, slysta per žolę kaip per ledą, kaip mat ką nors nusilauši, sprandas nutruks; kas atleido? Tvirčiau! Nesilenkite, ne, kuris velnias atleido, laikyk ją, gyvatę, pagalvok apie kursą, keturi, trys, och, o tribūnose kas darosi! Velniava, Jaguarai, nutempė, bestijos. Nelengvai jiems ėjosi, ant kelių klaupė, vos ne kryžiumi gulė, lekuoja, prakaitas čiurkšlėmis teka. „Vienas—vienas",— sako leitenantas,— ir be isterijos, kas jūs, bobos?" Dabar jie pagavo mus plūsti, nori susilpninti kovos dvasią: „Kad jūs nusprogtumėt!", „Mes jums visas gyslas ištampysim, velnio išperos!"; na, ir mes netylim: „Užčiaupkit koseres — sugurinsim!"— „Kretinai,— sako leitenantas,— ar nematote — tribūnose girdėti, jūs dar man at-

siimsite!" O mes tratinam — šunsnukiai jūs, šiokie, totokie ir anokie. Šį kartą greičiau ėjosi, linksmiau, visiems kaklai vos neplyšta, išsipūtė, gyslos mėlynos, ūkčiojam visi drauge. Vaikinai klykia: „Ketvirtas, ketvirtas, švilpkite, valio-o-o!"

Nors su velniu susidėsit,
Prieš ketvirtą nelaimėsit!
Kiek tik bus rungčių,
Penktas — ant menčių.

„Na, na, dar truputį, dar kartą, plėšiam — ką, atsikandot." Jaguaras sako: „Dabar jie mums užkurs pirtį, jiems nusispiauti, kad čia generolai. Bus istorinis mūšis. Matote, kaip Gambarina į mane dėbčioja?" Vaikinai tribūnose keikiasi, Uarina puldinėja ir šen, ir ten: „Pulkininkas ir ministras viską girdi, būrininkai, užrašykite po penkis žmones, po septynis, po dešimt, mėnesį, du mėnesius be leidžiamųjų." Nagi, vyručiai, spustelkim, dar, dar, parodykim, kad mes tikri vyrai, o ne bobos. Na, mes spustelėjome, ir šit matau, iš tribūnų, kur penktasis, šliaužia dėmė, ruda su raudonais šlakeliais, didėja, skleidžiasi. „Penktas ateina!— kriokia Jaguaras.— Laikykitės, vyrai!" Gambarina paleido virvę, ir jie visi išgriūva, tiesiai ant brūkšnio, aš šaukiu: „Pergalė!", o Jaguaras ir Gambarina jau susikibo, raičiojasi žemėje, o Uriostė ir Sopata bėga pro mane ir kad puls tašyti penktąjį, liežuvius išvertė, o tribūnose dėmė didėja, o Poljasta nusitraukė marškinėlius ir mosuoja mūsiškiams: čionai, vyručiai, linčiuoja! Leitenantas norėjo atskirti Jaguarą ir Gambariną ir nematė, kad užpakaly — krūva didyn. „Ar apakote, rupūžės? Pulkininkas žiūri." Tik staiga ėmė šliaužti antra dėmė — mūsiškiai ateina! Visas kursas — vienas Ratelis, kur tu, Kava, bičiuli, kur tu, Garbaniau?— visi petys

į petį, visi sugrįžo į bandą, o mes — vadai. O pulkininkas kad suspigs: „Karininkai, karininkai, sustabdyti šitą kvailystę! Gėda visai mokyklai!" O aš matau, braunasi artyn tas pats tipas, kur mane krikštijo, snukis pamėlęs,— palaukit, vyručiai, vieną sąskaitėlę suvesiu, kad pamatytų mano brolis, oi, kaip jis tų laukinių nemėgsta; pražiojo nasrus, bailys niekingas,— visi jie bailiai, o tuo tarpu ka-ad ims mus diržais vanoti, karininkai ir seržantai nusijuosė diržus, ir dar, sako, iš tribūnų atbėgo, ir iš kviestinių diržus dar paėmė, nors jie ir svetimi, bet nepabūgo, man, rodos, sagtimi dėjo, ir ne kartą, visą nugarą išakėjo. „Čia sąmokslas, senjore generole, aš jiems parodysiu!"— „Koks, po velnių, sąmokslas, senjore, sustabdykite juos, tokius ir anokius."— „Senjore pulkininke, išjunkite mikrofoną", švilpia, čaižo, leitenantas prie leitenanto, nieko nesupaisysi, nugarą karšia, o Jaguaras su Gambarina susikibę žolėje — gyvi aštuonkojai. Na nieko, Lapause, išnešėm kailį, tik nesikandžiok. Sustojome į eilę, visas kūnas dega, vos ant kojų besilaikau — jėgų nėra, rodos, tik kristum į žolę. Visi tylūs, ramūs — nepatikėsi, tiktai krioguojam, krūtinės kilnojasi, leidžiamieji niekam ne galvoj, kad tik ligi lovų nukrypavus.

Aiškus daiktas — įkliuvom, ministras įsakys, nosies visus metus neiškišim. O šunys kokie juokingi buvo, kas jiems, čia jie nieko dėti, o kaip išsigando. Eikite sau namo ir neužmirškite, ką matėte, o leitenantai persigando dar labiau. Uarina, tu visas geltonas, į veidrodį pasižiūrėk, išsigąsi! O Garbanius sako: „Kuris ten Mendosa? Ar tas peniukšlis, prie kurio boba su mėlyna suknele? Aš maniau, kad jis pėstininkas, bet su raudonom juostelėm, artilerija." O pulkininkas kone graužia mikrofoną, nežino, ką sakyti, spiegia „kadetai", ir vėl „kadetai", ir vėl „kadetai", ir gaidukus laido, o aš ne-

galiu, juokas mane paėmė, tai matai kaip, šuneli, o visi stovi, kinkas drebina. Tai ką aš čia sakiau, Lapausėle? Aha, taip, jis spiegia: „Kadetai, kadetai, susitarsime gražiuoju, tiktai jūsų vardu, karininkų vardu, mano paties vardu kuo nuolankiausiai atsiprašykime." O tai bobai mes plojome gal penkias minutes, sako, susigraudinusi, žliumbusi, kad mes vos rankų neatmušėme, ir ėmė pirštais mums siųsti bučinius, gaila, toli, neįžiūrėjau, ar ji nieko sau, ar kaliausė. Ar tu, Lapausėle, ar nedrebėjai, kai jie pasakė: „Trečias kursas — apsivelka uniformas, ketvirtas ir penktas — pasilieka." O ar žinai, šuneli, kodėl niekas nepajudėjo, nei karininkai, nei būrininkai, nei svečiai, nei tu? Todėl, kad yra pasaulyje velnias. Tada jinai ir išsišoko: „Pulkininke."— „Madam?" Visi sukruto, kas ten vėl? „Pulkininke, maldauju."— „Madam, man trūksta žodžių."— „Išjunkite mikrofoną!"— „Maldauju jus, pulkininke." Kiek laiko mes stovėjome, a, Lapausėle? Nežinau, visi žiūrėjo į peniukšlį, ir į ją, ir į mikrofoną, visi šaukė vienu balsu, o iš tarties mes pastebėjome, kad ji — iš Valstijų. „Na, aš prašau, pulkininke!", o aikštėje tylu, visi lyg apmirę. „Kadetai, užmirškime gi apgailėtiną atsitikimą. . . begalinės jos didenybės gerumas. . ." Gamboa paskui pasakė: „Gėda, kas čia, ar vienuolyno mokykla, kad bobos tvarką darytų?" „Padėkokite jos didenybei." Mūsiškiai ploti moka, ir kas tik sugalvojo,— kaip traukinys, iš pradžių pamažu, paskui vis greityn, greityn — tam-m, viens, du, trys, keturi, penki,— tam-m, viens, du, trys, keturi,— tam-m, viens, du trys,— tam-m, viens, du —tam-m, viens,— tam, tam, tam-m-m-m ir vėl iš pradžių. Tie, iš penktojo, nagus sau kremta, kad nugalėjome atletikoje, o mes tam-tam-tam, ir dar jai riktelėjome: „Valio!", net šunys plojo, ir seržantai, ir leitenantai, ir vėl — tam-tam-tam,— į pulkininką žiūrėki-

te, pasiuntinio žmona ir ministras išeina, jis tuoj vėl paleis kakarinę, pasakys: „Jūs manote, kad jūs tokie mitrūs, o aš jus į ožio ragą", ne, juokiasi, ir generolas Mendosa, ir pasiuntiniai, ir svečiai, ir karininkai, tam-tam-tam, o-oi, kokie mes šaunūs vyrai, vai jergau, jergutėliau, tam-tam-tam, ne šiaip kas, Leonsijo Prado mokykla, pirma klasė, tegyvuoja Peru, kadetai, mes dar būsime reikalingi tėvynei, visada pasiruošę, taip, galvą aukščiau, žvelk linksmiau. Jaguaras šaukia: „Kur Gambarina? Tuoj jį pabučiuosiu! Jeigu jis gyvas, žinoma, labai aš jau jį. . .", pasiuntinio žmona verkia, mes plojam, tai mat kaip, Lapausėle, sunkus gyvenimas mokykloje, daug ko iškęsti tenka, bet yra joje ir gerų pusių, gaila, Ratelio daugiau nebėr, o va anksčiau — kaip širdis džiaugdavosi, kada mes, trisdešimt vaikinų, susirinkdavome prausykloje. Visada, velnias, kortas sumaišo, kas gi dabar bus? Įklimpsime per tą Kavą, jį išvys, mus išvys, per kažkokį sumautą stiklą. Na, kiek kartų tau reikia sakyti, nešiepk dantų, Lapause!"

Užmiršo jis ir sekančias dienas, nuobodžias, nesmagias. Keldavosi anksti — visą kūną gėlė nuo nemigos,— klaidžiojo po tuščius negyvenamo namo kambarius. Palėpėje, bokštelyje, rado krūvas senų laikraščių ir žurnalų ir tingiai juos vartė kiauras dienas. Tėvų vengė, į jų klausimus tik trumpai burbtelėdavo. „Ką tu manai apie tėvelį?"— kartą paklausė motina. „Nieko,— atsakė jis,— nieko aš apie jį nemanau." O kitą kartą: „Ar tu patenkintas, Riči?"— „Ne". Kitą dieną po atvažiavimo tėvas priėjo prie jo lovos ir šypsodamasis atkišo skruostą. „Labas rytas",— pasakė Rikardas nė nekrustelėjęs. Tėvo akyse šmėkštelėjo šešėlis ir išnyko. Tą dieną ir prasidėjo nematoma kova. Ri-

kardas nesikeldavo, kol neišgirsdavo tėvo išeinant ir uždarant duris. Po pietų, pavakare, jį veždavosi pasivažinėti. Jis vienas sėdėdavo užpakalinėje pasostėje ir kaip įmanydamas dėjosi gėrįsis parku, gatvėmis, aikštėmis. Jis tylėdavo kaip žemė, bet atidžiai klausydavosi, ką kalba tėvas su motina. Kartais jis nesuprasdavo vienos ar kitos užuominos ir po to visą naktį kankindavosi, įvairiai spėliodamas. Jis visada būdavo sargus. Jeigu į jį netikėtai kas kreipdavosi, jis sakydavo: „Kaip?" Kartą nakčia išgirdo, kaip gretimame kambaryje jie kalbasi apie jį. „Jam tik aštuoneri metai,— sakė motina.— Jis pripras."— „Jis turėjo daugiau laiko, negu reikia",— atsakė tėvas, ir jo balsas buvo sausas ir griežtas. „Jis tavęs niekad nematė,— neatlyžo motina,— palauk, pakentėk."— „Tu blogai jį auklėjai,— kalbėjo tėvas.— Tu esi kalta, kad jis toks. Visai kaip mergaitė." Paskui ėmė kalbėtis pašnibždomis. Po kelių dienų jis pajuto kažką negera — tėvai buvo kažkokie keisti, kalbėjo užuominomis. Jis klausėsi ir žvalgėsi itin atidžiai, nepraleisdamas nei judesio, nei žingsnio, nei žvilgsnio. Tačiau nieko negalėjo susigaudyti. Vieną rytą mama jį bučiuodama pasakė: „O kas būtų, jei tu turėtum sesutę?" Jis pagalvojo: „Jei aš nusižudyčiau, jie būtų kalti ir nueitų į pragarą." Baigėsi vasara. Jis negalėjo rasti sau vietos, laukė nesulaukė balandžio[1], kada eis į mokyklą ir beveik visą dieną nebus namie. Kartą galvodamas išsėdėjo bokštelyje kelias valandas, o paskiau nuėjo pas mamą ir pasakė: „Ar jūs negalėtumėte manęs atiduoti į internatą?" Jis tarėsi nepasakęs nieko blogo, bet mama žiūrėjo į jį ašarotomis akimis. Jis susibruko rankas į kišenes ir pridūrė: „Aš nelabai mėgstu mokytis. Atsimeni, dar teta

[1] Pietų pusrutulyje balandis atitinka mūsų spalį.

Adelina apie tai kalbėjo. Tėvelis pyks. O internate mane privers mokytis." Mama įdėmiai žiūrėjo jam į akis, ir jis susidrovėjo. „O kas liks su manimi?"— „Ji,— tvirtai atsakė Rikardas.— Sesutė." Liūdesys mamos akyse dingo, pasirodė išgąstis. „Jokios sesutės nebus,— pasakė mama.— Aš užmiršau tau pasakyti." Jis mąstė visą dieną, kad blogai pasielgė, ir kankinosi, šitaip išsidavęs. Nakčia gulėjo lovoje atmerktomis akimis — galvojo, kaip atitaisyti savo klaidą; jis kalbėsis su jais visai mažai, visą dieną kiurksos pastogėje. Staiga pakilo triukšmas, netrukus jis dar labiau padidėjo, kažkieno balsas šūkčiojo baisius žodžius. Jis išsigando, nustojo galvoti. Labai aiškiai girdėjo keiksmus, o tarpais pro riksmus ir plūdimą pasigirsdavo maldaujamas ir silpnas mamos balsas. Paskui viskas nutilo, bet vėl kažkas švilptelėjo, plumptelėjo, o kai mama sušuko „Riči!", jis buvo jau pašokęs, pribėgo prie durų, atlapojo jas, suriko: „Nemušk mamos!" Jis tik spėjo pamatyti, kad mama — su naktiniais marškiniais, kažkokia svetima šoninėje lempos šviesoje, kažką murma... Bet staiga prieš jį išdygo kažkas didelis, baltas. „Nuogas",— pagalvojo jis ir išsigando. Tėvas kirto jam delnu, jis griuvo, nespėjęs nė surikti. Bet tuoj vėl atsistojo; viskas aplinkui ėmė suktis. Jis norėjo pasakyti, kad jo niekas iki šiol nemušė, kad taip daryti negalima, bet tėvas vėl jam smogė, ir jis vėl pargriuvo. Nuo grindų jis matė, nors ir sukosi visas kambarys, kaip mama pašoko iš lovos, kaip tėvas ją sugriebė, lengvai pastūmė atgal, o paskui, garsiai keikdamasis, atsigręžė į jį, pakėlė nuo grindų, ir jis pasijuto vėl tamsiame savo kambaryje, o žmogus, baltas tamsoje, vėl šėrė jam per veidą, ir dar jis spėjo pamatyti, kaip tas žmogus vėl stojasi tarp jo ir motinos, pasirodžiusios

tarpduryje, griebia jai už rankos ir velka nelyginant skudurinę lėlę. O paskui durys užsitrenkė, ir jis nugrimzdo į košmaro verpetą.

IV

Iš autobuso jis išlipo ties Kamparo gatve ir dideliais žingsniais paržirgliojo per tris kvartalus ligi namų. Perėjęs kelią, pamatė govėdą vaikų. Kažkuris pašaipiai tarė jam už nugaros: „Šokoladą pardavinėji?" Kiti nusijuokė. Prieš daug metų jis irgi erzino karo mokyklos kadetus, juos pravardžiuodamas „šokoladiniais". Motina jam atidarė duris ir pabučiavo.

— Taip vėlai,— pasakė ji.— Kas atsitiko, Albertai?

— Tramvajai prisigrūdę, mama. Eina tik kas pusvalandis.

Motina paėmė kuprinę ir kepurę ir nulydėjo į jo kambarį. Namelis buvo mažutis, vienaaukštis, švariai užlaikomas. Albertas nusirišo kaklaraištį, nusivilko palaidinę ir numetė ant kėdės. Motina viską surinko ir tvarkingai sudėjo.

— Valgysi?

— Pirma nusiprausiu.

— Tau buvo liūdna be manęs?

— Taip, mama, labai.

Jis nusivilko marškinius ir, dar su kelnėmis, įlindo į chalatą. Nuo to laiko, kai įstojo į mokyklą, motina nematė jo nuogo.

— Aš uniformą išprosysiu. Visa nešvari.

— Gerai,— tarė Albertas. Įsispyrė į šlepetes. Atidarė komodą, išsiėmė marškinius su apykakle, glaudes, kojines. Iš naktinio staliuko išsiėmė nublizgintus juodus batelius.

— Aš juos rytą nuvaliau,— vėl prabilo motina.

— Nereikėjo, mama. Tu rankas susigadinsi.

— Kam mano rankos reikalingos?— atsiduso ji.— Kam aš pati, vargšė, reikalinga?

— Šiandien buvo rašomasis darbas,— nutraukė ją Albertas.— Sunku buvo.

— Vargšelis! ..— užjautė motina.— Gal prileisti vonią?

— Ne. Prausiuos po dušu.

— Gerai. Bėgu taisyti pusryčių.

Ji apsigręžė ir nuėjo į duris.

— Mama!

Motina sustojo tarpduryje. Ji buvo mažutė, liesutė, neišsidažiusi, nesusišukavusi; oda jos baltutėlė, akys įkritusios, išvargusios, prikyštė suglamžyta. Albertas atsimena, kad dar ne taip seniai ji kiauras valandas išstovėdavo prie veidrodžio, pudrinosi, tepėsi kremais, dažė blakstienas ir vokus. Kasdien ji vaikščiodavo į kirpyklą, o vakarais, prieš eidama kur nors, nepakenčiamai ilgai rinkdavosi suknelę. Nuo to laiko, kai išėjo tėvas, ji visiškai pasikeitė.

— Tu tėvelio nematei?

Ji vėl atsiduso ir nukaito.

— Tik tu pagalvok, antradienį buvo,— tarė ji.— Aš nežinojau, kas beldžiasi, ir atidariau duris. Na, visai be sąžinės, Albertai, tu tiesiog negali suprasti. Jis norėjo, kad tu pas jį užeitum. Vėl siūlė pinigų. Ne, jis nori mane į kapą nuvaryti!— Ji užsidengė akis ir tyliai pasakė:— Tu turi kentėti, brangusis. . .

— Einu po dušu,— tarė jis.— Aš visas sumuręs. . .

Eidamas pro šalį, jis paglostė jai galvą ir pagalvojo: „Dabar mes neturėsime nė skatiko." Maudėsi ilgai — muilinosi, trynėsi abiem rankom, leido čia šaltą, čia karštą vandenį. „Lyg pagiriomis",— galvojo jis. Paskui

apsirengė. Kaip ir kiekvieną šeštadienį, civiliniai drabužiai jam pasirodė keisti, pernelyg minkšti; kai šiurkšti drobė netrynė odos, jam atrodė, lyg jis būtų nuogas. Motina jo laukė valgomajame. Jis tylėdamas pavalgė. Kai tik suvalgydavo gabalėlį duonos, motina skubiai pristumdavo duoninę.

— Tu išeisi?

— Taip, mama. Turiu pavedimą, draugas prašė. Aš greitai apsisuksiu.

Motina kelis kartus užsimerkė ir atsimerkė, ir jis išsigando, kad ji nepravirktų.

— Aš tavęs visai nematau,— tarė ji.— Tu kiaurą dieną kažkur bastaisi. Argi tau manęs negaila?

Jam pasidarė nesmagu.

— Aš tik kokią valandą, mama. Net mažiau.

Kai sėdo už stalo, jis buvo alkanas, o dabar nenustygo savo kailyje. Jis laukė laisvos dienos visą savaitę; ir še tau, kad nori! Vos spėji pareiti namo — vėl norisi iš čia ištrūkti: kabinasi, visur kišasi, nors imk ir sėdėk mokykloje. Be to, jis dar nepripratęs prie naujų jos įgeidžių. Anksčiau ji pati jį varydavo iš namų įvairiomis dingstimis, kad galėtų iki valiai paliežuvauti su visu pulku draugių, kasdien pas ją ateinančių ir pliekiančių loto. Dabar viskas kitaip — įsisegė į jį, nori, kad jis sėdėtų tik su ja ir kiauras valandas klausytųsi begalinių jos aimanų. Kiekvieną kartą ji nervinasi, garsiai šaukiasi dievo, balsu meldžiasi. Ir čia ji pasikeitė — anksčiau dažnai užmiršdavo nueiti į mišias, ir Albertas ne kartą girdėjo, kaip ji su draugėmis burnodavo prieš kunigus ir šventakuprius. Dabar vos ne kasdien eina į bažnyčią, išsirinko dvasios vadovą, jėzuitą, anot jos, „tikrą šventąjį", užsidavė atgailą, o kartą po jos priegalviu Albertas rado „Šv. Rožės Limietės gyvenimą". Motina nušluostė delnu nuo stalo trupinius.

— Penktą grįšiu,— pasakė jis.

— Pareik kuo greičiau. Prie arbatos aš nupirksiu sausainių.

Moteris buvo stora, nešvari, sulipusi. Lygūs plaukai krito jai ant kaktos, ji atmesdavo juos kaire ranka atgal, neužmiršdama ta proga pasikasyti galvą. Kita ranka ji laikė gabalą kartono, kuriuo vėdavo liepsną; anglys buvo sudrėkusios, rūko, virtuvės sienos juodos, moters skruostai suodini. „Apakti čia gali",— murmėjo ji. Nuo kibirkščių ir dūmų jos akys ašarojo, vokai paburko.

— Ką?— paklausė Teresa iš kambario.

— Nieko,— burbtelėjo moteris, lenkdamasi prie katiliuko; sriuba dar nevirė.

— Kas yra?— vėl paklausė Teresa.

— Ar apkurtai? Sakau — apakti čia gali.

— Nori — padėsiu?

— Ką tu padėsi,— atkirto moteris; dabar ji viena ranka šaukštu maišė katiliuką, o kita krapštėsi nosį.— Nieko tu nemoki. Nei siūti, nei skalbti — nieko. Ech tu. . .

Teresa nieko neatsakė. Ji ką tik buvo grįžus iš darbo ir ruošėsi po namus. Šiokiomis dienomis ruošdavosi teta, šeštadieniais ir sekmadieniais — ji. Darbas nesunkus, tik du kambariai — miegamasis ir dar vienas, kur valgė, ilsėjosi ir siuvo. Namas senas, sukrypęs, daiktų — nedaug.

— Šiandien nueisi pas dėdę,— tarė teta.— Gal šiandien geriau priims, negu pereitą kartą.

Sriuba ėmė verstis kunkulais; tetos akys vos pastebimai žybtelėjo.

— Rytoj nueisiu,— atsiliepė Teresa.— Šiandien negaliu.

— Negali?

Teta umariai vėdavosi kartonu.

— Ne. Šiandien turiu pasimatymą.

Kartonas sustingo ore, teta kilstelėjo akis. Paskui susivaldė ir vėl ėmė mojuoti.

— Pasimatymą?

— Taip.— Teresa sustojo, šluota pakibo viršum grindų.— Mane kviečia į kiną.

— Į kiną kviečia? Kas toks?

Sriuba virė. Teta, matyt, ją pamiršo. Ji pasigręžė į duris ir laukė atsakymo, nekrutėdama, kantriai, nekuisdama plaukų.

— Kas tave kvietė?— pakartojo ji ir vėl ėmė smarkiai mosuoti kartonu.

— Vienas vaikinas. Jis kampiniame name gyvena,— tarė Teresa, nuleisdama šluotą ant grindų.

— Kuriame kampiniame?

— Mūriniame. Na, dviaukščiame. Jo pavardė Arana.

— Tokia pavardė?

— Taip.

— Tai gal tas, kur su uniforma vaikščioja?— neatlyžo teta.

— Taip. Jis mokosi karo mokykloje. Juos išleidžia šeštadieniais. Jis ateis pas mane šeštą valandą.

Teta priėjo prie Teresos, sprogindama ir taip jau išvirtusias akis.

— Jie padorūs žmonės,— tarė ji.— Gražiai rengiasi. Automobilį turi.

— Taip,— patvirtino Teresa.— Mėlyną.

— Tu važinėjai jų mašina?— sunerimo teta.

— Ne. Aš su tuo berniuku tik vieną kartą kalbėjausi. Prieš dvi savaites. Jis turėjo ateiti aną sekmadienį, bet jo neišleido. Jis man parašė laišką.

Teta staiga apsisuko ir puolė į virtuvę. Ugnis buvo užgesusi, bet sriuba tebevirė.

— Tu nebe jaunutė,— tarė teta, vėl brukdama už ausies nepaklusnią garbaną.— O proto — nė už grašį. Sit aš apaksiu, ir numirsime badu. Tu jį laikyk, tą berną. Tau pasisekė, kad jis į tave įsižiūrėjo. Tavo metų aš jau pilvota vaikščiojau. Ir kam man dievas vaikų davė, nesuprantu. Visus atgal pasiėmė.

— Taip, teta,— pasakė Teresa.

Šluodama ji žiūrėjo į šalį ir matė pilkus savo batelius aukštais kulniukais. Jie buvo nevalyti, nunešioti. O jei Arana nusives į gerą kiną?

— Tai jis kariškis?— paklausė teta.

— Ne, jis mokosi. Jų mokykla — kaip ir visos kitos, tik vyresnybė kariška.

— Mokykla?— užpyko moteris.— O aš maniau, kad tu padorų susigriebei. Žinoma, kas tau, nors tu plyšk, nors tu sprok, o jai pro vieną ausį įėjo, pro kitą išėjo. . .

Albertas pasitaisė kaklaraištį. Nejaugi veidrodyje tikrai jis? Švariai nuskustas veidas, dar drėgni plaukai, balti marškiniai, šviesus kaklaraištis, nosinaitė švarko kišenėlėje. Nejaugi va šitas švarutis dabita naujutėlaičiais drabužiais — tai jis, Albertas?

— Gražus tu,— pasakė motina iš kambario. Ir liūdnai pridūrė:— Į tėvą. . .

Albertas išėjo iš vonios. Pasilenkė, pabučiavo motiną. Ji atkišo jam kaktą. Kokia ji silpnutė, mažutė — jam ligi peties! Ir plaukai beveik žili. . . „Nebedažo,— pagalvojo jis.— Dabar ji atrodo daug senesnė."

— Tai jis!— tarė motina.

Ir tikrai, tą pačią akimirką sučirškė skambutis. „Neleisk",— tarė motina, kai Albertas žingtelėjo į duris, bet pati stovėjo kaip įbesta.

— Laba diena, tėti,— tarė Albertas.

Tėvas buvo neaukšto ūgio, kresnas, pliktelėjęs, dailiu mėlynu kostiumu. Bučiuodamas jam į skruostą, Albertas užuodė aštrų parfumų kvapą. Tėvas nusišypsojo, paplekšnojo jam per nugarą, nužvelgė kambarį. Motina stovėjo koridoriuje, prie vonios durų, nuolankia poza: nuleidusi galvą, primerkusi akis, rankas sunėrusi po prikyšte, kiek ištempusi kaklą, tarsi auka po budelio kirviu.

— Laba diena, Karmela.

— Ko tu atėjai?— vos girdimai paklausė motina nesijudindama.

Nė kiek nesutrikęs, tėvas uždarė duris, numetė ant krėslo odinį portfelį, atsisėdo, atsainiai šypsodamasis, ir mostu pakvietė Albertą sėstis šalia. Albertas žvilgtelėjo į motiną; ji stovėjo kaip stovėjusi.

— Karmela,— linksmai tarė tėvas,— eikš čionai, vaikeli, pasikalbėsime. Nieko, Albertas jau vyras.

Albertui malonu buvo tai girdėti. Tėvas išrodė jaunesnis už motiną, sveikesnis, tvirtesnis. Iš jo judesių, žvilgsnio ir balso trykšte tryško kažkoks nesutvardomas gyvumas. Gal jis iš tikrųjų laimingas?

— Mes neturime apie ką kalbėti,— tarė motina.— Neturime.

— Na, na,— tarė tėvas.— Mes juk kultūringi žmonės. Aptarsime gražiuoju. . .

— Tu niekšas!— riktelėjo motina ir visa persimainė: susigniaužė kumščiai, veidas paraudo, lig tol ramiose akyse blykstelėjo pyktis.— Lauk iš čia! Čia mano namai, aš už juos moku.

Tėvas juokais užsiėmė ausis. Albertas pažiūrėjo į laikrodį. Motina jau verkė, krūpčiodama ir šniurkščiodama. Ji nesišluostė ašarų, ir drėgnose raukšlelėse ant jos skruostų buvo matyti šviesūs pūkeliai.

— Karmela,— vėl prabilo tėvas,— nusiramink. Aš nenoriu skandalo. Toliau taip likti negali, tai kvailystė. Kraustykis iš tos lūšnos, pasisamdyk tarnaitę, gyvenk kaip žmogus. Tu neturi teisės taip nusmukti. Pagalvok apie sūnų.

— Lauk iš čia,— suspiegė motina.— Čia padorūs namai! Nevilk čia purvo! Eik pas savo šliundras. Mes nenorim tavęs pažinti! Pinigus pasilik sau! Aš pati sugebėsiu išmokyti sūnų.

— Tu gyveni kaip elgeta,— tarė tėvas.— Kur tavo savigarba? Aš noriu tave aprūpinti. Ko tu ožiuojies, velniai tave griebtų?

— Albertai!— desperatiškai suriko motina.— Jis mane įžeidinėja! Neužtenka jam dar, kad jis suteršė mano vardą ant visos Limos! Jis nori mano mirties. Gelbėk mane!

— Tėti, gana. . .— nelabai karštai pasakė Albertas.— Nesivaidykite. . .

— Tylėk,— sudraudė tėvas. Dabar jis žiūrėjo išdidžiai ir griežtai.— Jaunas dar. Kada nors suprasi. Gyvenime ne taip viskas paprasta.

Albertą paėmė juokas. Kartą jis matė tėvą miesto centre su labai gražia blondine. Tėvas jį irgi matė, bet nusuko akis. O vakare užėjo pas jį į kambarį ir, žiūrėdamas taip pat, kaip dabar, pasakė tuos pačius žodžius.

— Aš noriu tau pasiūlyti išeitį,— kalbėjo tėvas.— Paklausyk manęs valandėlę.

Motina vėl stovėjo prieš juos tarsi gyvas skausmo įsikūnijimas. Tačiau Albertas pastebėjo, kad pro blakstienas ji akylai seka tėvą.

— Tave baugina įsigalėję papročiai,— tarė tėvas.— Aš tave suprantu, viešąją nuomonę reikia gerbti.

— Cinikas!— riktelėjo motina ir vėl susigūžė.

— Vaikeli, duok man kalbėti. Jei nori, gyvenkime kartu. Išsinuomosime padorų namą čia, Miraflorese. Įsikursime vėl Diego Ferėje arba švento Antonijaus gatvėje — žodžiu, kur nori. Aišku, aš reikalauju visiškos laisvės. Aš noriu pats tvarkyti savo gyvenimą.— Jis kalbėjo negarsiai, lygiu balsu, bet Albertą nustebino jo akyse blykčiojančios viliūgiškos kibirkštėlės.— Ir be jokių scenų. Galų gale juk mes ne plebėjai.

Dabar motina raudojo balsu, klykė: „Paleistuvis!", „Niekšas!", „Šlykštynė!". Albertas tarė:

— Atleisk, tėti. Aš turiu vieną reikalą. Galiu eiti?

Tėvas ne iškart suprato, paskui nusišypsojo ir linktelėjo.

— Eik, sūnau,— tarė jis.— O aš pasistengsiu įtikinti mamą. Taip bus geriausia. Tu nesijaudink. Mokykis gerai, tavęs laukia didelė ateitis. Jei gerai baigsi, aš tave išsiųsiu į Jungtines Valstijas.

— Savo sūnaus ateitimi aš pati pasirūpinsiu!— kliegė motina.

Albertas pabučiavo tėvus ir greitai išėjo.

Teta ilsėjosi kambaryje. Teresa išmazgojo lėkštes, pasiėmė rankšluostį, muilą ir pirštų galais išėjo. Netoli stovėjo siauras namas gelsvomis sienomis. Ji paklibeno duris. Jas atidarė linksma liesa mergina.

— Labas, Tere.

— Labas, Rosa. Ar negalėčiau nusimaudyti?

— Einam.

Jos perėjo tamsų koridorių. Ant sienų kabojo kino artistų ir futbolininkų fotografijos, iškirptos iš laikraščių.

— Šitą matei?— paklausė Rosa.— Šiandien gavau dovanų. Glenas Fordas. Tu matei filmų su juo?

— Ne,— atsakė Teresa.— Reikėtų pažiūrėti.

Jos įėjo į valgomąjį. Rosos tėvai tylėdami valgė. Viena kėdė buvo be atkaltės; ant jos sėdėjo moteris. Vyriškis, pakėlęs akis nuo laikraščio, pažvelgė į Teresą.

— Teresita,— tarė jis ir atsistojo.

— Labas.

Vyriškis — senyvas, pilvotas, kreivakojis ir mieguistas — nusišypsojo ir pakėlė ranką Teresai prie skruosto. Teresa žingtelėjo atgal, ranka liko kaboti ore.

— Taip,— sausai atsakė ši.— Vienas solis. Atnešei?

Teresa atgniaužė delną. Moneta neblizgėjo — ji buvo blausi, negyva, nučiurinta.

— Tiktai greičiau,— pasakė moteris.— Vandens maža.

Vonia buvo tamsi, metro dydžio. Ant grindų gulėjo slidi sena lenta. Iš sienos, nelabai aukštai, kyšojo čiaupas, atstojantis dušą. Teresa uždarė duris ir ant rankenos pakabino rankšluostį, stengdamasi uždengti rakto skylutę. Paskui nusirengė. Ji buvo laibutė, grakšti, labai tamsaus gymio. Atsuko čiaupą; pliūptelėjo šaltas vanduo. Išsimuilinusi išgirdo riksmą: „Eik šalin, senas ožy!", paskui — tolstančius vyriškus žingsnius ir barnį. Ji apsirengė ir išėjo. Vyriškis sėdėjo už stalo; ją pamatęs, mirktelėjo. Moteris susiraukė.

— Grindis pripėdavo. . .— suburbėjo ji.

— Aš einu,— tarė Teresa.— Labai ačiū, senjora.

— Kol kas, Teresita,— atsakė vyriškis.— Ateik, kada tik panorėsi.

Rosa ją palydėjo ligi durų. Koridoriuje Teresa jai šnipštelėjo:

— Rosita! Gal man duotum mėlynąjį kaspiną? Tą, kur šeštadienį buvai užsirišusi. Šiandien atnešiu.

Rosa linktelėjo ir pridėjo pirštą prie lūpų. Paskui dingo tamsiame koridoriuje ir netrukus sugrįžo, tipendama pirštų galais.

— Imk,— tarė ji, vylingai žvelgdama į draugę.— Kam tau? Kur tu eini?

— Turiu pasimatymą,— prisipažino Teresa.— Vienas vaikinas kviečia į kiną.

Jos akys blizgėjo. Tur būt, ji džiaugėsi.

Smulkus lietutis judino medžių lapus Kamparo gatvėje. Albertas užėjo į kampinę krautuvę, nusipirko pakelį cigarečių ir patraukė į Larko prospektą. Pro šalį lėkė mašinos, ryškūs paskutinių modelių kapotai žvilgėjo apniukusiame ore. Žmonių buvo daug. Jis įsispoksojo į aukštą liekną merginą juodomis kelnėmis. Greitojo autobuso vis dar nebuvo. Greta kvatojo du vaikinai. Jis pažino juos ne iš karto, paraudo, burbtelėjo „sveiki"; jie puolė prie jo.

— Kur tu prasmegai?— paklausė vienas, su sportiška eilute ir gaidžio kuodu.— Vis tavęs nėra ir nėra!

— Mes jau manėme, kad išsikėlei,— pridūrė antras, žemutis, rubuilis, su mokasinais ir margomis kojinėmis.— Šimtą metų tavęs nematėme!

— Aš dabar gyvenu Kamparo gatvėje,— tarė Albertas.— O šiaip — aš internate, karo mokykloje. Mus tik šeštadieniais išleidžia.

— Karo mokykloje?— nustebo gaidys.— Už ką tau tokia bausmė? Baisu!

— Ką tu, nieko baisaus. Galima priprasti.

Atėjo prisikimšęs greitasis. Jie stovėjo, laikydamiesi už ranktūrių. Albertas galvojo apie tuos, su kuriais jis paprastai važinėja šeštadienį autobusais ir tramvajais — nešvaros ir prakaito tvaikas, rėžiančių spalvų kaklaraiščiai... O čia, greitajame, kur bepažvelgsi — švarūs marškiniai, padorūs veidai, šypsenos.

— Kur tavo mašina?— paklausė Albertas.

— Mašina?— atsiliepė storulis.— Ji tėvo. Jis man jos nebeduoda. Aš ją sudaužiau.

— Tai ką, tu nežinai?— susijaudino gaidys.— Negirdėjai apie lenktynes Krantinėje?

— Ne, negirdėjau.

— Ar iš mėnulio nukritai? Mūsų meksikietis — ohoho!— šypsodamas ėmė tratėti gaidys.— Jie susiginčijo su Chuliju, su tuo psichu, na, iš Prancūzų gatvės, atsimeni?.. Susiginčijo, atseit, kas kurį pralenks Krantinėje. Lyja, supranti, o jiems — nė motais. Aš, žinoma, su jais, už antrąjį pilotą. Psichą nutvėrė, o mudu — nieko, pasprukome. Iš šokių važiavome, pats supranti...

— Ir trenkėte?— paklausė Albertas.

— Tai jau vėliau, Akotonge. Jam šovė į galvą pavinguriuoti. Movė į stulpą. Matai va randą? O jam — nė brėželio! Sekasi... Nėra pasaulyje teisybės!

Meksikietis palaimingai šypsojosi.

— Vyras tu,— pagyrė Albertas.— O šiaip kas ten pas mus?

— Tvarka,— tarė Meksikietis.— Šiokiomis dienomis mes dabar nesirenkame, mergaitėms egzaminai. Laikai keičiasi. Jas su mumis visur leidžia — ir į kiną, ir į šokius. Civilizuojasi senutės. Turčius dabar su Elena.

— Tu su Elena?— paklausė Albertas.

— Rytoj mėnuo,— atsakė Turčius ir nukaito.

— Tave su ja leidžia?

— O kaipgi? Pati mamytė pusryčių kviečia. Oi, juk tu pats sekiojai paskui ją!

— Aš?— tarė Albertas.— Še tau!

— Sekiojai, sekiojai!— neatlyžo Turčius.— Tiesiog iš proto krausteis. Atsimeni, kaip mes tave šokti mokėme? Na, pas Emiliją. Rodėme, kaip jai prisipažinti.

— Taip, geros buvo dienelės!— atsiduso Meksikietis.

— Pasakok nepasakojęs,— tarė Albertas.— Viską meluoji.

— Ei jūs!— sušuko Turčius, žiūrėdamas į autobuso galą.— Ką aš matau!

Jis nusigrūdo į užpakalines vietas. Meksikietis ir Albertas nusiyrė paskui jį. Mergaitė, pajutusi pavojų, įbedė akis į bėgančius pro šalį bulvaro medžius. Ji buvo graži, apskritutė; jos nosytė virpėjo kaip triušio, ir stiklas aprasojo.

— Labas, širdele!— pragydo Turčius.

— Nelįsk prie mano merginos,— įspėjo Meksikietis.— Gausi į snukį.

— Labai prašom,— tarė Turčius.— Aš mielai už ją mirčiau.— Jis teatrališkai išskėtė rankas.— Aš ją myliu.

Abu nusižvengė. Mergaitė žiūrėjo į medžius.

— Neklausyk jo,— tarė Meksikietis.— Jis chamas. Atsiprašyk damą.

— Šventa teisybė,— sutiko Turčius.— Aš esu chamas, bet nuoširdžiai gailiuosi. Atleisk man! Sakyk, kad man dovanoji, o jei ne — už savo veiksmus neatsakau!

— Beširdė!— sušuko Meksikietis.

Albertas irgi žiūrėjo pro langą; medžių lapai buvo šlapi, asfaltas blizgėjo. Už bulvaro medžių priešais lėkė virtinės mašinų. Įvairiaspalviai Orantijos pastatai pasiliko toli. Namai dabar buvo pilki, žemučiai.

— Begėdžiai!— subarė senyva moteris.— Atstokite nuo mergaitės!

Vaikinai kvatojo. Mergaitė akimirką nukreipė žvilgsnį nuo gatvės ir šnairom dirstelėjo it voveraitė čia į vieną, čia į kitą pusę. Šypsena žybtelėjo ir išnyko.

— Su malonumu, senjora,— tarė Meksikietis ir pasigręžė į mergaitę.— Didžiadvasiškai atleiskite mums, senjorita.

— Man reikia išlipti,— tarė Albertas ir atkišo jiems ranką.— Viso.

— Einam su mumis,— pasiūlė Meksikietis.— Mes į kiną. Ir tau mergaitė yra. Visai nebloga.

— Negaliu,— atsikalbinėjo Albertas.— Turiu pasimatymą.

— Linsėje?— sukikeno Turčius.— Linkime sėkmės! Neužmiršk mūsų, užeik. Visi tave prisimena.

„Taip ir maniau. Negraži",— pagalvojo jis, vos pamatęs ją ant pirmos pakopos. Ir greitai pasakė:

— Laba diena. Teresa namie?

— Turiu jums šį tą pasakyti nuo Aranos. Nuo Rikardo Aranos.

— Prašom vidun,— santūriai pakvietė mergaitė.— Sėskitės.

Albertas atsargiai atsisėdo ant kėdės kampo. Nesuluš? Pro užuolaidos kraštą jis pamatė kraščiuką lovos ir dideles tamsias moters kojas. Mergaitė stovėjo greta jo.

— Arana negalėjo ateiti,— tarė Albertas.— Nepasisekė — be leidžiamojo paliko. Jis man sakė, kad judu paskyrėte pasimatymą, ir prašo dovanoti.

— Be leidžiamojo?— nusivylė Teresa. Jos plaukai buvo surišti mėlynu kaspinu.

„Įdomu, ar jie bučiavosi?"— pagalvojo Albertas.

— Visaip pasitaiko,— tarė jis.— Nepasisekė. Jis ateis kitą šeštadienį.

— Kas ten?— paklausė irzlus balsas. Kojos dingo. Ir beveik tuoj pat viršum užuolaidos pasirodė riebus veidas.

Albertas atsistojo.

— Čia Aranos bičiulis,— paaiškino Teresa.— Jis vadinasi...

Albertas pasisakė vardą ir pavardę ir savo rankoje pajuto riebų, prakaituotą delną, šaltą ir minkštą kaip medūza. Pamaiviškai šypsodamasi, moteris prapliupo tarškėti. Audringame jos žodžių sraute mirgėjo mandagumo formulės, kurių jis nuo vaikystės nebuvo girdėjęs, karikatūriški štampai, pompastiški epitetai, pagarbūs kreipiniai, begaliniai klausimai.

— Sėskitės, sėskitės,— tarškėjo moteris, gremėzdiškai lankstydama riebų kūną.— Nesivaržykite, būkite kaip namie, mes žmonės neturtingi, bet garbingi, taigi, taigi, savo rankomis pelnausi duoną, galima sakyti, savo prakaitu, aš, žinote, siuvėja, išmokslinau Teresą, aš jai teta, ji, vargšelė, našlaitė, įsivaizduokite, grynai už viską man turėtų būti dėkinga, sėskitės, sėskitės, senjore don Albertai.

— Araną paliko be leidžiamojo,— įsiterpė Teresa, stengdamasi nežiūrėti nei į tetą, nei į Albertą.— Senjoras atėjo čia jo paprašytas.

„Senjoras?"— pagalvojo Albertas. Jis stengėsi sugauti jos žvilgsnį, bet dabar ji žiūrėjo į grindis. Moteris atsitiesė ir skėstelėjo rankas. Šypsena dingo, bet dar šypsojosi skruostai, plati nosis, kiaulės akutės, pusiau pridengtos apdribusių vokų.

— Vargšelis,— kalbėjo ji.— O motinai kokia kančia, aš irgi turėjau vaikų, žinau, kas yra motinos ašaros, visus viešpats pasiėmė, jūs to nesuprasite; tai, vadinas,

kitą šeštadienį ateis; toks jau gyvenimas, o jums, jauniems, geriau apie tokius dalykus negalvoti; o dabar ką jūs man pasakysite, kurgi vesitės Teresitą?

— Teta,— sušuko Teresa ir patempė lūpą.— Jis atėjo draugo paprašytas. Jis visai ne. . .

— Jūs manimi nesirūpinkite,— kilniaširdiškai, romiai, supratingai kalbėjo teta.— Jauniems be mūsų juk geriau, pati buvau jauna, o štai ir senatvė atėjo, taip, gyvenimas, jisai. . . ir jus prispaus, blogai senam, štai baigiu apakti. . .

— Teta,— vėl tarė mergina.— Prašom. . .

— Jei leisite,— tarė Albertas,— mes galime į kiną nueiti. Jeigu neprieštarausite.

Mergaitė vėl nudelbė akis. Ji tylėjo ir nežinojo, kur dėti rankas.

— Parveskite ją anksčiau,— kalbėjo teta.— Jauniems vėlai vaikščioti negalima, don Albertai.— Ji pasigręžė į Teresą.— Eik čionai. Atleiskite, senjore. . .

Ji paėmė Teresai už rankos ir nusivedė į kitą kambarį. Žodžius jis girdėjo blogai, tartum juos būtų vėjas nešiojęs,— jis suprato kiekvieną atskirai, bet susieti negalėjo. Šiaip taip suvokė, kad Teresa nenori eiti, o teta, stačiai jai neatsakydama, stambiais štrichais piešia Alberto portretą: tai kiekvienos moters idealas, turtingas, gražus, elegantiškas — žodžiu, vyras kaip reikiant.

Užuolaida kilstelėjo. Albertas šypsojosi. Teresa gniaužė rankas: ji drovėjosi ir buvo dar labiau nepatenkinta, negu pirmiau.

— Eikite,— paragino teta.— Mano Teresa — išauklėta mergaitė. Aš ne su kiekvienu ją leidžiu. Nepatikėsite — ji labai darbšti, nors ir liesutė.

Teresa pasuko į duris ir praleido jį pirma savęs. Lietus nustojo krapnojęs, bet dvelkė drėgme, blizgėjo sli-

dus asfaltas. Albertas ėjo šaligatvio kraštu. Išsiėmė cigaretes, užsirūkė. Šnairom dirstelėjo į Teresą. Ji žengė netvirtais, smulkiais žingsniukais ir žiūrėjo tiesiai. Tylėdami priėjo gatvės kampą. Teresa sustojo.

— Man čia,— pasakė ji.— Netoliese gyvena mano draugė. Ačiū už viską.

— Už ką?— paklausė Albertas.

— Prašom atleisti tetai,— tarė Teresa. Dabar ji žiūrėjo jam į akis ir atrodė daug ramesnė.— Ji gera, taip manim rūpinasi.

— Taip,— atsakė Albertas.— Ji labai miela. Tokia maloni.

— Tik kad daug šneka,— staiga tarė Teresa ir nusijuokė.

„Negraži, o dantys puikūs,— pagalvojo Albertas.— Įdomu, kaip jis prisipažino ją mylįs?"

— Ar Arana neužpyks, kad tu su manimi eini?

— O kas jam?— tarė ji.— Mes pirmą kartą buvom sutarę susitikti. Argi jis jums nesakė?

— Kodėl tu man sakai „jūs"?— paklausė Albertas.

Jie stovėjo ant kampo. Gatve vaikščiojo žmonės. Vėl ėmė lašnoti. Juos gaubė lengvas, skystas rūkas.

— Gerai,— sutiko Teresa.— Tegul bus „tu".

— Sutarta,— pasakė Albertas.— Sakyti „jūs" sunku — kaip kokie seniai.

Jie patylėjo. Albertas numetė cigaretę ir užmynė batu.

— Na,— tarė Teresa, duodama jam ranką,— ligi pasimatymo.

— Žinai ką,— pasiūlė Albertas.— Pas draugę užeisi rytoj. Einam į kiną.

Ji surimtėjo.

— Neverta,— tarė ji.— Iš tiesų. Tu tikriausiai neturi laiko.

— Nesvarbu,— pasakė Albertas.— Bet aš ir laiko turiu, garbės žodis.

— Na ką gi,— nusileido ji ir ištiesė ranką delnu į viršų. Ji žiūrėjo į dangų, ir jis pamatė, kad jos akys spindi.

— Lyja.

— Krapnoja.

— Sėdam į greitąjį. . .

Jie nuėjo Arekipos prospektu. Albertas užsirūkė.

— Ką tik vieną numetei. . .— pasakė Teresa.— Tu daug rūkai?

— Ne. Aš tik laisvomis dienomis.

— O ten pas jus negalima?

— Negalima. Bet mes rūkom slaptai.

Dabar namai buvo aukštesni, kvartalai ilgesni, gatvėse daugiau žmonių. Kažkokie vaikinai su palaidinėmis kažką šūktelėjo Teresai. Albertas buvo bešokąs prie jų, jinai sulaikė.

— Tegul,— sudraudė ji.— Nekreipk dėmesio. Kvailystės.

— Negalima kibti prie mergaitės, jeigu ji ne viena,— tarė Albertas.— Tai chamiškumas.

— Jūs mokykloje visi padūkėliai!

Albertas nukaito iš pasitenkinimo. Valjano tiesa: moterims kadetai patinka, ne miesto centre, žinoma, o štai tokiuose rajonuose. Jis ėmė pasakoti apie mokyklą, apie vaidus tarp kursų, apie rikiuotės pratybas, apie lamą ir kalę Lapausę. Teresa klausėsi atidžiai ir juokėsi, kur reikia. Paskui jinai jam papasakojo, kad dirba miesto centre, kontoroje, o anksčiau mokėsi stenografijos ir mašinraščio kursuose. Sustojime „Raimondžio mokykla" jie persėdo į greitąjį ir išlipo generolo San Martino aikštėje. Turčius ir Meksikietis slampi-

nėjo šaligatviu. Jie nužvelgė Teresą nuo galvos iki kojų; Meksikietis nusišypsojo ir mirktelėjo Albertui.

— Kodėl jūs ne kine?

— Damos neatėjo,— tarė Turčius.— Viso! Užeik.

Jis išgirdo, kaip jie šnibždasi jam už nugaros; jam pasirodė, kad piktos pašaipos tirštai kaip lietus pasipylė ant jo iš visų pusių.

— Į kokį filmą tu norėtum?— paklausė jis.

— Nežinau,— atsakė ji.— Vis tiek.

Albertas nusipirko laikraštį ir ėmė raiškiai skaityti filmų pavadinimus. Teresa juokėsi, praeiviai gręžiojosi. Pagaliau nutarė eiti į „Metro". Albertas nupirko du bilietus. „Jei Arana žinotų, kur nuplaukė jo pinigai,— mąstė jis.— Ir pas Auksakoję nepateksiu. . ." Jis nusišypsojo Teresai, o jinai — jam. Atėjo per anksti, salė buvo pustuštė. Albertas įsismagino; nesivaržydamas Teresos, jis ėmė berti sąmojus, žodelyčius ir anekdotus, nugirstus iš vaikinų.

— Gražus kinas,— pasakė ji.— Prašmatnus.

— Tu čia nesi buvusi?

— Ne. Aš retai kada einu centre. Darbas vėlai baigiasi, pusę septynių.

— O tu mėgsti kiną?

— Oi, labai! Aš žiūriu kas sekmadienį. Tik ten, pas mus.

Filmas buvo spalvotas, su šokiais. Šokėjas ekscentrikas juokino kaip tik išmanė — painiojo vardus, klupo, išdarinėjo grimasas, žvairavo. „Maivosi kaip poniutė!"— pagalvojo Albertas ir nusisuko; Teresa žiūrėjo neatplėšdama akių nuo ekrano, apsvaigusi, prasižiojusi. Paskui, kai jie išėjo, ji pradėjo kalbėti apie filmą, lyg jis būtų visai jo nematęs. Pasakojo apie tualetus, brangenybes ir, prisiminusi komiškas scenas, leipo juokais.

— Tavo gera atmintis,— pasakė jis.— Kaip tu taip viską atsimeni?

— Juk sakiau — mėgstu žiūrėti filmus. Viską užmirštu, lyg rojuje būčiau.

— Taip,— numykė jis.— Mačiau. Tu buvai kaip pakerėta.

Atvažiavo greitasis; jie susėdo greta. San Martino aikštė buvo pilna žmonių — gerų kinų lankytojai ėjo žibintų šviesoje. Grindinio kvadrate knibždėjo mašinos. Prieš „Mokyklos" sustojimo vietą Albertas patraukė skambutį.

— Manęs nereikia lydėti,— tarė ji.— Aš viena pareisiu. Tu ir taip per mane daug sugaišai!

Jis nepaklausė. Jie patraukė į Linsės gatvelių raizgyną. Apytamse gatve vaikščiojo porelės; kai kurie, juos pamatę, nustodavo bučiuotis ir atsitraukdavo vienas nuo kito.

— Tu iš tiesų neturėjai kur daugiau eiti?— paklausė Teresa.

— Garbės žodis.

— Aš netikiu.

— Ne, iš tiesų. Kodėl netiki?

Ji ne iš karto ryžosi atsakyti.

— Tu turi mergaitę?

— Ne,— užsigynė jis,— neturiu.

— Taip jau ir neturi! Na, turėjai tikriausiai labai daug.

— Ką ten daug,— tarė Albertas.— Gal keletą. O tu daug turėjai berniukų?

— Aš? Nė vieno.

„O jei dabar jai prisipažinčiau mylįs?"— pagalvojo Albertas.

— Netiesa,— tarė jis.— Tikriausiai labai daug.

— Netiki? Nori, aš tau pasakysiu? Manęs dar nė vienas berniukas nesivedė į kiną.

Jie nuėjo toli nuo Arekipos prospekto, nuo dviejų be pertrūkio skriejančių automobilių eilių. Gatvė čia buvo siauresnė, tamsa juodesnė. Nuo medžių biro nematomi lašai, likę po lietaus ant šakų ir lapų.

— Tai gal pati nenorėjai?

— Ko nenorėjau?

— Kad apie tave suktųsi.— Jis sutriko.— Visos gražios mergaitės turi garbintojų.

— Na, na!— sušuko Teresa.— Aš negraži. Manai, aš nežinau?

Albertas užprotestavo.

— Gražesnę už tave vargu ar esu matęs,— užtikrino jis.

Ji vėl pažvelgė į jį.

— Tu tyčia taip?— sumurmėjo ji.

„Liurbis aš, liurbis",— pagalvojo Albertas. Asfaltu kaukšėjo Teresos kulniukai; ji žengė smulkiais žingsneliais,— dukart smulkesniais, negu jis,— palenkusi galvą, sučiaupusi lūpas, sukryžiavusi ant krūtinės rankas. Kaspinas čia atrodydavo juodas kaip ir jos plaukai, čia žybtelėdavo mėlynai žibinto šviesoje, čia vėl pranykdavo tamsoje. Jie tylėdami priėjo jos duris.

— Ačiū,— pasakė Teresa.— Labai ačiū.

Jie padavė vienas kitam rankas.

— Ligi pasimatymo.

Albertas buvo beeinąs ir staiga sugrįžo.

— Teresa.

Ji nuleido ranką nuo skambučio. Atsigręžė, nustebo.

— Rytoj tu turi laiko?

— Rytoj?— paklausė ji.

— Taip. Einam į kiną. Gerai?

— Galime. Ačiū.

— Aš ateisiu penktą,— tarė jis.

Teresa nėjo į vidų, kol jis nedingo iš akių.

Motina jam atidarė duris, ir jis iš karto pradėjo teisintis. Ji dūsavo, jos akys žvelgė priekaištingai. Jie nuėjo į kambarį, susėdo. Motina tylėjo, bet jis matė, kad jinai jį smerkia. Jį apėmė nepakenčiamas liūdesys.

— Dovanok,— pakartojo jis.— Nepyk, mama. Garbės žodis, aš stengiausi pabėgti, bet jie neleido. Aš truputį pavargęs. Aš einu gulti, gerai?

Motina nieko neatsakė; ji vis taip pat žiūrėjo į jį, ir jis pagalvojo: „Na, greit ji pratruks?" Ilgai nereikėjo laukti — ji pakėlė ranką prie veido ir su pasimėgimu pravirko. Albertas paglostė jai galvą. Ji paklausė, kam jis ją taip kankinąs. Jis prisiekė ją mylįs labiau už viską pasaulyje, o ji pasakė, kad jis cinikas, visai kaip tėvas. Kūkčiodama ir šaukdamasi dievo, ji kalbėjo apie pyragaičius ir sausainius, kuriuos pirkusi prie kampo, o arbata atšalusi, ir ji tokia vieniša, viešpats dievas užkrovęs jai kryžių, norėdamas ją išmėginti. Albertas glostė jai galvą ir pasilenkęs bučiavo į kaktą. Jis galvojo: „Štai ir šią savaitę nenuėjau pas Auksakoję." Netrukus ji apsiramino ir pareikalavo, kad jis papietautų,— juk tai ji virusi, jinai pati. Ir kol jis valgė daržovių sriubą, motina jį bučiavo, rypuodama: „Tu — vienintelė mano paguoda." Ji papasakojo, kad tėvas sėdėjęs dar valandą ir visko jai prižadėjęs: išvažiuoti į užsienį, išsiskirti, dėl žmonių akių vėl gyventi kartu, likti draugais,— o ji nesvyruodama viską atmetusi.

Jie sugrįžo į svetainę, jis paprašė leidimo užsirūkyti. Ji neprieštaravo, bet, kai jis užsirūkė, pravirko ir pra-

šneko apie šiuos laikus, apie žemiškojo gyvenimo netvarumą ir apie tai, kaip nepastebimai užauga vaikai. Ji prisiminė savo vaikystę, keliones po Europą, mokyklos laikų drauges, saulėtą jaunystę, garbintojus, puikius jaunikius, kuriuos ji atstūmė dėl to žmogaus, o jis dabar žudo ją, žudo! .. Nuleidusi balsą, ir žiūrėdama liūdnomis akimis, ji kalbėjo apie vyrą. Anksčiau jis buvęs ne toks, skundėsi ji ir ėmė pasakoti, koks jis buvęs sportininkas, kaip puikiai žaidęs tenisą,— visus aplošdavęs,— kaip elegantiškai rengdavęsis, kaip jie po vestuvių išvažiavę į Braziliją ir, susikibę už rankų, vaikščioję po Ipanemo paplūdimį. „Jį pražudė draugai!— sušuko ji.— Lima — tikras Babilonas. Bet aš išgelbėsiu savo vyrą, aš meldžiuosi už jį!" Albertas tylėdamas jos klausėsi ir galvojo, ką pasakys Palaižūnas, kai sužinos jį buvus kine, ir kad Turčius su Elena, ir apie mokyklą, ir apie vaikinus, pas kuriuos nebuvo gal trejus metus. Motina nusižiovavo. Albertas atsistojo, palinkėjo jai labos nakties ir nuėjo į savo kambarį. Jis ėmė rengtis ir staiga ant staliuko pamatė voką, ant kurio spausdintomis raidėmis buvo užrašytas jo vardas. Jis atplėšė voką; ten buvo penkiasdešimties solių banknotas.

— Čia jis tau paliko,— pasakė motina nuo slenksčio. Ir atsiduso.— Aš priėmiau. Vargšas mano berniuk, kam tau kentėti per mane!

Jis ją apkabino, pakėlė nuo žemės, pasuko po kambarį, šūktelėjo: „Viskas bus gerai, mamyte, aš dėl tavęs viską padarysiu, kad tik tau būtų gerai!" Ji palaimingai šypsojosi ir vis kartojo: „Mums nieko nereikia." Ją bučiuodamas ir glėbesčiuodamas, jis paprašė leidimo išeiti.

— Tik valandėlę,— sakė jis.— Pakvėpuoti bent kiek grynu oru.

Ji susiraukė, bet leido. Jis vėl pasirišo kaklaraištį, apsivilko švarką, susišukavo ir išėjo. Motina šūktelėjo pro langą:

— Neužmiršk guldamas pasimelsti.

Jos pravardę jam pasakė Valjanas. Vieną naktį, po sekmadienio, kada kadetai vilkosi išeiginę uniformą ir iš kepurių traukė slapta parsineštas cigaretes, Valjanas ėmė jam garsiai kimiu balsu pasakoti apie vieną merginą iš ketvirto Uatikos kvartalo. Jautiškos jo akys sukinėjosi kaip metaliniai rutuliukai magneto lauke. Jis springo iš džiaugsmo.

— Užčiaupk koserę, baidykle,— tarė Jaguaras.— Įkyrėjai.

Bet šis, klodamasis patalą, vis šnekėjo ir šnekėjo. Kava paklausė iš savo lovos:

— Kaip, tu sakei, ji vadinasi?

— Auksakojė.

— Matyt, naujokė,— tarė Arospidė.— Aš ten visas pažįstu, bet tokios neatsimenu.

Sekantį sekmadienį Kava, Jaguaras ir Arospidė jau patys apie ją pasakojo, juokdamiesi ir alkūnėmis bakindami vienas kitą. „Ar aš nesakiau!— džiūgavo Valjanas.— Visada manęs klausykite." Dar po savaitės ją pažinojo pusė būrio, ir žodis „Auksakojė" Albertui skambėjo įprastai, kaip pažįstama melodija. Dviprasmiškos, nors ir ne perdaug konkrečios užuominos kaitino jo vaizduotę. Sapne draug su ta pravarde jam iškildavo keistos, prieštaringos, gundančios detalės, o moteris buvo vis tokia pat — ir visada kitokia, ji pranykdavo, kai jis norėdavo ją paliesti arba atidengti veidą, ir jis dar labiau įsidirgindavo arba tirpte ištirpdavo

nuo begalinio švelnumo, ir tada jam rodydavosi, kad jis neištvers, numirs iš nekantrumo.

Apie ją jis kalbėdavo gal daugiau už kitus. Niekas ir nemanė, kad jis tik iš nuogirdų žino apie Uatikos kvartalus — taip daug jis pasakojo pikantiškų istorijų ir tariamų nuotykių. Bet nuo to jam nebuvo lengviau; kuo daugiau jis postringavo apie savo meilės nuotykius, kuo labiau žvengė draugai, tuo labiau jis bijojo, kad niekada neapkabins moteries, nebent tik sapne; ir jis nutildavo, ir širdyje saikstėsi, kad sekantį šeštadienį būtinai eis tenai, pas ją, nors tam reikėtų pavogti dvidešimt solių ar net nukniaukti sifoną.

Jis priėjo Liepos 28-osios ir Vilsono gatvių sankryžą. „Man penkiolika,— galvojo jis.— Bet atrodau vyresnis. Nėra ko bijoti." Užsirūkė, patraukė porą dūmų, numetė cigaretę. Žmonių prospekte buvo dar daugiau. Jis perėjo tramvajaus bėgius ir įsimaišė į tirštą minią, tarp darbininkų ir tarnautojų, glotnaplaukių metisų, šokinėjančių sulig kiekvienu žingsniu, variaspalvių indėnų, šypsančių čolų. Jis suprato, kad Pergalės aikštė — čia pat, nes kone uoste užuodė kreoliško viralo, spirgų, dešros, degtinės, pagirių, prakaito ir alaus kvapus.

Jis perėjo didžiulę kleguančią Pergalės aikštę, pamatė akmeninį inką, pirštu rodantį į vakarus, ir atsiminė, kaip Valjanas sakė: „Na, ir begėdis tas Mankas Kapakas — kelią į viešnamį rodo." Jis pamažu spraudėsi pro minią, trokšdamas nuo smarvės. Retai išsimėčiusių žibintų šviesoje matė praeinančių vyrų profilius, nukreiptus vienodų namelių pusėn. Prospekto ir Uatikos sankryžoje iš vieno japono kabareto sklido garsūs šauksmai. Susėdę už buteliais nustatyto stalo, vyrai ir moterys riejosi, kiek tik leido gerklės. Jis pastovėjo prie kampo, susibrukęs rankas į kišenes ir stebeily-

damas į veidus; vienų akys buvo padėrusios, kitų lyg ir linksmos.

Jis pasitempė žemyn švarko skvernus ir nuėjo į ketvirtą, patį linksmiausiąjį kvartalą. Nutaisė lyg ir niekinamą šypsnį, bet akys žvelgė liūdnai. Paėjėti reikėjo tiktai keletą metrų — jis gerai atsiminė, kad Auksakojė gyvena antrame name nuo kampo. Tarpduryje už kits kito stovėjo trys vyrai. Albertas pažvelgė pro langą. Mažas medinis tamburėlis, raudonos lempos apšviesta kėdė, išblukusi fotografija ant sienų, suoliukas prie pat lango. „Žemutė",— nusivylęs pagalvojo jis. Kažkas palietė jam petį.

— Ei vyruti,— tarė kažkas, alsuodamas svogūnų smarvę.— Ar tu aklas, ar pernelyg mitrus?

Gatvę švietė žibintas, raudona lemputė vos žibėjo, užtat Albertas negalėjo įžiūrėti, kas jį užkalbino. Tik dabar jis suprato, kad čia, Uatikoje, žmonės glaustosi prie sienų — kur tamsiau,— o šaligatvis tuščias.

— Na?— tarė vyriškis.— Kaip nusprendėte?

— Ko jums reikia?— paklausė Albertas.

— Nė velnio man nereikia,— atsakė vyriškis.— Tik ir aš ne kvailys. Ne pirštu penimas, aišku?

— Aišku,— tarė Albertas.— Kas gi yra?

— Stok į eilę. Sąžinę reikia turėti.

— Gerai,— atsakė Albertas.— Nusiraminkit.

Jis pasitraukė nuo lango,— vyriškis jo nelaikė,— atsistojo į eilę ir, atsišliejęs į sieną, surūkė pagret keturias cigaretes. Tas, kuris stovėjo pirma jo, įėjo, netrukus išėjo, murmėdamas, kad pragyvenimas pabrango, ir dingo tamsoje. Moteriškas balsas pašaukė iš anapus durų:

— Užeik.

Jis perėjo tuščią tamburą. Už jo buvo stiklinės durys į kambarį. „Aš jau nebijau. Aš suaugęs." Jis pastūmė

duris. Kambarys buvo ne didesnis už tamburą. Degė irgi raudona šviesa, tik ryškesnė, skaudesnė; Albertui apraibo akys — prieš jį sumirgėjo dėmės, didesnės ir mažesnės, ir toje margoje makalynėje jis ne iš karto įžiūrėjo moterį, gulinčią lovoje, o įžiūrėjęs pamatė ne veidą, o tik tamsų chalato raštą — lyg žvėris, lyg gėles. Jis nusiramino. Moteris atsisėdo. Ji iš tikrųjų buvo žemutė, kojos vos siekė grindis. Plaukai jos buvo susitaršę, rudi, palei šaknis — juodi. Išdažytas veidas šypsojosi. Jis palenkė galvą ir pamatė dvi perlamutrines žuvis, gyvas, putlias, švelnias („Rodos, imtum ir suvalgytum be alyvos",— sakė Valjanas). Kojos buvo tartum kito kūno — nepritiko nei prie glebnios burnos, nei prie negyvų akių, kvaišai spoksančių į jį.

— Iš karo mokyklos?— paklausė ji.

— Taip.

— Pirmas būrys, penktas kursas?

— Taip,— pakartojo Albertas.

Ji sukikeno.

— Šiandien tu aštuntas,— pasakė ji.— O aną savaitę nė nesuskaičiavau. Prijunko jūsiškiai prie manęs...

— Aš pirmą kartą,— rausdamas pasakė Albertas.— Aš...

Ji sukikeno garsiau.

— Aš neprietaringa,— tarė ji.— Veltui nedirbu. Be to, aš per sena pasakėles sekti. Kasdien vaikeliai eina, vaje, graudu tiesiog darosi.

— Aš ne apie tai,— pasakė Albertas.— Aš turiu pinigų.

— Tuo geriau,— tarė ji.— Padėk ant stalo. Ir greičiau, kadetėli.

Albertas rengėsi pamažu, tvarkingai dėdamasis daiktus. Ji abejingai žiūrėjo į jį. Kai jis nusirengė, ji nenorom atsigulė aukštielninka ir atlapojo chalatą. Da-

bar ji buvo nuoga, bet su biusthalteriu — ružavu, nukarusiu, labai atviru. „Ji tikrai blondinė",— pagalvojo Albertas ir atsigulė šalia jos...

Po laikrodžiu San Martino aikštėje — tramvajaus, einančio į Kaljao, galinėje stotyje,— mirguliuoja jūra baltų kepurių. Prie „Bolivaro" viešbučio ir „Čigonų baro" laikraščių pardavėjai, šoferiai, dykūnai ir policininkai žiūri, kaip iš visų pusių prie laikrodžio, į tramvajaus sustojimo vietą, plūsta kadetai: vieni — iš tolo, kiti — iš čionykščių linksmybės namų. Jie užtvenkia gatvę, barasi su šoferiais, kimba prie moterų, išdrįsusių šią valandą išeiti į gatvę, šlaistosi, neturėdami ko nusitverti, keikiasi, laido liežuvius. Privažiuoja tramvajus — ir iš karto visas apkimba kekėmis kadetų; civiliai keleiviai iš atsargumo spaudžiasi eilės gale. Trečio kurso vaikinai velniuojasi,— nespėsi užkelti kojos ant paminos, tave bemat čiumpa už pakarpos: „Pirmiau kadetai, paskui — šunys."

— Pusė vienuoliktos,— sako Valjanas.— Kad dar suspėtume į paskutinį...

— Dešimt valandų dvidešimt minučių,— atsako Arospidė.— Suspėsime.

Tramvajus grūste prisigrūdęs; jie stovi. Sekmadieniais mokyklos sunkvežimiai atvažiuoja į Beljavistą paimti kadetų.

— Žiūrėk,— pasakė Valjanas.— Du šunyčiai. Apsikabinę, kad antsiuvų niekas nematytų. Gudruoliai...

— Atleiskite,— tarė Arospidė, prisigrūdęs prie vargšų šunų. Jį pamatę, jie pradėjo šnekučiuotis. Tramvajus pravažiavo Gegužės 2-osios aikštę ir bildėjo tarp nematomų namiūkščių.

— Sveiki gyvi, kadetai,— kreipėsi į juos Valjanas.

Vaikiščiai nė nesukrutėjo. Arospidė bakstelėjo vienam į kaktą.

— Mes pavargę,— pasakė Valjanas.— Stokite.

Kadetai atsistojo.

— Ką vakar veikei?— paklausė Arospidė.

— Ogi nieko. Šokiai buvo — pratrepsėjome iki ryto. Gimtadienis, ar kas ten. Žmonių — kaip prikimšta. Taip, dar į Uatiką nuėjome. Beje, šį tą sužinojau apie Rašytoją.

— O ką?— paklausė Arospidė.

— Papasakosiu visiems iš karto. Istorija — oho.

Bet iki barako jis neiškentė. Kai paskutinis sunkvežimis pajudėjo Palmių gatve link Perlos uolų, Valjanas tarė, kratydamasis ant savo lagamino:

— Sunkvežimyje — vieni mūsiškiai. Vos ne visi čia.

— Taip, juoduk,— tarė Jaguaras,— būk atsargus, kad nenukentėtum.

— O žinot, ką aš papasakosiu!— tarė Valjanas.

— O ką?— paklausė Jaguaras.— Gal jau nukentėjai?

— Na ne,— tarė Valjanas.— Apie Rašytoją!

— Ką, ką?— paklausė iš kampo Albertas.

— Ir tu čia? Tuo blogiau tau. Šeštadienį aš buvau pas Auksakoję, ir ji man sakė, kad tu jai sumokėjai už kovos krikštą.

— Išlipt!— riktelėjo seržantas Pesoa.

Sunkvežimis sustojo prie mokyklos vartų; kadetai ėmė šokinėti žemėn. Eidamas pro vartus, Albertas atsiminė, kad nepaslėpė cigarečių. Buvo begrįžtąs atgal, bet pastebėjo, kad prie būdelės stovi tik du kareiviai. Karininkų nebuvo. Jis nusistebėjo.

— Tai ką, leitenantai išmirę?— paklausė Valjanas.

— Et, kad taip būtų! . .— atsiliepė Arospidė.

Albertas įėjo į kareivines. Ten buvo tamsu, tik iš prausyklos pro plyšį skverbėsi šviesa; kadetai rengėsi prie spintų, ir atrodė, kad jie išsitepę taukais.

— Fernandesai!— pašaukė kažkas.

— Sveikas,— atsiliepė Albertas.— Ko tau reikia?

Priešais jį stovėjo Palaižūnas su pižama, perkreiptu veidu.

— Tu negirdėjai?

— Ne. O ką?

— Jie sužinojo apie bilietus iš chemijos. Ten išmuštas stiklas. Vakar buvo pulkininkas. Šaukė valgykloje ant karininkų. Dabar jie visi pikti kaip velniai. O tie, kurie penktadienį budėjo...

— Na,— nekantravo Albertas,— kas toliau?

— Liks be išėjimo, kol bus surastas kaltininkas.

— Et, velnias!— nusikeikė Albertas.— Kad jie prasmegtų!

V

„Kartą aš pagalvojau: „Mes niekada nebuvom likę vienu du. Palauksiu jos prie mokyklos!.." Ir vis neišdrįsdavau. Ką aš jai pasakysiu? Kur gausiu pinigų? Terė pietavo pas gimines, netoli mokyklos, mieste. Aš ir pagalvojau — pasitiksiu ją dvyliktą valandą, palydėsiu ligi tų giminių, taigi ir pasivaikščiosime truputį. Prieš metus vienas vaikinas man davė penkiolika realų — aš tada už jį padirbau vieną dalykėlį,— bet dabar mes rankų darbų neturėjome. Dieną ir naktį sukau galvą, kur galėčiau gauti pinigų. Ir sugalvojau: pasiskolinsiu iš Liesojo Igero. Jis visada mane pavaišina baltinta kava, cigarete, taurele, pinigėlių jam netrūksta. Sutikau aš jį tą pačią dieną aikštėje ir paprašiau

šiek tiek paskolinti. „Duosiu,— sako,— kaip neduosi,— juk mudu draugai." Pažadėjau grąžinti vardo dieną, kai krikštatėvis padovanos, o jis susijuokė: „Gerai, jei galėsi — atiduosi. Še." Pajutau pinigus kišenėje ir labai apsidžiaugiau, visą naktį nemiegojau, o kitą dieną klasėje žiovavau. Paskui, už trijų dienų, sakau motinai: „Pietausiu pas draugą, Čikuite." Pasiprašiau išleidžiamas iš pamokų pusvalandžiu anksčiau, o mokiausi gerai, tai išleido.

Tramvajuje beveik nieko nebuvo, teko užmokėti, konduktorius, dievui dėkui, paėmė už pusę kelio. Išlipau Gegužės 2-ojoje. Kartą su motina ėjau Alfonso Ugartės prospektu pas krikštatėvį, ir ji man pasakė: „Va šitam dideliam name mokosi Teresita." Tą namą įsidėmėjau, tuoj būčiau pažinęs, bet nieku būdu negalėjau surasti Ugartės prospekto. Pagaliau atsiminiau, kad jis netoli „Avilio", ir kuo greičiau — ten. Ir tikrai — netoli Bolognesio aikštės juoduoja tas pats namas. Kaip tik tuo metu baigėsi pamokos, mokinės ėjo namo, didelės ir mažos, o aš stoviu, ir nors žemėn prasmek. Jau norėjau drožti šalin, paėjau truputį, ligi užkandinės, užlindau už durų ir žiūriu. Buvo žiema, o aš visas suprakaitavau. Galop matau — eina. Išsigandau aš ir užėjau į vidų. Paskui iškišau galvą, o ji jau toli, kone prie pat aikštės. Ji ėjo viena, o aš vis tiek bijojau. Pasuko už kampo, o aš sugrįžau atgal į Gegužės 2-ąją, įlipau į tramvajų, sėdžiu, nirštu. Mokykla dar atidaryta, anksti. Man liko 50 sentavų, bet aš nevalgiau, visą dieną praslampinėjau piktas, vakare nuėjau pas ją ir beveik nieko nekalbėjau. Ji paklausė, kas man pasidarė, o aš paraudau.

Kitą dieną, per pamoką, pagalvojau, kad vėl reikia eiti, ir — pas mokytoją, kad išleistų. „Eik,— sako,— tik pasakyk motinai, kad tu visai pagesi, jei kasdien išei-

dinėsi iš pamokų." Dabar žinojau kelią ir atėjau anksčiau. Pamatęs mergaites, išsigandau, bet drąsinuosi, murmu sau: „Vis tiek prieisiu, vis tiek prieisiu." Ji išėjo viena, vos ne paskutinė. Aš palaukiau, kol ji kiek paeis, ir leidausi paskui ją. Aikštėje paspaudžiau, prisivijau ir sakau: „Sveika, Tere." Ji nustebo truputį — iš akių pamačiau — ir sako: „Sveikas gyvas. Ką tu čia veiki?" Ir pasakė taip paprastai, kad aš nieko negalėjau sugalvoti, tik pasakiau: „Mus anksčiau paleido, na, man ir šovė mintis tave pasitikti. O kas?"— „Ogi nieko,— sako.— Aš tik šiaip sau." Paklausiau, kur ji eina. „Pas savus,— sako.— O tu?" Aš sakau — nežinau, bet jei tu neprieštarautum, aš tave palydėčiau. „Gerai,— sako.— Man čia netoli." Jie gyveno Arikos prospekte. Eidami maloniai šnekučiavomės. Atsakyti ji atsakinėjo, bet nežiūrėjo į mane. Priėjome ligi kampo, ji ir sako: „Maniškiai gyvena ana ten, taigi geriau čia atsisveikinkime." Aš jai nusišypsojau, o ji man padavė ranką. „Čao,— sakau,— vadinasi, iki vakaro?"— „Taip, taip, baisu, kiek man uždavė!" O paskui pridūrė: „Ačiū, kad atėjai."

„Žemčiūgas" stovėjo pačiame gale teritorijos, tarp valgyklos ir mokomojo korpuso, prie užpakalinės sienos. Namukas mažas, cementinis, su plačiu langu, atstojančiu prekystalį, o tame lange kiaurą dieną snopso biaurus Paulino snukis. Tai mišinys įvairiausio kraujo, todėl jo akys įstrižos kaip japono, nosis plati kaip negro, o vario spalvos skruostai, lygūs plaukai ir smakras — kaip indėno. Jis pardavinėja sausainius ir kolą, kavą, šokoladą ir ledinukus, o už krautuvėlės, landynėje be stogo, kur būdavo gerai pasislėpti nuo patrulių, pardavinėja cigarus ir gėralus už dvigubą kainą.

Paulinas miega ant čiužinio, pasienyje, ir skruzdės vaikštinėja po jį lyg po pliažą. Po čiužiniu — lentos, o po jomis — slėptuvė. Paulinas ją iškasė savo paties rankomis, kad būtų kur sudėti pakus „Nacionalinių" ir butelius, slapta įneštus į teritoriją.

Nubaustieji ateina į landynę šeštadieniais ir sekmadieniais, po du ar po tris, kad niekam nekiltų įtarimų. Susėda ant grindų ir, kol Paulinas rausiasi po savo slėptuvę, plokščiais akmenukais traiško skruzdes. Šis hibridas — geras ir gudrus, jis duoda skolon, bet mėgsta gražiai paprašomas. Landynė maža, telpa ne daugiau kaip dvidešimt kadetų. Kai vietos nėra, naujai atėję kadetai sėdi kieme ir mėto akmenukus į lamą, kol kiti išeina. Šunims beveik niekada nepavyksta palėbauti — ketvirtasis ir penktasis juos guja lauk arba stato sargybon. Lėbauja kadetai ilgai, ligi pat vakarienės. Užtat sekmadieniai nubaustiesiems ne taip prailgsta, mažiau traukia miestas; tiesa, išvakarėse, šeštadieniais, jie vis dar tikisi apsukti karininkus arba įsidrąsinę visų akyse mauna pro sargybos būdelę. Bet pasprukti pavyksta dviem—trims iš kelių dešimčių; visi kiti šlaistosi po tuščią teritoriją, o paskui voliojasi lovose ir, neužmerkę akių, vaizduote stengiasi perveikti baisingą nuobodį. Na, o kas turi pinigų, eina pas Pauliną išgerti ir parūkyti, nors skruzdės ir kanda kaip velniai.

Sekmadieniais po pusryčių — mišios. Mokyklos kapelionas, rudaplaukis, linksmas kunigas, rėžia smarkius pamokslus, pasakoja apie dorybingą didžiųjų karių gyvenimą, jų meilę Peru ir dievui, karininkus lygina su misionieriais, didvyrius — su kankiniais, o bažnyčią — su kariuomene. Kadetai jį gerbia, tai šaunus dėdulė,— jie patys matė, kaip jis, apsirengęs civi-

liniais drabužiais, pusgirtis slainikauja po linksmuosius kvartalus, gašliomis akimis dairydamasis aplink.

Jis užmiršo, kad rytojaus dieną, pabudęs, ilgai neatmerkė akių. Praviro durys, ir vėl jį apėmė baimė. Jis užgniaužė kvapą. Buvo įsitikinęs — tėvas ateina jo mušti. Bet ne — mama. Ji rimtai žiūrėjo į jį. „Kur jis?"— „Išėjo, jau vienuolikta." Jis atsikvėpė ir pakilo. Kambaryje švietė saulė. Tik dabar jis išgirdo gatvės triukšmą, tramvajų švilpukus ir žvangesį. Jautė silpnumą, tarsi būtų taisęsis po ilgos ir sunkios ligos. Laukė, kada mama prabils apie vakarykščią dieną. Ji tylėjo; vaikščiojo po kambarį ir dėjosi šį bei tą tvarkanti, stumdė kėdes, taisė užuolaidas. „Važiuokim į Ciklają",— tarė jis. Mama priėjo ir jį apkabino. Ilgi jos pirštai braukė jam per galvą, švelniai kedeno plaukus, lietė nugarą, ir jam paliko jauku, malonu, kaip kadaise. Ir balsas, tarsi upeliūkštis čiurlenąs ausyse, buvo tas pats balsas, kaip vaikystėje. Jis nelabai stengėsi suprasti jos žodžius, ne žodžiai buvo svarbiausia — jį liūliavo muzika. O paskui mama pasakė: „Mes niekad nevažiuosime į Čiklają. Tu visada turi gyventi su tėveliu." Jis dirstelėjo į ją — buvo įsitikinęs, kad ji tuoj pat atsiims savo žodžius,— bet ji žvelgė ramiai, net šypsojosi. „Verčiau aš gyvensiu pas tetą Adelą!"— sušuko jis. Mama vis taip pat švelniai ramino jį. „O tai dėl to,— rimtai kalbėjo ji,— kad tu anksčiau su juo negyvenai, ir jis tavęs nepažinojo. Viskas bus gerai, pamatysi. Kai judu geriau susipažinsite, pamilsite vienas antrą, kaip ir kitose šeimose."— „Jis mane mušė,— kimiu balsu pasakė jis.— Kumščiu, lyg aš būčiau didelis. Aš nenoriu su juo gyventi." Motina vis glostė jam galvą, bet dabar jam rodėsi, kad jinai ne glamonėja

jį, o kankina. „Gyventi su juo sunku,— kalbėjo mama,— bet šiaip jis geras. Prie jo reikia priprasti. Tu irgi kaltas, tu visai nebandai prie jo prisitaikyti. Jis labai įsižeidęs už vakarykščią. Tu mažas, dar nesupranti. Užaugsi — suprasi, kad mano tiesa. Kai jis pareis, paprašyk atleidimo, kad įėjai nepasiprašęs. Reikia jam įtaikauti. Su juo tik taip ir galima." Jis jautė, kaip nekantriai plaka širdis, lyg krūtinėje būtų didžiulė rupūžė, viena iš tų, kur veisiasi jų sename sode ir visada jam primena pūslę su akimis arba pulsuojantį rutulį. Ir dabar jis suprato: „Juodu eina išvien, jinai jo bendrininkė." Jis nusprendė užsidaryti savo kiaute, jis nebetikėjo mama. Jis liko vienas. Dieną, išgirdęs girgžtelint išorines duris, išėjo pasitikti tėvo. Nežiūrėdamas jam į akis, jis sumurmėjo: „Dovanok už vakarykščią."

— O ką ji daugiau sakė?— paklausė Palaižūnas.

— Daugiau nieko,— atsakė Albertas.— Kaip tau ir neatsibosta klausinėti? Kiaurą savaitę tas pats ir tas pats.

— Atleisk,— tarė Palaižūnas.— Supranti, šiandien šeštadienis. Ji pamanys, kad aš pamelavau.

— Ko ji manys? Juk tu jai parašei? O, be to, kas tau darbo — tegu sau mano.

— Aš ją myliu,— tarė Palaižūnas.— Aš nenoriu, kad ji apie mane blogai manytų.

— O tu verčiau apie kitką galvok,— tarė Albertas.— Kas gali žinoti, kiek čia mes pratūnosime. Gal mėnesį. Geriau apie mergas negalvoti.

— Aš ne toks, kaip tu,— gailiu balsu tarė Palaižūnas.— Aš silpnavalis. Norėčiau ją užmiršti, tik nega-

liu. Jei ir šitą šeštadienį turėsiu čia likti, išeisiu iš proto. Sakyk, ar ji apie mane klausinėjo?

— Suk ją devynios!— tarė Albertas.— Aš ją mačiau gal tik penkias minutes, net neužėjau. Kiek tau reikia sakyti? Nė įsižiūrėti kaip reikiant jos nespėjau.

— Kodėl gi tu jai nenori rašyti?

— Ogi todėl,— tarė Albertas.— Nenoriu, ir viskas.

— Keista,— tarė Palaižūnas.— Tu visiems rašai laiškus. O man nenori...

— Kitų aš nepažįstu,— tarė Albertas.— Ir iš viso nenoriu rašyti. Pinigų dabar man nereikia. Kam jie man, jei turiu čia smirsti?

— Kitą šeštadienį aš išeisiu,— tarė Palaižūnas.— Neleis — pabėgsiu.

— Gerai,— tarė Albertas.— Einam pas Pauliną. Įgriso viskas iki gyvo kaulo, prisilaksiu.

— Eik,— tarė Palaižūnas.— Aš čia pasėdėsiu.

— Bijai?

— Ne. Tiesiog nemėgstu, kai visi prie manęs kabinėjasi.

— Niekas prie tavęs nelįs,— tarė Albertas.— Eime, prisigersim. Jei lįs, vožk į snukį, ir viskas. Judinkis, judinkis. Einam.

Miegamajame beveik nieko nebuvo. Po antrųjų pusryčių visi dešimt nubaustųjų nuvirto ant lovų parūkyti; bet Pitonas prikalbėjo vieną kitą nueiti pas Pauliną, o likusieji išėjo su Valjanu į antrą būrį, kur nubaustieji pliekė kortomis. Albertas ir Palaižūnas atsistojo, uždarė spintas ir išėjo. Nei kareivinėse, nei aikštėje, nei kiemuose nieko nebuvo. Tylėdami, susibrukę rankas į kišenes, jie drožė į „Žemčiūgą". Diena buvo tyki, šilta, apsiniaukusi. Staiga kažkas sukikeno. Žolėje, netoliese, voliojosi kadetėlis, užsismaukęs ant akių beretę.

— Nepastebėjote?— juokėsi jis.— Aš galėjau jums be niekur nieko kaukšteléti.

— Nepažįstat vyresnių?— tarė Albertas.— Stok, ramiai!

Kadetėlis pašoko ir atidavė pagarbą. Šypsenos kaip nebūta.

— Daug ten žmonių?— paklausė Albertas.

— Ne, senjore kadete. Bus gal dešimt.

— Gulėkite, gulėkite,— pasakė Palaižūnas.

— Rūkai, šunyti?— paklausė Albertas.

— Taip, senjore kadete. Tik kad cigarečių neturiu. Galite iškratyti kišenes. Dvi savaitės be išėjimo.

— Ak tu, vargšeli,— tarė Albertas.— Ašaras išspaudė! Še, imk.— Jis ištraukė pakelį cigarečių; kadetėlis spoksojo, netikėdamas savo akimis, ir nesiryžo ištiesti rankos.— Imk dvi,— tarė Albertas.— Matai, koks aš geras.

Palaižūnas abejingai žiūrėjo į juos. Kadetėlis baikščiai ištiesė ranką, nenuleisdamas žvilgsnio nuo Alberto, paėmė dvi cigaretes ir nusišypsojo.

— Labai ačiū,— padėkojo jis.— Jūs labai geras.

— Nėr už ką,— pasakė Albertas.— Paslauga už paslaugą. Vakare ateisi, paklosi man lovą. Aš iš pirmo būrio.

— Klausau, senjore kadete.

— Einam,— pasakė Albertas.

Landynės durelės — skardos lapas, atremtas į sieną. Nuo menkiausio vėjelio durelės išvirsdavo. Albertas ir Palaižūnas apsidairė ir, įsitikinę, kad vyresnybės nėra, priėjo arčiau. Anapus durelių, prislopinęs balsą, žvengė Pitonas. Albertas priėjo pirštų galais, paspaudė dureles abiem rankom, skarda džerkštelėjo, ir angoje pasirodė išsigandę veidai.

— Visus areštuoju!— užriko Albertas.— Girtuokliai, niekšai, idiotai, išššvaikysiu!

Jie stovėjo tarpdury; Palaižūnas nuolankiai ir baikščiai žiūrėjo pro Alberto nugarą. Kadetai voliojosi asloje. Vienas pašoko vikriai kaip beždžionė ir atsistojo priešais Albertą.

— Užeik,— pakvietė jis.— Greičiau, greičiau, kad kas nepamatytų. Ir nemalk čia liežuviu, dar įklimpsime per tave.

— Tu manęs neuik, laukini pasmirdęs,— pasakė Albertas įeidamas. Kadetai vėl pasigręžė į Pauliną — tas raukėsi, atsikišusios jo lūpos prasivėrė kaip kriauklės kraštai.

— Ką čia išdarinėji, baltuk?— pasakė jis.— Išbildėti nori iš čia, ar kurį galą?

— Ar kurį galą,— tarė Albertas, guldamasis ant žemės.

Palaižūnas išsitiesė greta. Kažkas pakėlė ir pastatė į vietą dureles. Tarp išsikėtojusių kadetų Albertas pastebėjo butelį. Buvo jį beimąs, bet Paulinas sugriebė jam už rankos.

— Gurkšnis penki realai.

— Lupikas,— pasakė Albertas.

Jis išsiėmė piniginę ir atkišo Hibridui penkis solius.

— Dešimt gurkšnių,— tarė jis.

— Vienas gersi ar su dama?— paklausė Paulinas.

— Dviese.

Pitonas nusižvengė. Butelys pradėjo eiti ratu. Paulinas skaitė gurkšnius ir, jei kas sukčiavo, išplėšdavo butelį. Palaižūnas išgėrė, užsikosėjo, į akis jam pašoko ašaros.

— Visą savaitę drauge vaikščioja,— pasakė Pitonas, rodydamas pirštu į Palaižūną ir Albertą.— Norėčiau žinoti, kas ten per draugystė.

Suėmęs galvą rankomis, Albertas žiūrėjo į Palaižūną; mažutė ruda skruzdė lakstė jo veidu, bet Palaižūnas, rodos, nejautė. Ašarotos jo akys blizgėjo; jo veidas buvo baltas baltutėlis. Albertas apsivertė ant nugaros, padėjo galvą ant žemės ir aukštai pamatė kraštelį skardos ir lopinėlį rūškano dangaus. Palaižūnas pasilenkė prie jo. Ne tik veidas — ir kaklas jo, ir rankos buvo visai balti, išraizgyti mėlynų gyslų.

— Einam iš čia, Fernandesai,— šnibždėjo Palaižūnas.— Einam.

— Ne,— tarė Albertas.

Palaižūnas gulėjo nekrutėdamas, galvą užsidengęs rankomis. Hibridas stovėjo šalia jų; žiūrint iš apačios, jis atrodė didžiulis.

— Vožk jam, Paulinai!— bliovė Pitonas.— Vožk jo damai! Nesijudink, Rašytojau,— užmušiu!

Albertas pažiūrėjo žemyn; ruda žeme ropojo tamsūs taškeliai, bet akmens po ranka nebuvo. Jis įsirėžė, sugniaužė kumščius.

— Paliesi jį — snukį sumalsiu,— tarė Albertas.

— Palaižūną įsimylėjo!— tarė Pitonas.

Hibridas šyptelėjo, prasižiojo, seilėtu liežuviu apsilaižė storas lūpas.

— Nieko aš jam nedarysiu,— tarė jis.

Palaižūnas nesijudino, Albertas pasuko galvą; skarda buvo balta, dangus pilkas, ausyse skambėjo muzika, margos skruzdės šiuršėjo požeminiuose labirintuose, apšviestuose įvairiaspalvių žiburių — raudonos šviesos, kurioje viskas atrodė juoda, ir baltuoja oda tos moters, kurią rijo liepsna nuo mažučių žavingų kojyčių ligi dažytų plaukų šaknų, ir juoduoja dėmė sienoje, ir eina mergaitė per lietų lengvai, tiesiai, laisvai.

Visi gėrė ir rūkė. Paulinas, liūdnas ir nugeibęs, sė-

dėjo kamputyje... „O dabar eisime nusiplauti rankų, o paskui bus švilpukas, ir mes išsirikiuosime, ir eisime į valgyklą, viens du, viens du, ir pavakarieniausime, ir išeisime iš valgyklos, ir sueisime į kareivines, ir sakysim — buvome pas Hibridą, o Pitonas pasakys — ir Palaižūnas ten buvo, jį atsivedė Rašytojas, ir neleido jo paliesti, ir sutrimituos gulti, ir mes užmigsime, ir rytoj, ir pirmadienį, ir taip daugel savaičių."

Emilijas pliaukštelėjo jam per petį ir tarė: „Antai ji." Albertas kilstelėjo galvą. Persisvėrusi per galerijos turėklus, Elena žiūrėjo į jį ir šypsojosi. Emilijas kumštelėjo jam alkūne ir pakartojo: „Antai ji. Eik." Albertas šnipštelėjo: „Tyliau tu. Ar nematai, ji su Ana?" Šalia šviesiaplaukės galvutės atsirado kita,— Anos, Emilijo sesers. „Et, niekis,— pasakė Emilijas.— Šitą aš sutvarkysiu. Einam." Albertas linktelėjo. Jie pakilo „Terasos" klubo laiptais. Galerijoje buvo daugybė žmonių: kitoje pusėje, kambaryje, griežė linksma muzika. „Nieku gyvu neik artyn, supratai?— tyliai kalbėjo Albertas, kopdamas laiptais.— Ir neleisk sesers. Nori — žiūrėk į mus, tik neik artyn." Kai jie prisiartino prie mergaičių, tos juokėsi. Elena atrodė vyresnė už Aną; ji buvo laibutė, graži, gležnutė, pažiūrėti labai kukli. Bet vaikinai žinojo: jei prie jos pristosi, ji nerėkia, kaip kitos, nežiūri į žemę, nesimaivo ir nebijo: ji žiūri į veidą žiburiuojančiomis akimis kaip žvėriukas; skambiai laido sąmojus, o paskui, perėjusi į puolimą, išvadina vaikiščius pačiomis užgauliausiomis pravardėmis, išdidžiai atsitiesia, mosteli kumšteliu ir išsiveržia iš ratelio pergalinga mina. Tiesa, nelabai seniai — niekas nežino, nuo kada (veikiausiai nuo vasaros atostogų, kada Meksikietis pakvietė į gimimo dieną ir berniukus, ir

mergaites),— neseniai lyčių karas lyg ir aprimo. Vaikinai jau nebetykojo mergaičių gatvėje, negąsdino ir neerzino; gatvėje pamatę mergaitę, jie nori jai patarnauti, padėti, nors ir neišdrįsta. Ir kai mergaitės iš Lauros ar Anos balkono pamato berniuką, jos nuleidžia balsą, šnibždasi kažką paslapčia, šaukia jį vardu, o jis, leipdamas iš pasitenkinimo, įsitikina, kad jos ten, balkone, jam neabejingos. Susėda sode, Emilijo draugai kalbasi, bet jų kalbos nebe tos, kaip anksčiau. Kam dabar rūpi futbolas, lenktynės, sunkūs žygiai prie jūros? Rūkydami vieną cigaretę po kitos (jau nė vienas nespringsta nuo dūmų), jie tariasi, kaip patekti į seansus „Ligi 15 metų neįleidžiami", ir planuoja pasilinksminimus. Ar tėvai leis uždėti plokštelę ir šokti? Ar pavyks, kaip praėjusį kartą, linksmintis ligi 12? Ir kiekvienas pasakoja apie savo pasimatymus, apie pokalbius su vietinėmis mergaitėmis. Dabar labai daug kas priklauso nuo tėvų. Apie Anos tėvelį ir Lauros mamą visi kuo geriausios nuomonės — tie sveikinasi su berniukais, nedraudžia kalbėtis su dukterimis ir net patys klausinėja, kas kokius pažymius gavęs; o šit Meksikiečio ir Elenos tėvai — biaurūs, visus vaiko ir barasi.

— Tu eisi į rytinį seansą?— paklausė Albertas.

Jie ėjo krantine. Užpakaly jis girdėjo Emilijo ir Anos žingsnius. Elena linktelėjo: „Taip, į „Leuro" kiną." Albertas ryžosi palaukti — tamsoje prisipažinti lengviau. Meksikietis prieš kelias dienas ištyrė dirvą, ir Elena jam pasakė: „Kas jį žino! Jei gražiai prisipažins — gal ir nepavarysiu." Rytas buvo vasariškas, skaistus, saulė spindėjo mėlyname danguje, vandenynas šniokštė pašonėje, ir Albertas padrąsėjo — geri ženklai. Jis nesutrikdavo prieš kitas mergaites, laidė sąmojus, galėjo

pakalbėti ir rimtai. O šit su Elena nemokėjo — ji prieštaravo dėl pačių paprasčiausių dalykų, niekad su juo nesutikdavo, nuolat jam atkirsdavo, nutraukdavo per pusę žodžio. Kartą jis pasakė, kad nuėjęs į bažnyčią, kai kunigas jau buvo perskaitęs evangeliją. „Nevertėjo eiti,— šaltai atrėžė ji.— Jei šiandien numirtum, eitum į pragarą." Kitą kartą ji iš balkono žiūrėjo, kaip jie žaidė futbolą. Jis vėliau ją paklausė: „Na kaip, nieko?" O ji atsakė: „Tu labai blogai žaidei." O vis dėlto, kai prieš savaitę jie vaikščiojo su vaikinais Miafloreso parke, prie Rikardo Palmos paminklo, jis ėjo su ja, ir ji nepyko, o visi žiūrėjo į juodu ir šnibždėjosi: „Graži porelė."

Jie perėjo krantinę ir Chuano Faningo gatve pasuko link Elenos namų. Albertas jau nebegirdėjo Emilijo ir Anos žingsnių. „Kine pasimatysime?"— paklausė jis. „O tu irgi eisi?"— su nepakartojamu naivumu paklausė ji.— „Taip,— tarė jis,— einu."— „Na, tai gal pasimatysime." Ant kampo, prie durų, ji ištiesė ranką. Čia, pačiame jų kvartalo viduryje, Kolumbo ir Ferės gatvių sankryžoje, nieko nebuvo — vaikinai liko paplūdimyje arba klubo baseine. „O tu tikrai eisi į kiną?"— paklausė Albertas. „Taip,— atsakė ji,— jeigu nieko neatsitiks."— „O kas gali atsitikti?"— „Nežinau,— rimtai pasakė ji,— na, persišaldysiu, pavyzdžiui."— „Aš ten šį tą tau pasakysiu",— tarė Albertas. Jis pažiūrėjo jai į akis, ji nustebusi ėmė mirkčioti. „Pasakysi? O ką?"— „Kine sužinosi."— „O kodėl ne dabar?— tarė ji.— Niekad nereikia atidėlioti." Jis kaip įmanydamas stengėsi neparausti. „Tu pati žinai, ką aš noriu pasakyti",— sulemeno jis. „Ne,— vis taip pat stebėdamasi, atsakė ji.— Neįsivaizduoju."— „Jei nori, galiu kad ir dabar",— tarė Albertas. „Na,— tarė ji,— tai sakyk."

„O dabar mes išeisime, ir paskui bus švilpukas, ir mes išsirikiuosime, ir eisime į valgyklą, viens du, viens du, ir pavalgysime tarp tuščių stalų, ir išeisime į tuščią kiemą, ir sueisime į tuščias kareivines, ir aš pasakysiu,— mes buvome pas Hibridą, ir bus signalas gulti, ir mes užmigsime, ir ateis sekmadienis, ir vaikinai sugrįš iš miesto, ir mums parduos cigaretes, ir aš užmokėsiu laiškais arba apsakymėliais." Albertas ir Palaižūnas gulėjo tuščiame barake gretimose lovose. Pitonas ir kiti nubaustieji išėjo į „Žemčiūgą". Albertas rūkė cigaretės nuorūką.

— Gal ir iki metų galo,— pasakė Palaižūnas.

— Ką?

— Išlaikys mus čia.

— Ir kas tave traukia už liežuvio? Miegok. Arba užsičiaupk. Ne tu vienas be leidžiamojo.

— Žinau, tik, gal būt, mus čia išlaikys iki metų galo.

— Taigi,— tarė Albertas.— Jei nesuuos apie Kavą. Ne, kur ten jiems!

— Tai neteisinga,— tarė Palaižūnas.— Jis eina kiekvieną šeštadienį. O mes čia sėdime per jį.

— Ech, gyvenimas!— tarė Albertas.— Nėra pasaulyje teisybės.

— Šiandien jau mėnuo, kai nebuvau mieste,— tarė Palaižūnas.— Niekad taip ilgai nesėdėjau be leidžiamojo.

— Galėtum priprasti.

— Teresa neatsako,— tarė Palaižūnas.— Aš jai parašiau du laiškus.

— Spiauk,— tarė Albertas.— Mergų daug.

— Kas man iš kitų? Man ji patinka, supranti?

— Ko čia nesuprasi. Įsispitrėjai.

— Žinai, kaip mes susipažinome?

— Ne. Ir iš kur aš galiu žinoti?

— Ji kasdien eidavo pro mūsų namus. O aš į ją žiūrėdavau. Kartais sveikindavausi.

— Tur būt, vaizduodavaisi ją naktį lovoje, a?

— Ne. Man tiesiog patikdavo į ją žiūrėti.

— Mat, koks tu romantikas!

— O kartą išėjau anksčiau ir jos palaukiau žemai.

— Ir įgnybai?

— Aš priėjau ir pasisveikinau.

— O ką sakei?

— Pasisakiau, kuo aš vardu. Ir paklausiau, kuo ji vardu. Ir dar pasakiau: „Malonu su jumis susipažinti."

— Na ir kretinas! O ką ji?

— Irgi pasisakė vardą ir pavardę.

— Tu su ja bučiavaisi?

— Ne. Aš su ja net nevaikščiojau.

— Meluoji kaip kiaulė. Na, duok garbės žodį, kad nesibučiavai.

— Kas tau?

— Nieko. Nemėgstu, kai kas man meluoja.

— Kam man meluoti? Manai, aš nenorėjau su ja pasibučiuoti? Aš juk mažai su ja mačiausi, gal tris ar keturis kartus, gatvėje. Vis per tą mokyklą. Tikriausiai ji jau turi ką nors.

— O ką?

— Nežinau. Ką nors. Ji tokia graži.

— Koks ten gražumas. Greičiau biauri.

— Man graži.

— Snargliau tu! Man patinka tokios mergos, su kuriom galima pagulėti.

— Supranti, aš, rodos, ją myliu.

— Ak, tuoj pravirksiu!

— Jeigu ji sutiktų palaukti, kol baigsiu mokyklą, aš ją vesčiau.

— Ragus uždės. Pagaliau kas man darbo. Nori — būsiu pabrolys?

— Kodėl tu taip kalbi?

— Ragai tau užaugs — iš veido matyti.

— Tikriausiai ji negavo mano laiškų.

— Tikriausiai.

— Kodėl tu nenorėjai parašyti? Tu šią savaitę visiems rašei.

— Nenorėjau, ir viskas.

— Ką aš tau padariau? Ko tu pyksti?

— Įgriso čia tūnoti. Manai, tik tu vienas į laisvę nori?

— Kodėl tu stojai į mokyklą?

Albertas nusijuokė.

— Reikėjo gelbėti šeimos garbę.

— Tu negali kalbėti rimtai?

— Aš rimtai, Palaižūne. Tėvelis sakė, kad aš trypiu į purvą šeimos garbę. Ir įgrūdo mane čia pasitaisyti.

— Kodėl tu nesusikirtai per stojamuosius?

— Dėl vienos mergiščios. Nusivyliau viskuo, aišku? Ir į mūsų mokyklą per tai įstojau — iš sielvarto ir dėl šeimos garbės.

— Tu buvai įsimylėjęs?

— Ji man patiko.

— O graži ji buvo?

— Taip.

— Kuo ji vardu? Ir kas tarp jūsų buvo?

— Elena. Nieko nebuvo. Ir apskritai nemėgstu apie save pasakoti.

— O aš va tau pasakoju.

— Tavo dalykas. Nenori — nepasakok.

— Cigarečių turi?

— Ne, tuoj eisim ieškoti.

— Aš be skatiko.

— Aš turiu du solius. Kelk, einam pas Pauliną.

— Negaliu, atsibodo. Mane tiesiog vemti verčia Pitonas ir tas Hibridas.

— Tai miegok. O aš einu.

Albertas atsikėlė. Palaižūnas žiūrėjo, kaip jis dedasi beretę ir taisosi kaklaraištį.

— Nori, aš tau ką-ne-ką pasakysiu?— prabilo Palaižūnas.— Aš žinau, tu juoksies. Man vis tiek.

— Sakyk.

— Tu man vienintelis draugas. Anksčiau aš turėjau tik pažįstamų. Bet ir tų neturėjau — šiaip sau tik sveikindavausi. Man tik su tavim gera.

— Tikriausiai taip panelės prisipažįsta mylinčios,— tarė Albertas.

Palaižūnas šyptelėjo.

— Grubus tu,— tarė jis.— Bet geras.

Lauke buvo drėgna. Kol juodu kareivinėse kalbėjosi, pradėjo lyti, o jis nė nematė. Anapus pievos žolėje sėdėjo kadetas. Tas pats, kur praėjusį šeštadienį, ar kitas? „O dabar aš ten nueisiu, o paskui išeisime į tuščią kiemą, ir sueisime į kareivines, ir aš pasakysiu — buvome pas Hibridą, ir sumigsime, ir bus sekmadienis, ir pirmadienis, ir daugel savaičių."

VI

Jis iškęstų ir gėdą, ir vienatvę — prie to jis pripratęs, jie tik sužalojo sielą, bet šitokių kalinimo kančių jis ištverti negalėjo, jis ne savo noru joms atsidavė, jį čia uždarė prievarta, tartum užvilko tramdomuosius marškinius. Jis stovėjo prie leitenanto durų ir nesiryžo pakelti rankos. Jis žinojo, kad pasibels,— delsė tris savaites ir dabar nebijojo ir neliūdėjo. Tiesiog ranka ne-

klausė, vangiai tabalavo, karojo, tartum prilipusi prie kelnių. Taip būdavo ir anksčiau. Šv. Pranciškaus Saleziečio mokykloje vaikai jį pravardžiavo lėlyte, užtat kad jis visada bijojo. „Lėlyte, nagi paverk, paverk!"— šaukia jie, būdavo pertraukų metu. Jis atsišlieja į sieną. Veidai — vis artyn ir artyn, balsai garsyn, vaikiškos burnos plėšriai šiepiasi — tuoj tuoj įkąs. Jis verkia. Pagaliau jis tarė sau: „Reikia kažką daryti." Visos klasės akivaizdoje jis iššaukė patį stipriausią — dabar jau nebepamena nei jo vardo, nei veido, nei baisių kumščių, nei šnopštimo. Stovėdamas prieš jį — šiukšlyne, tarp kraujo ištroškusių žiūrovų,— jis nebebijojo, net nesijaudino, jis tik neteko drąsos. Jo kūnas neatsakinėjo į smūgius ir nesistengė jų išvengti — jis laukė, kol tas kitas pavargs. Jis norėjo nubausti, perdirbti baikštų savo kūną, todėl ir prisivertė apsidžiaugti, kai tėvas užminė mokyklą, todėl ir iškentė čia dvidešimt keturis ilgus mėnesius. Dabar viltis dingo; jis niekada nebus stiprus, kaip Jaguaras, arba gudrus veidmainys, kaip Albertas. Jį čia visi perprato iš karto — niekaip nenuslėpsi, kad tu silpnas, bailys, palaižūnas. Dabar jis tenorėjo vieno: laisvės; daryti ką tinkamas su savo vienatve, vestis ją į kiną, užsidaryti su ja vienumoje. Jis pakėlė ranką ir tris kartus pabeldė.

Gal Uarina miegojo? Paburkusios jo akys raudonavo apvaliame veide kaip dvi opos; plaukai susivėlę, žvilgsnis blausus.

— Man reikia su jumis pasikalbėti, senjore leitenante.

Leitenantas Remichijas Uarina buvo tokia pat balta varna tarp karininkų, kaip Palaižūnas tarp kadetų: jis negalėjo pasigirti nei ūgiu, nei jėga, jo komandos keldavo juoką, niekas jo nebijojo, seržantai, jam raportuodami, nepasitempdavo ir žiūrėdavo į jį su panieka;

jo kuopa buvo blogiausia iš visų, kapitonas Garidas viešai jį plūsdavo, kadetai jį piešdavo nepadoriomis pozomis. Ėjo kalbos, kad Aukštutiniuose Kvartaluose jis laikąs krautuvėlę, jo žmona prekiaujanti saldumynais ir sausainiais. Kam gi jis ėjo į karo mokyklą?

— Ką pasakysite?

— Leisite įeiti? Aš svarbiu reikalu, senjore leitenante.

— Jūs norite pasišnekėti su manimi? Kreipkitės į tiesioginį savo viršininką.

Ne vieni kadetai mėgdžiojo leitenantą Gamboa. Uarina perėmė iš jo įprotį išsitempus cituoti statutą. Bet jis nė lygintis negalėjo su Gamboa: menkos rankutės ir kvaili ūsiukai — juodas šepetėlis panosėje — niekam nekėlė baimės.

— Tai paslaptis, senjore leitenante. Labai svarbus reikalas.

Leitenantas pasitraukė, jis įėjo. Lova buvo sujaukta, ir Palaižūnas išsyk pagalvojo, kad tikriausiai va taip — plika, liūdna, niūru — vienuolyno celėje. Ant grindų — peleninė, pilna nuorūkų; viena dar teberūko.

— Ką pasakysite?— pakartojo Uarina.

— Aš dėl to stiklo.

— Vardas, pavardė, būrys,— greitai pasakė leitenantas.

— Kadetas Rikardas Arana, penktas kursas, pirmas būrys.

— Kaip gi ten buvo su tuo stiklu?

Dabar pabūgo liežuvis — sustingo, išdžiūvo, braižė kaip kampuotas akmuo. Kas tai — baimė? Ratelis jį žudyte žudė; o po Jaguaro Kava buvo pats blogiausias, jis vogė jo cigaretes ir pinigus ir kartą, nakčia, jį apšlapino. Tam tikra prasme jis, Palaižūnas, elgiasi teisingai — mokykloje aukštinamas kerštas. Ir vis dėlto

širdies gilumoje jis jautėsi kaltas. „Aš ne Ratelį išduodu,— galvojo,— o visus vaikinus, visą kursą."

— Kas atsitiko?— piktai paklausė Uarina.— Tai ką, gal manęs pažiūrėti atėjote? Niekad nematėte?

— Tai Kavos darbas,— tarė Palaižūnas ir nudelbė akis.— Ar mane išleis šeštadienį.

— Ką?— tarė leitenantas. Jis nesuprato. Vadinasi, dar galima išsisukti, išeiti.

— Stiklą išmušė Kava,— tarė Palaižūnas.— Jis pavogė chemijos egzamino klausimus. Aš mačiau, kaip jis ten ėjo. Ar išleis mane?

— Ne,— tarė leitenantas.— Pažiūrėsim. Pirma pakartokite, ką pasakėte.

Leitenanto veidas suapvalėjo, ant skruostų ir lūpų suvirpėjo raukšlelės. Akys šypsojosi iš pasitenkinimo. Palaižūnas apsiramino. Staiga jam pasidarė visiškai vis tiek, kas jam bus, ar išleis šeštadienį, ar baigs mokyklą. Tiesa, leitenantas Uarina nerodo didelio dėkingumo. Ką gi, tai suprantama, juk jis svetimas, ir leitenantas, tur būt, jį niekina.

— Rašykite,— tarė leitenantas.— Sėskite ir rašykite. Štai popierius ir pieštukas.

— Ką rašyti, senjore leitenante?

— Tuoj padiktuosiu. „Aš mačiau, kad kadetas... kaip jis?.. taip, Kava, iš tokio ir tokio būrio, tokią ir tokią dieną, tokią ir tokią valandą ėjo į mokomąjį korpusą, turėdamas tikslą neteisėtai pasisavinti chemijos egzamino klausimus." Rašykite aiškiai. „Pareiškiu tai, reikalaujant leitenantui Remichijui Uarinai, kuris susekė vagį, o taip pat išaiškino, kad ir aš dalyvavau pagrobime..."

— Atleiskite, senjore leitenante, aš...

— „...nesąmoningai dalyvavau pagrobime." Pasirašykite. Spausdintomis raidėmis. Stambiai.

— Aš nemačiau, kaip jis vogė,— tarė Palaižūnas.— Aš tik mačiau, kaip jis ėjo į klases. Jau keturios savaitės, kai manęs neišleidžia, senjore leitenante.

— Nusiraminkite. Tuo aš pasirūpinsiu. Nebijokite.

— Aš nebijau!— suriko Palaižūnas, ir leitenantas nustebęs pažiūrėjo į jį.— Aš keturis šeštadienius likau be išėjimo. Šis bus penktas.

Uarina linktelėjo.

— Pasirašykite raštą,— tarė jis.— Aš jums leidžiu išeiti šiandien, po pamokų. Sugrįšite vienuoliktą.

Palaižūnas pasirašė. Leitenantas perskaitė įskundimą; jo akys šokinėjo, lūpos krutėjo.

— Kas jam bus?— paklausė Palaižūnas. Jis žinojo, kad jo klausimas kvailas, bet juk reikėjo ką nors pasakyti. Leitenantas paėmė popierių. Atsargiai, dviem pirštais, kad nesuglamžytų.

— Jūs apie tai kalbėjote su leitenantu Gamboa?— Beformis, moteriškas veidas akimirką sustingo; leitenantas nekantriai laukė atsakymo. Kaip lengva išgarinti visą jo šaunumą — pasakysi „taip", ir jis bemat subliukš.

— Ne, senjore leitenante. Su niekuo nešnekėjau.

— Taip. Niekam nė žodžio,— tarė leitenantas.— Laukite mano nurodymų. Užeikite pas mane po pamokų, su išeigine uniforma. Aš pats nuvesiu jus į sargybinę.

— Klausau, senjore leitenante,— Palaižūnas sumišo.— Aš nenorėčiau, kad kadetai žinotų. . .

Leitenantas vėl atsistojo „ramiai".

— Vyras,— tarė jis,— privalo atsakyti už savo veiksmus. Tai pirmas dalykas, kurio mus moko kariuomenė.

— Taip, senjore leitenante, bet jeigu jie sužinos, kad aš įskundžiau. . .

— Žinau,— tarė Uarina, ketvirtą kartą pakeldamas

popierių prie akių.— Jie ėste jus suės. Nebijokite. Karininkų tarybos posėdžiai visada būna slapti.

„Gal ir mane išmes",— pagalvojo Palaižūnas. Jis išėjo. Niekas negalėjo jo matyti — tuo laiku kadetai voliojosi lovose arba žolėje. Vidury lauko nejudėdama stovėjo gražutė lama, uostė orą. „Liūdnas gyvulėlis",— pagalvojo jis. Kažkas buvo ne taip — reikėtų gi džiaugtis ar gailėtis, vienaip ar kitaip jausti, kad esi išdavikas. Anksčiau jis manė, kad žmogžudžiai, padarę nusikaltimą, stingsta iš baimės, vaikščioja kaip sapne. O dabar jam buvo visiškai vis tiek. „Išeisiu šešetui valandų,— galvojo jis.— Nueisiu pas ją ir nieko negalėsiu jai papasakoti." Nėra su kuo pasikalbėti, niekas nesupras, neišklausys. Argi patikėsi Albertu? Juk jis nenori rašyti Teresai ir pastaruoju metu iš jo tyčiojasi — tiesa, kai jie vienu du, o viešai jį gina. „Niekuo negaliu pasitikėti,— pagalvojo jis.— Kodėl visi — mano priešai?"

Virptelėjo rankos — tik taip reagavo kūnas, kai jis pastūmė duris ir pamatė Kavą prie spintos. „Pažiūrės, iškart pamatys, kad aš jį įskundžiau",— pagalvojo.

— Kas tau?— paklausė Albertas.

— Nieko. Kodėl?

— Tu išbalęs kažkoks. Eik į ligoninę, bemat paguldys.

— Aš sveikas.

— Vis tiek,— tarė Albertas.— Argi tau pagulėti sunku? Vis tiek neišeiname. Kad aš taip išblykščiau. Ligoninėje geriau duoda valgyti, mokytis nereikia.

— Užtat neišleis,— pasakė Palaižūnas.

— O jei negulsi, tai išleis?— tarė Albertas.— Vis tiek sėdim uždaryti. Tiesa, girdėjau, kad sekmadienį visus išleis. Pulkininko gimimo diena. Gal meluoja. Ko juokiesi?

— Taip sau, nieko.

Kaip gali Albertas abejingai kalbėti apie tai, kaip jis gali priprasti prie to kalėjimo?

— Gal nori mauti per tvorą?— paklausė Albertas.— Iš ligoninės — lengviau. Ten naktį nesaugo. Žinoma, teks līsti nuo Krantinės pusės. Dar įstrigsi kaip avinas.

— Dabar mažai kas bėga,— tarė Albertas.— Nuo to laiko, kai pradėjo vaikščioti patrulis.

— Taip, anksčiau buvo lengviau,— tarė Albertas.— Bet ir dabar dar galima. Va Uriostė pirmadienio naktį pabėgo. Grįžo ketvirtą valandą.

Tikrai, kodėl gi neatsigulus ligoninėn? Ko jam eiti į miestą? „Daktare, man tamsu akyse, galvą skauda, širdis daužosi, šaltis krečia, aš bailys." Kai kadetus palikdavo be leidžiamojo, jie visada stengdavosi patekti į ligoninę. Guli sau su pižama, nieko neveiki, valgis geras. Tiesa, gydytojai ir felčeriai darosi vis priekabesni. Karščio jiems maža — jie žino: palaikysi ant kaktos kokias dvi valandas banano lupsnį, ir temperatūra pakils lig trisdešimt devynių laipsnių. Ir gonorėja netiki nuo to laiko, kai Jaguaras ir Garbanius išsitepė kondensuotu pienu. Jaguaras dar sugalvojo gražų pokštą: sulaikai kvapą keletą kartų, kol ašaros išsirita, o paskui, kai ateini prie gydytojo, širdis dunda kaip būgnas. Felčeris kaip mat pasako: „Guldyti į ligoninę. Tachikardijos simptomai."

— Aš nė karto nebėgau,— tarė Palaižūnas.

— Ne tau!— numojo Albertas.— O aš bėgau, pereitais metais. Kartą mudu su Arospide nuėjome į pasilinksminimą ir sugrįžome tik prieš signalą keltis. Taip, ketvirtame buvo geriau. . .

— Ei, Rašytojau!— šūktelėjo Valjanas.— Tu mokeisi Pranciškaus Saleziečio mokykloje?

— Taip,— atsakė Albertas.— O kas?

— Garbanius sako, kad ten vienos panelės. Tikrai?

— Ne,— tarė Albertas.— Ten negrų nelaiko.

Garbanius nusijuokė.

— Atsikandai?— pasišaipė Valjanas.— Užvežė tau Rašytojas.

— Nors aš ir negras, bet vyras kaip reikiant,— rietė kuodą Valjanas.— Netikite — patikrinkite.

— Oi, baisu!— pasakė kažkas.— O jergau!

— Ajajai!— pragydo Garbanius.

— Palaižūne!— šūktelėjo Jaguaras.— Eik, patikrink. Paskui mums papasakosi, ar jis tik nemeluoja.

— Palaižūną pusiau perdaušiu,— tarė Valjanas.

— O jergau!

— Ir tave, kad nori,— subliuvo Valjanas.— Eikš greičiau. Aš laukiu.

— Kas yra?— sumurmėjo Pitonas. Jis ką tik pabudo.

— Negras sako, kad tu panelė,— tarė Albertas.

— Sako, jis tikrai žinąs.

— Dievaži, taip ir sako.

— Jau visa valanda, kai iš tavęs tyčiojasi.

— Meluoja, brolau,— tarė Valjanas.— Pliaukšiu aš čia, mat, už akių!

Vėl visi prunkštelėjo.

— Juokiasi jie,— varė toliau Valjanas.— Ką, nematai?— Jis pakėlė balsą.— Žinai ką, Rašytojau. Dar sykį taip pasišaipysi — duosiu į snukį. Vos su bičiuliu nesupykdei.

— Oi!— tarė Albertas.— Girdėjai, Pitonai? Jis sako, kad tu jo bičiulis.

— Ko prie manęs kimbi, negro šmote?— paklausė kimus balsas.

— Ką tu, brolyti!— tarė Valjanas.— Tu man draugas.

— Tai nesakyk, kad bičiulis.

— Rašytojau, gausi į snukį.

— Ne kiekvienas kanda, kas loja,— įsiterpė Jaguaras.

Palaižūnas galvojo: „O iš tikrųjų jie visi bičiuliai. Plūstasi, pešasi kaip žvėrys, o iš tikrųjų visi išvien. Tik aš jiems svetimas."

„Jos kojos buvo storos, baltos, lygios, nors imk ir kąsk." Albertas perskaitė frazę, pagalvojo, ar užteks sekso, ir nusprendė, kad užteks. Saulės spinduliai skverbėsi pro musėtus pavėsinės langus, kaitino jam nugarą, o jis gulėjo ant grindų, ranka parėmęs smakrą. Pieštukas sustojo, prirašęs lig vidurio lapo. Aplinkui, dulkėse, tarp nuorūkų ir apdegusių degtukų, mėtėsi kiti lapai, švarūs ir prirašyti. Pavėsinė stovėjo netoli barakų, mažame sodelyje, šalia apsamanojusio, išdžiūvusio baseino, ties kuriuo zujo spiečiai moskitų. Niekas — net pulkininkas — nežinojo, kuriems galams čia ta pavėsinė. Ji stovėjo ant keturių stulpų, per du metrus nuo žemės. Tikriausiai nė vienas žmogus nebuvo pakilęs siaurais, kreivais pavėsinės laipteliais, kol Jaguaras sumanė atrakinti jos dureles specialiu kabliu, kurį dirbo mažne visas būrys. Kaip tik jų būrys atrado, kam gali tikti pavėsinė,— čia slėpėsi tie, kurie norėjo pamiegoti pamokų metu. „Visas kambarys šokinėjo lyg per žemės drebėjimą. Moteris vaitojo, rovė sau plaukus..." Albertas įsikišo pieštuką į burną, perskaitė visą puslapį ir pridėjo dar vieną sakinį: „Paskutiniai įkandimai jai patiko labiausiai, ir ji apsidžiaugė, kad jis ateis rytoj." Albertas pažvelgė į lapus, prirašytus mėlynomis raidėmis. Per nepilnas keturias valandas jis parašė keturis apsakymėlius. Neblogai! Ligi švilpuko — pamokų galo — bebuvo likusios kelios

minutės. Jis apsivertė ir pagulėjo aukštielninkas, atleidęs visus raumenis. Dabar saulė kaitino veidą, bet užsimerkti nereikėjo — šildė ji silpnai.

Valgant pietus, visa valgykla staiga nušvito, ir įkyrus balsų gaudesys ūmai nutilo. Tūkstantis penki šimtai kadetų pasigręžė į langus. Iš tiesų, ant saulės nuauksintos žolės juodavo korpusų šešėliai. Nuo to laiko, kai Albertas įstojo į mokyklą, saulė nė karto nepasirodė spalio mėnesį.

Jis iškart pagalvojo: „Eisiu į pavėsinę rašyti." Kai visi išsirikiavo, jis šnipštelėjo Palaižūnui: „Jei bus patikrinimas, atsiliepk už mane",— ir mokomajame korpuse, nutaikęs progą, kai seržantas nusigręžė, šmurkštelėjo į prausyklą. Kadetai suėjo į klases, o jis greitai prasmuko į pavėsinę. Vienu atsikvėpimu parašė tris apsakymėlius po keturis puslapius; tiktai baigdamas paskutinį, ketvirtą, pasijuto išsisėmęs, jam užėjo noras mesti pieštuką ir šiaip sau pasvajoti. Cigaretės baigėsi prieš kelias dienas, ir jis mėgino rūkyti nuorūkas nuo grindų, bet jų teužtekdavo dviem dūmams, tabakas supuolęs, o dulkės graužė gerklę.

„Pakartok, Valjanai, tą paskutinę, pakartok, negriuk, juk vargšė mano užmiršta mama galvoja, kaip ten jos sūnelis tarp tų laukinių gyvena, o galgi šiais laikais ir ji nelabai išsigąstų, jei čia atvažiuotų ir išgirstų „Eleodoros linksmybes", pakartok, Valjanai, krikštijimas jau baigėsi, mes išėjome į miestą, o kai sugrįžome, tu visus aplenkei: atsinešei portfelyje „Eleodorą", o aš tik maisto įsinešiau, ech, kad taip žinojus iš anksto! Vaikinai sėdi ant lovų ir spintelių ir kaip užburti klauso negro Valjano, o tas jausmingai skaito. Kartais jis sustoja ir laukia, nepakeldamas akių nuo knygelės; tuoj pat kyla erzelis, visi šaukia, protestuoja. Na, Valjanai, man į galvą atėjo puiki mintis — ir atvanga, ir

uždirbti galima; o mama šeštadieniais ir sekmadieniais meldžiasi dievui ir visiems šventiesiems — visus mus traukia į piktybės kelią, tėvą Eleodoros užbūrė. Tris ar keturis kartus perskaitęs mažutę pageltusią knygelę, Valjanas ją grūda į kišenę ir išdidžiai nužvelgia vaikinus, o tie žiūri į jį su pavydu. Kažkuris įsidrąsina: „Duok paskaityti." Paskui penketas, dešimtis, vos ne visi urmu užgriūva ir šaukia: „Duok paskaityti, negriuk, duok paskaityti!" Didžiulė Valjano burna šypsosi, akys juokiasi, bėginėja į šalis, nosies galiukas juda, jis džiūgauja, visi jį apspinta, prašo, pataikauja. Jis tyčiojasi: „Ei jūs snargliai, verčiau bibliją paskaitytumėt arba „Don Kichotą"." O tie glosto jį, gerinasi, saldžialiežuvauja: „Oi tas mūsų negras, na ir pila jis, ojojoi!" Staiga jis sumeta, kad galima pasipelnyti, ir sako: „Galiu išnuomoti." Jie stumdo jį, keikia, kažkas spiauna, kažkas rikteli: „Na ir galvijas!" O jis kvatoja, virsta ant lovos, išsiima „Eleodorą", prisikiša prie akių,— o tos tik laksto į šalis,— ir apsimeta skaitąs, gašliai krutina lūpas, storas kaip dėles. „Penkios cigaretės, dešimt cigarečių, ei tu, negre, duok paskaityti „Eleodorą", „Nuolaidi E-le-o-do-ra tuoj patenkins ta-vo no-rą". O jergau, man ir dingtelėjo į galvą, kai negras skaitė,— velniškai puiki mintis!— ir išsiblaškysi, ir uždirbsi, man apskritai daug gerų minčių ateina, tik progos nėra." Albertas mato, kad tiesiai į juos eina seržantas, o šnaira akimi mato ir kitką: Garbanius įnikęs skaito, priglaudęs knygą prie nugaros kadetui, stovinčiam priešais jį. Tur būt, jam nelengva skaityti: raidės smulkios. Albertas negali jo įspėti: seržantas žiūri į jį ir sėlina kaip laukinė katė prie savo aukos. Stai seržantas susigūžia, pašoka, čiumpa Garbanių — tas spygteli — ir išplėšia jam iš rankų „Eleodorą". „Tik nereikėjo knygutės trypti, nereikėjo eiti iš namų pas

kekšes, nereikėjo palikti mamos, nereikėjo išvažiuoti iš namo su sodu Diego Ferėje, nereikėjo eiti į pažintį su vaikinais ir Elena, nereikėjo palikti Garbaniaus dvi savaites be išėjimo, nereikėjo rašyti tų apsakymėlių, nereikėjo pasitraukti iš Mirafloreso, nereikėjo eiti į pažintį su Teresa ir ją mylėti. Valjanas žvengia, o negali nuslėpti, kaip jam biauru, šlykštu, koktu. Kartais pažiūri rimtai ir sako: „Velniava, įsikirtau į tą Eleodorą. Per tave, Garbaniau, netekau savo panos." Kadetai užtraukia „ajajajai" ir linguoja, kaip šokdami rumbą, gnaibo negrui į žandus ir į užpakalį, o Jaguaras šoka ant Palaižūno kaip žvėris, iškelia jį — visi nuščiūva, žiūri — ir meta į negrą. „Še tau naują kekšę!"— šaukia jis. Palaižūnas atsistoja, pasitaiso palaidinę, eina durų link. Pitonas jį griebia už apikaklės, pakelia, išpūtęs žandus nuo įstangos, palaiko ore kelias akimirkas ir paleidžia. Palaižūnas dribteli kaip maišas, paskui išeina — pamažu, šlubčiodamas. „Kad jus kur,— sako Valjanas.— Garbės žodis, ilgiuosi aš jos." Tada aš pasakiau: „Už pusę pakelio cigarečių aš jums parašysiu apsakymėlį, geresnį už „Eleodorą", o tą rytą aš žinojau, kas atsitiko — telepatija ar dievo apvaizda,— žinojau ir tariau: „Kas tėveliui, mamyte?", o Valjanas pasakė: „Tikrai? Še tau pieštuką, popieriaus ir linkiu įkvėpimo", ir ji pasakė: „Nenusimink, sūneli, mus ištiko didelė nelaimė, jis žuvo, jis mus paliko", ir aš pradėjau rašyti, atsisėdau ant spintelės, ir visi mane apspito, kaip tada, kai negras skaitė. . ."

Albertas rašo sakinį padriku, nelygiu braižu; pustuzinis galvų žvelgia per petį. Jis sustoja, pakelia galvą, pieštuką ir skaito. Vieni giria, kiti kiša savo dvylekį, bet į tuos jam nusispiauti. Jis rašo toliau, vis drąsiau. Grubūs žodžiai kaitaliojasi su puikiais erotiniais vaizdais, bet fabula vis ta pati. Peržiūrėjęs dešimt sąsiuvi-

nio lapų, prirašytų iš abiejų pusių, ką-ne-ką pataisęs, Albertas, pagautas staigaus įkvėpimo, skelbia pavadinimą: „Kūniški džiaugsmai",— ir garsiai, pergalingai skaito savo kūrinį. Kadetai klauso pagarbiai ir juokiasi, kur pridera. Paskui visi ploja, glėbesčiuoja. Kažkuris sako: „Betgi tu rašytojas!"— „Taip,— pritaria visi kiti,— rašytojas!" „O vėliau, kai prausėmės, prie manęs priėjo Pitonas, nutaisė paslaptingą snukį ir tarė: „Parašyk man tokį pat, aš nupirksiu." Gerai, vaikuti, tu pirmas mano užsakovas, mirsiu — tavęs neužmiršiu, o aš pasakiau: „Penkiasdešimt sentavų už puslapį", tu keikeisi, bet nieko nepaveiksi, ir va tada aš galutinai išėjau iš kvartalo, iš tikrojo Miraflores, ir tapau rašytoju — neblogai uždirbdavau, nors dažnai mane ir apmaudavo."

Sekmadienis, birželio vidurys. Albertas sėdi žolėje ir žiūri į kadetus, vaikščiojančius po aikštę su tėvais. Už kelių metrų sėdi kadetas, irgi iš trečio kurso, bet kito būrio. Jis laiko rankoje laišką ir susirūpinęs, suraukęs kaktą, skaito ir skaito jį vis iš naujo. „Budintis?"— klausia Albertas. Tas linkteli ir rodo raudoną raištį su raide „B". „Blogiau negu be leidžiamojo",— sako Albertas. „Taip",— sako kadetas. O paskui nuėjome į šeštą būrį, ir atsigulėme, ir rūkėme „Inką", ir jis man tarė: „Aš esu iš Ikito, o tėvas mane čia ištrėmė už tai, kad pamilau merginą iš blogos šeimos,— ir man parodė jos nuotrauką ir tarė:— Kai tik iš čia išeisiu, vesiu ją", o motina tą pačią dieną paliovė dažiusis, ir nešiojusi brangenybes, ir vaikščiojus pas drauges, ir lošus kortomis, ir kas šeštadienį aš galvoju: „Ji dar labiau paseno."

— Nebepatinka?— klausia Albertas.— Ko taip raukais, apie ją šnekėdamas?

Kadetas nuleidžia balsą ir sako lyg pats sau:

— Negaliu aš jai rašyti.

— Kodėl?— klausia Albertas.

— Kaip tai kodėl? Negaliu, ir viskas. Ji labai protinga. Oho, kokius laiškus ji rašo!

— Laiškus rašyti lengva,— sako Albertas.— Nieko nėr lengviau!

— Ne! Lengva sugalvoti, o pasakyti sunku.

— Na jau! . .— sako Albertas.— Aš galiu per valandą parašyti dešimt meilės laiškų.

— Tikrai?— klausia kadetas, įsmeigęs akis į jį.

„Ir aš parašiau laišką, paskui kitą, ir mergina man atsakė, o tas tipas mane vaišino cigaretėmis ir girdė kola pas Hibridą, o kartą jis pas mane atvedė kitą tipą, iš aštunto būrio, ir paklausė: „Ar galėtum parašyti jo merginai, į Ikitą?"; o aš pasakiau mamai: „Nori — aš einu su juo pasikalbėti?"; o ji man pasakė: „Nieko nereikia daryti, tik melstis", ir kad tik kas — tuoj į bažnyčią ir mane moko: „Albertai, melskis, mylėk dievą, kad, kai užaugsi, tavęs nepražudytų pagundos, kaip tavo tėvo"; o aš pasakiau „okei", o už laiškus nustačiau kainą. „Praėjo daugiau kaip dveji metai,— galvojo Albertas.— Kaip bėga laikas. . ." Jis užsimerkė; Teresos veidas iškilo jam prieš akis, ir aštrus geismas pervėrė kūną. Pirmą kartą per tris kursus jis nesigailėjo, kad liko be leidžiamojo. Nuo Teresos jis gavo du laiškus ir vis tiek nenorėjo eiti į miestą. „Ant pigaus popieriaus,— galvojo jis,— ir braižas prastas. Taip, mačiau geresnių laiškų. . ." Jis skaitė jos laiškus daug kartų, visada — slapčiom. (Laikė juos po kepurės pamušalu, kaip ir cigaretes, kurias kontrabanda atsinešdavo sekmadieniais.) Kai gavo pirmą laišką, norėjo atsakyti tuoj pat, parašė datą, susijaudino, sutriko — nežinojo, nuo ko pradėti. Visi žodžiai jam atrodė netinkami, melagingi. Jis sudraskė kelis juodraščius ir pagaliau nu-

sprendė parašyti trumpai ir sausai: „Mus paliko be leidžiamojo už vieną pokštą. Nežinau, kada išeisiu. Tavo laiškas mane labai nudžiugino. Aš vis apie tave galvoju ir, kai tik galėsiu, ateisiu pas tave." Palaižūnas sekiojo paskui jį kaip uodega: ir rikiuotėje, ir kine, ir valgykloje, vaišino cigaretėmis, vaisiais, sendvičiais, pasakojo, kas reikia ir kas nereikia. Albertas prisiminė išblyškusį veidą, palaižūnišką žvilgsnį, romią šypseną ir pasibiaurėjo. Lig tik pamatydavo Palaižūną, jam aptulždavo širdis. Kalba būtinai nukrypdavo į Teresą, ir, nenorėdamas išsiduoti, Albertas vaidino ciniką arba tvirtu balsu davinėjo išmintingus patarimus: „Ne, rašyti neverta. Kalbėti apie meilę reikia žodžiu, kad matytum, kaip ji reaguos. Kai tik gausi leidžiamąjį, nueisi tiesiai pas ją ir viską išdėsi." O tas, verksnys, rimtai klausėsi ir nuolankiai kinkavo galva. Albertas galvojo: „Aš jam pasakysiu, kai išleis. Pro vartus išeisim, ir pasakysiu. Labai jau jis dabar išbalęs, negi muši gulintį? O tada taip ir pasakysiu: „Nors labai gaila, bet ji man patinka. Jei pas ją eisi, gausi į snukį. Negi ji viena pasaulyje?" O paskui nueisiu pas ją ir nusivesiu į Miraflioresą, į Nekočejos parką (jis pačiame gale Senosios krantinės, stačiuose, tamsiai žaliuose šlaituose, į kuriuos šniokšdamos plakasi bangos, ir žiemą, pro rūką, iš viršaus matyti kažkoks iliuzinis paplūdimys, akmeningas, nuošalus, tylus). Atsisėsiu ant paskutinio suoliuko,— galvojo jis.— Prie pat turėklų, prie baltų stulpelių." Saulė kaitino nugarą ir veidą; jis nenorėjo atsimerkti, kad neišnyktų Teresos veidas.

Kai pabudo, saulės jau nebuvo, pro stiklus skverbėsi pilka šviesa. Pasimuistė; gėlė nugarą, skaudėjo galvą — nepatogu miegoti ant grindų. Pamirkčiojo, užsinorėjo rūkyti. Nerangiai atsikėlė, pažvelgė lauk. Sode nieko nebuvo, cementiniuose mokomųjų korpusų blo-

kuose, rodos, irgi. Įdomu, kelinta valanda? Vakarienės švilpia pusę aštuonių. Jis atsargiai apsidairė. Mokykla tartum išmirusi. Išėjo iš pavėsinės, greitai perėjo sodą, aplenkė korpusą ir nieko nesutiko. Tik aikštėje keli kadetai vaikėsi lamą. Aname gale aikštės, gal už kilometro, jis šiaip taip įžiūrėjo vaikinus žaliomis striukėmis, ir veikiau jautė, nei girdėjo triukšmą barakuose. Nepakenčiamai norėjosi rūkyti. Penkto kurso kieme jis sustojo. Ir nuėjo ne į savo korpusą, bet į sargybinę. Trečiadienis, gali būti laiškų. Tarpduryje stovėjo kadetai.

— Leiskite mane,— šaukė budintis karininkas.

Niekas nė nekrustelėjo.

— Stok į eilę,— pasakė vienas.

— Aš ne laiškų,— sumelavo Albertas.— Mane karininkas šaukė.

— Užsičiaupk. Stok į eilę.

Reikėjo palaukti. Kai išeidavo kadetas, eilė subruzdavo — kiekvienas norėjo eiti pirmas. Albertas išsiblaškęs skaitė įsakymus, iškabintus ant durų: „Penktas kursas. Budintis: leitenantas Pedras Pitaluga. Seržantas Choakinas Mortė. Bendras skaičius — 360. Ligoninėje — 8. Specialūs potvarkiai: nuimama bausmė, paskirta budėtojams rugsėjo 13 d. Parašas: kurso kapitonas." Paskutines frazes jis perskaitė kelis kartus. Garsiai nusikeikė ir išgirdo, kaip už durų atsiliepė seržantas Pesoa:

— Kas ten keikiasi?

Albertas nudūmė į baraką. Širdis daužėsi iš nekantrumo. Tarpdury jis užlėkė ant Arospidės.

— Nuėmė bausmę!— suriko Albertas.— Kapitonas kuoktelėjo.

— Ne,— pasakė Arospidė.— Tai ką, tu nežinai? Kažkas įkišo. Kava pasodintas.

— Ką?— nustebo Albertas.— Įdavė? Kas gi toks?

— Sužinosime,— tarė Arospidė.— Tokių dalykų nenuslėpsi.

Albertas įėjo į baraką. Kaip visada, kai atsitinka koks svarbus įvykis, viskas buvo kitaip. Net kaukšėti batais tokioje tyloje buvo kažkaip gėda. Nuo lovų jį sekė daugybė akių. Jis priėjo prie lovos, apsidairė — nei Jaguaro, nei Garbaniaus, nei Pitono. Tik Valjanas sėdėjo ant gretimos lovos ir kažką sklaidė.

— Sužinojote, kas?— paklausė Albertas.

— Sužinosim,— pasakė Valjanas.— Reikia sužinoti anksčiau, negu Kavą išjos.

— Kur vaikinai?

Valjanas linktelėjo prausyklos pusėn.

— Ką veikia?

— Nežinau. Tariasi.

Albertas atsistojo ir priėjo prie Palaižūno lovos. Ji buvo tuščia. Stumtelėjo prausyklos duris; visas būrys žiūrėjo jam į nugarą. Vaikinai kiūtojo kampe, sutūpę aplink Jaguarą. Visi sužiuro į jį.

— Ko tau?— paklausė Jaguaras.

— Nusišlapinti,— atsakė Albertas.— Tai ką, negalima?

— Negalima,— tarė Jaguaras.— Eik iš čia.

Albertas sugrįžo į kambarį ir vėl priėjo prie Palaižūno lovos.

— Kur jis?

— Kas?— paklausė Valjanas, nudelbęs akis.

— Palaižūnas.

— Išėjo.

— Ko?

— Po pamokų išėjo.

— Į miestą? Tikrai žinai?

— O kurgi daugiau. Rodos, jo motina susirgo.

„Skundikas prakeiktas, taip ir maniau — snukis jo koks. Ir ko jis išėjo? O gal iš tikrųjų motina mirtim vaduojasi. O kas būtų, jei įeičiau ir pasakyčiau: „Jaguarai, tai Palaižūnas įskundė, nesistokite, vyručiai, nėra ko, jis išėjo, pasakė, kad motina susirgus, tiek to, nenusiminkite — laikas greitai bėga, ir priimkite mane į Ratelį, ir aš noriu atkeršyti už Kavą." Bet Kavos veidą aptraukė rūkas, ir Ratelį aptraukė, ir vaikinus, pyktis ir panieka išnyko, ir naujas rūkas subangavo, sklaidydamas aną, pirmesnįjį, ir iš jo išplaukė niekingas veidas, gaili šypsena. Albertas eina prie lovos, gula. Naršo po kišenes, randa tik tabako trupinių. Nusikeikia, Valjanas kilsteli akis ir žiūri į jį. Albertas prisidengia delnu veidą. Širdis nekantriai daužosi, nervai įtempti kaip styga. „O jei kas nors ims ir supras, kas man darosi?"— šmėkšteli mintis, ir jis demonstratyviai garsiai nusižiovauja. „Kvailys aš,— galvoja jis.— Šiąnakt jis mane pažadins, taip ir matau perkreiptą snukį, na, lyg va dabar stovėtų prieš mane ir sakytų: „Niekše, tu ją vedžiojai į kiną, ir jai rašai, ir ji tau rašo, ir nieko man nesakai, ir klausaisi, kai pasakoju slapčiausius dalykus, tai štai kodėl tu klauseisi, štai kodėl atsisakinėjai, kodėl patarimus davinėjai", bet jis nespėja prasižioti, nespėja manęs pažadinti, aš puolu anksčiau, negu jis man paliečia petį, anksčiau, negu prieina, ir partrenkiu žemėn, ir duodu, duodu, ir šaukiu visa gerkle: „Kelkitės, aš skundiką sučiupau, gyvatę tą, kuris išdavė Kavą." Bet šie jausmai ir mintys pinasi su kitais, ir labai nemalonu, kad barake taip tylu. Kai atsimerki, matai siaurą plyšelį tarp rankos ir palaidinės rankovės, kraštą lango, lubas, beveik juodą dangų, tolimų žibintų atspindžius. „Gal jis jau ten, lipa iš autobuso, eina Linsės gatvelėmis, gal su ja, gal prisipažįsta mylįs, šunsnukis tas, kad jis kelio nerastų at-

gal; mamyte, o tu sėdi viena namie, Kamparo gatvėj, tėvas tave paliko, paliksiu ir aš, išvažiuosiu į Valstijas, ir niekas nieko apie mane nežinos, bet pirma — niekšas būsiu, jei nesumalsiu ropliško jo snukio ir nesutraiškysiu kaip kirmino, ir visiems pasakysiu: „Ei, pažvelkite į šitą skundiką, pauostykite jį, palieskite, pačiupinėkite", ir nueisiu į Linsę, ir jai pasakysiu: „Šliure tu, tau ir reikia tik tokio snargliaus, aš ką tik jį sudirbau." Jis guli, išsitiesęs siauroj girgždančioj lovoj, įrėmęs žvilgsnį į viršutinio gulto čiužinį, ir jam atrodo, kad vielinio tinklo rombai visai arti ir gultas štai tuoj nukris ant jo, sutriuškins.

— Kelinta valanda?— klausia jis Valjano.

— Septinta.

Jis atsikelia ir išeina. Arospidė stovi tarpduryje ir susidomėjęs žiūri į du kadetus, šūkaujančius vidury kiemo.

— Arospide.

— Ką?

— Aš išeinu.

— O kas man darbo?

— Aš maunu.

— Žinokis,— sako Arospidė.— Kalbėk su budinčiuoju.

— Ne, aš ne vakare,— sako Albertas.— Aš dabar sprunku. Kol visi eina į valgyklą.

Arospidė žiūri į jį.

— Reikia,— sako Albertas.— Labai svarbu.

— Pasimatymas? Ar į svečius taisaisi?

— Tu atraportuosi be manęs?

— Nežinau,— sako Arospidė.— Suseks — kailį įkišiu.

— Bet jūs tik kartą išsirikiuosite,— neatlyžta Albertas.— Tu tik vieną kartą pasakysi: „Visi yra."

— Ir viskas,— sako Arospidė.— Jei tikrins antrą kartą, aš pasakysiu, kad tavęs nėra.

— Ačiū.

— Verčiau eik per sporto aikštelę,— sako Arospidė.— Pasislėpk ten, greitai bus švilpukas.

— Gerai,— sako Albertas.— Pats žinau.

Jis sugrįžo į baraką. Atsidarė spintą. Du soliai yra. Už autobusą užteks.

— Kas budi dvi pirmąsias pamainas?— paklausė jis negrą.

— Baena ir Garbanius.

Jis pasikalbėjo su Baena ir tas sutiko pasakyti, kad jis rikiuotėje. Paskui nuėjo į prausyklą. Anie trys vis dar tebetupėjo, parietę kojas; jį pamatęs, Jaguaras atsistojo.

— Tai ką, nesupratai?

— Man reikia pasikalbėti su Garbanium.

— Su savo mamyte kalbėkis. Kulniuok iš čia.

— Aš tuoj bėgu. Tegu jis pasako, kad aš rikiuotėje.

— Dabar bėgi?— paklausė Jaguaras.

— Taip.

— Gerai,— tarė Jaguaras.— Apie Kavą žinai? Kas įskundė?

— Jei žinočiau, pats sudoročiau. O gal manai, kad aš?

— Tikiuosi, ne tu,— pasakė Jaguaras.— Tavo paties labui.

— Skundiko nelieskite,— tarė Pitonas.— Man jį palikite!

— Užsičiaupk,— tarė Jaguaras.

— Cigarečių parneši — pasakysiu, kad esi,— tarė Garbanius.

Albertas pažadėjo. Įėjęs į kambarį, jis išgirdo švilpuką ir seržanto balsą: „Ri-kiuok!" Išlėkė kaip kulka,

šmėkštelėjo per kiemą, kur kadetai jau buvo pradėję rikiuotis. Bėgdamas per aikštę, rankomis dangstėsi antsiuvus, kad nepažintų kito kurso karininkas. Prie trečio kurso kareivinių batalionas jau stovėjo išsirikiavęs, ir Albertas, sulėtinęs žingsnį, praėjo pro jį, lyg būtų taip ir reikėję. Pasveikino jų leitenantą, tas mašinaliai atsakė. Sporto aikštelėje, toli nuo kareivinių, visai nusiramino. Eidamas pro kareivių padangtę, išgirdo keiksmus ir barnius. Leidosi tekinas palei sieną, iki galo, iki pat kampo. Ten vis teberiogsojo krūva plytų, daug kartų padėjusi kadetams išsprukti. Jis atsigulė ant žemės, įsistebeilijo į kareivines, kurias nuo jo skyrė žalia stačiakampė futbolo aikštės dėmė. Beveik nieko nebuvo matyti, bet girdėjosi švilpukai; batalionai ėjo į valgyklą. Prie padangtės taip pat lyg ir nieko nebuvo. Vis dar gulomis jis ištraukė kelias plytas ir jas sukrovė vieną ant kitos pasienyje. O jei neužteks jėgų prisitraukti? Jis visada šokdavo kitame gale, prie „Žemčiūgo". Paskutinį kartą apsidairė, pakilo, pasistojo ant plytų ir iškėlė rankas.

Sienos viršus draskė delnus. Albertas prisitraukė, pakilo nuo žemės, pažvelgė už sienos. Prietemoje pamatė tuščią lauką, o už jo — lieknas palmes, saugančias Progreso prospektą. Už kelių sekundžių matė tik sieną, bet rankų neatgniaužė. „Na, tegu būsiu niekšas, bet tu, Palaižūne, už tai atsiimsi, už ją atsiimsi, dar, ko gero, nukrisiu, koją nusilaušiu, namo paskambins, ir, jei pasirodys tėvas, aš jam viską išdėsiu: „Mane išvijo už pabėgimą, o tu pabėgai iš namų pas kekšes,— tai blogiau." Padai ir keliai spaudžias prie grublėtos sienos, kabinas už plyšių, gumburų, ropščias aukštyn. Pasiekęs viršų, Albertas susigūžia kaip beždžionė. Jis vos suspėja įžiūrėti sklypelį lygios žemės. Šoka. Dribteli žemėn, ritasi atgal, susiraukęs trina kelius ir galvą,

atsisėda; paskui, pasiraivęs, atsistoja. Bėga per balas, trypia pasėlius. Kojos klimpsta į purią žemę, žolė bado. Varpos lūžta po jo batais. „Velniava, mane galėjo pastebėti ir pažinti, vis dėlto uniforma, beretė. „Ei kadete, tai jau bėgi", kaip ir tėvas; o jei nueičiau pas Auksakoję, o jai pasakiau: „Mama, gana, nusiramink, juk tu sena, užteks tau bažnyčios"; o tuodu atsiims savo, ir teta su jais, sena ragana, sąvadautoja, siuvėja, mat, kad ji prasmegtų." Sustojimo vietoje nė vieno žmogaus. Autobusas ateina tą pat akimirką, kaip ir jis: tenka įšokti, jam jau pajudėjus. Jis vėl ramus; jį suspaudė, sumygo, o pro langą nieko nematyti, sutemo iškart, bet jis žino, kad autobusas važiuoja laukais ir dykynėmis, pro fabrikus, pro lūšnas, sulipdytas iš tolio ir skardos, per aikštes. Jis įėjo, tarė jai: „Laba diena", o lūpose vis ta pati palaižūniška šypsena, ir Teresa pasakė: „Laba diena, sėskis", o ragana išlindo ir pragydo, senjoru jį vadino ir išėjo, ir juodu liko vieni, ir jis pasakė: „Aš atėjau tam, todėl, įsivaizduok, žinai, noriu tau pasakyti. . ."— „A, Albertas! Taip, vedėsi į kiną, daugiau nieko nebuvo, aš jam rašiau, ak."— „O aš tave myliu",— ir pasibučiavo, ir bučiuojasi, tikriausiai bučiuojasi, viešpatie, padaryk taip, kad jie bučiuotųsi, kai aš įeisiu, į lūpas ir kad nusirengę būtų, viešpatie!"

Jis jau Alfonso Ugartės gatvėje, traukia link Bolognesio aikštės, pro tarnautojus, einančius iš kavinės arba būriais stovinčius ant kampų ir erzeliuojančius; pereina keturias lygiagrečias asfaltuotas juostas — jomis teka mašinų srautas — ir atsiduria aikštėje, kurios vidury dar vienas didvyris, suvarpytas čiliečių kulkų, štai tuoj išleis paskutinį kvapą tamsoje (čia šviesa nesiekia). „Prisiekite šventa tėvynės vėliava, mūsų didvyrių krauju"; mes ėjome krantu, pro uolas, ir Turčius man pasakė: „Pažiūrėk aukštyn", o ten buvo Elena;

mes prisiekinėjome ir marširavome, o ministras šnypštėsi, krapštė nosį; vargšė mama, daugiau jokių kortų, jokių suėjimų, vakarienių, kelionių; „tėveli, veskis mane į futbolą!"— „Ką tu, tai negrų sportas, aš tave kitąmet įrašysiu į klubą, būsi irkluotojas", o pats nuėjo pas tokias, kaip Teresa. Jis eina Kolumbo bulvaru, tuščiu kaip kitos planetos gatvė ir biauriu kaip tie senamadiškų namų kubai, kur tūno padorių šeimų vaiduokliai; fasadai su užrašais, mašinų nėra, sulaužyti suoliukai, statulos. Albertas sėda į greitąjį, žvilgantį kaip šaldytuvas; spokso į keleivius, kurie nei kalbasi, nei juokiasi, išlipa prie Raimondžio mokyklos ir neria į niūrias Linsės gatveles: smuklė, kita, merdinti žibintų šviesa, neapšviesti namukai; „Vadinasi, nė su vienu nevaikščiojo, pasakok nepasakojus, ir tai po viso to, ir dar su tokiu snukiu, kaip tavo, atseit, patiko tau kinas, ak tu, ak tu, pažiūrėsim, ar Palaižūnas dar vedžiosis tave į dieninius kino seansus centre, ir į parką, ir į pliažą, ir į Valstijas, ir į Čosiką sekmadieniais; mama, aš noriu tau šį tą pasakyti, aš įsimylėjau merginą iš Linsės, o ji mane apgavo, kaip tėvas tave, tik prieš vestuves ir prieš tai, kai aš jai prisipažinau mylįs, tarp mūsų nieko nebuvo." Jis priėjo prie Teresinos namo kertės ir stovi prie pat sienos tamsoje. Apsidairo — aplink nė gyvos dvasios. Už nugaros, name, kažkas trinksi, kažkas daro tvarką ar netvarką, iš lėto, ritmingai. Jis pabraukia delnu per plaukus, suglosto juos, pirštu patikrina, ar vietoje sklastymas. Išsitraukia nosinę, nusišluosto kaktą ir lūpas. Patempia žemyn palaidinę, pakelia koją ir kelnių atlanku nušluosto batelį; paskui pakelia kitą koją. „Įeisiu, paduosiu jai ranką, nusišypsosiu: „Aš trumpam, atleiskite, Teresa, prašom atiduoti du mano laiškus,— še tavieji; tyliau tu, Palaižūne, vėliau pasikalbėsime, kaip vyras su vyru,

kam prasidėti prie jos? Ar tu vyras, ar kas?" Albertas stovi prie namo, tarp jo ir durų — trys cementinės pakopos. Jis klausosi ir nieko negirdi. O vis dėlto jie ten: aplink duris — plonas šviesos ruoželis, o prieš kelias sekundes kažkas — gal oras — lengvai jį palietė, lyg kažkieno ranka būtų ieškojusi atramos. „Atvažiuosiu mašina su atviru viršum, su amerikoniškais bateliais, baltais marškiniais, odine striuke, skrybėle su raudona plunksna, įsikandęs brangią cigaretę; duosiu signalą: „Ei, sėskitės, aš vakar iš Valstijų; pasivažinėsim, apsilankykite pas mane Orantijoje, susipažinkite su žmona, amerikietė, filmavosi, žinote; mes susituokėme Holivude, kai aš gavau diplomą, užeikite, sėsk, Palaižūne, sėsk, Teresa, įjungti radiją?"

Albertas beldžia du kartus, antrąsyk garsiau. Po kelių sekundžių ant slenksčio sudūluoja moteriškas siluetas, beveidis ir bebalsis. Sviesa, sklindanti iš kambario vos apšviečia pečius ir apatinę kaklo dalį. „Kas ten?"— klausia ji. Albertas neatsako. Teresa palinksta į kairę, ir tiesiai į veidą jam tvyksteli nestipri šviesa.

— Labas vakaras,— sako Albertas.— Aš noriu su juo pasikalbėti. Labai svarbus reikalas. Pašauk jį, susimildama.

— Labas vakaras, Albertai,— sako ji.— Aš tavęs nepažinau. Prašom į vidų. Na, užeik. Aš net išsigandau.

Jis įeina ir pabrėžtinai niūriai apžvelgia tuščią kambarį; užuolaidą, skiriančią kambarius, pūsteli vėjas, pasimato plati nepaklota lova, o šalia kita, mažesnė. Jo veidas sušvelnėja. Jis žiūri atgal. Teresa nusisukusi nuo jo; ji uždaro duris, ir jis mato, kad, prieš atsigręždama, ji greitai pasitaiso plaukus ir išlygina sijono raukšles. Štai ji stovi visai arti. Ir staiga jis supranta, kad veidas, tiek kartų per šias savaites jam iškilęs vaizduotėje, buvo daug ryškesnis, griežtesnis už veidą,

kurį jis mato dabar arba matė tada, kine, ir už durų, kai jie atsisveikindami padavė vienas kitam ranką. Jos veidas baikštus, akyse baimė, jos klydinėja, mirksi, tartum jas žilpintų vasaros saulė. Teresa šypsosi; jai, rodos, nejauku — ji gniaužo rankas, nuleidžia jas, liečia sieną.

— Aš pabėgau,— sako jis. Raudonuoja ir nudelbia akis.

— Pabėgai?— Teresa prasižioja, bet daugiau nieko nesako, tik žiūri ir žiūri; rankos vėl sunertos, jos visai arti, už kelių centimetrų.— Kas atsitiko? Pasakok. Na, bet sėskis, tetos nėra namie.

Jis pakelia galvą ir sako:

— Palaižūnas pas tave?

Ji žiūri į jį išplėtusi akis.

— Kas?

— Na, Rikardas Arana.

— A!— sako ji lyg ir ramiai ir vėl šypsosi.— Berniukas, kur gyvena kampiniame name.

— Jis buvo pas tave?— neatlyžta Albertas.

— Pas mane?— sako ji.— Ne. O kas?

— Sakyk teisybę,— rikteli jis.— Ko meluoji? Tai yra. . .— Jis nebaigia frazės, kažką memlena, nutyla.

Teresa labai rimtai žiūri į jį, lengvai linguodama galvą; rankos nekruta, bet akyse blikteli kažkokia nauja, dar neaiški šviesa — gal vylius?

— Kodėl tu mane klausi?— švelniai, iš lėto, truputį pašaipiai sako ji.

— Palaižūnas šiandien pabėgo,— sako jis.— Aš maniau, kad jis nuėjo pas tave. Sakė, kad motina susirgo.

— Ko jis pas mane turėtų eiti?— sako ji.

— Jis tave myli.

Dabar visas jos veidas šviečia ta nauja šviesa — ir skruostai, ir lūpos, ir lygi kakta po plaukų garbanom.

— Aš nežinojau,— sako ji.— Aš su juo kalbėjau gal vieną minutę.

— Todėl aš ir pabėgau,— sako Albertas ir nutyla, pražiojęs burną. Pagaliau jis ištaria:— Aš pavyduliavau. Aš irgi tave myliu.

VII

„Ji visada būdavo gražutė, švarutė, aš vis galvodavau: kodėl kitos ne tokios? Ir nebūtum pasakęs, kad ji dažnai keistų sukneles, atvirkščiai, ji jų turėjo mažai. Kai mokydavomės, ji, būdavo išsirašaluoja pirštus ir tuoj deda knygas ant žemės, eina plautis rankų. Užtikš kiek ant sąsiuvinio — ir plėšia lapą, rašo iš naujo. Aš sakau: „Kam gaišti laiką? Verčiau ištrink. Paimk peiliuką ir išskusk, nieko nebus matyti." Ne, kur tau! Šiaipjau tokia tyli — o tada užsiplieskia; smilkinyje, kur juoda garbana, ima tvinksėti gyslelė, pamažu, kaip širdis, lūpų kampučiai nusileidžia. O nusimazgoja rankas, ateina — ir vėl šypsosi. Į mokyklą eidavo su uniforma — balta bliuzele ir mėlynu sijonuku. Būdavo, žiūriu, kaip ji eina namo, ir galvoju: „Kad bent kur dėmelė, kad bent raukšlelė!" Dar ji turėjo languotą suknelę, be rankovių, bet uždarą, ligi pat kaklo, o ant kaklo kaspinas. Ji nešiojo gelsvai rausvą puspaltį, viršutinė saga užsegta, o skvernai plaikstosi einant,— labai jai tiko. Taip ji rengdavosi sekmadieniais, eidama į svečius. Sekmadienis — blogiausia diena. Aš atsikeliu anksti ir einu į Beljavistos aikštę; atsisėdu ant suoliuko arba apie kiną trainiojuosi, žiūrinėju fotografijas ir vis šnairuoju į jos namą, kad nepražiopsočiau. Šiokiomis dienomis ji eina pirkti duonos pas metisą Tilau, prie pat kino. Aš sakau: „Še tau, vėl susitiko-

me!" Jei žmonių daug, ji lieka gatvėje, o aš braunuosi prie prekystalio, o metisas, kaip senas draugas, man duoda be eilės. Kartą jis pamatė, kaip mudu užėjome, ir sako: „O, jaunikis su nuotaka! Na, kaip visada? Po karštą bandelę?" Pirkėjai nusijuokė, Terė paraudo, na, o aš sakau: „Gerai, Tilau, mesk savo juokus, duok greičiau." Sekmadieniais parduotuvė uždaryta. Į Teresą ir į tetą aš žiūriu iš kino vestibiulio arba nuo suolelio. Jos laukia autobuso, einančio Krantine. Kartais aš tyčia išeinu, rankos kišenėse, švilpauju, spardau akmenukus arba kamštį ir žengiu pro jas lyg nieko dėtas. „Labą dieną, senjora, sveika gyva, Tere", o paskui einu joms pridurmu ligi pat savo namų arba ligi Saens Penjos, šit kaip.

Namie ji segėjo rudą sijoną, seną, išblukusį. Teta jį adydavo, pats mačiau, ir nė žymelės po to, vis dėlto siuvėja. O kai Terė pati adydavosi, ji pasilikdavo su uniforma ir ant kėdės pasitiesdavo laikraštį. Prie rudojo sijono ji vilkėdavo baltą bliuzelę trimis sagomis, tik viršutinės nesisegdavo, ir kaklas buvo matyti, o kaklas jos ilgas, įdegęs. Žiemą ji dar užsivilkdavo rausvąjį puspaltį ir vaikščiodavo atsilapojusi. O aš galvodavau: „Ir kaip ji viską taip sutaiko! . ."

Batelių ji turėjo dvi poras, taigi čia nelabai ką pritaikysi. Į mokyklą eidavo su juodais pusbačiais, lyg ir vyriškais, tik mažais. Nušveičia juos, žvilga, nė vienos raukšlelės. Namo pareina ir vėl tikriausiai juos valo — aš dažnai matydavau, mieste ji vaikšto su juodais, o nueini pas ją mokytis — jinai su baltais, juodieji stovi virtuvėje ir blizga kaip veidrodis. Aišku, ne kasdien ji tepalu juos šveičia, bet aksomo skiaute tai trina.

Balti bateliai buvo seni. Kartais ji užsimiršta, užsikelia koją ant kojos, ir matyti, kad puspadžiai nunešioti, skylėti. Kartą ji susitrenkė koją į stalą ir suriko,

atėjo teta, pradėjo jai koją trinti, nuavė batelį, o batelyje kartonas įklotas. Na, manau, tai ten skylė. Kartą mačiau, kaip ji valė baltus batelius. Tepė juos kreida, rūpestingai, tarsi pamokas ruoštų. Todėl jie ir būdavo kaip naujutėliai, tiktai neilgam — užklius už ko nors, kreida nubyra, ir iškart juoda dėmė. Sykį aš pagalvojau: „Jeigu ji turėtų daug kreidos, bateliai visuomet būtų balti. Gabalėlį kreidos nešiotųsi kišenėje. Išsitepa batelis — ji išsiima ir patrina." Priešais mūsų mokyklą buvo kanceliarinių prekių parduotuvė, ir aš ten užėjau, paklausiau, kiek kaštuoja dėžutė kreidos. Didelė kaštavo šešis solius, maža — keturis su puse. Aš nežinojau, kad taip brangu. Iš Liesojo Igero sarmatijausi prašyti, aš jam nė anų pinigų nebuvau atidavęs. O mudu tuo metu draugavome, nors ir retai matydavomės, vis toje pačioje užkandinėje. Jis man pasakodavo anekdotus, apie mokyklą klausinėdavo, cigaretėm vaišino, mokė užsitraukti ir leisti dūmus pro nosį. Kartą aš įsidrąsinau ir paprašiau keturių su puse solio. „Imk,— sako,— kiek reikia", davė ir neklausė, kam jie man. Aš kuo greičiausiai į krautuvę ir nupirkau dėžutę. Manau, pasakysiu jai: „Štai, Tere, atnešiau tau dovanų", ir kai pas ją ėjau, taip ir galvojau, o kai ją pamačiau, ir neįstengiau, tik pasakiau: „Mums mokykloje davė, o aš su kreida neturiu ką veikti. Gal tau reikia?" O ji sako: „Na, žinoma."

„Aš netikiu, kad yra velnių, bet pažiūriu į Jaguarą ir galvoju — gal iš tikrųjų yra. Jis sakosi esąs netikintis, bet meluoja, puikaujasi. Aš pats mačiau, kaip jis vožė Arospidei, kai tas ėmė pliaukšti apie šv. Rozą. „Kas šv. Rozą įžeidžia, tas įžeidžia mano motiną. Ji šv. Rozą mylėjo." Tikriausiai velnias panašus į Jaguarą

ir juokiasi taip pat, tik velnias dar su ragučiais. „Kavos ateina paimti,— sako,— viską žino." Mudu su Garbanium tik klestelėjome, kvapo neatgaunam, o jis juokiasi. Kaip jis sužinojo? Aš vis vaizduojuosi: pritykinu prie jo iš užpakalio — ir ka-ad duosiu, o jis nugriūva, o aš — žybt, žybt, žybt! Pažiūrėčiau, ką jis darys, kai atitoks. Tikriausiai Garbanius irgi tą pat galvoja. Šiandien jis man pasakė: „Žinai ką, Pitonai, tavo Jaguaras — gyvatė, kokių maža. Matei, kaip apie Kavą suuodė, ir dar juokiasi? Jei mane taip nučiuptų, jis iš juoko apsidergtų." O paskui Jaguaras tiesiog pasiuto, tik ne dėl Kavos, o dėl savęs, girdi, jie mane įžeidė, nežino, su kuo prasideda. Na, žinoma, sėdi juk ne jis, o Kava; ir pagalvoti baisu: o jei tada man būtų tekę eiti bilietų? Aš norėčiau, kad Jaguaras įkliūtų, pažiūrėčiau tada į jį, bet jo niekas nekliudė, štai dėl ko pikta. Jis viską iš anksto žino. Sako, žvėrys viską sužino iš kvapo: pauosto ir viską nosimi nujaučia. Mama pasakojo, kad ji keturiasdešimtaisiais žemės drebėjimą iš anksto atspėjusi, užtat kad kaimyno šunys iš proto ėjo — lakstė, staugė, lyg velnią raguotą pamatę. O paskui žemė susiūbavo. Taip ir Jaguaras. Snukį susuka ir sako: „Kažkas liežuvį pakišo, tegu mane velniai nujoja", o Mortės ir Uarenos nė kvapo, niekas jų nė žingsnių negirdėjo. O juk Kavos už rankos nepagavo — kad bent seržantas būtų matęs, jį seniai jau būtų čiupę už pakarpos, jau trys savaitės čia jo nebūtų, ak, po paraliais, jam juk reikia baigti mokyklą! Veikiausiai koks šuo arba ketvirtokas. Šitie ketvirtokai — tokie pat šunys, tik didesni, gudresni, žodžiu — patys šuniausi. Štai mes niekad nebuvome šunys, ir vis dėka Ratelio, mes mokėjome parodyti, ko verti, irgi ne toks paprastas buvo dalykas. Pereitais metais, mes, rodos, nė vienam penktokui lovos neklojom! Ka-ad duosiu,

ka-ad rėšiu: „Jaguarai, Garbaniau, Kava — prie manęs!" Jie net prie mažųjų nelindo, iš dešimtojo, o tai vis Jaguaras, jis vienas nesileido krikštijamas, pavyzdį parodė, taip, vyras kaip reikiant. Geri buvo laikai, tai ne vėliau, bet nenorėčiau, kad jie grįžtų, verčiau baigti, jei, žinoma, Kava iš baimės visų nesukiš. Garbanius pasakė: „Aš už jį galvą dedu, kad ir ką jie ten darytų, nors karšta geležimi degintų, jis nepasakys." Štai ką reiškia nesėkmė — prieš pat galą įklimpti dėl kažkokio prakeikto stiklo. Kuo jau kuo, o šuniu tapti aš nenorėčiau. Kai viską žinai, kas ir kaip, vėl trejus metus atpilti — labai ačiū. Šunys sako: aš būsiu kariškis, o aš būsiu lakūnas, o aš jūrininkas — visi miestiečiai, iš turtingųjų, nori būti jūrininkais. Ne-e, tu čia pasimokysi, o paskui pasišnekėsim!"

Pro langus, atlapotus į didelį sodą, marguojantį nuo įvairiaspalvių žiedų, dvelkė drėgnos žolės kvapas. Mažylis ketvirtą kartą uždėjo tą pačią plokštelę ir šūktelėjo: „Stokis, ko atsidrėbei? Dėl tavęs stengiuosi." Albertas iš tikrųjų drybsojo krėsle, labai buvo nuilsęs. Turčius ir Emilijas sėdėjo čia pat kaip žiūrovai ir laidė liežuvius, erzino užuominomis apie Eleną. Tuoj jis vėl stropiai ims siūbuoti Mažylio glėbyje, ir pamatys save veidrodyje, ir visas suakmenės, ir Turčius pasakys: „Gana. Vis šoki kaip robotas."

Jis atsistojo. Emilijas užsidegė cigaretę, davė užsitraukti Turčiui, užsitraukė pats. Albertas matė, kaip jie sėdi ant sofos ir ginčijasi, kuris tabakas geresnis — amerikietiškas ar angliškas. Į jį nežiūrėjo. „Taip,— pasakė Mažylis,— dabar tu vesi." Jis ėmė vesti, iš pradžių labai palengva, rūpestingai atlikdamas kreolų valso pa, žingsnis dešinėn, žingsnis kairėn, sukinys, suki-

nys. „Dabar geriau,— pagyrė Mažylis,— tik reikia greičiau, į taktą. Klausyk: ta-ta, ta-ta, ir sukinys, ta-ta, ta-ta, ir sukinys." Ir iš tiesų, dabar ėjo lengviau, paprasčiau, jis beveik negalvojo apie šokį ir nemindžiojo Mažyliui kojų.

„Gerai,— sako Mažylis,— tik lengvesni, lengvesni turi būti kūno judesiai. Sukdamasis išsilenk, va taip, žiūrėk",— ir Mažylis išsilenkia, matiniame jo veide pasirodo tarnybinė šypsena; o kai pasisuka ant kulno ir vėl išsitiesia, šypsena dingsta. „Čia painus dalykas, reikia žinoti daug įvairių figūrų ir vikriai keisti žingsnį, na, nieko, išmoksi. Dabar svarbiausia, kad gerai vestum. Tu nebijok, dama irgi padeda. Ranką laikyk tvirtai, vyriškai. Štai, dabar aš pavesiu. Va, matai? Supranti? Kaire ranka tu spaudi jos ranką, o kai įsišokate, jei pastebi, kad ji nesipriešina, suneri pirštus. O kita ranka pamažėliais, palengvėliais imi traukti damą prie savęs. Tam reikia, kad visa ranka gulėtų kaip reikiant, ne pirštai, o visa plaštaka, štai čia, prie peties. Paskui nuleidi žemiau, dar žemiau, lyg netyčia, lyg pati ranka slystų per sukinius. Jei dama spyriojasi ar lošiasi atgal, tu ką nors jai kalbėk, kalbėk, supranti, juokis, o rankos neatleisk. Trauk damą prie savęs, ir viskas. Kuo daugiau sukis, ir vis į vieną pusę. Jei suksiesi į dešinę, galva neapsvaigs, o dama juk suksis į kairę ir nugvaibs. Pamatysi, jai galvoje pradės ūžti, ir ji pati prie tavęs prisiglaus. Tada nuleisk ranką ant talijos ir drąsiai sunerk pirštus. Gali net paliesti skruostą skruostu."

Balsas baigėsi. Adata šliaužia vietoje. Mažylis ją nukelia.

— Tas žino, kas ir kaip,— sako Emilijas apie Mažylį.— Ne iš kelmo spirtas!

— Nieko,— sako Turčius.— Albertas jau šoka. Gal suplieksime „Linksmąjį kvartalą"?

Pirmykštis kvartalo pavadinimas, atmestas dėl panašumo į Uatiką, vėl prigijo — taip buvo pavadintas lošimas, kurio Meksikietis išmoko klube prieš kokius tris mėnesius. Lošia keturiese, du prieš du, su banku ir koziriais. Dabar kvartalo kortininkai nepripažįsta kitų lošimų.

— Jis išmoko tik valsą ir bolero,— sako Mažylis.— Reikia dar mambo.

— Dabar negaliu,— ginasi Albertas.— Kitą kartą.

Antrą valandą, kada jie atėjo pas Emiliją, Albertas buvo linksmas ir pats laidė sąmojus. Pasimokęs keturias valandas, jis nusistekeno. Dabar dūko tik Mažylis; visi kiti nuobodžiavo.

— Kaip nori,— pasakė Mažylis.— Tik atsimink, kad šokiai rytoj.

Albertas krūptelėjo. „Tiesa,— pagalvojo jis,— ir dar pas Aną. Visą vakarą mambo zulins." Ana, kaip ir Mažylis, buvo šauni šokėja — išradinėjo naujus pa. mokėjo daryti figūras ir, kai partneris ją sukdavo valso sūkuryje, leipo iš laimės. „Tai negi aš visą vakarą stypsosiu kampe, o kiti šoks su Elena? Dar gerai, jei tik mūsiškiai!"

Jų kvartalas dabar jau nebebuvo nei sala, nei tvirtovė. Visi, kas netingėjo,— ir iš Liepos 28-osios, ir iš Kreivosios, ir iš Prancūzų, ir iš šv. Isidoro, ir net patys tolimiausi — iš Daubos, siūbtelėjo pas juos, užplūdo geriausias gatves. Nepaisydami aiškaus pačių šeimininkų priešiškumo ir net piktų žodžių, jie kibo prie merginų ir kiauras valandas su jomis plepėjo prie durų. Jie buvo vyresni už čionykščius ir nebijojo kibti į kuodą. O mergiščios pačios juos viliojo, apsidžiaugė, mat, pasisekimu. Sara, Turčiaus pusseserė, vaikščiojo su vienu iš šv. Isidoro, tas atsivesdavo dar du bičiulius, ir šie vėgravo su Laura ir Ana. Ypač daug tų

akiplėšų prigrūdavo čionai, jei kur pasitaikydavo šokiai. Dar nesutemus, jie jau šlaistėsi apie namą, gerinosi šeimininkei, įtaikavo. Jei ta vis dėlto jų nekviesdavo, jie visą vakarą staipydavosi po langais ir, priplojį nosis prie stiklo, spoksodavo į poreles. Išdarinėdavo visokias grimasas, vaipydavosi, verkšlendavo, iš kailio nerdavosi, kad tik mergaitės į juos pažiūrėtų ir pagailėtų. Kartais viena kita (kurią rečiau vesdavo šokti) užstodavo juos prieš šeimininkę. Ir nė neapsižiūrėsi, kaip įgrius visa banda, o paskui, užgują vietinius, užgrobs ir plokšteles, ir merginas. Ana, atvirai sakant, nebuvo geresnė už kitas: jokio patriotizmo! Jai tie atėjūnai net labiau patikdavo, ji juos įsileisdavo, o dažnai ir iš anksto kviesdavosi.

— Taip,— tarė Albertas.— Tavo tiesa. Mokykimės mambo.

— Gerai,— tarė Mažylis.— Tik baigsiu rūkyti. Kol kas pašok su Turčium.

Emilijas nusižiovavo ir alkūne kumštelėjo Turčių: „Parodyk klasę!" Turčius nusižvengė. Jis juokėsi ypatingai — nuo juoko visas kretėjo.

— Eini ar ne?— niūriai paklausė Albertas.

— Prikibai kaip širšė,— tarė Turčius.— Einu.

Jis atsistojo ir ėmė raustis plokštelėse. Mažylis rūkė ir, niūniuodamas kažkokią melodiją, koja mušė taktą.

— Klausyk,— prabilo Emilijas.— Kažkas man neaišku. Tu juk anksčiau už visus išmokai šokti. Na, kai mes tik pradėjome su mergaitėmis. Užmiršai?

— Koks ten šokimas!— tarė Albertas.— Strapaliojau, ir tiek.

— Visi mes iš pradžių strapaliojome,— neatlyžo Emilijas.— O paskui išmokome.

— Bet jis jau kiek laiko į šokius nevaikščioja! Negi nepastebėjai?

— Nevaikščioju,— tarė Albertas.— Tas ir blogai.

— Mes jau manėme, kad tu į kunigus eini,— tarė Turčius; jis išsirinko plokštelę ir sukinėjo ją rankoje.— Vis namie kiurksojai.

— Taip,— tarė Albertas,— aš nekaltas. Mama neleido.

— O dabar?

— Dabar leidžia. Ji su tėvu susigerino.

— Nesuprantu,— tarė Mažylis.— Kuo čia dėtas tėvas?

— Jo tėvas — donžuanas,— tarė Turčius.— Nežinojai? Galgi nematei, kaip jis namo pareina? Prieš atidarydamas duris, visada nusišluosto pomadą.

— Taip,— tarė Emilijas.— Kartą mes jį sutikome mieste. Važiavo automobiliu su mergina — pirma rūšis. Ką ten — lėlė!

— Gražuolis,— pridūrė Turčius.— Ir rengiasi dailiai.

Albertas neprieštaravo: jam toks atsiliepimas patiko.

— O kuo čia dėti šokiai?— paklausė Mažylis.

— Kai tėvas ima ūžauti,— tarė Albertas,— mama nenuleidžia nuo manęs akių, kad aš neužaugčiau toks, kaip jis. Ji bijo, kad nebūčiau mergišius.

— Nieko sau!— tarė Mažylis.— Tai bent mama.

— Maniškis irgi ne pėsčias,— tarė Emilijas.— Kartais pareina paryčiais, ir jo nosinės visada išteptos. O mama — kad nors žodį. Pasijuokia ir sako: „Žilė galvon, velnias uodegon." O Ana, ta jį plūsta.

— Ei tu,— tarė Turčius.— Eisi šokti ar ne?

— Palauk,— tarė Emilijas,— duok pakalbėti. Rytoj prisišoksime.

— Kai tik šokius užmeni, tuoj jis ir nublykšta,— nusijuokė Mažylis, rodydamas į Albertą.— Nekvailiok. Šį kartą nepavarys. Lažinamės?

— Tu manai?— tarė Albertas.

— Žuvęs tu, brolyt,— tarė Emilijas.— Kaip gyvas tokio nemačiau. Aš taip negalėčiau.

— O ką aš darau?— paklausė Albertas.

— Dvidešimt kartų išpažįsti savo meilę.

— Tris kartus,— tarė Albertas.— Kam reikia meluoti?

— O mano gálva — taip ir reikia,— tvirtai tarė Mažylis.— Jis turi teisę ją persekioti, kol ji pasiduos. Paskui atsigriebs.

— O savigarba?— tarė Emilijas.— Mane viena pavaro — aš tuoj prie kitos.

— Šį kartą nepavarys,— tarė Mažylis.— Vakar, pas Laurą, ji apie tave klausinėjo. Meksikietis sako: „Tu jo išsiilgai?“, o ji paraudo.

— Tiesa?— paklausė Albertas.

— Įsispitrėjai kaip šuo,— tarė Emilijas.— Žiūrėkite, akys tik blizga!

— Supranti,— tarė Emilijas,— tu ne taip pradedi. Užvis svarbiausia užimponuoti. Na, sakysim, ar tu žinai, ką kalbėsi?

— Na, lyg ir žinau,— tarė Albertas.— Apytikriai.

— Tai svarbiausia,— tvirtai tarė Mažylis.— Reikia viską apgalvoti.

— Kada reikia, o kada ir ne,— tarė Tuřčius.— Aš, pavyzdžiui, malu, kas į galvą ateina. Kai įsimyliu, aš labai jaudinuos, o kai imu kalbėti — eina kaip sviestu patepta. Įkvėpimas!

— Ne,— tarė Emilijas.— Mažylis teisingai sako. Aš irgi viską iš anksto apmetu. Tada belieka tik apgalvoti formą — kaip pažiūrėti, kaip už rankos paimti.

— Viską laikyk galvoj,— tarė Mažylis.— Jei gali, parepetuok prieš veidrodį.

— Gerai,— sutiko Albertas. Jis suťriko.— O tu ką kalbi?

— Kaip išeina,— tarė Mažylis.— Žiūrint kam.— Emilijas rimtai linktelėjo.— Elenos taip tiesiai nepaklausi, sutinka ji ar ne. Reikia paruošti dirvą.

— Tikriausiai čia aš ir prašoviau,— prisipažino Albertas.— Praeitą kartą aš jos paklausiau: „Nori būti mano mylimąja?"

— Avigalvis,— tarė Emilijas.— Ir dar prisipažinai rytą. Ir gatvėje. Kur tavo protas!

— Aš vieną kartą prisipažinau bažnyčioje,— tarė Turčius.— Ir, žinotum, nieko!

— Ne, čia kas kita!— nutraukė jį Emilijas ir atsisuko į Albertą.— Žinai ką. Rytoj tu ją išvesi šokti. Palauk, kol uždės bolero. Mambo netinka! Čia reikia romantiškos nuotaikos.

— Pasikliauk manimi,— tarė Mažylis.— Kai jau pasiryši, linktelėk man, ir aš uždėsiu Leo Marinio „Tu man patinki".

— Mano plokštelė!— apsidžiaugė Turčius.— Kada ji groja, aš galiu drąsiai prisipažinti — viskas baigsis gerai. Jokių kliūčių.

— Sutarta,— tarė Albertas.— Aš tau linktelėsiu.

— Vadinasi, pakvieti ją šokti,— tarė Emilijas.— Vedi pamažu į kamputį, kad kitos poros negirdėtų, ir sakai jai į ausį: „Elenita, aš be tavęs gyventi negaliu."

— Tfu, po velnių!— riktelėjo Turčius.— Nori, kad ji dar kartą jį pavarytų?

— O ką?— nustebo Emilijas.— Aš visada taip sakau.

— Netinka,— suniekino jį Mažylis.— Grubu ir neskoninga. Pirma reikia nutaisyti rimtą veidą ir pradėti taip: „Elena, aš turiu tau pasakyti labai rimtą dalyką. Tu man patinki, aš tave įsimylėjęs. Ar nori su manim draugauti?"

— O jeigu ji tyli,— įsiterpė Turčius,— tada sakai: „Elena, nejaugi aš tau — niekas?"

— Ir tuo tarpu jai spaudi ranką,— tarė Mažylis.— Iš lengvo, labai švelniai.

— Vėl išblyškai! Ech tu,— tarė Emilijas ir niuktelėjo Albertui į nugarą.— Nebijok! Dabar nepavarys.

— Tikrai, tikrai,— tarė Mažylis.— Pamatysi.

— O kai tu taip pasakysi, mes judu apsupsime,— tarė Turčius.— Ir užtrauksime: „Porelė, porelė." Aš atsakau!

Albertas nusišypsojo.

— Na, dabar mokyk mambo,— tarė Mažylis.— Eikš čion, dama laukia.

Turčius teatrališkai išskėtė rankas.

„Kava sakydavo, jis būsiąs kariškis, ne pėstininkas — artileristas. Pastaruoju laiku jis, tiesa, nieko nesakydavo, bet tikriausiai galvodavo. Laukiniai — užsispyrėliai, įsikals ką į galvą — ugnimi neišdeginsi. Beveik visi kariškiai iš tokių. Miestietis vargu ar eis į kariuomenę. Kavos ir veidas toks, kariškas, o dabar, galima sakyti, jį išgrūdo, viskas velniop — ir mokykla, ir karjera, o tai, tur būt, jam užvis blogiausia. Šitiems, laukiniams, apskritai nesiseka, visokios bėdos jiems kaip kruša ant galvos krinta. Įkišo kažkoks niekšas, nežinia dar kas, ir Kavai antsiuvus prieš rikiuotę nuplėš, rodos, jau dabar matau, pagalvoti baisu — kad taip būtų kliuvę man, tiek aš ten ir sėdėčiau. Na, stiklo nebūčiau sudaužęs, tiktai kvailys gali stiklą sudaužyti. Tie laukiniai, jie truputį lyg ir... Iš baimės, tur būt, nors jis, rodos, ne bailys. O tada pabūgo, ne kitaip. Na ir nepasisekė. Nesiseka jiems, vis jie įklimpsta. Gerai, kad aš ne laukinis. Svarbiausia, jis nė negalvojo, nė vienas mūsų negalvojo, jis buvo linksmas, erzino mūsų prancūzą, o prancūziškai visada linksmai

išeina,— na ir tipas tas Fontana. Kava sako: „Tam Fontanai visko po pusę: jis pusprotis, pusprancūzis ir tikriausiai pusvyris." Jo akys mėlynos, dar ryškesnės negu Jaguaro, tik jis žiūri taip, kad nesuprasi — rimtai ar ne. Sako, jis visai ne prancūzas, o tikrų tikriausias perujietis — taip, tik paskutinis niekšas gali atsižadėti savo šalies, tai jau velniaižin kas! O apskritai visi meluoja, tur būt. Ir iš kur apie jį tiek šnekų? Kasdien vis kas nors nauja. O gal jis visai ne panelė, tik kodėl jis spygauja ir kraiposi, nors imk ir įgnybk? Jeigu jis iš tikrųjų ne prancūzas, tai ir gerai, kad aš jį erzinau. Gerai, kad ir visi jį erzina. Aš jį erzinsiu lig pat paskutinės pamokos. Senjore Fontana, kaip prancūziškai šūdas? Kartais jis, žinoma, nieko, tik jam ne visi namie. Sykį jis, rodos, paleido dūdas dėl skutimosi peiliukų, dėl to zū-zū-zū. Jaguaras pasakė: „Visi atsineškite skutimosi peiliukus, sukišime į suolų plyšius, ir pirštu, kad zvimbtų." Fontana prasižioja, o nieko negirdėti, tik ž-ž-ž. Gana juokų, į taktą nepataikysite! O jis prasižioja, ž-ž-ž, garsiau, garsiau, pažiūrėsim, kas ką. Keturiasdešimt minučių išsilaikėm, o gal ir ilgiau. Kas ką, kas anksčiau pasiduos? Fontanai — nė motais, jis kaip nebylys, lūpas krūtina, o peiliukai zvimbia — nieko sau muzika! O paskui jis užsimerkė, atsimerkė ir pravirko. Panelė. O lūpas vis krutina — atkaklus, biaurybė. Zū-zū-zū-ū-ū! Ir išėjo. Mes sakome: „Na, užsidirbom, tuoj atsives leitenantą", o jis nieko, tik paprašė, kad jį pakeistų. Kasdien jį erzina, ir jis nė karto nepašaukė karininko. Tur būt, bijo, kad neįkrėstume, tiesa, jis lyg ir nebailys. O gal jam patinka, kad jį erzina. Tos panelės keistos. . . O šiaip tai jis geras vyras, niekad neįklampins. Pats kaltas, kad iš jo tyčiojasi. Su tokiu balseliu ir manieromis nereikėjo lįsti į vyrų mokyklą. Kava jam tiesiog praeiti neduoda, žiū-

rėti į jį negali. Kai tik Fontana į klasę — jis ir prikimba: „Kaip bus prancūziškai panelė? Jūs mėgstate laisvąsias imtynes? Jūs tikriausiai artistas, padainuokite ką nors prancūziškai, jūsų toks balselis, senjore Fontana, o akys kaip Ritos Heivort". O panelė atsako, tik vis prancūziškai. „Ei, senjore Fontana, atsargiau, ko jūs plūstatės? Kviečiu jus boksuotis, o tu, Jaguarai, nebūk kiaulė." Tai va kas, mes jį graužte graužėme, visai užujom. Kartą jis rašė lentoje, o mes pradėjom ant jo spiaudyti, tiesiog visą apspiaudėme. O po to Kava sako: „Tfu, koks šlykštynė, reikia nusiprausti, kada eini į klasę." Taip, tiesa, tada jis pašaukė leitenantą, pirmą kartą, na, o kas paskui buvo — po to jau nieko nešauksi. Gamboa — pirma klasė, mes visi žinome, kad pati pirmoji. Pažiūrėjo į jį iš viršaus, tylu, visi kvapą užgniaužė. „Ko jūs iš manęs norite, senjore Fontana? Klasėje jūs patys tvarkotės. Priversti save gerbti labai lengva. Žiūrėkite." Pažvelgė į mus ir sako: „Stot!" O mes nė apsidairyti nespėjom — stovim. „Klauptis!"— mes ant grindų. „Anties žingsniu vietoje!"— ir mes šokuojame pritūpę. Gal dešimt minučių šokavome. Tartum šokykle kas būtų mušęs per kulnus, viens—du, viens—du, rimtai, lyg tikros antys, kol jis pasakė: „Palikt!" Ir klausia: „Gal kas įsižeidė?" Mes visi tylim, Fontana žiūri ir savo akimis netiki. „Būk vyras, senjore Fontana. Šitiems reikia kumščio, gražios manieros čia nieko nepadės. Palikti juos be leidžiamojo?"— „Nesivarginkite,— tarė Fontana — tai bent atsakymas!— nesivarginkite, senjore leitenante." Ir mes pradėjom kalbėti „pe-de-ras-tas, pe-de-ras-tas" pilvu — kaip tik tada laukinis pasižymėjo. Jis, galima sakyti, pilvakalbys. Snukis rimtas, žiūri tiesiai, o iš vidurių eina toks spiegimas, pamatysi — nepatikėsi. Tada Jaguaras ir sako: „Dabar Kavą paims, viską susekė." Ir

susijuokė, o mes žiūrim šen, žiūrim ten, ir Kava, ir aš, ir Garbanius,— kas atsitiko? Ir įėjo Uarina ir pasakė: „Kava, eikite su manim; atleiskite, senjore Fontana, labai svarbus reikalas." Mūsų laukinis — šaunus vyras, atsistojo ir išėjo, nė į vieną nepažvelgė, o Jaguaras pratrūko: „Nežino, su kuo prasideda",— ir ėmė Kavą plūsti: „Laukinis pasmirdęs, įkliuvo, kretinas, visi jie tokie", lyg Kava pats būtų kaltas, kad jį išvaro."

Jis užmiršo tas vienodas smulkmenas, iš kurių klostėsi gyvenimas po to, kai jis patyrė, kad nė mama negalima tikėti; jis neužmiršo liūdesio, sielvarto, pykčio, baimės, įsismelkusios į širdį ir jį kankinusios naktimis. Užvis sunkiausia buvo apsimetinėti. Anksčiau jis nesikeldavo, kol neišeidavo tėvas. Bet kartą kažkas nutraukė nuo jo paklodę, kai jis dar miegojo; jam pasidarė šalta, skaisti rytmečio šviesa tvykstelėjo į akis. Širdis nutirpo: šalia stovėjo tėvas, ir jo akys degė kaip tada.

— Kiek tau metų?— išgirdo jis. Ir atsakė:

— Dešimt.

— Vyras tu ar boba?

— Vyras,— sumurmėjo jis.

— Tai kelk!— sugriaudė balsas.— Tik bobos kiaurą dieną tvarsosi. Jos neturi ką veikti, tam jos ir bobos. Tave auklėjo kaip mergiščią. Na, niekis, aš iš tavęs padarysiu vyrą!

Jis pašoko, ėmė rengtis ir iš skubėjimo viską darė ne taip, kaip reikia,— batai krito iš rankų, marškinius apsivilko išvirkščius, paskui kreivai užsisagstė, niekaip nerado diržo, drebančiomis rankomis vos surišo šniūrelius.

— Kasdien, kai aš nulipsiu pusryčių, tu manęs lauksi. Nusiprausęs ir susišukavęs. Aišku?

Ir šit jis pusryčiauja su tėvu ir jam gerinasi. Jei tėvas šypsosi, nesirauko, žvelgia ramiai, jis įtaikiai šio to klausinėja, įdėmiai klausosi, linkčioja, žiūri išplėstomis akimis ir siūlosi nuplauti automobilį. O jei tėvas paniuręs ir su juo nepasisveikina, jis tyli ir susigūžęs klausosi jo grasinimų, visa savo povyza rodydamas atgailą. Apypietėje įtampa atslūgsta, su juo — mama, kuri stengiasi nukreipti tėvo dėmesį kitur. Tėvai kalbasi ir jį pamiršta. Vakare kankynė baigiasi. Tėvas grįžta vėlai. Jis vakarieniauja anksčiau, vienas. Nuo septintos ima sekioti paskui mamą, dejuoja, skundžiasi nuovargiu, galvos skausmu, prašosi gulti. Skubiai pavakarieniauja ir bėga į savo kambarį. Kartais rengdamasis išgirsta, kaip sucypia stabdžiai. Tada gesina šviesą ir lenda į lovą. O po valandos tylutėliai atsikelia, nusirengia ir apsivelka pižamą.

Kai kada rytais eina pasivaikščioti. Dešimtą valandą Salaverio gatvė tuščia, nebent pražlega pustuštis tramvajus. Jis nužingsniuoja ligi Brazilijos gatvės, sustoja prie kampo. Per plačią gatvę niekad neina — mama draudžia. Žiūrėdamas į bėgius, einančius tolumon, link centro, jis vaizduojasi Bolognesio aikštę, į kurią remiasi gatvė,— jis ten buvo su tėvais ir matė, kiek daug ten mašinų ir tramvajų, kokia grūstis perėjimo takuose, kaip atsispindi blizgančiuose mašinų šonuose šviečiančios iškabos ir nesuprantamos, akinamai ryškios reklamų raidės. Lima jį baugina, ji pernelyg didelė, klaidi — nerasi kelio atgal, gatvėse svetimi žmonės. Čiklajuje jis klaidžioja vienas, žmonės glosto jam galvelę, šaukia vardu, jis visiems šypsosi, jis mato juos dažnai ir namie, ir aikštėje, ir bažnyčioje, ir paplūdimyje.

Paskui jis eina Brazilijos gatve, ligi galo, ir sėdasi ant suolo pusapvaliame skverelyje, Magdalenos rajono pakrašty, ant pilkos jūros kranto. Čiklajuje parkų ma-

žai, jis visus juos žino atmintinai — jie irgi seni, bet ten suolai neaprūdiję, neapsamanoję, nėra tos melancholijos, kurią sukelia vienatvė, ir pilkas dangus, ir liūdnas bangų ošimas. Jis sėdi nusigręžęs nuo jūros, žiūri į Brazilijos gatvę, einančią šiaurėn, ten, iš kur jis atvažiavo į Limą, ir jam norisi verkti, šaukti. Jis prisimena, kaip teta Adela sugrįžta iš krautuvės, prieina prie jo šypsodama ir sako: „Nagi atspėk, ką tau parnešiau", ir išima iš krepšio maišelį saldainių ar šokolado, ir jis traukte ištraukia lauktuves jai iš rankų. Jis prisimena, kokie šviesūs ir saulėti būdavo tada visi metai, kaip šilta, malonu ir linksma sekmadieniais; prisimena išvykas į paplūdimį, ir švelnų geltoną smėlį, ir gryną gryną dangų. Paskui pakelia akis — viskas pilka, dangus apsiniaukęs, nė jokios prošvaistės. Ir palengva dūlina namo, vilkdamas kojas kaip senis. „Užaugsiu,— galvoja jis,— grįšiu į Čiklają. Ir niekad nevažiuosiu į Limą."

VIII

Leitenantas Gamboa atsimerkė. Nelygi žibintų šviesa iš aikštės skverbėsi į jo langą; dangus buvo juodas. Po kelių sekundžių suskambėjo žadintuvas. Leitenantas pašoko, apgraibom susirado rankšluostį, muilą, dantų šepetėlį ir elektrinį skustuvą. Koridoriuje ir vonioje buvo tamsu. Gretimuose kambariuose viešpatavo tyla — kaip paprastai, jis atsikėlė pirmas. Kai po penkiolikos minučių jis grįžo atgal, nusiprausęs ir nusiskutęs, sučerškė kiti žadintuvai. Pradėjo švisti: toli, anapus gelsvos žibintų šviesos, brėško melsvas rytas. Leitenantas neskubiai apsirengė. Paskui išėjo. Šį kartą jis patraukė prie sargybinės ne per kareivines, bet per kiemą, per

gryną orą. Dar buvo vėsu, o jis neapsivilko kitelio. Sargybiniai jį sveikino, jis atsakinėjo. Budintis karininkas, leitenantas Pedras Pitaluga gūžėjo ant kėdės, rankomis parėmęs galvą.

— Rra-miai!— riktelėjo Gamboa.

Karininkas pašoko pirmiau, negu spėjo atsimerkti. Gamboa nusijuokė.

— Kad tave kur!— tarė Pitaluga ir atsisėdo. Jis pasikasė pakaušį.— O aš maniau, kad Piranja. Visai nusigalavau. Kelinta valanda?

— Greitai penkios. Tau tik keturiasdešimt minučių. Mažoka. Veltui stengiesi užmigti. Šitaip negerai.

— Žinau,— tarė Pitaluga ir nusižiovavo.— Ne pagal statutą.

— Taip,— nusišypsojo Gamboa.— Tik aš ne apie tai. Kai sėdėdamas pamiegi, paskui visus kaulus gelia. Užvis geriausia — ką nors veikti. Ir nepamatai, kaip laikas praeina.

— O ką veikti? Su kareiviais plepėti? „Taip, senjore leitenante, ne, senjore leitenante." Su jais iš nuobodžio nenumirsi. Jiems tik žodį pasakyk — jie tuoj leidžiamojo paprašys.

— Aš budėdamas ką nors dirbu,— tarė Gamboa.— Nakčia dirbti užvis geriausia. Dieną aš negaliu.

— Aišku,— pritarė Pitaluga.— Tu juk mums pavyzdys. Beje, ko atsikėlei taip anksti?

— Užmiršai? Šiandien šeštadienis. . .

— A, pratybos!— atsiminė Pitaluga ir pasiūlė cigaretę. Gamboa palingavo galvą.— Gerai bent, kad budžiu, nereikia eiti.

Gamboa prisiminė karininkų mokyklą. Juodu su Pitaluga buvo viename būryje. Pitaluga mokėsi vidutiniškai, bet šaudė puikiai. Kartą per metinius manevrus, jis raitas šoko į upę. Vanduo siekė jam pečius, arklys

žvengė iš baimės, vaikinai šaukė: „Grįžk atgal!", bet Pitaluga įveikė vandens srovę ir, visas permirkęs, laimingas, išsikapstė į kitą krantą. Kapitonas, jų kurso viršininkas, jį pagyrė prieš rikiuotę, pasakė: „Vyras!" O dabar Pitaluga dejuoja, ir tarnyba jam sunki, ir pratybos. Tik apie leidžiamąjį tegalvoja, kaip kareiviai ar kadetai. Bet šitiems dovanotina, jie kariuomenėje laikinai; vienus varu atvarė, atplėšę nuo žemės, kitus tėvai čia atgrūdo. Pitaluga atėjo pats savo noru. Ir ne jis vienas toks: Uarina kas dvi savaitės meluoja, kad susirgusi žmona; Martinesas budėjimo metu geria — visi žino, kad jo termose degtinė, o ne kava. Kodėl jis neatsistatydina? Pitaluga nutuko, nesimoko, iš miesto pareina girtas. „Ilgai neiškops iš leitenantų,— pagalvojo Gamboa. Ir tuoj pat pasitaisė:— Jei neturi gero dėdės." Jis pats kariuomenėje mėgo kaip tik tai, ko kiti nekentė: drausmę, hierarchiją, pratybas.

— Aš paskambinsiu.

— Ko taip anksti?

— Reikia,— tarė Gamboa.— Žmona jau bus atsikėlusi. Ji išvažiuoja šešiomis.

Pitaluga abejingai gūžtelėjo pečiais ir įtraukė galvą į delnus kaip vėžlys į šarvus. Į ragelį Gamboa kalbėjo tyliai, švelniai, kažko klausinėjo, ragino išgerti tablečių nuo širdies pykimo, patarinėjo šilčiau apsirengti, prašė, kad jam iš kažkur atsiųstų telegramą, primygtinai klausinėjo: „Ar tu gerai jautiesi?"— ir pagaliau trumpai atsisveikino. Pitaluga, dar neatsipeikėjęs iš miego, atitraukė rankas nuo veido, jo galva nusviro kaip varpas. Jis pamirksėjo, atsimerkė. Vangiai nusišypsojo.

— Tu kaip tikras jaunavedys,— tarė jis.— Su žmona kalbiesi, lyg tik vakar būtum vedęs.

— Aš vedžiau prieš tris mėnesius,— tarė Gamboa.

— O aš prieš metus. Velnią aš jai skambinsiu! Ragana, visai į mamytę nusidavusi. Tai paleistų gerklę, jei išbudinčiau!

Gamboa nusišypsojo.

— Mano žmona labai jauna,— tarė jis.— Jai aštuoniolika. Mes laukiam kūdikio.

— Atjaučiu,— tarė Pitaluga.— Nežinojau. Reikia saugotis.

— Aš noriu vaiko.

— Aišku,— tarė Pitaluga.— Kaipgi, kaipgi! Nori užauginti kariškį.

Gamboa, rodos, nustebo.

— Nežinau, ar noriu, kad jis būtų kariškis,— lėtai pasakė jis. Paskui nužvelgė Pitalugą nuo kojų ligi galvos.— Bent jau ne toks, kaip tu.

Pitaluga išsitiesė.

— Kas čia, juokai?— niūriai paklausė jis.

— Gerai jau, gerai,— tarė Gamboa.— Liaukis.

Jis apsisuko ir išėjo. Sargybiniai vėl atidavė pagarbą. Vienam jų buvo nusmukusi ant ausies kepurė; Gamboa norėjo duoti jam pastabą, bet susilaikė, kad nereikėtų prasidėti su Pitaluga. O Pitaluga vėl suėmė delnais susivėlusią galvą, bet nebesimigdė. Nusikeikė, pašaukė kareivį ir liepė atnešti kavos.

Kai Gamboa pasiekė penkto kurso kiemą, trimitininkas jau buvo pažadinęs kitus korpusus ir rengėsi žadinti vyresniuosius. Pamatęs leitenantą, jis nuleido trimitą, bekylantį prie lūpų, išsitempė ir atidavė pagarbą. Ir kareiviai, ir kadetai žinojo, kad iš visų karininkų tik vienas Gamboa atsako į jų sveikinimus taip, kaip reikalauja statutas; kiti tik linkteli, ir tai ne visada. Gamboa sunėrė ant krūtinės rankas ir palaukė, kol trimitininkas baigs. Paskui pažiūrėjo į laikrodį. Tarpduriuose stypsojo budintieji. Jis apėjo juos vieną po kito,

o jie, prieš keldami ranką prie smilkinio, išsitempdavo, užsidėdavo beretes, pasitaisydavo kelnes ir kaklaraiščius. Paskui, padarę sukinį, dingdavo kareivinių gelmėse, kur jau buvo prasidėjęs įprastinis rytmečio šurmulys. Po minutės pasirodė seržantas Pesoa. Jis bėgo tekinas.

— Sveiki, senjore leitenante.

— Sveikas. Kas atsitiko?

— Nieko, senjore leitenante. O kas, senjore leitenante?

— Jūs turite būti kieme, su trimitininku.

— Žinau, senjore leitenante.

— Tai ką jūs čia veikiate? Grįžkite į kareivines. Jei po septynių minučių kursas nebus išrikiuotas, atsakote jūs.

— Klausau, senjore leitenante.

Pesoa nubėgo prie pirmųjų būrių. Gamboa, žvilgčiodamas į laikrodį, stovėjo vidury kiemo, ir jautė, kad įtemptas gaudesys, sklindantis pro langus iš dešinės ir iš kairės, iš priekio ir iš užpakalio, susieina prie jo, kaip cirko palapinės gegnės kad susieina prie stiebo. Jam nereikėjo žengti į miegamuosius — jis ir be to žinojo, kaip tūžta kadetai, kad jiems nedavė miegoti ir kad taip maža laiko apsirengti ir pasikloti lovas; kaip nekantrauja mėgėjai pašaudyti ir pažaisti karą; kokie nepatenkinti tinginiai, kurie ten, poligone, vos judės, bijodami tik lazdos; ir kaip visi jie širdyje iš anksto džiaugiasi, kad po pratybų perbėgs stadioną, išsimaudys po dušu, sugrįš, skubiai apsivilks pusiau juoda, pusiau mėlyna uniforma ir išeis į miestą.

Penktą valandą septynios minutės Gamboa pratisai sušvilpė. Bemat pasigirdo keiksmai, tuoj atsilapojo durys ir pro jas ėmė plūsti žalsva masė. Kadetai stumdėsi, bėgdami viena ranka taisėsi aprangą (kita laikė

šautuvą), barėsi, vos ne pešėsi, ir vis dėlto aplink jį blausiame spalio rytmečio ore eilėmis pradėjo rikiuotis būriai. Pakol kas šitas spalio šeštadienis buvo toks pat, kaip ir kiti. Staiga kažkas garsiai žvangtelėjo, kažkas nusivelniavo.

— Kas išmetė šautuvą — išeiti iš rikiuotės!— riktelėjo Gamboa.

Triukšmas tuoj pat nutilo. Visi žiūrėjo į tolį, prispaudę prie kojos šautuvus. Seržantas Pesoa pirštų galais priėjo prie leitenanto ir atsistojo šalia jo.

— Aš pasakiau: kas išmetė šautuvą — pas mane,— pakartojo Gamboa.

Tylą sutrikdė kulnų kaukšėjimas. Dabar visas batalionas žiūrėjo į leitenantą. Jis pažvelgė kadetui į akis.

— Pavardė.

Kadetas neaiškiai pasakė savo pavardę, kuopą, būrį.

— Apžiūrėkite šautuvą, Pesoa,— tarė leitenantas.

Seržantas pribėgo prie kadeto ir uoliai ėmė apžiūrinėti šautuvą: iš lėto stebeilijo į jį, kraipė, kilnojo, tartum būtų norėjęs peržvelgti prieš šviesą, brakšino spyną, spragčiojo gaiduką.

— Buožė subraižyta, senjore leitenante,— tarė jis.— Ir blogai išteptas.

— Kiek metų, kai jūs mokykloje, kadete?

— Treji, senjore leitenante.

— Per trejus metus neišmokote ištepti šautuvo? Verčiau nusisukti sprandą, negu išmesti šautuvą. Ginklas kareiviui ne mažiau svarbu kaip galva. Jūs saugote savo galvą, kadete?

— Taip, senjore leitenante.

— Puiku,— pasakė Gamboa.— Lygiai taip saugokite ir šautuvą. Eikite į rikiuotę. Pesoa, užrašykite jam šešias baudas.

Seržantas išsiėmė knygutę ir, vilgydamas liežuviu pieštuką, pradėjo rašyti.

Gamboa įsakė eiti į valgyklą.

Kai paskutinis penkto kurso būrys dingo duryse, Gamboa nuėjo į karininkų valgyklą. Ji buvo tuščia, bet netrukus pradėjo rinktis jaunesnieji karininkai. Penkto kurso būrių vadai — Uarina, Pitaluga ir Kalsada — atsisėdo greta Gamboos.

— Pasijudink, indėno šmote,— sušuko Pitaluga.— Karininkas įėjo — pusryčiai ant stalo!

Kareivis sutrikęs kažką sumurmėjo, bet Gamboa jo neišgirdo: rytmečio tyloje suūžė lėktuvas, ir leitenantas įbedė akis į apsiūkusį dangų. Paskui pažvelgė žemyn, į kiemą. Tūkstantis penki šimtai šautuvų, lygiomis eilėmis sustatyti po keturis į piramides, dunksojo rūke; lama slampinėjo tarp eilių ir uostė piramides.

— Karininkų taryba jau posėdžiavo?— paklausė Kalsada, storiausias iš visų keturių. Kalbėjo jis neaiškiai, nes žiaumojo kąsnį duonos.

— Taip, vakar,— tarė Uarina.— Vėlai baigėsi, vienuoliktą valandą. Pulkininkas niršo, perkūnais svaidėsi.

— Jis visada šėlsta,— tarė Pitaluga.— Viena istorija baigiasi, kita prasideda. . .— Jis kumštelėjo alkūne Uarinai.— Tau nėra ko skųstis. Šįkart pasisekė. Įrašys į tarnybos lapą.

— Taip,— tarė Uarina.— Nelengva buvo.

— Kada plėš antsiuvus?— paklausė Kalsada.— Įdomi procedūra.

— Pirmadienį, vienuoliktą valandą.

— Apsigimę nusikaltėliai,— tarė Pitaluga.— Nepataisomi. Tik pagalvok! Vagystė su įsilaužimu, nei daugiau, nei mažiau. Kol čia tarnauju, jau išvijo penkis.

— Jie ne savo noru čia eina,— tarė Gamboa.— Štai kur visa bėda.

— Taip,— tarė Kalsada.— Jie jaučiasi civiliais.

— Jie mus lyg kunigais laiko. Taip, taip,— tarė Uarina.— Vienas norėjo nuodėmes man išpažinti, patarimo prašė. Velniaižin kas!

— Vienus čia atsiunčia, kad neišeitų į chuliganus,— tarė Gamboa.— O kitus — kad nebūtų lepūnėliai.

— Tai ką, ar čia pataisos namai?— tarė Pitaluga ir kumščiu trenkė į stalą.— Pas mus, Peru, nieko neprive-da iki galo, užtat viskas ir nesiseka. Štai kad ir naujokai. Ateina į kareivines — utėlėti valkatos. O kai paragauja lazdos — pasidaro žmonės, kaip visi. Pabus metus kareivinėse — ir jau žmogus kaip žmogus, nebent tik čiupra indėniška. O čia, atvirkščiai: kuo toliau, tuo blogiau. Šitie, iš penktojo, blogesni už jaunuosius.

— Nemuši — neišmokysi,— tarė Kalsada.— Gaila, negalima jiems kailio išlupti. Paliesi bent vieną — toks riksmas pakils, kad daugiau nenorėsi!

— Piranja ateina,— tyliai pasakė Uarina.

Leitenantai atsistojo. Kapitonas Garidas jiems atsakė linktelėjimu. Jis buvo aukštas ir toks išblyškęs, kad skruostai atrodė pažaliavę. Piranja jis buvo pramintas todėl, kad jam, kaip ir toms plėšrioms žuvims, iš burnos kyšojo didžiuliai dantys ir žiaunos nuolat barškėjo. Kapitonas visiems keturiems padavė po lapą.

— Štai instrukcija,— tarė jis.— Penktas traukia už medvilnės lauko atvira vietove aplink aukštumą. Paskubėkite. Žygiuoti apie keturiasdešimt penkias minutes, ne mažiau.

— Išrikiuoti juos ar palaukti jūsų, senjore kapitone?— paklausė Gamboa.

— Eikite,— atsakė kapitonas.— Aš jus pavysiu.

Keturi leitenantai išėjo drauge, o kieme išsiskirstė, išsirikiavo į vieną eilę ir pakėlė prie lūpų švilpukus. Triukšmas kadetų valgykloje pasiekė apogėjų, ir po kelių sekundžių iš jos ėmė griūti kadetai. Pribėgę prie piramidės, graibstė šautuvus ir pabūriui rikiavosi aikštėje.

Netrukus batalionas išėjo pro didžiuosius vartus — sargybiniai šautuvais atidavė pagarbą — ir nužygiavo Krantine. Švarus asfaltas blizgėjo. Kadetai žengė grupėmis po tris ir taip iškraipė rikiuotę, kad kolonos centras ėjo grindinio viduriu, o šoninės eilės — palei pat šaligatvius.

Batalionas nužygiavo ligi Palmių gatvės, ir Gamboa įsakė pasukti link Beljavistos aikštės. Gatvė leidosi žemyn, ir pro tankią lapiją kadetai matė didžiulius Jūrų laivyno arsenalo ir uosto pastatus. Abipus gatvės stūksojo seni, gebenėmis apsiviję namai; surūdijusios geležinės tvoros skyrė nuo gatvės darželius ir sodus. Kai pasiekė Progreso prospektą, jau buvo visai prašvitę: basos moterys su pintinėmis ir krepšiais žalumynų sustojusios spoksojo į kadetus, žengiančius su lopyta žygio apranga; šunys amsėjo ir puolė juos, o sulysę, murzini vaikai sekė iš paskos, kaip kad žuvys atviroje jūroje seka paskui laivą.

Progreso prospekte batalionas sustojo — jiems kelią užtvėrė autobusų ir lengvųjų mašinų srautas. Gamboa davė ženklą; abu seržantai atsistojo viduryje grindinio, sustabdė srautą, kaip kad sustabdomas kraujas, ir batalionas perėjo gatvę. Šoferiai keikėsi ir signalizavo; kadetai jiems atsakinėjo irgi keiksmais. Gamboa — jis ėjo pirma visų — pakėlė ranką ir įsakė eiti ne tiesiai, link uosto, o į šalį, per lauką, aplenkiant medvilnės pasėlius. Kai pagaliau visas batalionas pasiekė dykynę, Gamboa riktelėjo seržantams.

— Matote aukštumą?— parodė pirštu tamsų gūbrį kitapus lauko.

— Taip, senjore leitenante,— atsakė vienu balsu Mortė ir Pesoa.

— Tai mūsų tikslas. Jūs, Pesoa, paimkite šešetą vyrų ir traukite priekin. Apeikite aukštumėlę iš visų pusių. Jei ten ką nors rasite, įsakykite pasitraukti. Nei ten, nei kur nors arti pašalinių neturi būti. Aišku?

Pesoa linktelėjo, apsigręžė ir nuėjo prie pirmo būrio.

— Šeši savanoriai!— šūktelėjo jis.

Nė vienas nepajudėjo. Kadetai žiūrėjo kas kur, tik ne į priekį. Gamboa žingtelėjo prie jų.

— Nuo pirmo ligi šešto — išeiti iš rikiuotės,— įsakė jis.— Eisite su seržantu.

Pesoa nubėgo per lauką; vydamasis kadetus, jis mojavo dešine ranka, sugniaužta į kumštį. Gamboa sugrįžo atgal pas karininkus.

— Aš jam įsakiau išvalyti vietovę.

— Gerai,— tarė Kalsada.— Man rodos, čia viskas paprasta. Aš su saviškiais liekuosi čia.

— O aš atakuoju iš šiaurės,— tarė Uarina.— Man amžinai nesiseka. Žygiuok dabar keturis kilometrus!

— Per valandą viršūnę pasiekti ne juokas,— tarė Gamboa.— Reikia ropštis greičiau.

— Tikiuosi, taikiniai bus matyti gerai,— tarė Kalsada.— Praeitą kartą juos išvertė vėjas. Šaudėme į debesis.

— Nebijok,— tarė Gamboa.— Dabar jie ne kartoniniai. Drobiniai, metro skersmens. Vakar juos pastatė kareiviai. Tik tegu nešaudo, kol neprieis per du šimtus metrų.

— Klausau, generole,— pasakė Kalsada.— Tu ir to nori mus mokyti?

— Kam veltui šovinius eikvoti?— tarė Gamboa.— Tavieji vis tiek nepataikys.

— Einam lažybų, generole?— tarė Kalsada.

— Penki svarai.

— Aš liudytojas,— pasisiūlė Uarina.

— Sutinku,— tarė Kalsada.— Tyliau! Piranja.

Priėjo kapitonas.

— Ko laukiate?

— Viskas paruošta,— pasakė Kalsada.— Mes laukėme jūsų, senjore kapitone.

— Numatėte pozicijas?

— Taip, senjore kapitone.

— Pasiuntėte patikrinti, ar ko nors nėra vietovėje?

— Taip, senjore kapitone. Pasiunčiau seržantą Pesoą.

— Gerai. Sutikrinkim laikrodžius,— tarė kapitonas.— Pradėsim devintą. Ugnį paleiskite devynios trisdešimt. Kai tik prasidės kalvos puolimas, ugnį sustabdykite. Aišku?

— Taip, senjore kapitone.

— Dešimtą visi renkasi viršūnėje. Ten vietos daug. Kuopas į išeities ribas išveskite sparčiu žingsniu, kad vyrai apšiltų.

Karininkai išsiskirstė. Kapitonas liko savo vietoj. Jis klausėsi komandų; Gamboa komandavo už visus garsiau ir energingiau. Paskui kapitonas liko vienas. Batalionas pasidalino į tris grupes, jos leidosi į visas puses aplinkui kalvą. Kadetai bėgdami kalbėjosi; kapitonas girdėjo paskiras frazes. Leitenantai ėjo pirma būrių, seržantai iš šonų. Kapitonas Garida pakėlė prie akių žiūronus. Kalvoje kas keturi—penki žingsniai stovėjo taikiniai — taisyklingi skrituliai. Jam irgi užėjo noras pašaudyti. Bet dabar šis malonumas teks kadetams; jo pareiga — nuobodybė: stovėk ir žiūrėk. Jis atplėšė dėžutę juodų cigarečių, išsiėmė vieną. Pūtė smarkus vė-

jas, gesino vieną degtuką po kito. Pagaliau pavyko užsirūkyti, ir kapitonas sparčiu žingsniu nuėjo prie pirmos kuopos. Buvo įdomu stebėti Gamboą, jis taip rimtai žiūri į šias pratybas.

Pasiekus kalvos papėdę, Gamboa pastebėjo, jog kadetai iš tiesų nuilsę. Kai kurie visai išblyškę, žiopčiodami gaudo orą, ir visi maldaujamai dairosi į jį — laukia komandos „stok!" Bet jis nedavė įsakymo ir pažvelgė į baltus taikinius. Žemiau jų pliki pageltę šlaitai leidosi prie medvilnės lauko, o aukščiau jų, už kokių penkių metrų, laukė sunki kliūtis — kalvos ketera. Gamboa nesustojo, jis leidosi bėgti palei kalvą, paskui — per lauką, bėgo kiek įkabindamas, atkakliai sučiaupęs lūpas, nors pats jautė, kad jo širdžiai ir plaučiams ne pro šalį būtų geras gurkšnis vėjo; kaklo gyslos išpampo, visą kūną, nuo galvos iki kulnų, išpylė šaltas prakaitas. Jis atsigręžė, pažvelgė dar kartą — ar bus nutolę nuo kalvos bent per kilometrą — ir užsimerkęs paspaudė dar greičiau — lėkė plačiais šuoliais, mosuodamas rankomis, vos atgaudamas kvapą. Štai jau ir krūmai; jie augo neapsėtoje žemėje, palei griovį, kuris pagal instrukciją turėjo būti pirmos kuopos išsidėstymo riba. Čia jis sustojo, ir tik tada prasižiojo, įkvėpė oro, atmetė rankas. Prieš atsisukdamas į kuopą, nusišluostė nuo veido prakaitą, kad kadetai nežinotų, jog ir jis išsikvėpė. Krūmus pirmieji pasiekė seržantai ir būrininkas Arospidė. Po to padrikai atbėgo ir kiti; kolonos išsisklaidė, kadetai bėgo grupėmis po kelis. Bet netrukus visi trys būriai išsirikiavo lanku aplinkui leitenantą, pristatydami šautuvus prie kojos. Jis girdėjo, kaip sunkiai švokščia šimtas dvidešimt kadetų.

— Būrininkai — pas mane,— sukomandavo Gamboa. Arospidė ir dar du kadetai žingtelėjo prie jo.— Kuopa — laisvai!

Jis atsitraukė keletą žingsnių — seržantai ir būrininkai sekė paskui jį,— ir žemėje pradėjo braižyti brūkšnelius ir kryžiukus, smulkiai aiškindamas uždavinį.

— Aišku?— paklausė jis; visi penki linktelėjo galva.— Taip. Kai duosiu ženklą, kovinės grupės ims skleistis grandine. Skleistis grandine — tai ne grūstis kaip veršių bandai, o žygiuoti vorele, laikantis distancijos. Mūsų kuopos uždavinys — atakuoti iš pietų. Pietinis aukštumos frontas — jums prieš akis. Matote?

Seržantai ir būrininkai pažiūrėjo į kalvą ir pasakė: „Matom."

— O kaip žygiuoti, senjore leitenante?— burbtelėjo Mortė. Būrininkai pasigręžė į jį, ir jis nukaito.

— Apie tai aš ir kalbu,— tarė Gamboa.— Perbėgimai po dešimt metrų. Derinti ugnį su perbėgimais. Nulėkti dešimt metrų kaip galima greičiau ir gulti. Kas išmes šautuvą — įkrėsiu atsakančiai. Kada visa pirmoji grandinė suguls, aš sušvilpsiu, ir antroji paleis ugnį. Kiekvienas po vieną šovinį. Aišku? Po to antroji grandinė į priekį, perbėgimas dešimt metrų. Grandinė gula. Trečioji grandinė šauna ir bėga pirmyn. Tada viskas iš pradžių. Vis perbėgimai ir ugnis — pagal mano ženklą. Pagaliau iki tikslo mums lieka šimtas metrų. Tuomet grandinės gali truputį susiglausti — aplinkui kitos kuopos. Į paskutinį puolimą eina visos trys kuopos drauge, kadangi aukštumoje priešų beveik nėra, joje telikę vos keletas jų ugnies taškų.

— Kiek turime laiko?— paklausė Mortė.

— Valandą,— atsakė Gamboa.— Bet tai jau mano dalykas. Seržantai ir būrininkai turi sekti, kad kadetai neišsisklaidytų, nebūtų per arti vienas kito ir kad nė vienas neatsiliktų. Jie privalo dėl visa ko nuolat laikyti ryšį su manimi.

— Mes einame avangarde ar ariergarde, senjore leitenante?— paklausė Arospidė.

— Jūs pirmojoj grandinėj, seržantai — užpakaly. Daugiau klausimų yra? Taip. Eikite, paaiškinsite operaciją grupių vadams. Pradedam po penkiolikos minučių.

Seržantai ir būrininkai nubėgo beveik tekini. Gamboa pamatė, kad prie jo eina kapitonas Garidas, jau buvo besitempiąs, bet Piranja mostelėjo ranka: atseit, sėdėkite. Jie abu žiūrėjo, kaip būriai dalinasi grupėmis po dvylika žmonių. Kadetai varžė diržus, iš naujo raišiojosi batus, giliau ant galvos smaukėsi beretes, šluostė dulkes nuo šautuvų ir tikrino, ar lengvai vaikščioja spyna.

— Tą jie mėgsta,— tarė kapitonas.— Ak jūs, snargliai! Žiūrėkite — lyg į balių eitų!

— Taip,— tarė Gamboa.— Jiems rodosi, kad jie tikrame mūšyje.

— Jeigu jiems iš tikrųjų tektų kautis,— tarė kapitonas,— bemat išbėgiotų kas sau. Laimė, pas mus, Peru, šaudymai tik per manevrus. Nemanau, kad mums reiktų kada nors kariauti.

— Nekalbėkite taip, senjore kapitone,— paprieštaravo Gamboa.— Mes apsupti priešų. Juk žinote, kad Ekvadoras ir Kolumbija tik ir laukia progos, kada galės atplėšti kraštą mūsų selvos. O su Čile mes dar neatsiskaitėme už Ariką ir Tarapaką[1].

— Tuščios kalbos,— gūžtelėjo pečiais kapitonas.— Dabar viską sprendžia didžiosios valstybės. Keturiasdešimt pirmaisiais aš dalyvavau kare su Ekvadoru. Ligi pat Kito būtume nuėję. Bet įsimaišė didieji ir, mat, rado diplomatinę išeitį. Viską sprendžia civiliai. Tik paskutinis kvailys mūsų krašte gali tarnauti kariuomenėje.

[1] Miestai, atitekę Čilei per 1879—1881 metų karą.

— Anksčiau buvo ne taip,— tarė Gamboa.

Seržantas Pesoa su šešiais kadetais bėgo atgal. Kapitonas pasišaukė juos.

— Visą aukštumą apžiūrėjote?

— Taip, senjore kapitone. Nė gyvos dvasios nėra.

— Be vienos minutės devynios, senjore kapitone,— tarė Gamboa.— Aš pradedu.

— Pradėkite,— tarė kapitonas. Ir niūriai pridūrė:— Duok jiems garo, tinginiams.

Gamboa nuėjo prie savo kuopos. Lėtai peržvelgė kadetus, tartum stengdamasis nužiūrėti, ką jie gali, kiek ištvers, koks jų ryžtas. Galvą jis laikė truputį atlošęs, vėjas jam kedeno slepiamosios spalvos palaidinę ir šiaušė juodas garbanas, išlindusias iš po beretės.

— Nesiburkite į krūvą!— šaukė jis.— Norite, kad jus nukeptų? Distancija ne mažesnė kaip penki metrai. Ne į bažnyčią atėjote!

Visos trys kolonos krūptelėjo. Grupių vadai, iššokę iš rikiuotės, šaukė: „Išretėt! Išretėt!" Trys grandinės ištįso kaip guma, tarpai pasidarė didesni.

— Žygiuoti vorele,— pasakė Gamboa; jis kalbėjo labai garsiai, kad girdėtų užpakaliniai.— Trejus metus kalėm į galvą! Neikite paskui kits kitą, čia ne procesija. Kas neatsiguls arba pajudės iš vietos be įsakymo — laikomas užmuštu. O užmuštiems leidžiamieji nereikalingi. Aišku?

Jis atsigręžė į kapitoną Garidą, bet tas, rodos, nė negirdėjo — jis išsiblaškęs žiūrėjo į tolį. Gamboa pakėlė prie lūpų švilpuką. Kolonos vos pastebimai krūptelėjo.

— Pirmoji atakos grandinė — pasiruošk. Būrininkai — į priekį, seržantai — atgal.

Gamboa pažvelgė į laikrodį. Buvo lygiai devynios. Jis pratisai sušvilpė. Žvarbus garsas pervėrė kapito-

nui ausis, jis nustebęs pasigręžė, suprato, kad kelias sekundes buvo pamiršęs pratybas, pasijuto nusikaltęs ir sparčiu žingsniu nuėjo prie krūmų, iš kur ketino stebėti manevrus.

Vos tik nuskardėjo švilpukas — kapitonas mato, kaip pirma grandinė, pasidalinusi į tris grupes, leidžiasi į priekį. Kadetai bėga per lauką, skleisdamiesi kaip povo uodega. Priekyje lekia būrininkai, paskui juos — susilenkę kadetai. Dešine ranka jie tvirtai laiko šautuvą — vamzdis žiūri į dangų, o buožė — per kelis centimetrus nuo žemės. Kapitonas išgirsta antrą švilpuką, trumpesnį, bet skaudesnį už pirmąjį; Gamboa bėga šone, kad galėtų vadovauti puolimui, ir staiga grandinę lyg vėjas nupūtė — dingo žolėje. Kapitonas prisimena — taip pralošęs žaidėjas nušluoja nuo stalo domino kauliukus. Skardūs Gamboa šūksniai lyg žaibai varsto tylą: „Kodėl ta grupė bėga? Rospiljosi, norite, kad jums makaulę nuneštų? Atsargiau, nevilkti šautuvo!"; ir vėl švilpukas, ir grandinė pakyla iš žolės ir bėga; švilpukas — ir vėl ji dingsta, ir Gamboos balsas slopsta tolumoje. Kapitonas protarpiais dar girdi keiksmus ir kažkieno pavardes; mato, kaip puola pirmoji grandinė, krypteli galvą į šalį, o antroji grandinė ir ariergardas jau bekylą. Kadetai, užmiršę, kad jis čia pat, balsiai tyčiojasi iš tų, kur bėga su leitenantu: „Žiūrėk, negras griūva kaip maišas! Matyt, kaulai guminiai. O Palaižūnas, Palaižūnas — tai snarglius! Bijo veidelį susibraižyti."

Staiga prieš kapitoną išdygo leitenantas Gamboa. „Antroji grandinė — pasiruošt!"— šaukė jis. Grupių vadai pakėlė dešinę ranką, trisdešimt šeši kadetai sustingo kaip nudiegti. Kapitonas pažiūrėjo į Gambogą: ramus veidas, kumščiai sugniaužti, tiktai akys gyvos, šviečia, šypso, blausiasi. Antroji grandinė leidosi per

lauką. Kadetai darėsi vis mažesni, leitenantas vėl bėgo šone, mosuodamas švilpuku ir pakreipęs galvą į grandinę.

Dabar kapitonas matė, kaip dvi grandinės čia išnyksta, čia vėl pakyla, ir tuščias laukas pagyvėja. Jis negalėjo įžiūrėti, ar taisyklingai kadetai gulasi — pirma klumpa ant kelio, paskui virsta ant šono ir kairiosios rankos — ir ar prispaudžia šautuvą prie šlaunies, prieš paliesdami žemę; jis nežinojo, ar kadetai laikosi grandinėje statuto reikalaujamos distancijos, ar nepakriko kovinės grupės, ar būrininkai tebebėga priekyje tarsi lekiančios ieties smaigalys, nepamesdami iš akių leitenanto. Kuopos frontas ištįso per kelis šimtus metrų. Kautynių rikiuotės gylis padidėjo. Staiga vėl pasirodė Gamboa, vis toks pat ramus, tik akys žėri,— sušvilpė, ir trečioji grandinė su seržantais priekyje puolė į kalvą. Dabar visos trys grandinės jau bėgo toli nuo jo, jis liko vienas prie dygių krūmų. Pastovėjo, truputį pagalvojo, kokie nepaslankūs kadetai, palyginus su kareiviais arba karininkų mokyklos klausytojais. Paskui leidosi jiems įkandin, retkarčiais prie akių pakeldamas žiūronus.

Gamboa mosavo rankomis, pirštu badė į kadetus, tarsi šaudė į juos, ir kapitonas, nors girdėti nieko negirdėjo, lengvai vaizdavosi jo komandas ir plūdimus. Staiga jis išgirdo pokšint šūvius ir pažvelgė į laikrodį: „Minutė į minutę,— pagalvojo.— Devynios trisdešimt." Pakėlė žiūronus — pirmoji grandinė jau buvo per du šimtus metrų nuo taikinių. Taikinius jis matė, bet pataikymų neįžiūrėjo. Pabėgėjęs kokius dvidešimt metrų, vėl pažvelgė ir dabar pamatė gal dvidešimt skylių. „Kareiviai — ir tie geriau šaudo,— pagalvojo.— O šitie bus atsargos karininkai. Gėda!" Jis ėjo, beveik neatitraukdamas nuo akių žiūronų. Perbėgimai darėsi

vis trumpesni. Antroji grandinė paleido ugnį, ir, dar nespėjus nuskambėti šūvių aidui, švilpukas pranešė pirmajai ir trečiajai grandinei, kad jos gali eiti pirmyn. Mažučiai žmogeliukai dangaus fone šokčiojo, krito žemėn, stojosi. Po kiekvienos salvės kapitonas stebeilijo į taikinius, skaičiavo skyles. Kuo arčiau grandinės buvo prie taikinių, tuo daugiau radosi skylių — taikinių skrituliai darėsi panašūs į rėtį. Jis pažiūrėjo į veidus: bebarzdžiai, vaikiški, įraudę, viena akis primerkta, kita prispausta prie taikiklio. Šautuvo buožė sulig kiekvienu šūviu trenkia atgal į dar nesutvirtėjusį petį, petį gelia, o reikia kilti, bėgti susilenkus, vėl kristi ir vėl šauti, ir svaigti nuo tariamo žiaurumo. Kapitonas Garidas žinojo, kad karas ne toksai.

Ūmai jis pastebėjo žalią žmogystą — jis vos nesuklupo ant jos — ir šautuvą, kurio vamzdis prieš visas taisykles buvo įbestas į žemę. Jis nesuprato, kodėl čia guli kadetas ir prie jo šautuvas, ir pasilenkė. Kadeto veidas buvo skausmingai perkreiptas, akys plačiai atmerktos, burna prasižiojusi. Per kaklą tekėjo kraujo latakėlis.

Kapitonas išmetė žiūroną, pakėlė kadetą — viena ranka po keliu, kita po petimi — ir leidosi bėgti į kalvą, šaukdamas: „Leitenante Gamboa! Leitenante Gamboa!" Kol jo šauksmas buvo išgirstas, teko nubėgti geroką galą. Pirmo būrio kadetai, vienodi kaip vabalai, šliaužė šlaitu prie taikinių: ne galvoje jiems buvo jo šauksmai, jie klausė tik leitenanto komandų ir visiškai išsikvėpė. Kapitonas bandė įžiūrėti šviesią leitenanto ir seržantų uniformą. Vabalai staiga sustojo, pasigręžė, ir kapitonas pajuto, kad į jį žiūri dešimtys akių. „Gamboa, seržantai!" — riktelėjo jis. — Greičiau pas mane!" Kadetai kiek įkabindami bėgo žemyn, ir jam buvo nejauku stovėti jų akyse su kadetu ant rankų. „Na ir

sekasi, šimts perkūnų,— pagalvojo jis.— Pulkininkas man tai įrašys į tarnybos lapą."

Pirmas pribėgo Gamboa. Jis apstulbęs pažvelgė į kadetą ir pasilenkė pažiūrėti, kas čia toks, bet kapitonas šūktelėjo:

— Į ligoninę! Tučtuojau!

Seržantai Mortė ir Pesoa pagriebė vaikiną ir nubėgo per lauką; paskui juos bėgo kapitonas, leitenantas ir kadetai. Iš visų pusių dešimtys akių, kupinos siaubo, žiūrėjo į kabalduojančią galvą, į baltą, liesą, visiems pažįstamą veidą.

— Greičiau,— ragino kapitonas.— Greičiau.

Gamboa ištraukė kadetą seržantams iš rankų, užsivertė jį ant pečių ir nulėkė į priekį. Po kelių sekundžių jis buvo jau per kokius dešimt metrų atsiplėšęs nuo kitų.

— Kadetai!— šūktelėjo kapitonas.— Sustabdykite pirmą pasitaikiusią mašiną.

Kadetai puolė į plentą.

Kapitonas liko užpakalyje, su seržantais.

— Jis iš pirmos kuopos?— paklausė kapitonas.

— Taip, senjore kapitone,— atsakė Pesoa.— Iš pirmo būrio.

— Pavardė?

— Rikardas Arana, senjore kapitone.— Pesoa sutriko, paskui pridūrė:— Pramintas Palaižūnu.

ANTROJI DALIS

Man buvo dvidešimt metų. Ir aš niekam neleisiu tvirtinti, kad tai geriausias amžius.

Polis Nizanas

I

„Gaila vargšės Lapausės, kaip ji inkštė vakar naktį. Aš ją aptulojau antklode, o ant viršaus dar užmečiau pagalvį, bet kur tau — kaukia ant viso barako, ir taip pratisai, gūdžiai. Tik staiga kad sucyps, kad sustaugs lyg smaugiama, visus pažadino — baisu! Kitą kartą būtų tik nusispiauti, o dabar visi įsinervinę, keikia, grasina: „Vyk lauk ją, arba gausi į kaulus",— vos jiems užkalbėjau dantį. Apie pusiaunaktį iš tikrųjų pasidarė nepakenčiama. Aš pats norėjau miego, o Lapausė vis staugia ir staugia. Keli vaikinai pakilo iš lovų, nusitvėrė po batą ir šoko ant manęs. Vos neįsivėliau į peštynes su visu būriu, ir kaip tik dabar, kai ir be to šleikštu. Išėjau su šuniu lauk ir· jį palikau viduryje kiemo, paskui atsisuku — matau, seka paskui mane. „Atgal,— šaukiu,— ko prikibai? Būk, kur tave palikau." Lapausė kepėstuoja įkandin, visa raivosi, skaudamą koją pakėlusi, gaila žiūrėti. Paėmiau aš ją ant rankų, nunešiau prie gazono, paguldžiau ant žolės ir pakasiau paausius, sugrįžau į kareivines, ir šį kartą ji pasiliko. Bet miegojau blogai, tiesą sakant, visai nemiegojau. Tik imu migdytis, ir staiga — blast!— akys pačios atsi-

merkia. Pasirodo, aš apie šunį begalvojąs; priedo dar čiaudėti pradėjau, nes į kiemą išbėgau basas, pižama skylėta, o pūtė smarkus vėjas ir, rodos, lietus krapnojo. Vargšė, šąla ten lauke, o aš tai žinau, kaip ji mėgsta šilumą. Būdavo, dažnai girdžiu nakčia, kaip ji ima kuistis, kada aš verčiuosi ant kito šono ir ją nukloju. Pašoka, supyksta, pagriebia dantimis antklodę ir urzgia, traukia į save; arba be jokių ceremonijų palenda po mano kojomis pasišildyti.

Ištikimi sutvėrimai tie šunys, geresni už visokius ten gimines, gryna tiesa.

Kad ir štai Lapausė — sarginis šuo, kiek visokio kraujo joje primaišyta, o sielą vis dėlto turi. Ligi šiol nežinau, iš kur ji atsirado. Veikiausiai pati iš kažkur atklydo. Matyt, ėjo pro šalį, užklydo pas mus, patiko jai, ėmė ir pasiliko. Neatsimenu, ar buvo ji čia prieš mus, ar ne. Gal ir gimė čia, mokykloje. Aš ją tuoj įsidėmėjau, pamenu, ji landžiodavo po mūsų baraką, kai dar mus krikštijo,— visai mažutė tada buvo. Tuoj prie mūsų prijunko. Būdavo, įeis kas iš ketvirto — kimba į kojas ir loja, kąsti lenda. Atkakli buvo: įspirs kas jai, o ji vėl loja, puola, dantis šiepia, o dantukai mažučiai tokie — jaunutė dar.

Dabar jau užaugo, jai daugiau kaip treji metai, o šuniui tai, ko gero, nemažai. Šunys ilgai negyvena, o ypač sarginiai, jeigu dar jie ir ėsti mažai gauna. Nepamenu, kad Lapausė būtų sočiai ėdusi. Kartais aš pats numetu maisto liekanų, ir tada jai tikra puota. O žolę ji tik kramto, neryja: iščiulpia syvus, ir viskas. Grybšteli nasrais kuokštelį žolės ir kiaurą valandą žiaumoja kaip indėnas kokainmedį. Ir nuolat landžioja po mūsų baraką, daugelis sako, kad ji turi blusų, ir varo lauk, bet ji vėl sugrįžta nors tu ją šimtą sykių išvaryk, bet po kelių minučių, žiūrėk, durys vėl girgžteli, ir žemai

žemai, palei pat grindis, pasirodo gudrus snukutis. Mums patikdavo, kad ji tokia atkakli, ir kartais įsileisdavome ją pažaisti. Nežinau, kam pirmam šovė galvon praminti ją Lapause. Išvis sunku pasakyti, kaip atsiranda pravardės. Kai mane praminė Pitonu, aš iš pradžių juokiausi, paskui ėmiau pykti ir prie visų kibau, kiekvieno klausinėjau, kas gi pagaliau tai sugalvojo, ir visi sakė „ne aš", o dabar prilipo, ir net gatvėje mane taip vadina. Ne kas kitas, kaip Valjanas bus sugalvojęs. O pagaliau, kas ten jį žino?"

Albertas pajuto, kad kažkas jam paėmė už alkūnės. Veidas buvo nepažįstamas. Tačiau vaikinas jam šypsojosi draugiškai. Užpakaly nejudėdamas stovėjo dar vienas kadetas, žemesnis. Albertas negalėjo gerai jų įžiūrėti, buvo tik šešta valanda vakaro, bet viską gaubė rūkas. Jie stovėjo penkto korpuso kieme netoli aikštės. Po kiemą slampinėjo kadetai.

Jis greitai nuėjo link karininkų korpuso ir ten pasuko už kampo. Iki ligoninės tebuvo gal dešimt žingsnių, bet jis vos įžiūrėjo sieną: langus ir duris dengė rūkas. Koridoriuje nieko nebuvo, mažoje sargybos būdelėje taip pat. Šuoliais jis užbėgo į antrą aukštą. Prie durų sėdėjo žmogus baltu chalatu. Rankose jis turėjo laikraštį, bet neskaitė, tik niūriai žiūrėjo į tolį. Išgirdęs žingsnius, atsistojo.

— Išeikite, kadete,— tarė jis.— Čia draudžiama vaikščioti.

— Man reikia pamatyti kadetą Araną.

— Negalima,— tarė žmogus rūsčiai.— Išeikite. Kadeto Aranos pamatyti negalima. Jis izoliuotas.

— Man labai reikia,— neatlyžo Albertas.— Prašom leisti pakalbėti su budinčiu gydytoju.

— Aš budintis gydytojas.

— Netiesa, jūs sanitaras. Man reikia pakalbėti su budinčiu gydytoju.

— Aš nemėgstu juokauti,— tarė sanitaras. Laikraštį jis padėjo ant grindų.

— Jei nepakviesite, pats pas jį nueisiu,— tarė Albertas.

— Kas jums pasidarė, kadete? Gal iš proto išėjote?

— Pakvieskite gydytoją,— suriko Albertas,— pakvieskite, kad jūs prasmegtumėt!

— Šioje mokykloje visi kažkokie laukiniai,— tarė sanitaras. Jis atsistojo ir nuėjo koridoriumi.

Sienos buvo neseniai išdažytos baltai, bet nuo drėgmės jau buvo nubėgusios pilkais patakais. Netrukus sanitaras sugrįžo; paskui jį ėjo aukštas vyriškis su akiniais.

— Ko jums reikia, kadete?

— Daktare, aš norėčiau aplankyti kadetą Araną.

— Tai neįmanoma,— atsakė daktaras ir skėstelėjo rankas.— Argi sargybinis jums nesakė, kad čia įeiti negalima? Jus gali nubausti, jaunuoli.

— Vakar tris kartus buvau atėjęs,— tarė Albertas.— Kareivis manęs neįleido. O šiandien nieko nebuvo. Labai prašau, daktare, man reikia jį pamatyti, bent vieną akimirką.

— Labai gaila, bet tai ne nuo manęs priklauso. Jūs žinote, kas yra statutas. Kadetas Arana izoliuotas. Prie jo nieko negalima leisti. Jūs jam giminaitis?

— Ne,— atsakė Albertas.— Bet man labai reikia su juo pasikalbėti. Tai labai svarbu.

Daktaras padėjo ranką jam ant peties ir pažiūrėjo į jį su užuojauta.

— Kadetas Arana su niekuo negali kalbėti,— tarė daktaras.— Jis be sąmonės. Palaukite, kol pasveiks. O dabar išeikite. Jei ne, aš pašauksiu karininką.

— O ar aš galėsiu jį pamatyti su majoro leidimu?

— Ne,— atsakė daktaras.— Tik su pulkininko leidimu.

„Aš jos laukdavau prie mokyklos du ar tris kartus savaitėje, bet retai išdrįsdavau prieiti. Motina jau įprato valgyti viena, nors nežinau, tikėjo ji ar ne, kad aš einu pas draugą. Šiaip ar taip, ji man netrukdė — juk pietūs atsieidavo pigiau. Kai namo sugrįždavau vidurdienį, ji kartais žiūrėdavo į mane nepatenkinta ir sakydavo: „Argi tu šiandien neisi į Čukuitą?" Aš būčiau ėjęs nors ir kasdien, bet iš mokyklos anksčiau mūsų nepaleisdavo. Pirmadieniais lengviau, mums būdavo fizinis parengimas; pertraukos metu užlendu už kolonos, palaukiu, kol dėstytojas išveda grupę į gatvę, ir išeinu pro paradines duris. Sapata kadaise buvo bokso čempionas, o dabar paseno ir aptingo. Jis niekad mokinių nešaukdavo pavardėmis. Išveda mus į aikštę ir sako: „Paspardykite kamuolį, bus kojos tvirtesnės, tik neišbėgiokite." Ir atsisėda ant žolės — laikraštį skaito. Antradieniais anksčiau išeiti visai neįmanoma: matematikas kiekvieną pažinojo. Užtat ketvirtadieniais mums būdavo piešimas ir dainavimas, o Siguenja amžinai skrajojo debesyse, taigi po pertraukos, vienuoliktą ryto, aš išeidavau — išsėlinu pro kitą pusę garažų ir sėdu į tramvajų, už pusės kvartalo nuo mokyklos.

Liesasis Igeras vis man duoda pinigų. Jis visuomet manęs laukia prie Beljavistos aikštės, vaišina vynu ir cigaretėmis, pasakoja apie brolį, apie moteris, apie šį bei tą. „Tu jau vyras,— sako.— Tikras vyras."

Kartais jis pats pasiūlo man pinigų. Tiesa, daug neduoda, aštuoniasdešimt sentavų arba vieną solį, bet už autobusą užtenka. Aš išlipu Gegužės 2-osios aikštėje. Alfonso Ugartės bulvaru einu ligi jos mokyklos ir visada sustoju prie kampinės krautuvės. Kartais prieinu prie jos, ir tada ji sako: „Labas. Šiandien tau irgi anksčiau baigėsi pamokos?", o po to ima kalbėti apie kitką, aš taip pat. „Gudruolė,— galvoju sau vienas,— nukreipia kalbą, kad aš nesutrikčiau." Mes einame ligi jos tetos per kokius aštuonis kvartalus, aš pėdinu kiek galėdamas pamažiau, stovinėju prie vitrinų, bet vis tiek daugiau kaip pusvalandį neištempiu. Mes kalbame visada tą pat, apie mokyklą — ką uždavė į namus, kada bus egzaminai, ar pereisime į sekančią klasę. Aš žinojau visų jos klasės mergaičių vardus, o ji — mano draugų ir dėstytojų pravardes ir visas istorijas apie galvočiausius mūsų mokyklos berniukus. Kartą nusprendžiau jai pasakyti: „Praeitą naktį sapnavau, kad mudu visai suaugę ir vedę." Žinoma, aš supratau, jog ji pradės mane klausinėti, ir iš anksto pasiruošiau, kad nebūčiau užkluptas netikėtai ir neapsijuokčiau. Kitą dieną, kai ėjome Ariko prospektu, aš staiga jai tariau: „Klausyk, šiąnakt aš sapnavau. . ."— „Sapnavai? O ką?"— paklausė ji. O aš tik pasakiau: „Kad mudu abu perkėlė į sekančią klasę."— „Duok dieve",— atsakė ji.

Kai aš ją lydžiu, mums dažnai pakliūva po akių Pranciškaus Saleziečio mokyklos berniūkščiai, ir mes apie juos taip pat kalbame. „Bobos jie,— sakydavau aš.— Kur ten jiems lygintis su mumis, iš Gegužės antrosios. Lepūnėliai, kaip ir anie iš „Brolių jūreivių", tų iš Kaljao. Žinai, kaip ten žaidžia futbolą? Įspirs jiems į koją, o jie iš karto: „Oi, mamyte!" Tu tik pažiūrėk, kokie jų snukiai." Ji juokiasi, o aš tik malu liežuviu, bet

galų gale ir apie juos kažin kiek neprišnekėsi, ir aš galvoju: „Mes jau netoli namų." Aš visada nerimauju, kad kalbu vis tą patį ir kad jai nugris, tik kad ir ji dažnai ima ką nors pasakoti antrą kartą, o man nenuobodu. Po du ir po tris kartus man pasakoja apie filmus, kuriuos ji matė su teta per moterų seansus. Beje, mes kaip tik apie kiną šnekėjomės, kada aš nusprendžiau jai užsiminti. Ji paklausė, ar aš matęs kažkokį filmą, o aš atsakiau, kad nemačiau. „Tai tu neini į kiną?"— paklausė ji. „Dabar retai,— atsakiau aš.— Pereitais metais eidavau dažniau. Penktadieniais aš ir dar du mūsiškiai zuikiais prasmukdavome į „Saens Penję". Mano draugo pusbrolis tarnavo policijoje. Jis, kai budėdavo kine, mus įvesdavo nemokamai. Kai šviesas užgesindavo, mes iš galerijos nusileisdavo į beletažą, ten yra toks nedidelis barjeriukas, jį lengva peršokti."— „Ir nė karto neįkliuvote?"— paklausė ji. O aš atsakiau: „Kas gi mus sučiups? Policininkas juk savas žmogus." Ji pasakė: „Tai ko šiemet neinate?"— „Jie eina ketvirtadieniais, policininkui budėjimo dienos pasikeitė."— „O ar tu neini su jais?"— paklausė ji. O aš staiga leptelėjau: „Man labiau patinka pas tave." Pasakiau ir pats išsigandau, tyliu. Negerai išėjo, žinoma,— ji tik įsmeigė į mane akis. „Įsižeidė",— pagalvojau. Tada pasakiau: „Gal šią savaitę nueisiu. Bet, po teisybei, nelabai mėgstu kiną." Ir kalbą nukreipiau į kitką, tik vis negalėjau užmiršti, koks jos veidas tada pasidarė — visai kitoks, kaip paprastai, matyt, ji ūmai suprato viską, ko jai negalėjau pasakyti.

Kartą Liesasis Igeras man davė pusantro solio. „Še tau cigaretėms,— sako jis,— arba vynui, jei apniks meilės kančios." Kitą dieną mudu vaikščiojome Arikos prospektu, kur kinas, ir kažkodėl sustojome prie cukrainės. Vitrinoje buvo šokoladinių pyragaičių, ir ji pa-

sakė: „Kokie skanūs!" Aš atsiminiau, kad turiu pinigų, ir taip apsidžiaugiau, apsakyti negaliu. Aš tariau: „Palauk, aš nupirksiu pyragėlį, turiu vieną solį", o ji: „Nereikia, nesikaštuok, aš pajuokavau", o aš vis tiek įėjau ir paprašiau kiną pyragėlio. Taip sutrikau, kad nė grąžos nepasiėmiau, bet kinas buvo sąžiningas, jis mane pasivijo ir sako: „Aš jums skolingas pesetą"; aš jai padaviau pyragėlį, o ji sako: „Tik aš viena nevalgysiu. Pasidalinkime perpus." Aš gyniausi, sakiausi visai nenorįs, o ji vis siūlė ir pagaliau tarė: „Tai bent atsikąsk", ištiesė ranką ir prikišo pyragėlį man prie lūpų. Aš truputį atsikandau, o ji nusijuokė: „Tu išsitepei veidą — tai aš kalta, duok nušluostysiu." Ir pakėlė man prie veido kitą ranką. Aš visas nutirpau, kai ji mane palietė, šypsausi, atsikvėpti bijau, kad tik nepakrutinčiau lūpų,— dar, ko gero, supras, kaip man norisi pabučiuoti jai ranką. „Na va",— pasakė ji, ir mes žengėme tolyn. Tylim abu, o aš nei gyvas, nei miręs, man vis rodosi, kad ji truputį ilgiau palaikė ranką man prie lūpų, kai pabraukė per jas keletą kartų, ir sakiau sau: „Gal ji tyčia?"

„Ir dar netiesa, kad Lapausė priveisė blusų; tikriausiai ji pati bus jų gavusi mokykloje, iš mūsų laukinių. O kartą jai, vargšei, erkių į plaukus prileido. Vis tie gyvatės — Jaguaras ir Garbanius. Jaguaras kažkur trankėsi, veikiausiai buvo toj kiaulidėj Uatikoj ir ten prisirinko didžiulių erkių. Jis paleido jas prausykloje, ant koklinių grindų, ir jos bėgioja ten, didžiulės, tikri vabalai. Na, Garbanius ir sako: „Žinote ką, įleiskim jų kam nors." Lapausė lyg tyčia ten sukinėjosi, tai jai ir įleido į plaukus. Garbanius pakėlė ją, suėmęs už odos, ji skeryčiojasi kojomis, o Jaguaras abiem rankom

kiša jai į gaurus tuos gyvius. Paskui jie dar labiau įsismagino, Jaguaras šaukia: „Ten jų devynios galybės, ką dar pakrikštijus?" O Garbanius: „Palaižūną, Palaižūną!" Aš nuėjau su jais. Jis, atsimenu, miegojo. Aš griebiau jį už galvos, uždengiau akis, o Garbanius už kojų laikė. Jaguaras leido jam į plaukus erkes, o aš rėkiau: „Atsargiau tu, velnio vaike, dar man į rankovę įkiši." Jei būčiau žinojęs, kad jam taip atsitiks, tikriausiai būčiau jo nelaikęs ir išvis nekankinęs. Tiesa, jo tos erkės per daug neprikamavo, bet Lapausei atsakančiai kliuvo. Ji nupliko, nuolat trynėsi į sienas, nušašo lyg koks benamis šuo, visą nugarą tos erkės sukandžiojo, viena žaizda. Matyt, labai jau smarkiai kasėsi ir zulinosi, ypač į baraką, jo siena šiurkšti. Nugara pasidarė panaši į Peru vėliavą — raudona ir balta, balta ir raudona, kraujas ir kalkės. O Jaguaras pasakė: „Jeigu ją pabarstytume pipirais, ji, ko gero, žmogaus balsu prakalbėtų",— ir paliepė: „Na, Pitonai, pabėgėk į virtuvę, atnešk truputį pipirų." Aš nuėjau, ir virėjas man davė keletą ankščių. Paėmėme akmenį, sudaužėme tuos pipirus ant koklinių grindų, o Kava vis inkštė: „Greičiau, greičiau." Paskui Jaguaras sako: „Palaikyk šunį, kol aš gydysiu." Ir iš tikrųjų ji vos neprakalbėjo. Liuoksėjo aukščiau spintos, raitėsi kaip gyvatė, o jau staugė kaip padūkusi. Išgirdęs triukšmą, atbėgo seržantas Mortė, pažiūrėjo, kaip ji šokinėja, ir kad pradės žvengti! Ir vis stena: „Oi, idiotai! Oi, idiotai!" O užvis nuostabiausia, kad ji išgijo. Vėl ataugo plaukai, ji net pasitaisė. Tur būt, pamanė, kad pipirais aš norėjau ją pagydyti. Kvaili tie gyvuliai — žinok dabar, kas jai šovė į galvą. Tik nuo tos dienos ji taip prijunko prie manęs, kad nesitraukė nė per žingsnį. Rikiuotėje painiojosi po kojų, trukdė, valgykloje guldavo po mano kėde, laukdavo manęs prie klasės; kai

tik suskamba varpelis, aš išeinu, taip ir glaustosi, snukiu baksnoja, o nakčia įsikrausto į mano lovą, ir būtinai jai reikia mane visą aplaižyti. O apkulk ją — jai to ir tereikia, atšoka ir vėl sėlina prie manęs, seka akimis: muši ar ne; prieinu arčiau, ne — verčiau kiek pasitrauksiu, dabar tu manęs nepasieksi — baisiai jau gudri. Iš pradžių pykdavau, kad ji tokia prieraiši. Tiesa, kartais pakasydavau jai paausius. Paskui supratau, kokia jos silpnybė. Nakčia ji vis įsiropščia pas mane į lovą, muistosi, miegoti neduoda, o aš jai suleidžiu pirštus į paausį, pakasau truputėlį — ji ir nurimsta. Ak tu, begėde, tai mat ką tu mėgsti? Nagi duok, pakasysiu tau makaulę ir pilviuką. Ji bemat nutyksta, ir aš savo ranka jaučiu, kaip ji dreba iš pasitenkinimo, o vos tik nustoju kasęs — pašoka, ir aš matau tamsoje išsišiepusį snukį. Negaliu suprasti, kodėl šunų dantys balti, visų šunų tokie, niekad nemačiau šunų su pajuodusiais dantimis ir negirdėjau, kad kuriam nors būtų ištrauktas ar iškritęs skaudamas dantis. Keistas dalykas, ir dar man nesuprantamas, kodėl jie nemiega. Aš maniau, kad tik Lapausė taip, o paskui man pasakė, kad šunys išvis nemiega. Iš pradžių man būdavo nejauku, net kažko bijodavau. Pabundi naktį, o ji žiūri. Kartais negalėdavau užmigti, žinodavau, kad ji į mane visą naktį žiūri — nenuleidžia akių; juk nė pats velnias neužmigtų, žinodamas, kad jį visą laiką stebi, nors ir šuva. Žinoma, ji nesusigaudo, o betgi man dažnai rodosi, kad ji supranta viską, kaip yra."

Albertas apsigręžė ir ėmė leistis laiptais. Ant paskutinių pakopų jis susidūrė su senyvu žmogumi. Iš akių ir įkritusio veido buvo matyti, kad žmogus labai susisielojęs.

— Atleiskitė,— pasakė Albertas.

Žmogus jau buvo spėjęs pakilti per kelias pakopas, bet staiga sustojo ir atsigręžė į jį.

— Atleiskite,— tarė Albertas.— Ar jūs nebūsite kadeto Aranos giminaitis?

— Aš jo tėvas. O ką?

Albertas palypėjo kelias pakopas; jų akys atsidūrė viename aukštyje. Aranos tėvas įdėmiai ir neramiai žiūrėjo į jį, tarsi stengdamasis kažką suprasti. Jo paakiai buvo pamėlę.

— Ar negalėtumėte man pasakyti, kokia dabar jo sveikata?— paklausė Albertas.

— Jis izoliuotas,— kimiai atsakė vyriškis.— Prie jo nieko neleidžia. Net mūsų. Jie neturi teisės. Jūs jo draugas?

— Mudu iš vieno būrio,— tarė Albertas.— Manęs irgi neleido.

Aranos tėvas linktelėjo galvą. Jis buvo prislėgtas, sutrikęs. Ant skruostų ir smakro šiurpsojo reta, seniai neskusta barzda, marškinių apikaklė sujuodusi, suglamžyta, o kaklaraištis parištas mažu keverzišku mazgu.

— Man leido į jį pažvelgti tik iš tolo ir tik vieną akimirką,— pasakė jis.— Argi taip galima?

— Kaip jis jaučiasi?— paklausė Albertas.— Ką pasakė daktaras?

Aranos tėvas suspaudė delnu smilkinius, paskui kumščiu nusišluostė lūpas.

— Nežinau,— tarė jis.— Jį dukart operavo. Motina tiesiog iš galvos eina. Nesuprantu, kaip galėjo taip atsitikti. Ir, lyg tyčia, prieš pat užbaigiant mokyklą. Geriau negalvoti, tuo nieko nepadėsi. Melsimės už jį. Dievas bus jam gailestingas ir paliks gyvą ir sveiką.

Jo motina koplyčioje. Daktaras sakė, gal šiąnakt galėsime pasimatyti su juo.

— Jis išgis,— tarė Albertas.— Mūsų mokyklos gydytojai geri, senjore.

— Taip, taip,— skubiai pritarė Aranos tėvas.— Ir senjoras kapitonas taip sakė. Jis buvo labai malonus. Kapitonas Garidas, rodos? Jis, žinote, man perdavė linkėjimus nuo pulkininko.

Aranos tėvas vėl pabraukė per veidą, pasirausęs išsitraukė iš kišenės pakelį cigarečių, pasiūlė Albertui, tas atsisakė. Jis vėl pasirausė kišenėse, bet degtukų nerado.

— Palaukite truputį,— tarė Albertas,— tuoj atnešiu.

— Aš einu su jumis. Nebenoriu daugiau likti tame koridoriuje, čia nėra kam žodžio tarti. Aš jau dvi dienas taip pralaukiau. Nervai visai pakriko. Meldžiu dievą, kad neatsitiktų užvis blogiausia.

Prie laukujų durų, mažoje būdelėje, stovėjo budintis kareivis. Jis nustebęs pažiūrėjo į Albertą, buvo beeinąs prie jo, bet apsigalvojo ir nieko nepasakė. Lauke jau buvo tamsu.

Albertas patraukė per gazoną tiesiai į „Žemčiūgą". Tolumoje švietė barakų langai. Mokomajame korpuse šviesos nebuvo. Ten nesigirdėjo jokio garso.

— Jūs buvote ten, kada tai atsitiko?— paklausė Aranos tėvas.

— Taip,— atsakė Albertas,— tik nelabai arti. Aš ėjau kitame gale. Jį pastebėjo kapitonas, o mes jau buvome ant kalvos.

— Už ką?— tarė Aranos tėvas.— Už ką mums tokia bausmė? Mes dori žmonės, einam į bažnyčią kas sekmadienį, niekam blogo nepadarėme. Mano žmona labai geros širdies moteriškė. Už ką dievas mums siuntė tokią nelaimę?

— Visas mūsų būrys nerimastauja,— tarė Albertas. Patylėjo, paskui pridūrė:— Mes jį labai mylim. Jis geras draugas.

— Taigi,— tarė vyriškis.— Jis neblogas vaikinas. Žinote, tai aš jį taip išauklėjau. Kartais reikėdavo būti truputį griežtam. Bet vis jo paties labui. Man atsiėjo nemaža vargo, kol padariau iš jo vyrą. Tai vienintelis mano sūnus, ir aš nieko jam negailiu. Jo ateitis — man viskas. Būkite toks geras, papasakokite apie jį ką nors. Kaip jis gyveno mokykloje? Rikardas labai nešnekus. Jis nieko mums nepasakojo. Kartais man atrodydavo, kad jis kažko nepatenkintas.

— Karo tarnyba nelengva,— pasakė Albertas.— Reikia prie jos priprasti. Iš pradžių ji niekam nepatinka.

— Bet ji išėjo jam į naudą,— jausmingai tarė Aranos tėvas.— Jis taip pasikeitė, pasidarė visai kitas žmogus. To nenuginčysi. Jūs jo nepažinojote, kai jis buvo dar vaikas. Čia jį užgrūdino, įdiegė atsakomybės jausmą. To aš ir norėjau: kad jis, suprantate, būtų tikras vyras, savarankiškas žmogus. O antra vertus, juk jis galėjo išstoti iš mokyklos, jei būtų panorėjęs. Aš tik pasiūliau jam čia stoti, o jis iškart sutiko. Aš nekaltas. Aš galvojau apie jo ateitį.

— Nesijaudinkite, senjore. Aš įsitikinęs, kad pats baisumas jau praėjo.

— O jo motina mane kaltina,— kalbėjo toliau Aranos tėvas, tartum neišgirdęs Alberto žodžių.— Visos moterys neteisingos, nieko nenori suprasti. Bet mano sąžinė gryna. Aš jį atidaviau čionai, kad iš jo išeitų žmogus, naudingas visuomenei. Pagaliau aš ne pranašas. Argi galima taip imti ir apkaltinti žmogų be jokio pagrindo? Kaip jūs manote?

— Nežinau,— neryžtingai atsakė Albertas.— Aš norėjau pasakyti — žinoma, ne. Svarbiausia, kad Arana pasveiktų.

— Aš baisiai sudirgęs,— tarė tėvas.— Neklausykite manęs. Kartais aš dievaižin ką imu šnekėti.

Tuo tarpu jie priėjo „Žemčiūgą". Paulinas stovėjo už prekystalio, parėmęs galvą rankomis. Į Albertą jis pažiūrėjo taip, lyg jį matytų pirmą kartą.

— Dėžutę degtukų,— tarė Albertas.

Paulinas įtariai dėbtelėjo į Aranos tėvą.

— Nėra degtukų.

— Ne man, senjorui.

Netaręs nė žodžio, Paulinas paėmė iš po prekystalio dėžutę degtukų.

Aranos tėvas sugadino tris degtukus, tuščiai mėgindamas užsidegti cigaretę. Trumpai žybtelėjus šviesai, Albertas pamatė, kad jo rankos dreba.

— Duokite puodelį kavos,— paprašė Aranos tėvas.— O jūs išgersite ko nors?

— Nėra kavos,— lėtai atsakė Paulinas.— Gal kolos?

— Gerai,— sutiko Aranos tėvas.— Duokite kolos, vis vien.

Išdilo iš atminties ir ta šviesi diena be lietaus ir be saulės. Jis išlipo iš tramvajaus Lima — San Migelis ir prie pat „Brazilijos" kino, viena tarpustotė ligi namų. Jis visada, net per lietų, pėsčias eidavo per tuos dešimt kvartalų, stengdamasis kuo toliau nustumti neišvengiamą susitikimą su tėvu. Šiandien jis paskutinį kartą eina tuo keliu: egzaminai baigėsi praėjusią savaitę, šiandien jiems išdalino pažymėjimus, gyvenimas mokykloje apmirė, dabar jau ilgam — trims mėnesiams. Visi džiaugėsi atostogomis, o jis bijojo. Mokykla jam

buvo vienintelis prieglobstis. Atėjus vasarai, jis visas pasinerdavo į grasaus namų gyvenimo verpetą.

Jis nepasisuko, kaip paprastai, į Salanerio prospektą, o žengė tolyn Brazilijos gatve į parką. Atsisėdo ant suoliuko, susibruko rankas į kišenes, pasigūžė ir susimąstė. Jautėsi pasenėjęs, gyvenimas atrodė monotoniškas, liūdnas, sunkus. Jo draugai per pamokas juokauja, vos tik mokytojas nusisuka, vaiposi, mėtosi popieriaus gumulėliais, krečia pokštus. O jis, visada rimtas, žiūri suglumęs į juos. Kodėl jis ne toks, kaip jie, nemoka gyventi nerūpestingai, neturi nei draugų, nei gerų giminaičių? Jis užsimerkė ir ilgai taip sėdėjo, galvodamas apie Čiklają, tetą Adeliną ir dar — kaip nekantriai jis vaikystėje laukdavo vasaros. Paskui atsistojo ir koja už kojos nudūlino namo.

Gal šimtas metrų lig namų jam nutirpo širdis: prie durų stovi žydras limuzinas. Gal jis visai nenutuokia laiko? Pasiteiravo praeivį. Buvo vienuolikta valanda. Tėvas niekad neparvažiuodavo anksčiau kaip pirmą valandą. Jis paspartino žingsnį. Jau nuo slenksčio išgirdo kalbantis tėvus. Jie ginčijosi. „Pasakysiu, kad nusprūdo nuo bėgių tramvajus, kad nuo Senosios Magdelenos reikėjo eiti pėsčiom",— galvojo jis, laikydamas pirštą ant skambučio mygtuko.

Duris atidarė tėvas. Jis šypsojosi, akys buvo geraširdiškos. Ir staiga, visai netikėtai, jis draugiškai pliaukštelėjo sūnui per petį ir vos ne linksmai šūktelėjo:

— A, pagaliau ir tu! O mudu su motina kaip tik apie tave šnekėjome. Eikš į vidų.

Jis bemat nurimo, ir jo veide pasklido kvaiša, dirbtinė, blanki šypsena, kuria jis dangstydavosi lyg kokiu skydu. Motina buvo svetainėje. Ji apkabino sūnų, ir šis pabūgo: kad tik nesupyktų dėl šitų glamonių tėvas.

Pastaruoju metu, kilus ginčui, tėvas jį šaukdavosi arbitru arba liudytoju. Šis vaidmuo buvo nežmoniškas, jis jautėsi pažemintas, nes turėjo atsakinėti „taip, taip" į visus retoriškus klausimus, sutikti su visais kaltinimais, kuriuos tėvas vertė motinai ant galvos,— kad ji nepraktiška, netvarkinga, palaida. Kam gi jis šį kartą turės pritarti?

— Pažiūrėk,— tarė tėvas švelniai.— Ten ant stalo yra kai kas tau.

Jis pažvelgė į stalą; ant kažkokios brošiūros viršelio pamatė neryškią didžiulio pastato nuotrauką, o žemiau jos stambiomis raidėmis buvo parašyta: „Leonsijo Prado mokykla — tai ne tik prieangis į karinę karjerą." Ištiesė ranką, paėmė brošiūrą, prisikišo arčiau akių, ėmė vartyti, dėdamasis labai susidomėjęs, pamatė stadioną, baseino veidrodį, valgyklą, švariai išblizgintus tuščius miegamuosius. Dviejuose viduriniuose puslapiuose — spalvota fotografija: tiesiomis eilėmis žygiuoja pro tribūną kadetai — šautuvai su blizgančiais durtuvais, baltos kepurės, auksiniai ženkliukai, vėliava, plazdanti ant ilgo koto.

— Neblogai, ką?— paklausė tėvas. Balsas atrodė lyg ir nuoširdus, bet jis gerai pažinojo tėvą ir aiškiai pajuto kiek pasikeitusią intonaciją, pranašaujančią pavojų.

— Taip,— atsakė jis skubiai.— Gražu!

— Ir man taip atrodo,— tarė tėvas. Patylėjęs pasigręžė į motiną:— Matai? Aš juk sakiau, kad iš džiaugsmo jam akys iššoks.

— O aš nesutinku,— alsiu balsu pasipriešino motina, nežiūrėdama į jį.— Jei nori, kad jis ten stotų, daryk, kaip išmanai. O manęs neklausk. Aš nenoriu, kad jis eitų į karo mokyklą.

— Į karo mokyklą?— Jo akys suliepsnojo.— Tai būtų nuostabu, mama, aš būčiau labai patenkintas.

— Ak, tos moterys!— atlaidžiai tarė tėvas.— Visos jos tokios. Kvailos, sentimentalios, nieko nesupranta. Paaiškink tu jai, kad nori stoti į karo mokyklą.

— Jis nė pats nežino, kas tai per daiktas,— sumurmėjo motina.

— Ne, žinau,— karštai atkirto jis.— Tai labai gera vieta. Aš ne kartą sakiau, kad noriu ten stoti. Tėvelis sako teisybę.

— Matai,— tarė tėvas.— Tu motinai dar mažutis ir paikas. Dabar tu supranti, kiek ji tau blogo padarė?

— Būtų puiku,— pakartojo jis.— Tikrai puiku.

— Gerai,— tarė motina.— Matau, kad su jumis ginčytis neverta. Bet žinokite, kad aš nesutinku.

— O tavo nuomonės niekas ir neklausia,— tarė tėvas.— Tokius dalykus sprendžiu aš. Aš tik norėjau tau apie tai pranešti.

Motina pakilo ir išėjo.

— Tu turi du mėnesius pasiruošimui,— tarė jis.— Egzaminai, matyt, sunkūs, bet tu nekvailas vaikinas ir lengvai išlaikysi, ar ne?

— Aš gerai pasiruošiu,— pažadėjo jis.— Dėsiu visas pastangas ten įstoti.

— Taip ir reikia,— tarė tėvas.— Aš tave užrašysiu ir nupirksiu programą. Žinoma, tai kaštuoja pinigo. Bet aš jo nepagailėsiu. Ir vis tavo labui. Ten iš tavęs padarys vyrą. Dar ne vėlu.

— Aš įsitikinęs, kad egzaminus išlaikysiu,— tarė jis.— Esu tikras.

— Puiku. Užteks apie tai. Tu patenkintas? Per trejus karo tarnybos metus tu pavirsi visai kitu žmogum. Kariškiai — šaunūs vyrai. Jie tave užgrūdins kūnu ir

dvasia. Ak, jei kadaise būtų kas pasirūpinęs manimi, kaip aš tavimi!

— Taip, ačiū, labai ačiū!— tarė jis ir, valandėlę patylėjęs, pirmą kartą pridūrė:— Tėveli.

— Šiandien popiet galėsi eiti į kiną,— pasakė tėvas.— Duosiu dešimt solių.

„Šeštadieniais Lapausė kažkokia nusmurgus. Anksčiau taip nebūdavo. Atvirkščiai, vis eidavo su mumis į pratybas ir laigydavo kaip patrakusi po aikštę, striuoksėdavo, kai jai per galvą lėkdavo kulkos, sukdavosi, viauksėdavo iš džiaugsmo. O nuo to laiko, kai prijunko prie manęs, tapo visai kitokia. Dabar, kai ateina šeštadienis, ji iškart pasidaro kažkokia keista, glaustosi prie kojų, laižo, žiūri į mane, o akyse — ašaros. Aš seniai pastebėjau: kas kartą, vos tik pareiname iš pratybų,— kai mus veda į dušinę, arba vėliau, kada einame į baraką apsivilkti išeiginės uniformos,— ji palenda po lova arba įsirausia į mano spintą ir inkščia tylutėliai — liūdi, kad aš išeinu. O kai mus išrikiuoja, vis cypia plonai ir velkasi paskui mane kaip dūšia be vietos. Prie vartų sustoja, pakelia snukį ir lydi mane akimis, o aš iš tolo jaučiu jos žvilgsnį, ligi Palmių bulvaro nueinu, o žinau, kad Lapausė stovi prie sargybinio būdelės, žiūri į kelią ir laukia. Teisybė, ji nė karto nemėgino sekti paskui mane, nors niekas jos nelaikė, lyg būtų nusprendusi pati save nubausti, užsidavusi sau atgailą. Keista... O kai grįžtu sekmadienio vakare, kalė jau prie vartų, šmižinėja tarp kadetų, kaišioja nosį į visas puses, o kai tik užuodžia mane — bėga pasitikti, loja, šokinėja, tik raitosi visa. Ištikimas tu gyvulėlis, be reikalo aš tave anksčiau mušdavau. Nepasakysiu, kad ir dabar aš pernelyg švelnus, apku-

liu retkarčiais — juokais arba iš piktumo. Tiesa, Lapausė neužsigauna, jai, rodos, net patinka, veikiausiai mano, kad tai glamonės. „Šok, Lapause, nebijok!", o ji stovi ant spintos, loja, urzgia, dairosi kaip cirko šunelis ant skersinio. „Šok, šok, Lapause", o ji vis nesiryžta, kol aš neprieinu iš užpakalio,— pliaukšt, ir ji krinta, visa pasišiaušusi ir šokčioja ant grindų kaip guminė. Bet visa tai tik šiaip sau, juokais. Ir pati Lapausė neįsižeidė, nors jai ir skaudėjo. O va šiandien jau visai kas kita, šiandien aš jai atsakančiai įkrėčiau. Bet ir manęs kaltinti negalima. Reikia atsižvelgti į aplinkybes. Čia ir vargšas Kava iš galvos neišeina, vaikščioji kaip nesavas, ir dar Palaižūnui švino į pakaušį įvarė, suprantama, kad visi sudirgę, suirzę. Ir dar velniaižin kuriam galui įsakė mums apsivilkti mėlyną uniformą, kaip tik per pačią kaitrą, ir mes stovim — prakaitas tik žliaukia, mėlyna uniforma garuoja. Stovi ir galvoji: tuoj jį atves, smarkiai, tur būt, pasikeitęs, tiek dienų uždarytas išsėdėjo, vien duona ir vandeniu gyvas, diena po dienos tarp keturių sienų, tų baidyklių iš tarybos stebimas, ir išeidavo tik tam, kad pastovėtų išsitempęs prieš karininkus, gerai įsivaizduoju tuos riksmus ir klausimus — tikriausiai jį visai nuo koto nuvarė. O kam? Tiesa, laukinis elgėsi kaip tikras vyras, apie draugus — nė žodžio, vienas košę kabino: tai aš padariau, chemijos bilietus nušvilpiau, stiklą išmušiau, ranką susibraižiau, štai žiūrėkite, aš vienas, niekas nieko nežinojo. Ir vėl karceryje, ir lauk, kol kareivis paduos tau valgyti pro langelį, o valgis, žinia, koks — kareivio davinys, o tu vėl galvok, ko susilauksi iš tėvo, kai sugrįši į kalnus ir pasakysi: „Mane pašalino iš mokyklos." Jo tėvas tikriausiai žvėris, tenai kalnuose, visi tokie, mokykloje aš turėjau iš ten draugą, tai jis kartais į mokyklą ateidavo visas su-

muštas, tėtušis jį pliekdavo diržu. Nelinksmos dienelės tikriausiai buvo mūsų laukiniui, gaila jo. Ir vargu ar daugiau bepasimatysime. Taip jau būna gyvenime, trejus metus drauge prasimokėme, o dabar sugrįš į savo kalnus — ir sudiev, moksle, ir tūnos ten visą amželį tarp laukinių ir lamų kaip paskutinis stuobrys. Užvis biauriausia mūsų mokykloje ir yra tai, kad neužskaitomas išeitas kursas, jei mokinys pašalinamas. Žino, šunsnukiai, kaip skaudžiau įkąsti žmogui. Sunkios dienelės buvo mūsų laukiniui karceryje, visas mūsų būrys apie tai galvojo, galvojau ir aš, kol mus laikė sustatę kieme, su mėlynomis uniformomis pačioje saulėkaitoje. Aš bijojau pakelti galvą — kad kokios, dar pravirksiu. Taip mes ir stovėjome, ir vis nieko nebuvo. Paskui pasirodė leitenantai paradinėmis uniformomis ir majoras — kareivinių viršininkas, ir staiga pats pulkininkas, ir visi mes išsitempėme. Leitenantai vienas po kito ėjo prie jo su raportais, o mums per nugaras tik šiurpuliai vaikščioja. O kai pulkininkas prabilo, taip tylu pasidarė, kad ir kostelėti bijojome. Nepasakyčiau, kad mums būtų buvę taip jau baisu. Veikiau buvo liūdna, ypač mūsų būriui, ir kaip neliūdėsi, kada žinai: netrukus pastatys priešais tave žmogų, su kuriuo tiek metų kartu išgyvenai ir siautei ir kurį nuluptą pažintum — net akmeninė širdis išskystų. O pulkininkas rėkia apsiputojęs, pamokymus raito, išbalęs kaip popierius, visus laukinius į šuns dienas deda, keikia mūsų būrį, penktą kursą, visą pasaulį, o tuo tarpu aš jaučiu, prakeikta Lapausė tampo ir tampo man už šniūrelio. Eik velniop, Lapause, atsikabink, nususėle, eik ir pagraužk šniūrelius pulkininkui, liaukis pagaliau, nevesk manęs iš kantrybės. Ir aš negaliu nė kojos pajudinti, nuspirti ją šalin. Leitenantas Uarina ir seržantas Mortė stovi išsitempę per du žingsnius nuo manęs, krustelėsi —

pastebės. Tu, biaurybe, nepiktnaudžiauk taip mano padėtimi. Kur tau, ji niekada taip stropiai nesidarbavo, tampė šniūrelį tol, kol nutraukė, ir aš pajutau, kaip kojai pasidarė laisva bate. „Na,— manau,— pasiekė savo, dabar atstos." Kodėl gi tu nepalikai manęs ramybėje, kale tu, a? Tu visu kuo ir kalta! Bepigu, kad tuo būtų ir pasikakinusi, ne, kur tau — kibo į antrąjį batą, lyg būtų supratusi, kad aš negaliu nei piršto pakrutinti, nei pažiūrėti į ją — ne tik kad aprėkti prideramai. Ir štai jau atveda Kavą. Eina tarp dviejų kareivių, lyg sušaudyti vedamas, išblyškęs nežmoniškai. Pilve man sugurgėjo, užgniaužė gerklę. Kava, geltonas kaip moliūgas, žengia tarp kareivių, o tie irgi laukiniai, visi trys — kaip vienas, kaip dvyniai, tiktai Kava — geltonas, o jie ne. Eina jie per aikštę, ir visi žiūri į juos. Padarė pusę sukinio ir žengia vietoje, priešais į batalioną, už kelių metrų nuo pulkininko ir leitenantų. Aš pagalvojau: „Ko jie vis trypia vietoje?"— ir supratau, kad jie sutriko prieš karininkus, nežino, ką daryti, o sukomanduoti „Stok, žemyn", nesusiprato. Pagaliau priekin išėjo Gamboa, mostelėjo ranka, ir visi trys išsitempė. Tada kareiviai žingtelėjo atgal kelis žingsnius, o jis liko vienas kaip pirštas priešais budelius ir akių nedrįsta pakelti. „Broleli, nenusimink, Ratelis visada su tavimi, mes tave mylime, ir mes dar už tave atkeršysime. Tuoj jis pravirks,— pagalvojau aš.— Neverk, laukini, nedžiugink tų atmatų, būk tvirtas, stovėk tiesiai, nebijok, tegu žino, iš kokio molio mes drėbti. Tu nebijok, viskas greitai baigsis, na, nusišypsok, pamatysi — jie pažaliuos." Aš jaučiau, kad mūsiškiai netveria savo kailyje, rodos, tuoj sprogs iš pykčio. Pulkininkas vėl prabilo, vis plūdo Kavą, norėjo sutraiškyti jį, ne, tiktai kraugerys gali taip kankinti vaikiną,— tarsi lig šiol nebūtų iki valiai prisisiautėjęs. Patarimus

jam davinėjo — jie mums iki gyvo kaulo įgriso; sakė, kad čia jam gera pamoka; pasakojo apie Leonsiją Pradą, kaip tas, prieš sušaudomas, pasakęs čiliečiams: „Aš pats kareiviams duosiu komandą", idiotas apsiseiliojęs. Po to sugaudė trimitas, ir Piranja — žanduose jam tiesiog šokinėjo raumenų gumburėliai — prisiartino prie Kavos, ir aš pagalvojau: „Dabar pravirksiu iš pykčio", o prakeikta Lapausė vis tampo ir tampo šniūrelį ir kelių atlankus. Už viską atsiimsi, gyvuly tu neraliuotas, dar pasigailėsi. Laikykis, laukini, tuoj ateis pati baisioji valanda, užtat po to ramiai išeisi į gatvę ir — nei tau kariškių, nei antpečių, nei budinčiųjų. Kava stovėjo kaip nudiegtas, o jo veidas, visada toks tamsus, dabar — baltas kaip kreida, ir net iš tolo galėjai matyti, kaip virpa jo smakras. Bet nieko, atsilaikė. Jis nepakrutėjo ir nepravirko, kai Piranja nuplėšė jam nuo beretės ir nuo apykaklės antsiuvus, o paskui emblemą nuo kišenės, visą nudriokojo, uniformą sudraskė, ir vėl sugaudė trimitas, du kareiviai atsistojo iš šalių — vietoje žengte marš. Kava vos pakelia kojas. Paskui nužygiavo į aikštę. Aš pakreipiau akis ir pamačiau, kaip jis eina. Sunku buvo vargšui žengti į koją, vis klupo ir galvą leido ant krūtinės, tur būt, žiūrėjo, kaip sumaitota palaidinė. Kareiviai, atvirkščiai, koją kėlė vos ne iki nosies — įtaikavo, mat, pulkininkui. Paskui jie dingo už sienos, ir aš pagalvojau: „Na, viskas, Lapause, dabar turėkis, sužiaumojai man kojas, dabar aš su tavim atsiskaitysiu", bet mus dar palaikė rikiuotėje, kadangi pulkininkas vėl pragydo apie didvyrius. O tu tikriausiai jau lauki autobuso ir paskutinį kartą žiūri į sargybos būdelę prie vartų. Neužmiršk mūsų, o jei ir užmirši, vis vien tavo draugai iš Ratelio tavęs neužmirš, atkeršys. Tu nebe kadetas, tu dabar paprastas civilis, sutiksi leitenantą arba kapitoną, ir nebereikės

sveikintis, užleisti jam vietą ar trauktis iš kelio... Lapause, kodėl tu nepašoki ir neįkimbi man į kaklaraištį ar į nosį, daryk ką nori, nesivaržyk — būk kaip namie. Kepino baisus karštis, o pulkininkas tiek įsivažiavo, kad ir sustoti nebegalėjo."

Kai Albertas išėjo iš namų, jau temo, nors dar buvo tik šešta valanda. Jis sugaišo nemažiau kaip pusę valandos, kol išsipustė, nusiblizgino batus, priplojo prie pakaušio neklusnų kuodą, bangomis susidėjo plaukus. Net paėmė tėvo skustuvą ir nuliežė pūkelius nuo viršutinės lūpos ir žandų. Priėjęs Očarano ir Faningo gatvių sankryžą, švilptelėjo. Po kelių sekundžių lange pasirodė Emilijo galva; jis irgi buvo gražiai apsirengęs ir susišukavęs.

— Jau šešta valanda,— tarė Albertas.— Greičiau.

— Tuoj. Palūkėk truputį.

Albertas pažiūrėjo į laikrodį, pasitaisė kelnes, dar mažumėlį išpešė nosinaitę iš švarko kišenėlės ir vogčiom pažvelgė į savo atspindį lange: briolinas neapvylė — plaukai guli kaip reikiant. Emilijas išėjo pro užpakalines duris.

— Svetainė pilna žmonių,— pasakė jis.— Pas mus vaišės. Tfu, kaip biauru! Prisigėrė, visur dvokia viskiu. Tėvas įkaušęs mane į ožio ragą surietė. Visai pakvaišo, pinigų neduoda.

— Aš turiu pinigų,— tarė Albertas.— Jei nori, galiu paskolinti?

— Gerai. Ir einam kur nors. O jei liksime parke, tai ir pinigai nebus reikalingi. Klausyk, kaip tau pavyko iš tėvo pinigų nugriebti? Pažymėjimą jis ar matė?

— Dar ne. Tik motina matė. Senis pasius iš pykčio. Pirmą kartą susikirtau iš trijų dalykų. Reikės visą va-

sarą išsėdėti su knygomis. Nebus kada nė į pliažą nueiti. Tiek jau to, nusispiaut. O gal nieko nesakys. Mūsų namuos nemalonumai.

— O kas atsitiko?

— Vakar tėvas nenakvojo namie. Rytą parėjo nusiskutęs ir nusiprausęs. Tikras begėdis.

— Taip, jis ne iš kelmo spirtas,— patvirtino Emilijas.— Panų jam užtenka. Ką sakė motina?

— Sviedė į jį peleninę. O paskui paleido dūdas ant viso namo.

Chuano Faningo gatve juodu žingsniavo Larko prospekto linkui. Iš vaisių sulčių krautuvėlės juos pamatė japonas, pas kurį jie kadaise užbėgdavo po futbolo rungtynių, ir jiems pamojavo ranka. Žibintai ką tik buvo užsidegę, bet šaligatvis liko šešėlyje, medžių lapai užstojo šviesą. Perėję Kolumbo gatvę, jie metė žvilgsnį į Lauros namus: ten, prieš eidamos į parką, paprastai rinkdavosi mergaitės. Nieko dar nesimatė — svetainės langai buvo tamsūs.

— Rodos, jie ketino užsukti pas Matildą,— tarė Emilijas.— Mažylis ir Turčius po pietų išėjo čionai.— Jis susijuokė.— Mažylis visai kuoktelėjo — sumanė nueiti į Pušynėlį, ir dar sekmadienį. Jei nesusidurs su Matildos seniais — chuliganai jį po kauliuką išnarstys. Ta pačia proga ir Turčių, nors jis ir niekuo dėtas.

Albertas nusijuokė:

— Visai iš galvos eina dėl jos. Grynai iškvaišo.

Pušynėlis toli, kitame gale Larko prospekto, už Centrinio parko, netoli tramvajaus linijos, einančios į Čorilją. Anksčiau šis rajonas buvo dalis priešo teritorijos, bet ilgainiui viskas pasikeitė, ir dabar jau jo nebeskiria neperžengiama siena. Prašalaičiai gali šlaistytis Kolumbo, Očarano ir Uosto gatvėmis, vaikščioti pas mergaites į svečius, sukti joms galvas, vedžioti į kiną. Vietos

vaikinams savo ruožtu teko pamažu emigruoti. Iš pradžių rinkdavosi būreliais po aštuonis—dešimt vyrukų ir apeidavo artimiausias Miraflores gatves — Liepos 28-osios, Prancūzų, o vėliau ir nuošalesnes: Angamą ir Grau prospektą, kur gyvena Suzuki, kontradmirolo duktė. Daugelis susirado draugių kituose pašaliuose ir nutūpė ten, neužmiršdami tačiau ir savosios padangės — Diego Ferės. Kai kur jie buvo sutikti anaiptol ne išskėstom rankom — vaikinai tyčiojosi, mergaitės prunkštavo. Tačiau Pušynėlyje čiabuviai griebėsi atviro smurto. Kai Mažylis pradėjo slankioti pas Matildą, jį nakčia užpuolė ir perliejo vandeniu. To nepaisydamas, jis ten bėgiojo kaip bėgiojęs, o su juo ir kiti vaikinai; juk ten gyvena ne vien Matilda, bet ir Grasijela, ir Molė, kurios dar neturi garbintojų.

— Žiūrėk, ar tik ne jos?— paklausė Emilijas.

— Ne. Argi nematai? Tai Garsijos mergaitės.

Jie jau Larko prospekte, dvidešimt metrų nuo Salazaro parko. Vaikštinėjančiųjų virtinė lyg milžiniška gyvatė šliaužia iš lėto šaligatviu, išsiriečia lanku priešais aikštę, parko pakraštyje užlenda už tamsiais špaleriais sustatytų mašinų, vėl išnyra kitoje pusėje ir, sumažėjusi per didoką nuotolį, plaukia atgal Larko prospektu. Daug kur mašinose groja radijas: Albertas ir Emilijas girdi šokių muziką ir jauno juoko pliūpsnius. Šaligatvis palei parką, šiokiomis savaitės dienomis tuščias, šiandien pilnas žmonių. Bet ne tas dabar jiems galvoj; magnetas, kiekvieną sekmadienio vakarą sutraukiąs čionai visus Miraflores gyventojus, jaunesnius kaip dvidešimt metų, seniai jau laiko juos savo valdžioje. Šioje minioje jie nesijaučia svetimi, jie yra jos dalelė, jie čia kaip savo šeimoje. Jie dairosi aplinkui, ir daugelis jiems šypsosi ir šneka ta pačia kalba, kaip ir jie. Veidai vis tie patys, tūkstantį kartų

matyti klubo baseine, ir paplūdimyje, ir Pasagoje, ir jachtklube, ir kine Rikardo Palmos, Leuro ar Montekarlo gatvėse; tai vis tie patys veidai, kurie sutinka juos svetainėje šeštadienio vakarais. Ne tik iš veido bruožų, odos spalvos ir įpročių jie pažįsta jaunuolius, kurie, kaip ir jie, šeštadienio vakarais eina į pasimatymą Salazaro parke. Jie pažįsta jų gyvenimą, jų troškimus ir rūpesčius, jie gerai žino, kad Tonis nelaimingas, nors tėvas Kalėdoms jam padovanojo sportinį automobilį, dėl to, kad Anita Mendasaval — pliuškė ir koketė (ne jis vienas, visas Mirafloresas žiūri į žalias akis, pridengtas ilgų blakstienų); kad Vikė ir Manolas, kurie ką tik praėjo, susiėmę už rankų, susidraugavo prieš nepilną savaitę, o Pakitas labai sielojasi, kad jis nuspuogijęs ir pakumpęs ir kad iš jo juokiasi visas Mirafloresas. Žino, kad rytoj Sonja išvažiuoja į užsienį, gal būt, ilgam,— jos tėvas skiriamas ambasadorium, ir kad jai sunku palikti mokyklą, drauges ir jodinėjimą. Ir dar jie žino, kad su tais žmonėmis jie glaudžiai susiję — juk juos irgi visi pažįsta. Jų meilės žygiai ir nesėkmės taip pat smulkiai aptariami, o per šventes, kai sudarinėjami kviestinių sąrašai, jie neužmirštami. Gal kaip tik šią akimirką Vikė ir Manolas kalbasi apie juos: „Matai Albertą? Pagaliau Elena sudėjo ginklus, o juk atstūmė jį penkis kartus. Praeitą savaitę buvo sutikusi, o dabar vėl nori jį mesti. Vargšas!"

Salazaro parkas pilnas žmonių. Vos tik Albertas ir Emilijas įėjo už tvoros, supančios karpytus stačiakampius gazonus, aplink fontaną su auksinėmis ir raudonomis žuvelėmis, jų veidų išraiška staiga pasikeitė: burnos pražiotos, veido raumenys įtempti, bėginėjančiose, neramiose akyse ta pati švelni šypsena, kuri šviečia visų veiduose. Būreliai atėjusio jaunimo stovi ramiai prie Krantinės parapeto ir stebi gyvą žmonių

ratą, besisukantį palei žalius stačiakampius. Poros sveikinasi, mechaniškai kilstelėdamos antakius, nekeisdamos sustingusios šypsenėlės; tai pažinimo ženklas, o ne sveikinimas,— tartum koks slaptažodis. Albertas ir Emilijas dukart apsuko parką, atpažindami draugus tarp svetimų, atvažiavusių čion iš centro, iš Magdalenos ar Čoriljo nusižiūrėti merginų, panašių į kino žvaigždes. Ateiviai iš savo sekyklos svaidė į žmonių ratą įmantrias frazes, kurios kaip perstekės skrido oru link mergaičių, sėdinčių ant suolelių.

— Jos neatėjo,— tarė Emilijas.— Kiek dabar pagal tavo laikrodį?

— Septynios. Gal sukinėjasi kur nors čia, o mes jų nematom. Rytą Laura man sakė, kad tikrai bus čia. Žadėjo su Elena ateiti.

— Elena vėl nosį tau parodė. Ką gi, nesistebiu. Labai jau ji mėgsta tave mulkinti.

— Dabar jau ne,— tarė Albertas.— Taip buvo anksčiau. Dabar kas kita, dabar ji su manimi.

Jie dar apsuko ratą, godžiai dairydamiesi į šalis, bet mergaičių nesurado. Užtat sutiko keletą porų saviškių: Mažylį su Matilda, Meksikietį su Grasijela, Turčių su Mole.

— Matyt, kas nors atsitiko,— tarė Albertas.— Jau seniai laikas joms čia būti.

— Jei pasirodytų — eisi prie jų vienas,— niūriai pasakė Emilijas.— Nepatinka man visa tai, reikia savigarbos turėti.

— Gal jos nekaltos. O jeigu jų neišleido?

— Pasakok nepasakojęs! Jei mergaitė panorės, ji ateis.

Jie vėl pradėjo sukti ratą, tylomis leisdami cigarečių dūmus. Po pusvalandžio Turčius davė jiems ženklą. „Antai jos,— tarė jis, rodydamas į šalį.— Ko jūs lau-

kiate?" Albertas puolė tenai, stumdydamas poras. Emilijas nusekė paskui, niurzgėdamas pro dantis. Taip ir yra, jos ne vienos — jas apstoję svetimi. „Leiskite",— tarė Albertas, ir tie nuolankiai prasiskyrė. Netrukus Emilijas ir Laura, Albertas ir Elena jau ėjo su visais ratu, susiėmę už rankų.

— Aš maniau, kad neateisi.

— Negalėjau anksčiau ateiti. Mama būtų likus viena. Reikėjo palaukti, kol sesuo grįš iš kino. Aš neilgam. Aštuoniomis turiu būti namie.

— Tu tiktai lig aštuonių? Dabar jau pusė aštuntos.

— Dar ne. Tik penkiolika minučių.

— Vis vien.

— Kas tau? Kodėl be ūpo?

— Et, nieko. Bet pamėgink mane suprasti.

— Kas čia blogo? Nesuprantu, apie ką tu kalbi?

— Aš kalbu apie mudviejų santykius. Mudu beveik nesimatome.

— Argi aš nesakiau? Juk įspėjau tave. Užtat ir nenorėjau su tavim susitikinėti.

— Kam vėl apie tai? Dabar mudu draugaujam. Juk turime gi kaip nors susitikinėti? Kol nedraugavome, tave išleisdavo, kaip visus. O dabar laiko namie uždarę lyg mažytę. Manau, kad viskuo kalta Inesa.

— Malonėk neliesti mano sesers. Nemėgstu, kad kas koneveiktų mano artimuosius.

— Aš jų nekoneveikiu. Bet tavo sesuo biauri. Ji manęs pakęsti negali.

— Tavęs? Ji net tavo vardo nežino.

— Tu taip manai? Kai susitinkame klube, aš sveikinuosi, o ji neatsako. Aš keletą kartų pastebėjau, kad ji vogčiom žiūri į mane.

— Gal tu jai patinki.

— Liaukis iš manęs šaipiusis. Kam visa tai?

— Šiaip sau.

Albertas lengvai suspaudžia Elenai ranką ir žiūri į akis. Jos veidas labai rimtas.

— Tu suprask, Elena, taip negali tęstis. Kodėl tu tokia?

— Kokia?— sausai klausia ji.

— Nežinau. Kartais rodosi, kad tau nemalonu su manim. O tu man vis labiau patinki. Užtat aš ir kenčiu, kad retai matomės.

— Aš tave įspėjau. Mane kaltinti nėra už ką.

— Daugiau kaip dvejus metus laksčiau paskui tave, bet atsako tavo širdyje nesulaukiau. Aš galvojau: „Tegu sau, kada nors suminkštės, ir aš užmiršiu visas nuoskaudas." O išėjo atvirkščiai. Anksčiau aš tave matydavau vos ne kasdien.

— Žinai ką? Liaukis, man tas nepatinka.

— O ką aš darau?

— Nekalbėk man viso to. Turėk bent kiek savimeilės. Nereikia manęs maldauti.

— Kas tave maldauja? Aš tik sakau, kaip yra. Juk mudu draugaujam? Tad kam tąu mano savimeilė?

— Ji ne man reikalinga, o tau.

— Koks jau esu, toks esu.

— Gerai, tad kaltink save.

Jis vėl suspaudžia jai ranką ir nori pagauti žvilgsnį, bet šį kartą ji slepia akis ir visai surimtėja.

— Nesiginčykime,— tarė Albertas.— Juk taip retai matomės.

— Man reikia su tavim pasikalbėti,— staiga sako ji.

— Gerai. Kas yra?

— Aš ilgai galvojau. . .

— Apie ką, Elena?

— Bus geriau, jei mes liksime draugai.

— Ką? Nori susibarti su manimi? Dėl to, ką aš tau pasakiau? Na, ką tu! Užmiršk.

— Ne, ne dėl to. Aš jau anksčiau galvojau. Man rodos, bus geriau, jei mudviejų tarpe viskas liks, kaip buvo anksčiau. Pernelyg mudu skirtingi.

— Na, ir ką gi? Aš dėl to nenusimenu. Tu man patinki tokia, kokia esi.

— O tu man — ne. Aš viską gerai apgalvojau ir supratau, kad tau nejaučiu jokios simpatijos.

— A,— nutęsė Albertas.— Jei taip, tai. . .

Juodu vis dar iš lėto žingsniuoja ratu; rodos, užmiršo, kad eina susikibę už rankų. Taip jie praėjo dar apie dvidešimt metrų, nežiūrėdami į kits kitą ir nesakydami nė žodžio, bet kai pakilo prie fontano, ji tyliai, tarsi per išsiblaškymą, atgniaužė pirštus. Jis suprato ir paleido jos ranką.

Žingsniuodami greta, juodu tylomis apėjo aplink parką, žvalgydamiesi į poreles, einančias jiems priešais, ir šypsodamiesi pažįstamiems. Prospekte sustojo. Pažiūrėjo vienas į kitą.

— Tu viską gerai apgalvojai?— paklausė Albertas.

— Taip,— atsakė ji.— Manau, kad taip.

— Gerai. Jei taip, daugiau apie tai nekalbėsime.

Ji linkteli galvą ir šypsosi, o jos veidas tuoj pat pasidaro abejingas. Jis atkiša ranką. Ji paduoda savąją ir sako ramiai ir mandagiai:

— Juk mes ir toliau būsime draugai, tiesa?

— Taip,— atsako jis.— Žinoma.

Albertas eina prospektu, pro mašinas, stovinčias palei parko tvorą. Pasiekia Diego Ferę, pasuka į ją. Gatvė tuščia. Jis žengia plačiais žingsniais viduriu grindinio. Netoli Kolumbo gatvės girdi užpakalyje skubius žingsnius ir kažkieno balsą, šaukiantį jį vardu. Atsisuka. Tai Mažylis.

— Sveikas gyvas! — sako Albertas. — Kodėl tu čia? O kurgi Matilda?

— Namo nuėjo. Šiandien turi anksčiau grįžti.

Mažylis prieina artyn ir pliaukšteli Albertui per petį. Jo veidas šviečia nuoširdumu.

— Gaila, žinoma, kad taip baigėsi su Elena, — sako jis. — Bet aš manau, kad tai išeis į gera. Tau neverta su ja susidėti.

— Iš kur tu žinai? Mudu ką tik susipykom.

— Aš jau vakar žinojau. Visi žinojo. Tik nieko tau nesakėm. Nenorėjom tau nuotaikos gadinti.

— Aš tavęs nesuprantu. Kalbėk, susimildamas, aiškiau.

— O tu neįsižeisi?

— Ne, ne! Sakyk pagaliau, kas atsitiko.

— Elena dėl Ričardo iš galvos eina.

— Dėl Ričardo?

— Taip, dėl to paties, kur gyvena švento Isidoro gatvėje.

— Kas tau sakė?

— Niekas. Visi žino. Juodu vakar drauge buvo pas Natę.

— Tu nori pasakyti — šokiuose pas Natę? Netiesa, Elenos ten nebuvo.

— Tas ir yra, kad buvo. Mes nenorėjome tau sakyti.

— Ji man sakė, kad neis.

— Užtat ir sakau, kad tau neverta su ja susitikinėti.

— Tu ją matei?

— Taip. Ji visą vakarą šoko su Ričardu. Ana priėjo prie jos ir paklausė: „Tai tu susivaidijai su Albertu?" O ji pasakė, kad dar ne, bet pasikalbėsianti su juo rytoj. Tik tu per daug nesidėk į širdį.

— Dar ko, — sako Albertas. — Nusispiaut. Ji man ir pačiam buvo atsibodusi.

— Vyras esi,— sako Mažylis ir vėl plekšteli jam per petį.— Taip ir reikia. Užmesk meškerę kitai. Tegu ana kremtasi nagus. Ir tau bus saldžiau. Griebk, pavyzdžiui, Natę. Aukščiausia rūšis. Ir laisva dabar.

— Gal ir taip,— sako Albertas.— Nebloga mintis.

Jie praėjo antrą Diego Ferės kvartalą ir atsisveikino prie durų. Mažylis kelis kartus pliaukštelėjo per petį, tuo parodydamas savo solidarumą. Albertas įeina į vidų ir drožia tiesiai į savo kambarį. Ten dega šviesa. Jis atidaro duris: priešais stovi tėvas ir laiko pažymėjimą, motina susimąsčiusi sėdi ant lovos.

— Labas vakaras,— sako Albertas.

— Labas,— atsako tėvas.

Jis su juoda eilute, kaip paprastai, gražiai nusiskutęs, lygiai susišukavęs. Jo akys griežtos, bet kada jų žvilgsnis nukrypsta į blizgančius batelius, į kaklaraištį su pilkais taškučiais, į baltą nosinaitę, kyšančią iš švarko kišenėlės, į švarutėles rankas, į marškinių rankogalius ir ką tik suprosytų kelnių ašmenis, jose šmėkšteli šypsenėlė. Tarsi nejučiom nužvelgęs save, tėvas nusišypso patenkintas, bet paskui vėl nutaiso griežtą miną.

— Aš parėjau anksčiau,— pasakė Albertas.— Man galvą ėmė skaudėti.

— Tur būt, gripas,— tarė motina.— Gulk, Albertitai.

— Ne, vaikine, pirma mes truputį pasikalbėsim,— tarė tėvas, mosuodamas pažymėjimu.— Aš ką tik peržiūrėjau va šitą.

— Kai kurie dalykai nelabai kaip,— tarė Albertas.— Bet svarbiausia — užbaigti metus.

— Tylėk,— pasakė tėvas.— Nešnekėk kvailysčių.

Motina piktai pažiūrėjo į tėvą.

— Tokio mūsų giminėje dar nebuvo. Aš degu iš gėdos. Ar tu žinai, kiek laiko mūsų šeima pirmauja mo-

kykloje, universitete, visur? Du šimtai metų. Jei tavo senelis pamatytų šitą pažymėjimą, jis bemat numirtų.

— Mano šeima taip pat,— guviai įsiterpė motina.— Ką tu sau manai? Mano tėvas dukart buvo ministras.

— Dabar visa tai reikia baigti,— pasakė tėvas, negirdom nuleidęs jos žodžius.— Kokia gėda! Aš tau neleisiu teršti gerą mano vardą. Rytoj ateis privatus mokytojas, ir pradėsi ruoštis egzaminams.

— Kokiems egzaminams?— paklausė Albertas.

— Stosi į Leonsijo Prado mokyklą. Internatas tau išeis į sveikatą.

— Internatas?— nustebo Albertas.

— Man nelabai patinka ta mokykla,— tarė motina.— Ten jis gali susirgti. Tuose kraštuose labai drėgna.

— Tu nori, kad aš mokyčiaus su tais prasčiokais?

— Ką padarysi, šiaip tu neateisi į protą,— pasakė tėvas.— Kunigams tu gali akis muilinti, o su kariškiais — nieko nebus. Be to, mūsų giminė visada garsėjo savo demokratizmu. Ir apskritai padorus žmogus visur liks padorus. O dabar eik gulti. Nuo rytojaus sėsi prie knygų. Labanakt.

— Kur tu eini?— paklausė motina.

— Turiu svarbių reikalų. Nesirūpink. Tuoj sugrįšiu.

— Oi, aš nelaiminga,— atsiduso motina, nuleisdama galvą.

„O kai mus paleido, iš pradžių aš sumaniau pavilta-viliauti. Eik šen, Lapausėle, gera mano kalaitė, eik šen. Ir ji priėjo. Pati kalta: kam patikėjo, jei būtų pabėgusi, nieko nebūtų buvę. Dabar man jos gaila. O tada, net kai į valgyklą įėjau, tiesiog negalėjau tverti iš piktumo nė kiek jos negailėjau. Visam amžiui liks šluba. Jau verčiau atvira žaizda — užgis, ir tik

randas beliks. Bet kraujo nebuvo nė lašo, ji net necyptelėjo. Tiesa, aš jai viena ranka užspaudžiau snukį, o kita pradėjau sukti koją tartum vištai galvą. Skaudėjo jai, iš akių mačiau, labai skaudėjo. Še tau, prakeiktoji, nedrįsk daugiau manęs užkabinti, kai aš rikiuotėje, dabar žinosi. Aš tau ne šuo, niekad nesikandžiok, kada mato karininkai. O ji dreba, ir viskas. Na, aš ją paleidau, supratau, kad per skaudžiai būsiu nubaudęs, visą koją sužalojau, ji negalėjo pastovėti, vis ant šono virto — kelia ir griūva, kelia ir griūva — ir tik tyliai unkščia. O man dilga nagai dar jai pridėti. Vakare grįžtu iš pamokų, matau, guli ten pat, kur palikau, ir man gaila jos pasidarė. Aš jai pasakiau: „Eik šen, valkata, prašykis dovanojama." Ji stojasi ir čia pat griūva, du—tris kartus bando stotis, ir vis griūva, pagaliau čiūžteli iš vietos ant trijų kojų, ir unkščia, unkščia, labai, tur būt, skauda. Taip, kliuvo jai kaip reikiant — šlubuos visą gyvenimą. Man pagailo kalės, paėmiau aš ją ant rankų, norėjau pačiupinėti leteną, bet ji kad sucips, ir aš supratau, kad būsiu ten ką sulaužęs, verčiau neliesti. Lapausė nekerštinga, ėmė laižyti man ranką — po viso to, ką aš jai padariau! — ir padėjo galvą man ant rankų, ir aš ėmiau kasyti jai kaklą ir papilvę. Tik pastatau ant žemės, kad eitų pati, — ji griūva, galva mataruoja, neišlaiko pusiausvyros ant trijų kojų ir tik cypia gailiai, matyt, negali pasijudinti — tuoj koją skausmas perveria. Kava jos nemėgo, pakęsti jos negalėjo. Jis svaidydavo į ją akmenis, spardydavo patylomis, aš kelis kartus jį sugavau. Visi tie laukiniai — biaurūs žmonės, o jau Kava — pats laukiniausias laukinis. Mano brolis mėgsta sakyti: „Pažiūrėk žmogui į akis. Nusuks į šalį — vadinasi, laukinis." Mano brolis juos pažįsta, ne veltui jis sunkvežimio vairuotojas. Aš irgi vaikystėje svajojau būti šoferiu,

kaip ir jis. Dukart per savaitę jis važiuodavo į kalnus, į Ajakučą, ir grįždavo tik kitą dieną, ir taip metų metais, ir nepamenu, kad bent kartą būtų iš ten grįžęs ir nekeikęs laukinių. Išmes keletą taurelių ir tuoj ieško, kuriam iš jų snukį sumalti. Sako, jie jį girtą iš netyčių užklupo, ir manau, kad tai tiesa, šiaip nebūtų galėję taip jo sudoroti. Kada nors nuvažiuosiu į Uankają, sužinosiu, kas taip padarė, jie dar pasigailės. „Klausykite,— tarė policininkas,— ar čia gyvena Valdivjesai?"— „Taip,— sakau,— jei jums reikia Rikardo Valdivjeso", o motina čiupo man už plaukų, įstūmė į vidų, žengė į priekį, žiūri taip įtariai į policininką ir sako: „Pasauly daug visokių Valdivjesų, mes už visus neatsakome. Mes neturtingi žmonės, bet teisingi, senjore policininke. Jūs neklausykite, ką jis pliauškia, mažas dar, pats nieko neišmano." O man jau buvo per dešimt, aš visai nebuvau mažas. Policininkas nusišypsojo ir sako: „Ne, ne, Rikardas Valdivjesas nieko blogo nepadarė, jį patį sudorojo kaip šiltą vilną, ir jis guli ligoninėje. Jį peiliais supiaustė. Jis prašė duoti žinią šeimai."— „Pažiūrėk, kiek pinigų liko dubenėlyje,— tarė motina.— Reikės jam nupirkti apelsinų." Vaisių mes nupirkome, bet tik be reikalo kaštavomės,— jis visas buvo sutvarstytas, tik vien akys matėsi. Policininkas su mumis išsikalbėjo ir viską papasakojo: „Na, ir buivolas! Žinote, senjora, kur jį supiaustė?" Uankajuje. O žinote, kur jį surado? Netoli Čositos. Taip, tikras buivolas! Jis sėdo į savo mašiną ir lyg niekur nieko atvažiavo iki Limos. Kai jį surado, mašina stovėjo paplentėje, o jis miegojo, padėjęs galvą ant vairo. Manau, kad ne tiek žaizdos jį priveikė, kiek degtinė. Būtumėt matę jo mašiną — visa gliti nuo kraujo. Visu keliu iš jo, kaip iš buivolo, tekėjo, atleiskite, senjora, bet jis buivolas, kokių maža. Ar žinote, ką jam daktaras pasakė? „Ne, brolau, ne-

galėjai tu šitoks ligi čia iš Uankajo atvažiuoti, pusiaukelėje būtum numiręs. Ne juokas — trisdešimt peilio dūrių." O mano mama atsakė: „Taip, senjore policininke, visai toks pat buvo ir jo tėvas, kartą man jį parvežė vos gyvą, nė žodžio negalėjo ištarti, o vis prašė, kad degtinės nueičiau parnešti, pati ir girdžiau jį iš gurklelio, tai mat, kokia mūsų šeima. Rikardas atsigimęs į tėvą — gyva nelaimė. Kada nors taip pat išeis iš namų, ir nebežinosime, kur jis klajoja, ką veikia." Paskui plekštelėjo man per sprandą ir sako: „O šito va tėvas buvo tykus, ramus, vis namie sėdėjo. Baigęs darbą — namo, ir visą algą man parnešdavo lig paskutinio skatiko, o aš jam duodavau cigaretėms ir pramogoms. Suvis ne tas, kaip pirmasis, senjore policininke, ir svaigalų beveik neėmė į burną. Tik mano vyresnysis, tas, kur sutvarstytas, pakęsti jo negalėjo. Na ir prikentėjo, vargšelis! Rikardas tada dar visai jaunas buvo. Kai tik laiku nepareina namo — nelaimingasis mano vyrelis tiesiog kreta visas: žino, kad girtas sugrįš ir ims kabinėtis: „Ei, kur tas tipas, kuris lenda man į patėvius? Noriu su juo pasikalbėti." Vyras bėga į virtuvę slėptis, o Rikardas ir ten jį suranda ir ima gaudyti po visą namą. Pagaliau jam nieko daugiau nebeliko, kaip visai išeiti. Ką gi, už tai jo nė kaltinti negalima." Policininkas žvengė kaip eržilas, o Rikardas muistėsi lovoje, dūko — burnos, mat, negalėjo pračiaupti, kad motina jo negėdytų. Motina davė policininkui apelsiną, o kitus namo parsinešėm. O kai pasitaisė Rikardas, tarė: „Saugokis tų laukinių — nėr žmonių, blogesnių už juos, nieko nepadarys atvirai, o vis klastingai, iš pasalų. Palaukė, kol aš visai nusilesiu,— patys gi ir vaišino,— ir užpuolė mane. O dabar iš manęs atėmė vairuotojo teises ir aš negaliu nuvažiuoti į Uankają su jais atsiskaityti." Tur būt, dėl to ir širdis man

pyksta, vos tik juos pamatau. Mokykloje jų buvo nedaug, tik keletas, ir tie patys negryni. Užtat kai atvažiavau čionai, tiesiog savo akimis nepatikėjau. Čia jų daugiau, negu kreolų. Rodos, iš visų kalnų jie čia nusileidę, kad juos kur velniai parautų, ir visi grynakraujai, kaip vargšas Kava. Mūsų grupėje jų daug, o jau Kava pačios gryniausios veislės. Vien tik plaukai ko verti! Sunku patikėti, kad žmonių plaukai galėtų būti tokie standūs. Manau, jis net sarmatijosi jų. Norėjo juos suglostyti, pirko kažkokio briliantino ir išsitepė galvą, kad plaukai nestyrotų, vis juos šukavo ir šukavo, net ranka įsmilkdavo. Jau, rodos, bus priplojęs, tik štai vienas plaukas kilst, įkandin jo kitas, po jų — penkiasdešimt ir tūkstantis, ypač ant smilkinių — jiems, laukiniams, ten lyg kokie dygliai, iš užpakalio irgi, ant pakaušio. Na ir prisikentėjo jis dėl tų plaukų ir briliantino, labai jau trenkė nuo jų kažkokiais trūnėsiais. Niekad neužmiršiu, kaip mes žvengdavome, kada jis išeidavo iš prausyklos, o jo galva taip ir blizga. Apstojam iš visų pusių ir laidom gerkles, skaitom: „Vieņs, du, trys, keturi." Nespėjam suskaityti ligi dešimties — žiūrėk, plaukai jau ir stojasi; jis kenčia dantis sukandęs, o jie kyla vienas po kito, ir, kai suskaitome ligi dešimties, plaukai jau stirkso į visas puses kaip ežio dygliai. Kankinosi jie su tais plaukais, o Kava užvis labiausiai — gaurai jam prasideda vos ne nuo antakių, tikriausiai nelabai smagu vaikščioti be kaktos su tokiu peruku. O jis, matyt, labai dėl to krimtosi. Kartą sumanė nusiskusti plaukus nuo kaktos, ir kažkas jį užtiko, rodos, negras Valjanas. Įėjo į kambarį ir suriko: „Bėgam greičiau — Kava plaukus nuo kaktos skutasi, reginys — pinigo vertas." Mes nulėkėme į mokomąjį korpusą prie dušų — tai mat kur įlindęs, kad niekas neužmatytų,— žiūrim, išsimuilinęs kaktą lyg

barzdą ir atsargiai, kad neįsipiautų, brauko skustuvu. Och, ir piovėm jį — vos dūdų nepaleido! Tąkart jis ir susipešė su Valjanu, ten pat, dušinėje. Gerai jie ten kailius išsiskalbė, tik negras stipresnis, įkrėtė jam atsakančiai. O Jaguaras pasakė: „Klausykite, jeigu jam taip kliudo plaukai, gal šokime jam į talką?" Man rodos, taip nederėjo, Kava — Ratelio narys, bet Jaguaras, toks jau jis yra — neiškęs kiaulystės kam nors nepadaręs. Negras Valjanas peštynėse paėmė viršų ir pirmas puolė Kavą, o paskui ir aš, ir, kai mes jį prispaudėme kaip reikiant, Jaguaras išmuilino jam visą kaktą, užgriebdamas vos ne pusę galvos, ir pradėjo skusti. Stovėk ramiai, laukini pasmirdęs, jei ne, pats į skustuvą persirėši galvą. Kavos raumenys — kaip akmenys po mano rankomis, o pakrutėti jis negali, tik žiūri į Jaguarą ir niršta. O Jaguaras — drikst, drikst — nuskuto pusę galvos, ir viskas. Po to Kava liovė tampęsis, Jaguaras nubraukė jam nuo galvos putas su plaukais ir staiga sugrūdo Kavai į nasrus. „Ėsk, nebijok, skani putelė, ėsk!" O kaip visi kvatojosi, kada jis prie veidrodžio nubėgo! Rodos, kaip gyvas niekad taip nesijuokiau, kaip tą kartą, kada Kava pirma mūsų ėjo per aikštę su pusiau nuskusta galva, o ant kitos pusės plaukai stovėjo stati kaip miškas. O Rašytojas strykčiodamas šaukė: „Štai paskutinis mohikanas, reikia pranešti vyresnybei!", ir visi ėjo artyn žiūrėti, ir visi šaipėsi, ir pamatė jį du seržantai ir taip pat ėmė juoktis, ir tada jam neliko ką daugiau bedaryti, kaip tik pačiam kvatotis. O paskui, kada išsirikiavome, Uarina pasakė: „Kas jums, avigalviai? Ko žvengiate kaip idiotai? Būrininkai, pas mane." O būrininkai: „Viskas tvarkoje, senjore leitenante, rikiuotėje visi", o seržantai pasakė: „Čia vienam kadetui iš pirmo būrio galva ligi pusės nuskusta", o Uarina pasakė: „Pas mane tą ka-

detą." Visi nuleipo juokais, kai laukinis išsitempė prieš Uariną, o tas įsakė: „Nusiimkite beretę", ir jis nusiėmė. „Tyliau,— pasakė Uarina,— kas per juokas rikiuotėje", bet pažiūrėjo į Kavos galvą ir taip pat sukikeno. „Klausykite, ką tai reiškia?", o mūsų laukinis jam: „Nieko, senjore leitenante."— „Kaipgi nieko, kas čia, jūsų nuomone,— karo mokykla ar cirkas?"— „Karo mokykla, senjore leitenante."— „Kodėl jūsų galva tokia?"— „Nusiskutau plaukus, karšta, senjore leitenante", ir tada Uarina susijuokė ir pasakė Kavai: „Po velnių! Mūsų mokykla ne kretinams! Nueikite į kirpyklą, ir tegul jus nukerpa plikai — taip jums bus vėsiau. Be to, jūs neišeisite iš čia, kol neataugs plaukai, kaip numatyta statute."

Vargšas Kava, neblogas vaikinas buvo, vėliau mudu susidraugavome. Iš pradžių aš jo nemėgau, užtat kad jis iš laukinių, o šie taip negražiai pasielgė su Rikardu. Aš stengiausi gadinti jam kraują kaip tik galėdamas. Būdavo, susirenka Ratelis, traukiam burtus, kam eiti į ketvirtą kursą snukių daužyti, kliūva Kavai, o aš ir sakau: „Tegu eina kuris kitas, tik ne jis, juk jį sučiups, ir tada po visko." O Kava galvą nuleidžia ir tyli. O vėliau, kai Ratelis suiro ir Jaguaras mums pasiūlė: „Ratelis žuvęs, bet, jei norite, galime sulipdyti naują, keturiese", aš pasakiau: „Tik be laukinių, jie visi bailiai", ir Jaguaras pasakė: „Šį dalyką reikia išsiaiškinti galutinai. Tokios kalbos mūsų tarpe nepritinka." Jis pasišaukė Kavą ir tarė: „Pitonas sako, kad tu esi bailys ir užtat negalima tavęs priimti į Ratelį. Įrodyk, kad jis klysta." Laukinis pasakė: „Gerai." Tą pačią naktį keturiese mes išėjome į stadioną, nusiėmėm antsiuvus — kad ketvirtas ir penktas kursai nepamatytų, jog mes šunys, ir nepasiųstų lovų kloti. Prasmukome laimingai, ir stadione Jaguaras tarė: „Muštis be

triukšmo ir be riksmo, tuose barakuose niekšų knibždėte knibžda." O Garbanius pasakė: „Jums vertėtų nusivilkti palaidines, dar suplėšysite, o rytoj patikrinimas", taigi nusivilkome palaidines, ir Jaguaras pasakė: „Galite pradėti." Aš žinojau, kad laukinis manęs neįveiks, bet nemaniau, kad jis toks atkaklus. Teisingai sakoma, kad peštynėse jie labai ištvermingi, o šiaip, iš pažiūros, niekad to nepasakysi — labai jau jie maži. Ir Kava žemo ūgio, bet tvirtas, velnias. Jo figūra lyg koks kelmas — toks surietėjęs kelmas, kvadratinis. Tą aš tuoj pastebėjau. Tvatini jį, o jam nė motais. Užtat jis kvaišas lyg avinas — įsikibs į mane, apsikabins už kaklo ir per juosmenį, ir tada jokia galybė jo neatplėš, daužiau aš jį ir per galvą, ir per nugarą, kad paleistų, o jis vėl puola kaip jautis — baisu, koks kibus. O jau nerangus, tiesiog gaila jo. Tiesa, aš žinojau, kad tie laukiniai nemoka muštis kojomis. Tiktai Kaljao vaikinai kojom darbuojasi kaip reikiant, geriau negu rankomis, jų ir smūgis savotiškas, specialus, bet tai ne taip paprasta, ne kiekvienas sugebės pakelti vienu metu abi kojas ir trenkti jomis į snukį. O laukiniai pešasi tik rankomis. Jie net nemoka smogti galva, kaip kreolai, nors galva jų tvirta. Aš manau, kad Kaljao vyrai — geriausi mušeikos pasaulyje. Jaguaras sakosi esąs iš Beljavistos, bet aš manau, iš Kaljao, šiaip ar taip, jis už juos ne prastesnis. Aš nežinau, kuris kitas gebėtų taip mikliai darbuotis galva ir kojomis, kaip jis. Kumščių jis beveik į darbą neleidžia, vis galva ir kojomis, su Jaguaru man nesinorėtų prasidėti. „Baikim šį reikalą",— pasiūliau aš. „Kaip nori,— atsakė jis,— tik daugiau nesakyk, kad aš bailys."— „Apsivilkite palaidines ir nusišluostykite snukius,— tarė Garbanius,— kažkas eina — rodos, seržantai", bet tai buvo ne seržantai, o penkto kurso kadetai. Penketas. „Kodėl

be berečių?— klausia jie.— Jūs arba ketvirtakursiai, arba šunys, ir nedumkite čia akių." O kitas riktelėjo: „Išsirikiuokite ir išverskite kišenes, mums reikia pinigų ir cigarečių." Aš buvau baisiai pailsęs ir nesukrutėjau, kol tas tipas rausėsi po mano kišenes. O tas, kuris krėtė Garbanių, pasakė: „O šito kišenės pilnos variokų, ir cigarečių visas sandėlis", o Jaguaras vyptelėjo ir sako: „Jūs tokie narsūs, tur būt, dėl to, kad penktakursiai, ar ne?", o vienas jų paklausė: „Ką pasakė šitas šuo?" Veidų nebuvo galima įmatyti, tamsa juodžiausia. O kitas pasakė: „Malonėkite, pakartoti, šunie, ką jūs pasakėte", ir Jaguaras tarė: „Jei nebūtumėte penktakursiai, senjore kadete, jūs nebūtumėte išdrįsę atimti iš mūsų pinigus ir cigaretes", ir kadetai nusijuokė. Klausia jo: „Jūs, matyt, mėgėjas peštis?"— „Taip,— sako Jaguaras,— mėgstu. Ir manau, kad už mokyklos vartų jūs nebūtumėte išdrįsę līsti man į kišenes."— „Ką aš girdžiu, ką aš girdžiu?"— pasakė vienas, o kitas: „Na, kaip tas jums patinka?" O trečias: „Jei pageidaujate, kadete, aš galiu nusiimti antsiuvus. Aš ir be jų galiu iškrėsti, ką tik panorėsiu."— „Ne, senjore kadete, manau, kad ne."— „Tai gal pamėginkime",— pasiūlė kadetas. Jis nusivilko striukę su antsiuvais, ir tą pat akimirką Jaguaras jį patiesė ant žemės ir pradėjo taip tvatinti, kad tas pašlemėkas iškart suriko: „Ko laukiat, rupūžės, padėkit!" Ir visi kiti užpuolė Jaguarą, o Garbanius pasakė: „O šito tai aš neleisiu." Aš irgi puoliau į krūvą; taip, neblogos buvo peštynės, nė velnio nematyti. Kartais man rodėsi, kad į mane kas akmenimis laido, ir galvojau: „Veikiausiai tai Jaguaro kojos." Taip mes kuduliavomės, kol pasigirdo švilpukas, o tada išbėgiojom kas kur. Gerą pirtį mums ištaisė. Barake, kai nusivilkome marškinius, visi buvome vienų mėlynių ir guzų. Na ir žvengimas pakilo! Visas būrys su-

sigrūdo dušinėje, prikibo: „Papasakokite." O Rašytojas mus patepė dantų pasta, kad kraujo patakai greičiau išnyktų. Nakčia Jaguaras pasakė: „Štai jums ir kovinis naujojo Ratelio krikštas." Paskui aš priėjau prie Kavos lovos ir pasakiau: „Jei nori, taikykimės." Jis atsakė: „Gerai."

Jie tylėdami gėrė koka-kolą. Paulinas įžūliai spoksojo į juos gašliomis akutėmis. Aranos tėvas gėrė iš butelio nedideliais gurkšniais. Kartais pakelta jo ranka su buteliu sustingdavo ir jis žiūrėdavo priešais save tuščiu žvilgsniu. Paskui staiga perkreipdavo lūpas ir vėl patraukdavo iš butelio. Albertas gėrė nenorom, dujos erzino gerklę. Jis nenorėjo trikdyti tylos — bijojo, kad tas žmogus vėl nepradėtų pasakoti. Jis dairėsi į šalis. Lamos niekur nebuvo — veikiausiai ganėsi stadione. Kai kadetai būdavo laisvi, ji visada sprukdavo į toliausią teritorijos kampą. Užtat per pamokas mėgdavo apeiti aikštę lėtu gimnastikos žingsniu. Aranos tėvas sumokėjo Paulinui, davė arbatpinigių. Mokomojo korpuso nebuvo matyti: lempos aikštėje dar nedegė, o rūkas nusileido prie pat žemės.

— O ar jis labai kentėjo? — paklausė Aranos tėvas.— Šeštadienį, kai jį parvežė. Labai kentėjo?

— Ne, senjore. Jis buvo be sąmonės. Sustabdė mašiną Progreso prospekte ir nuvežė tiesiai į ligoninę.

— Mums davė žinią tik šeštadienio vakare,— kimiai tarė Aranos tėvas.— Apie penktą valandą. Jis visą mėnesį neparvažiavo namo, motina ketino jį aplankyti. Jį vis už ką nors bausdavo ir bausdavo. Aš maniau, kad tai jam išeis į gera — neleis apsnūsti. Paskambino kapitonas Garidas. Taip, jaunuoli, mums tai buvo baisus smūgis. Mes kuo greičiausiai atvažiavome, vos ne-

sudaužėme mašinos Krantinėje. O mums net neleido su juo pabūti. Ligoninėje taip nesielgtų.

— Jei norite, galite jį paguldyti klinikoje. Jie neišdrįs jo sulaikyti.

— Gydytojas sako, kad dabar jo negalima judinti. Jo būklė labai sunki. Kas tiesa, tas tiesa, ir nėra ko save raminti. Motina išeis iš proto. Suprantate, ji negali man dovanoti to, kas įvyko penktadienį. Štai dėl ko man pikta! Visos moterys tokios, jos visada išverčia savaip. Gal aš ir buvau per griežtas, bet juk ne kieno kito, o jo paties labui. Ir apskritai penktadienį nieko ypatingo neįvyko, taip sau, menkniekis. O dabar ji man prikaišioja.

— Arana man nieko nesakė,— tarė Albertas.— O jis man viską pasipasakodavo.

— Aš gi jums sakau, kad nieko ypatingo neatsitiko. Jis sugrįžo keletui valandų namo, kažkodėl gavo leidžiamąjį į miestą. Visą mėnesį prieš tai jį laikė uždarę kareivinėse. Ir vos spėjo įžengti į namus, staiga jam prireikė kažkur išeiti. Šiaip ar taip, tai ir nemandagu! Kaip sau norite — parėjo namo — ir tuoj pat tekinas į gatvę! Aš jam pasakiau, kad jis turi pabūti su motina, juk ji taip sielojasi, kada jis nepareina. Ir daugiau nieko. Na, ar ne kvaila, spręskite patys? O dabar ji sako, kad aš jį kankinęs ligi pat galo. Kurgi čia teisybė?

— Jūsų žmona, tur būt, labai jaudinasi,— pasakė Albertas.— Tai suprantama. Toks atsitikimas. . .

— Taip, taip,— tarė Aranos tėvas.— Tiesiog negaliu prikalbėti, kad ji prigultų. Visą dieną išsėdėjo ligoninėje, laukė gydytojo. Ir viskas veltui. Tas pasakė: nusiraminkite, turėkite kantrybės, mes padarysime visa, ką galime, mes jums pranešime — ir viskas. Žinoma, kapitonas geras žmogus, jis nori mus nuraminti, bet

ir mus reikia suprasti. Savo ausimis sunku patikėti — kaip po trejų metų mokslo galėtų kadetui šitaip atsitikti?

— Nežinau,— tarė Albertas.— Sunku pasakyti. Tikriausiai. . .

— Kapitonas jau mums sakė. Man viskas žinoma. Kariškiai — tiesmuki žmonės. Viską rėžia į akis. Jie nesiceremonija.

— Jis viską smulkiai papasakojo?

— Taip,— atsakė tėvas.— Man plaukai pasišiaušė! Rodos, šautuvas užsikabino, kai jis spaudė gaiduką. Suprantate? Iš dalies kalta mokykla. Kaipgi jus instruktuoja?

— Jis sakė, kad Rikardas pats susižeidė?— pertarė jį Albertas.

— Jis pasielgė truputį stačiokiškai,— tarė tėvas.— Nereikėjo to sakyti prie motinos. Moterys — silpnos būtybės. Bet juk kariškiai — statūs žmonės. Aš norėjau, kad mano sūnus irgi toks būtų — kietas kaip akmuo. Žinote, ką jis mums pasakė? „Kariuomenėje klaidos brangiai apmokamos",— taip ir pasakė. Ekspertai apžiūrėjo šautuvą. Jis buvo visiškai tvarkingas, dėl viso ko kaltas sūnus. Bet aš bent kiek abejoju. Aš manau, tasai šūvis nebuvo atsitiktinis. Bet kas ten dabar žino. . . Kariškiai daugiau už mane išmano. Pagaliau ar dabar ne vis tiek?

— Taip jis ir pasakė?— neatlyžo Albertas.

Aranos tėvas pažiūrėjo į jį.

— Taip. O ką?

— Nieko,— atsakė Albertas.— Mes nematėme. Buvome ant kalvos.

— Atleiskite,— tarė Paulinas.— Laikas uždaryti krautuvę.

— Man geriau bus grįžus į ligoninę,— tarė tėvas.— Gal dabar pavyks jį pamatyti.

Jie pakilo — Paulinas pamojavo jiems ranka, ir vėl patraukė per pievą, mindami žolę. Aranos tėvas sunėrė rankas už nugaros ir pasistatė švarko apykaklę. „Palaižūnas niekad man apie jį nepasakojo,— pagalvojo Albertas.— Ir apie motiną."

— Ar galėčiau paprašyti jūsų paslaugos?— kreipėsi jis į Aranos tėvą.— Aš norėčiau jį pamatyti bent vieną akimirką. Ne dabar, žinoma. Ryt arba poryt, kai jam pasidarys geriau. Padėkite man įeiti pas jį. Pasakykite, kad aš jums giminaitis arba šeimos draugas.

— Gerai,— tarė Aranos tėvas.— Pažiūrėsim. Aš pasikalbėsiu su kapitonu. Jis man atrodo labai korektiškas. Tiesa, truputį sausas, kaip visi kariškiai. Betgi tokia jau jų profesija.

— Taip,— tarė Albertas.— Kariškiai visi tokie.

— Žinote?— tarė Aranos tėvas.— Sūnus pyksta ant manęs. Aš matau. Aš su juo pasikalbėsiu, ir jeigu jis ne visai bukaprotis, tai supras, kad viskas daroma jo paties labui. Supras, kad visu kuo kalta jo motina ir ta pakvaišusi senė Adelina.

— Ji, rodos, jo teta?— paklausė Albertas.

— Taip,— atsakė suirzęs Aranos tėvas.— Tikra isterikė. Ji auklėjo jį kaip mergaitę. Pirko jam lėles, garbiniavo plaukus. Manęs neapgaus. Aš mačiau senas jo fotografijas. Jis vaikščiojo su sijonėliu ir garbiniais — suprantate? Tai vis dėl to, kad aš buvau toli. Juk negalėjau aš duoti joms valią!

— Jūs daug keliaujate, senjore?

— Ne, ką ten,— atviraširdiškai tarė Aranos tėvas.— Kol gyvas aš niekur iš Limos nebuvau išvažiavęs. Ir neketinu. O kai jis grįžo pas mane, jau niekam nebuvo

tikęs. Kaip mane galima kaltinti? Aš norėjau iš jo padaryti vyrą. Kas čia blogo?

— Aš manau, jis greitai pasitaisys,— tarė Albertas.— Esu tikras.

— Gal kartais aš jam buvau perdaug griežtas,— kalbėjo toliau Aranos tėvas.— Bet tik iš meilės. Iš tikros meilės. Jo motina ir ta kvailė Adelina niekaip to nesupras. Norite, aš jums duosiu gerą patarimą? Jei turėsite vaikų, laikykite juos kuo toliau nuo motinos. Niekas nesugeba taip gadinti vaikų, kaip moterys.

— Na va,— tarė Albertas.— Jau atėjome.

— Kas ten atsitiko?— paklausė Aranos tėvas.— Kur visi bėga?

— Signalas,— tarė Albertas.— Šaukia rikiuotis. Man reikia eiti.

— Ligi pasimatymo,— tarė Aranos tėvas.— Ačiū, kad pabuvote su manimi.

Albertas nubėgo. Jis pavijo vieną kadetą. Tai buvo Uriostė.

— Kas atsitiko? Dar nėra septynių,— tarė Albertas.

— Palaižūnas mirė,— tarė Uriostė.— Tuoj bus paskelbta.

II

„Tą kartą mano gimimo diena išpuolė sekmadienį. Motina pasakė: „Eik greitai pas krikštatėvį, kad jis kur neišvažiuotų." Ir davė vieną solį kelionei. Aš nuvažiavau pas krikštatėvį, jis gyveno labai toli, už tilto, bet neradau jo namie. Duris atidarė jo žmona, ji niekada mūsų nemylėjo. Pažvelgė į mane piktai ir sako: „Vyro nėra namie. Ir vargu ar begrįš lig vakaro, taigi verčiau nelauk." Namo, į Beljavistą, grįžau ne-

norom,— turėjau didelę viltį, kad krikštatėvis, kaip visada, man padovanos penkis solius. Už juos ketinau nupirkti Terei dėžutę kreidos, dabar jau kaip dovaną, rimtai, ir dar languotą sąsiuvinį juodraščiui, penkiasdešimties lapų,— jai baigėsi algebros sąsiuvinis. Arba ją pakviesti į kiną, žinoma, abi su teta. Aš net viską apskaičiavau: už penkis solius galiu nupirkti tris bilietus į beletažą, ir dar liktų keli realai. Mama namie man pasakė: „Tavo krikštatėvis toks pat nenaudėlis, kaip ir jo žmona. Aš esu tikra, kad jis buvo namie, šykštuolis tas." Ir aš pagalvojau: „Gal ir teisybę ji sako." O mama tarė: „Buvo atėjusi Terė. Ji tave kviečia."— „Argi?— pasakiau aš.— Keista. Ko jai reikia?" Aš iš tikrųjų nežinojau, kam aš jai reikalingas, ji mane kvietė pirmą kartą, tiesa, šį tą nutuokiau, bet ne visai. „Ji sužinojo, kad šiandien mano gimimo diena, ir nori mane pasveikinti",— tariau sau. Neilgai trukus aš jau buvau pas ją. Įleido teta. Aš pasisveikinau, ji mane pažino, apsisuko ir išėjo į virtuvę. Teta su manim visuomet elgdavosi taip, tarsi aš būčiau ne žmogus, o koks daiktas. Stoviu prie atdarų durų, nedrįstu įeiti, bet tuo tarpu pasirodo ji ir taip ypatingai šypsosi. „Labas,— sako.— Prašom toliau." Aš tik pasakiau „labas" ir prisiversdamas šyptelėjau. „Eik šen,— sako.— Einam į mano kambarį." Aš tyliu, seku paskui ją. Įėjom į kambarį, ji atidarė kažkokią dėžę, priėjo prie manęs, rankose laiko ryšulėlį ir sako: „Imk, čia tau dovana." O aš paklausiau: „Kaip tu sužinojai?" O ji atsakė: „Aš dar pernai sužinojau." Aš nesumečiau, ką daryti su paketu,— jis buvo gana didelis ir nesurištas virvute. Pagaliau sumojau, kad jį reikia išvynioti. Dovana buvo susukta į rudą popierių, visai tokį, kaip duonos parduotuvėj ant kampo, ir aš pagalvojau — tur būt, ji tyčia ten paprašė. Aš gavau rudą megztinį be rankovių,

beveik tokios pat spalvos, kaip ir popierius, ir iškart supratau, kad tai neatsitiktinai: ji turi gerą skonį, tai ir pasirūpino, kad megztinis derintųsi su įpakavimu. Popierių palikau ant grindų, vartau megztinį ir vis giriu: „Na ir gražumėlis, ačiū labai, tai bent darbas!" Terė linkčioja galvą — džiaugiasi dar labiau už mane. „Aš jį numezgiau mokykloje, per rankdarbių pamokas,— sako ji.— Visi manė, kad tai broliui." Ir garsiai nusijuokė. Ji norėjo pasakyti, kad jau seniai ruošė man dovaną, vadinasi, irgi apie mane galvojo, jei dovanoja tokį daiktą, vadinasi, aš jai daugiau negu draugas. Aš vis kalbėjau: „Labai ačiū, labai ačiū",— o ji juokėsi ir čiauškėjo: „Ką, patinka? Iš tikrųjų? Betgi tu pasimatuok."

Aš apsimoviau megztinį, ir jis pasirodė lyg mažokas, bet aš jį greitai ištempiau, kad Terė nematytų, ir ji nieko nepastebėjo ir taip džiaugėsi, kad pati ėmė girtis: „Jis tau kaip tik, o juk aš nebuvau tavęs pamatavusi, viską pati apskaičiavau." Aš nusivilkau megztinį ir norėjau jį vėl suvynioti, bet man nelabai sekėsi, tai ji atsistojo šalia ir tarė: „Leisk, tau negražiai išeina, duok, aš." Ir ji suvyniojo viena be jokios raukšlelės, ir grąžino man, ir tada pasakė: „O dabar aš turiu tave apkabinti ir pasveikinti." Ir apkabino mane, ir aš taip pat ją apkabinau, ir kelias akimirkas jaučiau jos kūną, o jos plaukai palietė man veidą, ir aš vėl išgirdau jos juoką. „Tu nesidžiaugi?— paklausė ji.— Kodėl tavo toks veidas?" Ir aš vėl prisiversdamas nusišypsojau."

Pirmas įėjo leitenantas Gamboa. Jis dar koridoriuje nusiėmė beretę, taigi dabar, peržengęs slenkstį, tik išsitempė ir kaukštelėjo kulnais. Pulkininkas sėdėjo

prie rašomojo stalo. Už jo nugaros, rūke, niūksančiame kitapus plataus lango, Gamboa vos vos įmatė mokyklos tvorą, plentą ir jūrą. Po kelių akimirkų sukaukšėjo žingsniai. Gamboa pasitraukė nuo durų ir vėl atsistojo „ramiai". Įėjo kapitonas Garidas ir leitenantas Uarina. Jie beretes buvo užsikišę už diržo. Pulkininkas vis tebesėdėjo už stalo, nepakeldamas galvos. Kabinetas buvo neseniai apstatytas naujais, dar blizgančiais baldais. Kapitonas Garidas pasigręžė į Gamboą; jo žiaunos slankiojo į šalis, lyg jis būtų kramtęs.

— O kur kiti?

— Nežinau, senjore kapitone. Visiems nurodžiau šitą valandą.

Netrukus į kambarį įėjo Kalsada ir Pitaluga. Pulkininkas atsistojo. Jis buvo daug žemesnis už kitus, baisiai storas ir beveik visai pražilęs. Pro akinius nepatikliai žiūrėjo pilkos įdubusios akys. Jis nužvelgė visus iš eilės.

Karininkai stovėjo išsitempę.

— Laisvai,— tarė pulkininkas.— Sėskitės.

Leitenantai palaukė, kol kapitonas Garidas išsirinks vietą. Pusračiu stovėjo keli odiniai krėslai, kapitonas atsisėdo šalia toršero, leitenantai — aplink jį.

Pulkininkas atsistojo ir priėjo prie jų. Karininkai, truputį palinkę į priekį, žiūrėjo į jį rimtai, įdėmiai, pagarbiai.

— Viskas tvarkoj?— paklausė pulkininkas.

— Taip, senjore pulkininke,— atsakė kapitonas.— Jis nugabentas į koplyčią. Susirinko giminaičiai. Pirmas būrys stovi garbės sargyboje. Dvyliktą valandą jį pakeis antras. Po to eis kiti. Jau atnešti vainikai.

— Visi?— paklausė pulkininkas.

— Taip, senjore pulkininke. Jūsų kortelę aš pats prisegiau prie didžiausio vainiko. Dar atnešė vainikus nuo

karininkų, nuo tėvų tarybos ir po vainiką nuo kiekvieno kurso. Giminės atnešė gėlių.

— Ar kalbėjotės su tarybos pirmininku dėl laidotuvių?

— Taip, senjore pulkininke. Du kartus. Jis man užtikrino, kad ateis visa taryba.

— Jis ko nors klausinėjo?— Pulkininkas susiraukė.— Tas Chuanesas mėgsta visur kaišioti savo nosį. Ką jis sakė?

— Aš stengiausi nesileisti į smulkmenas. Tik tiek tepasakiau, kad mirė kadetas, o priežasties nenurodžiau. Ir dar pranešiau, kad mes užsakėme vainiką nuo tarybos, o jie turi už jį sumokėti iš savo fondų.

— Palaukite, jis dar klausinės,— tarė pulkininkas, gniauždamas kumštį.— Visi pradės klausinėti. Tokiais atvejais visada atsiranda intrigantų ir visokių neprašytų užtarėjų. Esu tikras, kad ši istorija pasieks ministrą.

Kapitonas ir leitenantai klausėsi nemirksėdami. Pulkininko balsas pamažu vis kilo, paskutiniuosius žodžius jis kone rėkte išrėkė.

— Pasekmės gali būti baisios,— pridūrė jis.— Mūsų mokykla turi daug priešų. Jiems dabar puiki proga. Pasinaudodami šiuo kvailu atsitikimu, jie pasistengs apšmeižti mūsų įstaigą, taigi ir mane patį. Reikia imtis priemonių. Tam aš jus ir sušaukiau.

Karininkų veidai dar labiau surimtėjo. Visi linkčiojo galvas.

— Kas rytoj budi?

— Aš, senjore pulkininke,— tarė Pitaluga.

— Gerai. Per rytinį patikrinimą perskaitykite įsakymą. Rašykite: „Karininkai ir mokiniai didžiai liūdi dėl kadeto Aranos mirties, įvykusios dėl nelaimingo atsitikimo." Pažymėkite, kad viskas įvyko dėl paties kade-

to kaltės. Viskas turi būti aišku — čia negali būti jokių abejonių. Toliau. „Tai įspėjimas mums visiems, kad ateityje dar griežčiau būtų laikomasi statuto ir instrukcijų." Ir taip toliau. Viską parašykite šiandien vakare ir atneškite man juodraštį. Aš pats suredaguosiu. Kieno žinioje buvo tas kadetas?

— Mano, senjore pulkininke,— atsiliepė Gamboa.— Jis pirmo būrio.

— Prieš laidotuves sušaukite visą kursą. Trumpai pasikalbėkite su jais: mes nuoširdžiai gailimės, kad taip įvyko, tačiau kariuomenėje negalima klysti. Bet kuris sentimentalumas yra nusikalstamas ir t. t. Jūs pasiliksite su manimi, ir mes apsvarstysime šį klausimą. Bet pirmiau baikime apie laidotuves. Garidai, jūs kalbėjotės su tėvais?

— Taip, senjore pulkininke. Jie sutinka, kad išlydėjimas būtų šeštą valandą vakaro. Aš kalbėjausi su tėvu. Motina labai sukrėsta.

— Eis tik penktas kursas,— nutraukė jį pulkininkas.— Kadetams griežčiausiai uždrauskite apie tai kalbėti. Negalima teršti savo lizdo. Po pusryčių visus sušauksime į aktų salę, ir aš su jais pasikalbėsiu. Kiekvienas toks nelemtas atsitikimas gali baigtis skandalu. Ministras bus nepatenkintas, o skundikų visada atsiras — jūs žinote, kad aš apsuptas priešų. Taigi pradėkim iš eilės. Leitenante Uarina, pasirūpinkite, kad karo mokykla duotų mums sunkvežimių. Jūs atsakote už karsto išlydėjimą. Sunkvežimius grąžinsite sutartu terminu. Aišku?

— Taip, senjore pulkininke.

— Pitaluga, jūs eisite į koplyčią. Parodykite kuo daugiau nuoširdumo tėvams. Aš tuojau einu ir pats pareikšiu savo užuojautą. Ir žiūrėkite, kad kadetai garbės sargyboje būtų kuo drausmingiausi. Nepakęsiu nė

mažiausios pražangos! Jūs atsakote. Reikia sudaryti įspūdį, kad penktas kursas labai prislėgtas mirties. Taip bus geriau.

— Galite būti ramūs, senjore pulkininke,— tarė Gamboa. Visi jo būrio kadetai labai susijaudinę.

— Jie labai jauni, senjore pulkininke,— tarė Gamboa.— Vyresnieji turi po šešiolika metų, septyniolikamečių labai mažai. Jie išgyveno drauge trejus metus. Kaipgi nesijaudinsi?

— Kodėl?— pakartojo pulkininkas.— Ką jie kalba? Ką veikia? Iš kur jūs žinote, kad jie susijaudinę?

— Jie negali užmigti, senjore pulkininke. Aš apėjau visą korpusą. Kadetai guli lovose ir kalbasi apie Araną.

— Bet juk pas mus draudžiama kalbėtis po signalo gulti!— riktelėjo pulkininkas.— Kaip čia yra? Negi jūs to nežinote, Gamboa?

— Aš įsakiau tylėti, senjore pulkininke. Jie netriukšmauja, kalbasi pusbalsiu. Murma taip, kad žodžių nesuprasi. Aš įsakiau seržantams apeiti visus miegamuosius.

— Užtat penktame kurse ir dedasi tokie incidentai,— tarė pulkininkas ir vėl sugniaužė kumštį; tačiau kumštis buvo mažas ir baltas ir neįvarė baimės.— Patys karininkai padeda laužyti drausmę.

Gamboa nieko neatsakė.

— Galite eiti,— pasakė pulkininkas Kalsadai, Pitalugai ir Uarinai.— Dar kartą primenu: būti apdairiems ir tylėti.

Karininkai atsistojo, kaukštelėjo kulnais ir išėjo. Žingsnių bildesys nutilo gale koridoriaus. Pulkininkas atsisėdo į tą krėslą, kuriame ką tik sėdėjo Uarina, bet greitai atsistojo ir ėmė vaikščioti po kambarį.

— Gerai,— staiga pasakė jis ir sustojo.— Dabar aš noriu žinoti, kas įvyko.

Kapitonas Garidas pažiūrėjo į Gamboą ir linktelėjo: „Kalbėkite."

— Iš tikrųjų, senjore pulkininke, viskas, ką aš žinau, yra išdėstyta raporte. Žygiui aš vadovavau kitame krašte, dešiniajame sparne. Aš nieko nepastebėjau, iki beveik pasiekėme kalvos viršūnę. Tuo metu kapitonas jau nešė kadetą ant rankų.

— O seržantai?— paklausė pulkininkas.— Ką jie galvojo, kai jūs vadovavote puolimui? Apkurto jie? Apako?

— Jie ėjo ariergarde, senjore pulkininke, pagal instrukciją. Bet ir jie nieko nepastebėjo.— Ir patylėjęs pagarbiai pridūrė:— Ir tai pažymėta raporte.

— Bet juk tai neįmanoma!— sušuko pulkininkas, jo rankos kilstelėjo aukštyn, nudribo ant storo pilvo ir įsikibo į diržą. Bet tuoj pat jis susitvardė.— Kaip aš galiu patikėti, kad žmogų sužeidė ir niekas nepastebėjo? Jis, be abejo, suriko. Aplink jį buvo dešimtys kadetų. Kažkas turi žinoti! . .

— Ne, senjore pulkininke,— tarė Gamboa.— Nuotolis tarp kadetų buvo nemažas. Ir perbėgimai buvo daromi greitai. Kadetas tikriausiai krito tą pačią akimirką, kai grandinė šaudė. Šūviai nustelbė jo riksmą, jei iš viso jis suriko. Toje vietoje žolė aukšta, ir, kada jis krito, ji beveik jį uždengė. Ėjusieji paskui jį nieko nematė. Aš apklausinėjau visą kuopą.

Pulkininkas pasigręžė į kapitoną.

— Jūs irgi sklandėte padebesiais?

— Aš puolimą stebėjau iš užpakalio, senjore pulkininke,— tarė kapitonas Garidas ir greitai sumirksėjo; jo žiaunos malė kiekvieną žodį nelyginant girnos. Jis plačiai mostelėjo ranka.— Grandinės slinko pakaitom.

Kadetas veikiausiai buvo sužeistas tuo metu, kai visa grandinė puolė žemėn. Po sekančio švilpuko jis jau nebegalėjo atsikelti ir liko begulįs žolėje. Grandinėje jis tikriausiai ėjo mažumėlį atsilikęs nuo kitų, todėl, kuopai vėl pakilus, niekas jo nepastebėjo.

— Visa tai labai gerai,— tarė pulkininkas.— Dabar man pasakykite, ką jūs patys apie tai manote?

Kapitonas ir Gamboa pažvelgė į kits kitą. Stojo nejauki tyla, kurios nė vienas nedrįso sutrikdyti. Pagaliau negarsiai prabilo kapitonas:

— O gal kulka išlėkė iš jo paties šautuvo.— Jis dirstelėjo į pulkininką.— Kai kadetas puolė žemėn, šautuvo gaidukas galėjo už ko nors užsikabinti.

— Ne,— tarė pulkininkas.— Aš ką tik kalbėjausi su gydytoju. Jokių abejonių: šauta iš užpakalio. Kulka kliuvo į pakaušį. Jūs nebe vaikai ir puikiai žinote, kad šautuvas savaime nešauna. Ši versija tinka tik giminaičiams — kad nebūtų komplikacijų. Tikrieji kaltininkai — jūs.— Kapitonas ir leitenantas kiek pasitempė krėsluose.— Kokia tvarka šaudė kadetai?

— Pagal instrukciją, senjore pulkininke,— tarė Gamboa.— Šaudymas pakaitomis. Ugnis buvo gerai suderinta su perbėgimais. Prieš duodamas komandą „ugnis", aš patikrindavau, kad priekyje einanti grandinė jau būtų priedangoje, kad visi kaip reikiant būtų sugulę. Puolimą stebėjau iš dešiniojo sparno — iš ten geriau matyti. Kautynių lauke nebuvo jokių gamtinių kliūčių. Aš visą laiką neišleidau kuopos iš akių. Nemanau, kad būčiau padaręs kokią nors klaidą.

— Per pastaruosius metus mes darėme šį pratimą daugiau kaip penkis kartus, senjore pulkininke,— tarė kapitonas.— O penktas kursas per visus metus jį darė ne mažiau kaip penkiolika kartų. Negana to, pratimai buvo dar pavojingesni, dar panašesni į tikras kauty-

nes. Pratimų pobūdį aš nustatau pagal mokymo planą, sudarytą majoro. Pratybų, nenumatytų pagal planą, nebuvo niekada.

— Visa tai manęs nedomina,— iš lėto prabilo pulkininkas.— Aš noriu žinoti, kokia padaryta klaida, koks aplaidumas pražudė kadetą. Čia ne kareivinės, senjorai! Jei kulką į pakaušį gaus kareivis, jis bus palaidotas, ir baigtas kriukis. Bet juk čia mokiniai, tėvų lepūnėliai. Gali kilti baisus skandalas. O jei būtų pasirodę, kad tas kadetas — generolo sūnus?

— O aš štai ką manau, senjore pulkininke,— tarė Gamboa. Kapitonas pavydžiai pasižiūrėjo į jį.— Šįvakar aš kruopščiai patikrinau visus ginklus. Daugiausia tai seni, nepatikimi šautuvai,— jūs ir patys žinote, senjore pulkininke. Vieniems numuštas kryptukas ar taikiklis, kitiems išrūdijęs vamzdžio kanalas. Žinoma, tai dar ne viskas. Bet, gal būt, kuris nors kadetas neteisingai nustatė taikiklį ir, tuo būdu, jo taikinys buvo klaidingas. Tokiu atveju kulka galėjo nulėkti į šoną. O kadetas Arana, užėmęs nepatogią poziciją, blogai pridengtas, tapo nelaimingai susidėjusių aplinkybių auka. Žinoma, tai tik spėliojimai, senjore pulkininke.

— Kulka neatlėkė iš dangaus,— prabilo pulkininkas daug ramesniu tonu, tartum sprendimas pagaliau būtų buvęs surastas.— Jūs man nepasakėte nieko naujo. Kulką atsitiktinai paleido kuris nors iš gulinčių ariergarde. Bet pas mus neturi būti tokių atsitiktinumų! Rytoj pat suvežkite šautuvus į ginklų sandėlį. Ten pakeisite visus netinkamus. Jūs, kapitone, pasirūpinkite, kad tas pat būtų padaryta visose kuopose. Bet tik ne dabar, tegu praeina kelios dienos. Ir prašau veikti kuo atsargiausiai: niekam nė žodžio. Yra iškilęs pavojus ne tik mokyklos, bet ir visos kariuomenės garbei. Laimė, kad mūsų gydytojai labai supratingi. Jie surašys atitinkamą

medicininę išvadą — be hipotezių. Mes protingiau pasielgsime, jei paremsime versiją, pagal kurią dėl visko kaltas pats kadetas. Reikia kuo ryžtingiausiai užkirsti kelią visokiems gandams, visokiems komentarams. Supratote?

— Senjore pulkininke,— tarė kapitonas,— leiskite man pastebėti, kad jūsų versija man atrodo įtikimesnė už leitenanto versiją.

— Kodėl?— paklausė pulkininkas.— Kodėl ji įtikimesnė?

— Pasakysiu daugiau, senjore pulkininke. Aš drįstu teigti, kad kulka išlėkė iš kadeto šautuvo. Kulka negali įsmigti į žemę, lėkdama į taikinį, esantį aukštumoje. Visai galimas daiktas, kad kadetas nuspaudė gaiduką atsitiktinai, krisdamas žemėn. Aš pats savo akimis mačiau, kad kadetai visiškai nemoka kristi. Jokių įgūdžių! O Arana visada buvo silpnas kadetas.

— Galų gale viskas įmanoma,— tarė pulkininkas, visai nusiraminęs.— Viskas įmanoma šiame pasaulyje. Ko jūs šypsotės, Gamboa?

— Aš nesišypsau, senjore pulkininke. Atleiskite, jums tik taip pasirodė.

— Tikiuosi,— tarė pulkininkas, pliaukštelėjęs sau per pilvą ir pirmą kartą nusišypsojęs.— Tebūnie tai jums pamoka. Penktas kursas sugadino mums daug kraujo, senjorai, ypač pirmas būrys. Vos prieš kelias dienas pašalinome kadetą už bilietų vogimą — maža to, dar jis išmušė langą kaip gangsteris kino filme. Dabar — šis įvykis. Būkite atsargūs ateityje. Aš nenoriu grasinti, senjorai, supraskite mane. Bet aš turiu vykdyti savo misiją. Taip pat, kaip ir jūs. Atsiminkite, mes turime ją vykdyti, kaip pridera kariškiams, kaip pridera perujiečiams. Be ceremonijų ir sentimentų. Nugalėdami bet kurias kliūtis. Galite eiti, senjorai.

Kapitonas Garidas ir leitenantas Gamboa išėjo. Pulkininkas oriai juos lydėjo akimis, kol jie dingo už durų. Tada jis pasikasė pilvą.

„Vieną vakarą, kai aš grįžau iš mokyklos, Liesasis Igeras pasakė man: „Kaip tu manai, ar ne geriau mums nuėjus į kitą vietą? Kažkodėl nesinori į tą landynę." Aš pasakiau, kad man vis tiek pat, ir jis mane nuvedė į kažkokį barą Saens Penjos bulvare. Ten buvo tamsu ir nešvaru. Palei pat bufetą buvo žemutės durys į didelę salę. Liesasis Igeras pasakė keletą žodžių kinui, stovinčiam prie bufeto,— matyt, juodu gerai pasižinojo — ir užsakė porą taurelių, o kai mudu išgėrėme, jis pažiūrėjo man į akis ir paklausė, ar aš esąs toks pats drąsus, kaip mano brolis. „Nežinau,— sakau.— Rodos, kad taip. O kas?"— „Tu man skolingas apie dvidešimt solių,— atsakė jis.— Teisingai?" Man per nugarą lyg driežas perbėgo — buvau užmiršęs, kad visus tuos pinigus jis man davinėjo skolon, ir išsigandau: kas bus, jeigu jis pareikalaus jų dabar? Bet Liesasis Igeras pasakė: „Aš per kraują iš tavęs skolos nelupsiu. Aš tik pamaniau, kad tu jau vyras ir kad tau pinigai reikalingi. Galiu paskolinti, kiek tik nori. Bet pirma reikia jų gauti. Nori man padėti?" Aš paklausiau, ką turėsiu daryti, ir jis atsakė: „Darbas pavojingas. Jei bijai — užmiršk, ką aš čia tau pasakysiu. Yra vienas toks namas, dabar ten nieko nėra. Tai turtingi žmonės, pinigų jiems kaip šieno."— „Ką, vogti vadini?"— paklausiau. „Taip,— atsakė Liesasis Igeras.— Nors tas žodis man ir nepatinka. Jie nė patys nežino, kur pinigus dėti, o tu plikas kaip tilvikas, aš irgi. Bijai? Aš tavęs neverčiu. Iš kur, tu manai, tavo broliukas imdavo tiek pinigų? Žinoma, tau nė mo-

tais."— „Ne,— sakau aš.— Atleisk jau man — negaliu." Aš neišsigandau, tik buvau pritrenktas, o, be to, vis galvojau, kaipgi aš nesusiprotėjau, kad Liesasis su broliu — vagys. Jis daugiau nieko nepasakė, tik paprašė dar poros taurelių ir pavaišino cigarete. Anekdotus pasakojo. Kiekvieną dieną jis žinojo vis naujų anekdotų ir puikiai pasakojo, išdarinėjo visokias grimasas, kaitaliojo balsą. O kai juokdavosi, tai tiek pražiodavo burną, kad būdavo matyti dantys ir gomurys. Aš jo klausiausi ir taip pat kvatojausi, bet jis, matyt, iš mano veido suprato, kad aš galvoju visai apie kitką, nes pasakė: „Ko tu nusmurgai? Pabūgai, a? Užmiršk, ką čia pasakiau." Ir aš paklausiau: „O jei sučiups?" Jis nustojo juoktis. „Visi sekliai — kretinai ir, be to dar, patys pirmieji vagys. O jei nutvers — ką gi, bus striuka. Nieko nepaveiksi, toks gyvenimas." Man norėjosi dar pasikalbėti, ir aš paklausiau: „O kiek metų duos, jei pagaus?"— „Nežinau,— sako.— Žiūrint kiek pinigų tavo kišenėj ras." Ir papasakojo, kaip kartą pagavo mano brolį, kai jis buvo įlindęs į vienus namus Perloje. Kažkoks šnipas ėjo pro šalį, išsitraukė pistoletą, atstatė į brolį ir sako: „Atstumas penki žingsniai — ir marš į policijos nuovadą, o jei ne — išvarpysiu kaip rėtį." O brolis tik nusijuokė, lyg niekuo dėtas, ir sako jam: „Ar tu girtas? Aš pas tarnaitę atėjau, ji manęs laukia lovoje. Netiki — eikš, iškrėsk, pats pamatysi." Policininkas sustojo, o paskui jį apėmė smalsumas, ir jis priėjo artyn. Prikišo pistoletą jam prie akies ir, kol rausėsi po kišenes, bambėjo: „Tik pamėgink pasijudinti — akį prakiurinsiu. Jei ir nemirsi, tai vienaakis liksi — verčiau stovėk ramiai." Ir ištraukė iš kišenės pundą banknotų. Mano brolis nusijuokė ir sako jam: „Tu savas bernas, o ir aš ne kvailys. Imk sau tuos pinigus ir paleisk mane, o aš pas tarnaitę gal kitą kartą

nueisiu." Policininkas ir sako: „Aš einu už kertės nusišlapinti. Jei čia tave rasiu, kai baigsiu, nuvarysiu į nuovadą už pareigūno papirkimą." Liesasis Igeras dar papasakojo, kaip kartą vos nesučiupo jų abiejų prie Marijos su kūdikėliu bažnyčios. Nutvėrė, kai jau lindo iš namo, ir vienas policininkas sušvilpė, o jie leidosi bėgti stogais. Galų gale nušoko į sodą, ir brolis išsisuko koją ir šaukia: „Bėk, aš jau sučiuptas!" O Liesasis Igeras nenorėjo bėgti vienas ir nuvilko brolį ligi kampo — ten buvo geležinė šiukšlių dėžė. Jie sulindo į ją, prisispaudė vienas prie kito ir išsėdėjo ten mažne be oro kelias valandas, o paskui sėdo į taksi ir nuvažiavo į Kaljao.

Po to aš Liesojo Igero kelias dienas nemačiau ir galvojau: „Matyt, bus įkliuvęs", bet po savaitės jį sutikau Beljavistos aikštėje, ir vėl mes nuėjome pas kiną išgerti taurelės, parūkyti ir paplepėti. Jis nė žodžiu neužsiminė apie aną pokalbį, kitą dieną irgi, ir sekančias dienas taip pat nieko nekalbėjo. Aš kasdien ėjau pas Terę mokytis pamokų, bet daugiau jos nebelaukdavau išeinant iš mokyklos, užtat kad neturėjau pinigų. Liesąjį prašyti nedrįsau ir kiauras dienas sukau galvą, kur gavus keletą solių. Kartą mokytoja mums liepė nusipirkti naują vadovėlį, ir aš apie tai pasakiau motinai. Motina stojo piestu, pradėjo šaukti, kad ji ir šiaip vos besukrapštanti pinigų pietums ir kad sekančiais metais aš jau neisiąs į mokyklą, nes man jau trylika metų, ir laikas pačiam pinigą užsidirbti. Menu, vieną sekmadienį slapta nuo motinos nuėjau pas krikštatėvį. Ėjau daugiau kaip tris valandas, per visą Limą kulniavau pėsčias. Į duris nesibeldžiau, pirma pažvelgiau pro langą — ar nepamatysiu jo: bijojau, kad vėl neišeitų jo pati ir nepameluotų, kaip tada. Bet išėjo ne žmona, o duktė, liesa tokia ir bedantė. Ji pasakė, kad

tėvas išėjęs į kalnus ir grįšiąs tik po kokių dešimties dienų. Taip aš ir negalėjau nusipirkti knygos, bet tai niekis, man draugai paskolindavo, ir aš vis tiek išmokdavau pamokas. Blogiausia buvo tai, kad aš negalėjau Terės pasitikti prie mokyklos. Vieną vakarą, kai mes sėdėjome ir mokėmės, o jos teta valandėlei išėjo į kitą kambarį, ji tarė: „Tu kažkodėl manęs jau nebepasitinki." Aš paraudau kaip vėžys ir sakau: „Aš norėjau ateiti rytoj. Tu visada išeini lygiai dvyliktą, taip?" Ir tą patį vakarą leidausi pas Liesąjį Igerą į Beljavistės aikštę, bet jo ten nebuvo. Pagalvojau, kad jis veikiausiai sėdi tame bare Saens Penjoje, ir nuėjau tenai. Žmonių daugybė, prirūkyta tiek, kad kirvis kabotų, šūkauja girti. Kinas mane pamatė ir suriko: „Lauk iš čia, snargliau!" O aš jam pasakiau: „Man reikia pamatyti Liesąjį Igerą, svarbus reikalas." Tada kinas mane pažino ir parodė užpakalines duris. Didelė salė prisigrūdusi sausakimšai, triukšmas, klegesys — ausys linksta, moterys sėdi už stalų arba visokiems tipams ant kelių, o tie apglėbę jas bučiuoja. Viena sugriebė mane už veido ir tarė: „Ko tau čia reikia, bambly?", o aš atrėžiau: „Užsičiaupk, šliundra!", ir ji nusijuokė, o girtas vyras, kuris ją glėbesčiavo, pasakė: „Ar nori gauti į sprandą? Ko įžeidinėji damą?" Tuo tarpu pasirodė Liesasis. Jis paėmė girtuokliui už rankos ir sako: „Čia mano pusbrolis, kas jį užkabins, turės reikalą su manimi."— „Gerai, Igerai, tik tegu jis neužgaulioja mano damų. Reikia būti mandagiam, ypač jaunystėje." Liesasis Igeras mane paėmė už peties ir nusivedė prie stalo, už kurio sėdėjo trys vyrai. Aš nė vieno jų nepažinojau, du buvo kreolai, o trečias — indėnas. Igeras pasakė, kad aš esąs jo draugas, ir liepė kinui atnešti taurelę. Aš pasakiau, kad noriu su juo pasikalbėti akis į akį. Mes nuėjome išvietėn, ir ten

aš jam pasakiau: „Man reikia pinigų, Liesasis, dėl dievo meilės, duok porą solių." Jis nusijuokė ir davė pinigų. O paskui sako: „Klausyk, tu juk atsimeni, apie ką mudu tada kalbėjomės? Tai va, tu man padėk. Tu man reikalingas. Draugai turi padėti vienas kitam. Tik vieną kartą, gerai?" Ir aš atsakiau: „Gerai, bet tik vieną kartą ir mano skolų sąskaiton."— „Sutarta,— pasakė jis.— Jei išdegs — nesigailėsi." Mes sugrįžome prie stalo, ir jis tarė: „Leiskite pristatyti naują kolegą." Visi trys pralinksmėjo, mane apkabino ir pradėjo su manim juokauti. Tuo tarpu prie mūsų priėjo dvi moterys, ir viena ėmė lįsti prie Liesojo. Ji norėjo jį pabučiuoti, o indėnas tarė: „Neprasidėk su juo, verčiau pabučiuok tą bernelį." Ir ji pasakė: „Su malonumu." Visi nusižvengė, o ji pabučiavo man į lūpas. Liesasis Igeras ją atstūmė ir man pasakė: „O dabar eik namo. Daugiau čia neateik. Rytoj aštuntą valandą vakaro lauk manęs Beljavistos aikštėje prie kino." Aš išėjau ir stengiausi galvoti tik apie tai, kaip rytoj eisiu pasitikti Terės, bet mintys nesimezgė, pernelyg buvau susijaudinęs. Vaizdavausi kuo blogiausią atvejį: policininkai mus sučiups, mane išsiųs į pataisos darbų koloniją, Terė viską sužinos ir nieko nenorės girdėti apie mane."

Jau verčiau koplyčioje būtų buvę visai tamsu. Silpnoje blėsuojančioje žvakių šviesoje viskas atrodė labai niūriai: ant sienų, ant grindų plokščių virpėjo juodi šešėliai — iškraipyti žmonių ir jų judesių atvaizdai, o menkai apšviesti veidai atrodė labai jau rūstūs, beveik grėsmingi. Be to, koplyčioje be atlydos gailiai murmėjo kažkieno balsas, vis kartodamas vieną vienintelį žodį ir paskutinį skiemenį suliedamas su pirmuoju į begalinę monotonišką garsų grandinę. Tas

balsas lyg plonas grąžtas smelkės į širdį, žeidė ją. Verčiau jau moteris būtų rėkusi, šaukusis dievo ir mergelės Marijos, rovusi sau plaukus, bet ne: tą pat akimirką, kai seržantas Pesoa juos atvedė į koplyčią, perskyrė į dvi eiles ir pastatė palei sienas abipus karsto, jie išgirdo tą gailų murmesį, sklindantį nuo šalutinio altoriaus, kur stovėjo suolai ir klausyklos. Praėjo nemaža laiko, kol Pesoa davė komandą gerbti ginklu, ir jie įvykdė ją be triukšmo, be entuziazmo ir pradėjo skirti kitus garsus, pajuto, kad koplyčioje yra ir daugiau žmonių, ne tik ta gedinti moteris. Į laikrodį pažiūrėti negalėjo — stovėjo „ramiai", tylėdami, per pusmetrį vienas nuo kito. Daugiausia, ką jie galėjo padaryti,— truputėlį pasukti galvą ir pažvelgti į numirėlį; bet jie matė tik juodą blizgantį karstą ir baltus vainikus. Nė vienas iš stovinčiųjų prie durų nepriėjo prie karsto. Tikriausiai jie buvo priėję anksčiau ir dabar stovėjo prie moteries ir stengėsi ją paguosti. Mokyklos kapelionas, liūdnas, kaip niekados, keletą kartų praėjo pro juos link altoriaus, grįžo į priebažnytį, priėjo, tur būt, prie ten stovinčių žmonių ir vėl grįžo prie altoriaus, nuleidęs akis, nutaisęs reikiamą išraišką, taip nesiderinančią su jaunu, žydinčiu sportininko veidu. Jis nė karto nesustojo prie karsto ir nepažiūrėjo į jį. Kadetai jau seniai stovėjo ten, kai kuriems jau ir ranka įsmilko nuo sunkaus šautuvo. Ir karštis nelabai kankino, nors koplyčia buvo siaura, degė visos žvakės, o jie stovėjo su gelumbinėmis paradinėmis uniformomis. Daugelis suplukę nuo prakaito, bet nesijudino: pėdos pritrauktos viena prie kitos, kairioji ranka nuleista, dešinioji spaudžia šautuvo buožę. Bet jie tik visai neseniai pasidarė tokie rimti. Kai Uriostė, atlapojęs duris, kimiu balsu suriko: „Palaižūnas mirė!"— ir jie pamatė prakaituotą, nuo greito bė-

gimo persimainiusį jo veidą, drebančią burną, o užpakaly, už Uriostės peties, Rašytoją, išbalusį kaip numirėlį, išsproginusį akis, kai kas net susijuokė. Vos spėjo užsitrenkti durys, Garbanius kažkokiu nenusakomu balsu pragydo: „Tikriausiai bus į pragarą pakliuvęs, va jergau!", o kokie trys vaikinai nusijuokė. Bet tai buvo ne tas nežabotas, pašaipus kvatojimas, kuris, rodos, sustingsta ore ir tvyro pats savaime, atskirai nuo gerklių, iš kurių išėjo; tai buvo trumpas, neraiškus, bejėgiškas kikenimas. O kai Albertas sušuko: „Jei dar kuris nors mėgins krėsti pokštus — šonkaulius sumalsiu", jo žodžiai nuskambėjo kapų tyloje — niekas jam neatsakė. Kadetai gulėjo lovose arba stovėjo prie spintų, žiūrėjo į drėgmės išgraužtas sienas, į raudonas grindų plokštes, į tamsų dangų pro langą, į trinksinčias prausyklos duris. Visi tylėjo ir beveik nežiūrėjo į kits kitą. Paskui pradėjo iš lėto tvarkyti spintas, kloti lovas, taisyti žygio aprangą, sklaidyti sąsiuvinius, užsirūkė. Pamažu ėmė megztis ir kalba, tačiau be juokų, be patyčių ir net be įprastinių nešvankybių. Šnekėjosi pusbalsiu, kaip po signalo gulti, ir apie viską, tik ne apie Palaižūno mirtį: prašė kits kitą juodų siūlų, skiautelių, cigarečių, užrašų, laiškinio popieriaus. Pagaliau atsargiai, užuolankom, stengdamiesi apeiti patį svarbiausią dalyką, pradėjo teirautis: „Kelintą valandą jis mirė?", „Leitenantas Uarina sakė, kad gydytojai jį norėję antrą kartą operuoti. Gal jis mirė ant operacinio stalo?", „O į laidotuves ar eisime?" Paskui pradėjo nedrąsiai samprotauti: „Nusistagaruoti jo amžiuje — nieko negali būti blogiau", „Jau verčiau būtų ten, lauke, kojas ištiesęs", „Menki juokai — merdėti tris dienas", „Ir tik du mėnesiai bebuvo likę iki mokyklos baigimo, jau kad nepasisekė, tai nepasisekė." Keletas kadetų gromulavo vis tą pačią temą, nė į ką nesi-

kreipdami, ilgam nutildami. Visi kiti į kalbą nesidėjo, tik pritariamai linkčiojo galvas. Paskui pasigirdo švilpukas, ir visi neskubėdami išėjo iš barako. Perėjo aikštę ir ramiai sustojo, kur pridera, rikiuotėje nesiginčijo dėl vietos, geruoju nusileisdami viens kitam, gražiai išsilygiavo ir galų gale be įsakymo sustojo „ramiai". Ir per vakarienę beveik nesikalbėjo: didžiulėje valgykloje jautė įbestus šimtus kadetų žvilgsnių ir girdėjo, kaip šunys šnibždasi: „Va šitie iš jo būrio, iš pirmojo"— ir rodo į juos pirštais. Kramtė iš lėto, be jokio pasitenkinimo. Išėjus iš valgyklos, į kitų būrių kadetų klausimus tik trumpai ką nors burbtelėdavo arba irzliai, atžarai atsikirsdavo. O vakare, kai sugrįžo į baraką, visi apspito Arospidę, ir Valjanas visų vardu pasakė: „Tu eik pas leitenantą ir pasakyk, kad mes norime stovėti garbės sargyboje." Pasigręžęs į kitus, pridūrė: „Man rodos, kad jis, šiaip ar taip, buvo mūsų būrio ir tai yra mūsų pareiga." Ir niekas nepaleido kandaus žodžio, kai kurie linksėjo galvas, kiti pasakė: „Žinoma, žinoma." Būrininkas nuėjo pas leitenantą, sugrįžo ir liepė apsivilkti išeigines uniformas, užsimauti pirštines, kepures, nusiblizginti batus ir po pusvalandžio išsirikiuoti su šautuvais ir užsidėti durtuvus, tik nesijuosti baltų diržų. Paskui vėl nusiuntė Arospidę pas leitenantą pasakyti, kad jie nori per naktį budėti koplyčioje, bet leitenantas neleido. Ir šit jau valanda su viršum, kai jie ten stovi, klausydamiesi moteriškės aimanų ir skersom dirsčiodami į centre stovintį karstą, kuris atrodė tuščias.

Bet jis gulėjo ten. Tuo jie galutinai įsitikino, kai leitenantas Pitaluga girgždančiais batais įėjo į koplyčią. Kadetai klausėsi to girgždesio, kol leitenantas artinosi, paskui ėjo pro juos. Nustebę pamatė, kad jis eina tiesiai prie karsto. Jie stebėjo jį, įsmeigę akis

į pakaušį: jis sustojo, beveik paliesdamas vieną vainiką, nuleido galvą, truputį pasilenkė, kad geriau matytų, ir taip pastovėjo kurį laiką; paskui jie nejučiom krūptelėjo: viena jo ranka staiga pajudėjo ir pakilo aukštyn, jis nusiėmė kepurę, greitai persižegnojo, išsitiesė, atgręžė į juos papurtusį veidą su padėrusiomis akimis ir praėjo pro juos. Jie matė, kaip jis pamažu dingsta jiems iš akių, jo žingsniai nutolo, ir vėl pasigirdo gailūs nematomos moters rypavimai.

Ilgai netrukus leitenantas Pitaluga vėl priėjo prie jų ir kiekvienam pašnibždėjo į ausį, kad galima nuleisti šautuvus ir stovėti laisvai. Taip jie ir padarė. Eilės sujudėjo: kadetai trynėsi pečius ir pamažu, beveik nejučiom, mažino atstumą, skiriantį juos vieną nuo kito. Eilėse pakilo negarsus šurmulys, ir nuo to pasidarė dar niūriau, dar liūdniau. Paskui kadetai išgirdo Pitalugos balsą. Jie bemat sumetė, kad jis kalba su moterimi. Iš balso buvo numanu, kad jis mėgina kalbėti tyliai, bet kad tai jam sunkiai duodasi. Jis buvo įsitikinęs, kad būdo tvirtumas ir drąsa daugiau ar mažiau susiję su galinga gerkle, todėl įprato šnekėti kimiai, sodriu bosu.

Dabar, stengdamasis nuslopinti savo balsą, jis tyliai dudeno, ir jie girdėjo tik Aranos vardą. Daugelis ne iš karto suprato, apie ką eina kalba,— tas, kuris gulėjo karste, jiems buvo Palaižūnas. Moteris, matyt, nesiklausė Pitalugos, ji vis aimanavo, o leitenantas jaudinosi, protarpiais nutildavo, paskui vėl imdavo kalbėti.

„Ką sako Pitaluga?"— paklausė Arospidė pro sukąstus dantis, beveik nekrutindamas lūpų. Jis stovėjo vienos eilės priešakyje. Už jo stovėjęs Valjanas paklausė Pitoną, Pitonas — sekantį, ir tokiu būdu klausimas pasiekė eilės galą. Paskutinis kadetas, stovėjęs arčiausia

suolų, kur Pitaluga kalbėjosi su moterimi, atsakė: „Pasakoja jai apie Palaižūną." Ir pradėjo kartoti paskui leitenantą kiekvieną žodį, nieko nepridėdamas ir nepraleisdamas, stengdamasis perteikti net intonaciją. Išėjo maždaug taip: „Tai buvo puikus kadetas, visi jį labai vertino, pavyzdingas draugas, gabus mokinys, dėstytojų numylėtinis, visi liūdi dėl ankstyvos jo mirties, o kareivinėse viešpatauja sielvartas, jis visada vienas iš pirmųjų stodavo į rikiuotę, buvo drausmingas, žvalus, iš jo būtų išėjęs puikus karininkas, atsidavęs ir narsus, niekad jis nevengė pavojų, pratybose gaudavo sunkiausius uždavinius, juos visada įvykdydavo nesvyruodamas ir nepriekaištaudamas; gyvenime pasitaiko nelaimių, ir reikia mokėti jas pakelti; visi karininkai, pedagogai, kadetai liūdi drauge su šeima; pats pulkininkas ateis pareikšti tėvams užuojautos; jis bus palaidotas su iškilme, visas penktas kursas eis paskui karstą su paradine uniforma ir ginklais, jo būrio kadetai neš vainikus ir kaspinus; tėvynė neteko vieno iš savo sūnų; dabar reikalinga ištvermė ir romumas; jis įeis į mokyklos istoriją ir amžinai liks gyvas naujųjų kartų širdyse; šeima gali niekuo nesirūpinti, mokykla apmokės visas laidotuvių išlaidas; kai tik sužinojome apie nelaimę, tuojau užsakėme vainikus, pulkininko vainikas — pats didžiausias." Naudodamiesi gyvuoju telegrafu, kadetai nepraleido nė vieno žodžio, tuo pat metu klausydamiesi netilstančių moters rypavimų. Protarpiais pasigirsdavo ir daugiau vyriškų balsų.

Paskui pasirodė pulkininkas. Jie iškart pažino smulkius, skubrius, paukštiškus jo žingsnius. Pitaluga ir visi kiti nutilo, ir verksmingas moters balsas dabar skambėjo švelniau, tarsi būtų atsitolinęs. Visi įtempė dėmesį. Kadetai nepakėlė šautuvų ant peties, bet atsitiesė, suglaudė kojas, nuleido rankas prie juodų siū-

lių kelnėse. Taip įsitempę, jie ir klausėsi spigaus pulkininko balselio. Jis kalbėjo dar tyliau, negu Pitaluga, o gyvasis telegrafas nutraukė savo darbą, taigi tik eilės galas girdėjo, ką jis kalba. Jie nematė pulkininko, bet aiškiai vaizdavosi jį tokį, kokį matydavo kalbantį iškilmėse, kai jis, patenkintas savimi, išsitempdavo prieš mikrofoną, visus nužvelgdavo išdidžiu žvilgsniu ir pakeldavo rankas, lyg norėdamas parodyti, kad ant delnų nieko neparašyta. Dabar jis irgi tikriausiai kalbėjo apie kilnias moralines savybes, apie karinį gyvenimą, kuris išugdo sveikus, veiklius žmones, ir apie tai, kad drausmė — bet kurios tvarkos pagrindas. Jie negalėjo jo matyti, bet gerai vaizdavosi manieringą veidą, mažas putlias rankas, kurios, tur būt, šmėščiojo palei paraudusias moters akis, jei tik nekabojo, įsitvėrusios į diržą, juosiantį solidų pilvą. Jie vaizdavosi trumpas jo kojas, plačiai išžergtas, kad būtų lengviau išlaikyti kūno svorį. Jie numanė, kokius pavyzdžius jis pateikia, minėdamas nepriklausomybės karo ir karo su Čile didvyrius ir kankinius, už tėvynę praliejusius kilnų savo kraują. Kai pulkininkas nutilo, moteris jau neverkė. Ir koplyčia jiems pasirodė visai kitokia. Kadetai susižvelgė, nežinodami, ką daryti. Bet tyla truko neilgai. Pulkininkas, lydimas Pitalugos ir civilio juoda eilute, priėjo prie karsto, ir visi trys kurį laiką žiūrėjo į jį. Pulkininkas sunėrė ant pilvo rankas, apatinė jo lūpa išsišovė į priekį ir uždengė viršutinę, vokai buvo pusiau primerkti: tokią išraišką jis suteikdavo veidui visais sunkiais atvejais. Leitenantas ir civilis stovėjo greta jo, civilis rankose laikė baltą nosinaitę. Pulkininkas pasigręžė į Pitalugą ir kažką pašnibždėjo jam į ausį, paskui abu priėjo prie civilio, ir tas keletą kartų linktelėjo galvą. Paskui visi trys sugrįžo ten, į priekį, arčiau altoriaus. Tada mote-

ris vėl pradėjo aimanuoti. Leitenantas jiems įsakė eiti į kiemą, kur antrasis būrys laukė savo eilės, bet netgi ten, kieme, jie girdėjo jos verksmą.

Ėjo po vieną. Pasisukę vietoje, pirštų galais tykino link durų, žvilgtelėdami ten, kur stovėjo suolai,— norėjo pamatyti moterį, bet ją buvo užstoję vyrai, jų buvo dar trys, neskaitant pulkininko ir Pitalugos, visi labai rimti. Antrojo būrio kadetai laukė kieme, prie koplyčios, taip pat su paradinėmis uniformomis ir šautuvais. Pirmasis būrys išsirikiavo keletas metrų už antrojo, aikštės pakraštyje. Būrininkas, prikišęs galvą prie pirmojo kadeto, patikrino lygiavimą. Paskui paėjo į kairę pusę ir suskaičiavo. Kadetai stovėjo nejudėdami ir patylom kalbėjosi apie moterį, apie pulkininką, apie laidotuves. Po kelių minučių jie susirūpino, ar Pitaluga nebus jų užmiršęs. Arospidė vis vaikščiojo palei išsirikiavusią eilę.

Kai iš koplyčios išėjo Pitaluga, būrininkas liepė nutilti ir nuėjo priešais jį. Leitenantas įsakė nuvesti būrį į baraką, Arospidė pasuko galvą — ir jau duos įsakymą, bet tuo tarpu gale eilės pasigirdo balsas: „Vieno trūksta." Leitenantas, būrininkas ir kai kurie kadetai pažiūrėjo į tą pusę, o kiti balsai jau kartojo: „Taip, vieno trūksta." Leitenantas žengė jų link. Arospidė bėgo kiek įkabindamas ir, norėdamas pats įsitikinti, skaitė kadetus, lenkdamas pirštus. „Taip, senjore leitenante,— tarė jis pagaliau.— Mūsų buvo 29, o rikiuotėje 28." Tada kažkas šūktelėjo: „Nėra Rašytojo."— „Nėra kadeto Fernandeso, senjore leitenante,"— pasakė Arospidė. „Ar jis buvo koplyčioje?"— paklausė Pitaluga. „Taip, senjore leitenante. Jis stovėjo už manęs."— „Kad ir tas nenumirtų",— sumurmėjo Pitaluga ir davė ženklą būrininkui sekti paskui jį.

Jie pamatė jį, vos prisiartinę prie durų. Jis stovėjo vidury koplyčios, užstodamas karstą — buvo matyti tik vainikai — šautuvas nusviręs į šoną, galva nuknebusi ant krūtinės. Leitenantas ir būrininkas sustojo prie slenksčio. „Ką jis ten veikia, vėpla tas?— tarė karininkas.— Išveskite jį tučtuojau." Arospidė žengė į priekį ir, eidamas pro stovinčiuosius palei duris, žvilgsniu susidūrė su pulkininku. Būrininkas linktelėjo ir greitai nukreipė akis į šalį. Kai Arospidė paėmė Albertui už rankos, tas nė nesukrutėjo. Akimirką pamiršęs savo uždavinį, būrininkas pažiūrėjo į karstą: iš viršaus jis buvo uždengtas lentomis, išskyrus priekinę dalį, kur pro blausų stiklą vos matėsi galva ir beretė. Palaižūno veidas buvo išpurtęs ir tarp baltų tvarsčių atrodė tamsiai raudonas. Arospidė papurtė Albertą. „Visi jau išsirikiavę,— tarė jis.— Leitenantas tavęs laukia tarpdury. Tu, matyt, nori užsidirbti baudą?" Albertas nieko neatsakė ir nusekė paskui Arospidę kaip lunatikas. Aikštėje prie jų priėjo Pitaluga: „Argi jūs taip mėgstate žiūrėti į numirėlius?" Albertas ir dabar nieko neatsakė, nuėjo į rikiuotę ir, varstomas draugų žvilgsnių, atsistojo į savo vietą. Vienas kitas paklausė, kas atsitiko. Tačiau jis nekreipė į juos dėmesio ir, rodos, nė negirdėjo, kai po kurio laiko Valjanas, ėjęs greta jo, pasakė gana garsiai, kad girdėtų visas būrys: „Žiūrėkite, Rašytojas verkia."

III

„Išgyti ji išgijo, tik visą amžių liks raiša. Matyt, kojoje kažkas suaugo kreivai, kauliukas koks nors, kremzlė ar raumuo, aš mėginau ją ištiesinti — kur tau, kieta kaip geležinis kobinys, daviausi, daviausi ir vis tiek

negalėjau atitiesti. Be to gi, Lapausė taip pradėjo staugti ir spardytis, na ir palikau aš ją ramybėje. Ji dabar beveik jau priprato. Tiktai bėga kažkaip keistai, tūpsi į dešinę pusę, ir jau visai ne tas išeina: šokteli kartą, šokteli antrą ir sustoja. Kur čia nepavargs ant trijų kojų! Taip, dabar ji amžinai liks luoša. Ir dar, lyg tyčia, ta koja — priekinė, kaip tik ant jos rėmėsi stambi jos galva. Taip, nebe tas jau šuo. Ir vaikinai ją vadina kitaip — Lapnagė. Tai vis tas Valjanas — mėgsta jis visiems pravardes dėlioti. Taip, viskas aplinkui keičiasi, ne tik mano Lapausė; nuo tol, kai aš mokykloje, niekad per tokį trumpą laiką nebuvo mokykloje tiek visokių atsitikimų. Pirmiausia įkliuvo Kava su chemijos bilietais, teisia jį, nuplėšia jam antpečius. Tikriausiai jis dabar savo krašte, vargšas, su tais laukiniais. Niekas dar nebuvo išmestas iš mūsų būrio, ir staiga mums nepasisekė, o jeigu ima nesisekti, tai paskui nė galo nebūna, kaip sako mano mama, ir, matyt, jos teisybė. Paskui Palaižūnas. Šuniška dalia — negana to, kad gavo kulką į pakaušį, priedo dar velniaižin kiek kartų operavo, o ir mirė taip, kad blogiau negali būti. Žinoma, mūsų vaikinai apsimeta, kad jiems tai nė motais, bet aš matau — sunku jiems. Praeis kuris laikas, ir viskas sugrįš į savo vėžes, bet dabar jie kažkaip ne tokie, iškart matyti. Pavyzdžiui, Rašytojas — visai kitas žmogus pasidarė, vaikščioja kaip į galvą trenktas, niekas prie jo ir nesikabina, niekas nieko nesako, lyg taip ir reikėtų. Daugiausia jis dabar tyli. Štai jau keturios dienos, kai jo bičiulis palaidotas, rodos, galėtų atitokti, o jam vis blogiau ir blogiau. Kada pamačiau, kaip jis prie karsto stovi, pagalvojau: „Visai sugniužo iš sielvarto." Ką čia šnekėti: bičiuliai buvo. Rodos, jis vienas tik ir draugavo su Palaižūnu, tai yra su Arana, visoje mokykloje. Ir tai tik paskuti-

niuoju metu. Anksčiau Rašytojas taip pat jį tironizavo ne mažiau už kitus. Ir ko juodu taip susiuostė, ko taip sulipo? Vaikinai šaipės iš jų, kiek tik išmanė, Garbanius sakė Palaižūnui: „Tai susiradai gerbėją?" Kaip pirštu į akį pataikė: Palaižūnas prisisegė prie Rašytojo kaip dagys prie uodegos, akių nuo jo nenuleidžia, sekioja visur ir šnibždasi, kad niekas negirdėtų. Paeina toliau, į vidurį pievos, ir kalbasi. Ir Rašytojas jį visada užstodavo, jei kas prie jo kibdavo. Tik ne atvirai — ne toks jis kvailas. Jei kas nors prisikabina prie Palaižūno, Rašytojas kaip mat ir čia — vienam įgels, iš kito pasijuoks, ir beveik visada jo viršus — liežuviu makaluoti jis mokėjo. O dabar nė su kuo nevaikščioja ir nejuokauja, vienas slampinėja — ir vis kažkoks nusmurgęs. Tas visiems labai krinta į akis — anksčiau, būdavo, tik ir žiūri, kur čia kam kiaulystę iškrėtus. O jei susikirs su kuo — tiktai klausykis, ausis pastatęs. Taip, žodžio kišenėje neieškojo, mokėjo žmones palinksminti, ir mane per dantį ne kartą traukė, taip ir niežėdavo nagai jam snukį sumalti.

Taip, nemažas kliautininkas buvo. O pešdavosi ne kaip. Kai susiėmė su Gaidžiu, tas vos nepasmaugė jo. Jis kreolas, kaip ir visi, kurie pajūryje gyvena, ir toks liesas, kad, rodos, smegenys ištikš, kai su galva duoda. Mūsų mokykloje baltukų nedaug. Rašytojas dar pusė bėdos, geresnis už kitus. O likusieji — neduok dieve, kokioj baimėj gyvena: „Jukš, balta kiaule, gausi į makaulę." Mūsų būryje jų tik dvejetas, Arospidė irgi neblogas vyrukas, tikras eržilas, ištisus trejus metus būrininku išbuvo — su galva! Kartą aš jį pamačiau gatvėje — marškiniai geltoni, mašina raudona,— tiesiog išsižiojau ir liežuvį iškišau. O jau išsipustęs, velnias, matyt, pinigingas, tikriausiai Miraflorese gyvena. Ir dar keista: būryje jų tik du, o nesusiuostė, net nesi-

šneka, kiekvienas gyvena sau — gal bijo, kad vienas kito neišduotų? Jei aš turėčiau pinigų ir raudoną mašiną, manęs lazda čia neatvarytum. Kokia nauda iš tų pinigų, jei tave čia taip pat uja, kaip ir kitus? Kartą Garbanius pasakė Rašytojui: „Ir ko tu čia kioksai? Tau geriau tiktų kunigų seminarija." Garbanius nuolat kimba prie Rašytojo, aš manau — iš pavydo, jis irgi norėtų apsakymėlius rašyti. Šiandien man pasakė: „Rašytojas kažkoks apdujęs, nepastebėjai?" Pastebėjau, kaipgi. Ir kad jis ką nors darytų — ne, nieko nedaro. Drybso kiauras dienas lovoje, lyg miega, lyg nemiega. Garbanius tyčia priėjo prie jo ir paprašė parašyti apsakymėlį, o jis atsakė: „Nebus daugiau apsakymėlių, atsikabink!" Ir laiškų niekam nerašo, anksčiau pats lakstė, klausinėjo, o gal pinigų jam dabar nereikia. Atsikeliam rytą, o jis jau rikiuotėje bestovįs. Antradienį, trečiadienį, ketvirtadienį, šiandien — pirmas išeina į kiemą ir smurgso ten, žiūri dievaižin kur, lyg nemiegodamas sapnuotų. O kaimynai, kur prie stalo su juo sėdi, sako, kad jis nieko nevalgo. „Visai sunyko iš sielvarto,— pasakė Valjanas Mendosei,— nei pats valgo, nei kitam parduoda, jam nusispiauti, kam atiteks, lėkštę kyšt — ir viskas." Visai vaikinas priblokštas — šiaip ar taip, draugas mirė! Keisti žmonės tie baltukai, pažiūrėti — vyrai, o širdis — moteriška, neužsigrūdinusi. Užtat ir Rašytojas sunyko, už visus baisiau sielojasi, kad numirė Palaižūnas, tai yra Arana."

„Ar jis ateis šeštadienį, ar ne? Karo mokykla — tai, žinoma, labai gerai, ir uniforma graži, ir visa kita, tik niekad nežinai, ar ateis, ar ne." Teresa ėjo į San Martino aikštę, kavinės ir barai ūžė, visur skambėjo juokas ir taurės, kvepėjo alum, viršum stalų raitėsi

lengvi tabako dūmų debesėliai. „Jis man sakė, kad nebus kariškis,— mąstė Teresa.— O jei apsigalvos ir stos į aukštąją karo mokyklą? Koks malonumas turėti vyrą kariškį, visą amžių jie kareivinėse, o jei kyla karas, žūsta pirmieji. Ir dar juos mėto iš vienos vietos į kitą,— ko gero, atsidursi provincijoje ar, neduok dieve, džiunglėse, ten tiek mašalų ir čiabuvių." Prie „Bara Selos" ji išgirdo komplimentą — kažkokie jaunuoliai pakėlė jos garbei žvilgančias it kalavijai taures, kažkoks vaikinas jai pamojavo, ir dar reikėjo išsilenkti girto — jis ėjo tiesiai į ją. „Ne,— pagalvojo Teresa,— Albertas nebus kariškis, jis bus inžinierius. Tik man reikės jo laukti dar penkerius metus — labai jau ilgai. O jeigu jis paskui nebenorės manęs vesti, aš būsiu jau sena, niekas manęs nebepamils." Kitomis savaitės dienomis čia beveik nieko nebūna. Kai vidurdienį ji eina pro tuščius stalus ir knygų kioskus, mato tik batų valytojus ir zujančius laikraščių pardavėjus. Ji irgi skuba į tramvajų, paskui greitomis papietauja, kad laiku sugrįžtų į kontorą. O šeštadieniais ji taip neskuba, žengia pamažu užsitvenkusiu šaligatviu, žiūrėdama priešais save ir slapta džiaugdamasi,— jai malonu klausytis komplimentų, malonu žinoti, kad šiandien po pietų nereikės grįžti į darbą. O prieš kelerius metus šeštadienis jai būdavo nemaloniausia diena. Motina burbėdavo ir bardavosi daugiau, negu kitomis dienomis, nes tėvas namo negrįždavo ligi išnaktų. Jis įsiverždavo į namus lyg audra, pradvisęs degtine, pagiežingas. Žaibuodamas akimis, mosuodamas kumščiais, jis baisingai plūsdavosi ir blaškydavosi lyg žvėris geležiniame narve, prakeiksmu keikdavo savo skurdą, spardydavo kėdes ir trankydavo duris, kol galop nuilsęs griūdavo žemėn ir nutildavo. Tada ji padėdavo motinai jį nurengti ir paguldyti: jis buvo sunkus, ir ji viena nepa-

jėgdavo jo pakelti nuo žemės ir nunešti į lovą. Kartais tėvas pareidavo ne vienas. Motina įtūžus puldavo nepažįstamąją, liesomis savo rankomis stengdamasi subraižyti jai veidą. Tėvas pasisodindavo Teresą ant kelių ir sakydavo, tirtėdamas iš susijaudinimo: „Žiūrėk, dukrele, čia įdomiau už japoniškas imtynes." Taip truko tol, kol kartą viena moteris buteliu prakirto motinai antakį,— motiną reikėjo nuvežti į ambulatoriją. Nuo to laiko ji pasidarė kantri ir tyli. Kai tėvas namo grįždavo su kita, ji tiktai gūžčiodavo pečiais, paimdavo už rankos Teresą ir išeidavo su ja iš namų. Jos nusidangindavo į Beljavistą pas tetą ir parsirasdavo tik pirmadienio rytą. Namai biauriai dvokdavo, visur mėtydavosi tušti buteliai, tėvas miegodavo kaip negyvas, įkniaubęs veidą į vėmalus, pro miegus keikdavo turtuolius ir skųsdavosi neteisybe. „Jis buvo geras,— galvoja Teresa,— jis visą savaitę dirbdavo kaip arklys. O gerdavo todėl, kad norėjo užmiršti savo vargą. Bet jis mane mylėjo, ir niekad nebūtų manęs metęs." Tramvajus Lima—Čoriljas eina pro raudoną kalėjimo fasadą, pro didžiulius balkšvus Teisingumo rūmus, ir staiga prieš akis atsiveria žalias gaivus parkas: dideli medžiai linguojančiomis nuo vėjo šakomis, lygūs tvenkinių veidrodžiai, vingrūs takeliai, apsodinti gėlėmis, o vidury žalio vejos kilimo — stebuklinga pilis su baltutėlėmis sienomis, statulomis, grotine tvora ir gražiais durų plaktukais. „Ir mama nebuvo bloga,— galvoja Teresa.— Tik jai teko daug iškentėti." Kada po ilgos agonijos tėvas ligoninėje mirė, mama ją atvedė prie tetos namo durų, apkabino ir pasakė: „Neskambink, kol aš nenueisiu. Man gana, prisikankinau. Dabar gyvensiu tik sau, ir teatleidžia man dievas. Teta tau padės." Tramvajus privažiuoja arčiau namų, negu ekspresas, bet nuo tramvajaus sustojimo vietos namo jai

reikia eiti per kiemus, o ten daug gauruotų, apiplyšusių vyrų, ir jie sako begėdiškus žodžius, o kartais mėgina sugriebti už rankos. Šį kartą niekas prie jos nekibo. Ji matė tik dvi moteris ir šunį: visi trys, apgulti spiečiaus musių, uoliai kapstėsi šiukšlių dėžėse. Kiemai tarsi ištuštėję. „Reikia apsiruošti ligi pietų,— pagalvojo ji,— kad vakaras būtų laisvas." Ji jau Linsėje, tarp žemų palaikių namukų.

Nuo savo namo kampo Teresa pamatė priekyje, už puskvartalio, žmogystą su tamsia uniforma ir balta kepure; greta, ant šaligatvio krašto, stovėjo odinis lagaminas. Ji nustebo, kad žmogus stovi nejudėdamas, kaip manekenas,— visai kaip kareiviai prie Vyriausybės rūmų. Tik anie liemeningi, aukštais batais ir uodeguotomis kaskėmis, stovi išpūtę krūtines ir aukštai pakėlę galvas, o Alberto galva nusvirusi, pečiai nusmukę, ir visas jis kažkoks sumankytas. Teresa jam pamojavo, bet jis jos nepastebėjo. „Uniforma jam labai tinka,— pagalvojo Teresa.— O sagos kaip blizga. Panašus į tuos, iš karo laivyno mokyklos." Ji buvo tik už kelių žingsnių, kai Albertas pakėlė galvą. Teresa nusišypsojo, ir jis padavė jai ranką. „Kas gi jam?"— pagalvojo Teresa. Albertas buvo neatpažįstamas, kažkoks pasenęs, kaktoje gili raukšlė, akys įdubusios, skruostikauliai išsišovę — tuoj, rodos, jie praplėš ploną, blyškią odą. Žvilgsnis klaikus, akys tik laksto aplinkui; lūpos baltos.

— Tave ką tik išleido?— paklausė Teresa, įdėmiai žvelgdama jam į veidą.— Aš maniau, tu būsi pavakare.

Albertas nieko neatsakė. Jis kilstelėjo į ją nuvargusias, užgesusias akis.

— Tau tinka kariška uniforma,— tyliai pasakė Teresa.

— Man ji nepatinka,— tarė jis ir vos pastebimai šyptelėjo.— Kai tik pareinu namo, tuoj ją nusivelku. O šiandien dar nebuvau namie.

Jis vos-ne-vos krutino lūpas, o balsas buvo neraiškus, kimus.

— Kas atsitiko?— paklausė Teresa.— Kodėl tu toks? Tu nesveikas? Pasakyk man, Albertai.

— Ne,— tarė Albertas, nusukdamas akis.— Aš sveikas. Tik nenoriu eiti namo. Norėjau tave pamatyti.— Jis delnu pabraukė per kaktą, ir raukšlė išsilygino, bet tik akimirką.— Nežinau, ką daryti.

Teresa laukė, kiek pasvirusi į priekį, ir švelniai žiūrėjo į jį, kad jis greičiau jai paaiškintų, bet Albertas vėl sučiaupė lūpas ir pamažu sugniaužė kumščius. Ji staiga sunerimo. Ką pasakyti, ką padaryti, kad jis išsipasakotų? Kaip jį padrąsinti? Ką jis pagalvos? Jos širdis smarkiai tuksėjo. Ji dar palūkuriavo. Paskui žingtelėjo artyn ir paėmė jam už rankos.

— Einam pas mane,— tarė ji.— Papietausi su mumis.

— Papietausiu?— sutrikęs tarė Albertas ir vėl pabraukė per kaktą.— Ne, kam varginti tetą? Aš čia kur nors pavalgysiu, o paskui užeisiu pas tave.

— Einam, einam,— neatlyžo ji ir paėmė lagaminą.— Nesispyriok. Nieko tu nevarginsi. Einam.

Albertas nuėjo su ja. Prie durų ji sustojo, paleido jo ranką ir pašnibždom tarė: „Nemėgstu, kai tu toks liūdnas." Jo žvilgsnis lyg ir sušvelnėjo, veidas nušvito dėkinga šypsena ir palinko prie jos. Jie greitai pasibučiavo. Teresa pasibeldė. Teta Alberto nepažino, jos akutės nepatikliai nužvelgė karišką uniformą ir, pasiekusios veidą, nušvito. Riebią fizionomiją nuskaidrino šypsena. Sijono kraštu ji nusišluostė ranką ir atkišo jam, pažerdama visą virtinę sveikinimų.

— Labas, labas, senjore Albertai! Kaip aš džiaugiuosi. Prašom toliau, prašom. Labai malonu jus matyti. O aš jūsų nė nepažinau, su tokia gražia uniforma. Manau, kas čia toks galėtų būti, ir niekaip negaliu pažinti, apžabalau: virtuvė akis gadina, ogi ir senatvė atėjo. Prašom toliau, senjore Albertai, labai malonu jus matyti.

Kai tik jie suėjo į kambarį, Teresa kreipėsi į tetą:

— Albertas šiandien pietaus pas mus.

— A?— išsigando teta.— Ką?

— Jis pietaus pas mus,— pakartojo Teresa.

Ji žvilgsniu maldavo tetą taip nesistebėti ir kuo greičiau sutikti. Bet teta niekaip negalėjo atsigauti: akys jai išvirto, apatinė lūpa atvipo, ant kaktos susimetė raukšlės; ji buvo tarsi kokioje ekstazėje. Pagaliau atsipeikėjo, pasiraukė ir tarė Teresai:

— Eik šen,— apsisuko ir, linguodama it kupranugaris sunkiu savo kūnu, nuėjo į virtuvę.

Teresa nusekė paskui ją, užtraukė užuolaidą ir greitai pridėjo pirštą prie lūpų. Bet to nė nereikėjo — teta netarė nė žodžio, tik žiūrėjo įtūžusi, kratydama kumščius jai prieš veidą.

Teresa sušnibždėjo:

— Metisas duos tau skolon iki antradienio. Tylėk, arba jis išgirs. Aš paskui viską paaiškinsiu. Jam reikia likti pas mus. Teta, nepyk, susimildama, eik, aš įsitikinusi, kad jis duos skolon.

— Idiotė!— suriko teta, bet tuoj vėl nuleido balsą ir pridėjo pirštą prie lūpų.— Idiotė,— sušnibždėjo ji.— Iš galvos išsikraustei. Nori mane į kapą nuvaryti? Jau kiek metų jis man neduoda skolon. Mes jam ir taip skolingos, aš bijau ten ir akis atkišti, idiote.

— Išprašyk ką nors,— tarė Teresa.— Vis ką sugalvosi.

— Idiote!— riktelėjo teta ir vėl nuleido balsą.— Mes beveik nieko neturime. Tai gal tu nori viena sriuba jį pavaišinti? Netgi duonos nėra.

— Na, ką jau, teta,— neatlyžo Teresa.— Dėl dievo meilės.

Ir, nelaukdama atsakymo, sugrįžo į kambarį. Albertas sėdėjo kaip stabas. Lagaminas pastatytas ant grindų, ant jo — kepurė. Teresa atsisėdo greta. Ji atkreipė dėmesį į jo plaukus: jie buvo nešvarūs, susivėlę. Užuolaida prasiskleidė, ir pasirodė teta. Jos veidas, raudonas iš pykčio, spindėjo dirbtine šypsena.

— Aš bemat sugrįšiu, senjore Albertai. Turiu trumpam išeiti su reikalu. Tuojau apsisuksiu.— Ji sviedė į Teresą tulžingą žvilgsnį.— O tu eik į virtuvę — ten ugnis dega.— Ir išėjo, trenkusi duris.

— Kas tau atsitiko aną šeštadienį?— paklausė Teresa.— Kodėl neatėjai?

— Mirė Arana,— tarė Albertas.— Palaidojome antradienį.

— Ką?— tarė ji.— Arana, kuris gyvena kampiniam name? Jis mirė? Negali būti. Tu nori pasakyti — Rikardas Arana?

— Jį pašarvojo mokykloje,— tarė Albertas. Jo balsas skambėjo abejingai, gal tik kiek alsiai; žvilgsnis vėl klaidžiojo kažkur toli.— Jo neatidavė namiškiams. Tai atsitiko praeitą šeštadienį, per pratybas. Mes mokėmės šaudyti. Jam peršovė galvą.

— Tiesa, aš. . .— pasakė Teresa, kai jis nutilo; ji sumišo.— Aš jo beveik nepažinojau. Bet vis tiek labai gaila. Tai baisu!— Ji padėjo ranką jam ant peties.— Jūs buvote su juo viename būryje? Ir todėl tu toks nusiminęs?

— Iš dalies — taip,— iš lėto pratarė jis.— Jis buvo mano draugas, o be to. . .

— Bet kodėl tu toks pasikeitęs?— paklausė Teresa.— Gal dar kas nors atsitiko?— Ji priėjo ir pabučiavo jį į skruostą. Jis nė nesujudėjo, ir ji nukaitusi atsitiesė.

— Tau atrodo, to maža?— užsidegė Albertas.— Tau atrodo, tai niekis, kad jis mirė?.. O aš net nepasikalbėjau su juo. Jis mane laikė savo draugu, o aš... Tavo manymu, tai niekis?

— Kodėl tu taip kalbi su manim?— tarė Teresa.— Sakyk tiesą, Albertai. Už ką tu supykai ant manęs? Gal tau kas nors apie mane ką pasakė?

— O tau nusispiauti, kad mirė Arana?— tarė jis, pakėlęs balsą.— Tu juk girdi, aš kalbu apie Araną! Kodėl tu galvoji apie kitką? Tu tik galvoji apie save ir...— jis sustojo; kai jis pradėjo šaukti, Teresos akyse sužibo ašaros, lūpos suvirpėjo.— Atleisk... aš kalbu ne tai, kas reikia. Aš nenorėjau tavęs įžeisti. Per tas dienas tiek daug pergyvenau, nervai man pakriko. Neverk, Teresita, neverk.

Jis ją prisitraukė prie savęs. Teresa padėjo galvą jam ant peties, ir juodu pasėdėjo taip truputį. Paskui jis pabučiavo ją į skruostą, į akis, į lūpas.

— Žinoma, man labai jo gaila,— tarė Teresa.— Vargšelis. Bet tavo veidas buvo toks persimainęs, kad aš išsigandau, galvojau, tu pyksti ant manęs už kažką. O kai tu užrikai, buvo baisu, aš niekada tavęs tokio nemačiau. Kad tu žinotum, kokios buvo tavo akys!

— Teresa, aš noriu tau kai ką pasakyti.

— Ką?— paklausė ji, jos skruostai nuraudo, ji džiaugsmingai nusišypsojo.— Sakyk, aš viską noriu žinoti apie tave.

Niūriame jo veide pasirodė baikšti, nejauki šypsena.

— Na ką?— tarė ji.— Sakyk, Albertai.

— Aš tave labai myliu,— tarė jis.

Durys atsidarė, ir jie greit atšoko vienas nuo kito; odinis lagaminas parvirto, kepurė nusirito ant žemės, ir Albertas pasilenkė jos paimti. Teta veidmainiškai šypsojosi. Rankose ji turėjo ryšulį. Kol abi jos taisė pietus, Teresa už tetos nugaros jam siuntė bučinius. Paskui kalbėjosi apie orą, apie ateinančią vasarą ir apie filmus. Tik per pietus Teresa papasakojo tetai apie Aranos mirtį. Ši pradėjo visu balsu rypuoti, kelis kartus persižegnojo, nuskundė tėvus, ypač vargšę motiną, ir pasakė, kad dievas nežinia kodėl didžiausias nelaimes siunčia geriausioms šeimoms. Buvo net bepravirkstanti, bet galų gale tik perbraukė per sausas akis ir kelis kartus nusičiaudėjo. Po pietų Albertas pasakė, kad jam reikia eiti. Tarpdury Teresa dar kartą paklausė:

— Tu tikrai ant manęs nepyksti?

— Ne, garbės žodis. Už ką turėčiau ant tavęs pykti? Tik gal mes negreitai pasimatysime. Tu rašyk man į mokyklą kiekvieną savaitę. Paskui aš tau viską paaiškinsiu.

Vėliau, kai Albertas dingo Teresai iš akių, ją apėmė abejonės. Ką reiškia šis įspėjimas? Kodėl jis taip staiga išėjo? Ir ūmai ji suvokė: „Jis myli kitą ir neišdrįso man pasakyti, dėl to kad aš jį pakviečiau pietų."

„Mes pirmą kartą išėjome į Perlą. Liesasis Igeras paklausė, kaip geriau — sėsti į autobusą ar leistis pėstiems. Mes patraukėme žemyn Progreso bulvaru ir kalbėjomės apie daug ką, tik ne apie tai, ką ruošėmės daryti. Liesasis, rodos, visai nesinervino, atvirkščiai, jis buvo ramesnis, negu paprastai, ir aš pagalvojau: jis tiesiog nori mane padrąsinti — juk aš buvau nei gyvas, nei miręs iš baimės. Liesasis nusivilko megz-

tinį, pasakė, kad jam karšta. O man buvo šalta, visą kelią drebėjau ir kelis kartus stojau nusišlapinti. Kai pasiekėme Kariono ligoninę, staiga kažkas iššoko iš už medžių. Aš šastelėjau į šalį, šaukiu: „Liesasis, policija!" O pasirodo, čia būta vieno iš tų vakarykščių, kur sėdėjo su juo pereitą naktį bare. Žvelgė jis niūriai — nervinosi. Juodu pradėjo kalbėti savo žargonu, aš ne viską supratau. Mes ėjome toliau, o paskui Liesasis tarė: „Sukime čionai!" Mes pasukome iš grindinio ir nudrožėme per lauką. Buvo tamsu, aš vis klupau. Nepriėjus Palmos prospekto, Liesasis tarė: „Sustokime ir viską aptarkime." Mes susėdome, ir Liesasis man paaiškino, ką aš turiu daryti. Jis pasakė, kad name nieko nėra ir kad jie padės man užlipti ant stogo. Nuo ten aš turėsiu nusileisti į vidinį kiemą ir įlįsti į namą pro mažą neįstiklintą langelį. Paskui reikės atidaryti vieną langą nuo gatvės, sugrįžti čia, kur jie sėdi, ir laukti. Liesasis keletą kartų pakartojo visus nurodymus ir ypač nuodugniai išaiškino, kurioje vietoje yra langelis. Matyti, jis gerai pažinojo namą, viską man smulkiai nupasakojo, kas ir kaip. Aš jo neklausinėjau, ką man reikės daryti, o tiktai klausiau, kas man gali atsitikti: „Ar tu tikrai žinai, kad ten nieko nėra? O jei ten yra šunų? Ką daryti, jeigu nutvers?" Liesasis mane ramino. Paskui atsigręžė į antrąjį ir pasakė: „Eik, Kulepe." Tas leidosi link bulvaro, ir mes jį pametėme iš akių. Tada Liesasis mane paklausė: „Baisu?"— „Taip,— sakau,— truputį."— „Man irgi,— atsako,— bet tai nieko. Visi mes bijome." Pasigirdo švilpesys. Liesasis pakilo ir tarė: „Drožiam. Tai reiškia, kad arti nieko nėra." Aš visas ėmiau drebėti ir sakau jam: „Liesasis, aš verčiau grįžtu į Beljavistą."— „Nekvailiok,— sako,— mes per pusvalandį viską apdorosime." Priėjome bulvarą, o ten vėl pasirodė Kulepė. „Tylu aplinkui kaip

kapinėse,— sako tas,— net katės nematyti." Namas buvo didelis, tikri rūmai, ir visai tamsus. Apsukome jį aplinkui. Liesasis Igeras ir Kulepė mane pakylėjo, padėjo užsiropšti ant stogo. Dabar man praėjo bet kokia baimė. Norėjosi tik kuo greičiau viską baigti. Aš perlipau per kraigą ir kieme pamačiau medį. Jis, kaip ir sakė Liesasis, augo visai prie pat sienos. Aš tyliai nusliuogiau juo žemyn, net rankų nesusibraižiau. Langelis buvo labai mažas, ir aš išsigandau, pamatęs, kad jis užkaltas vieliniu tinkleliu. „Apgavo",— manau sau. Ne, tinklelis visai surūdijęs, aš jį spustelėjau, ir jis subyrėjo. Ėmiau rangytis vidun, susibraižiau nugarą ir kojas, jau maniau, kad įstrigsiu. Viduje tamsu, nieko nematyti. Kas žingsnis vis bakst galva čia į baldus, čia į sieną. Į kurį kambarį tik įeinu, visur tamsu, nors į akį durk, ir langų nematyti. Aš jaudinuosi, kliūvu už baldų — baladojuosi, visai paklydau. Laikas bėga, o langų vis nematyti. Užkliudžiau stalą — kažkokia vaza ar kuris kitas indas nulėkė ant grindų ir sudužo. Aš vos nepravirkau ir staiga matau — kampe šviesa, tokie siauri ruoželiai. Vadinasi, aš todėl nemačiau langų, kad jie buvo užleisti storomis užuolaidomis. Pažiūriu pro plyšį — ogi bulvaras, bet nei Liesojo, nei Kulepės nematyti, ir baisiai išsigandau. „Na,— manau,— užgriuvo policija, jie paspruko, mane vieną paliko." Žiūriu žiūriu, o jų vis nėra ir nėra. Staiga visa baimė išgaravo, man į viską nusispiauti. „Tegu sau,— galvoju.— Aš vis tiek mažametis, mane tik išsiųs į koloniją." Atidarau langą ir šoku į gatvę. Nušokau, girdžiu žingsnius ir Liesojo balsą: „Vyras esi. Dabar sėsk ant žolės ir niekur neik." Aš perbėgau gatvę, atsiguliau ir galvoju, ką reikėtų daryti, jei staiga pasirodytų policija. Kartais suvis užmirštu, kur esu, lyg viskas čia — tik sapnas, o aš guliu lovoje ir matau Teresos veidą — oi, kaip no-

risi ją pamatyti ir pasikalbėti. Aš taip įsisvajojau, kad nepastebėjau, kaip sugrįžo Liesasis ir Kulepė. Atgal ėjome dykvietėmis. Liesasis tame name nuglemžė daug visokių daiktų. Mes sustojome po medžiais priešais ligoninę. Liesasis ir Kulepė viską supakavo į keletą ryšulių. Prieš pat miestą Kulepė man tarė: „Na, bičiuli, tu gavai ugnies krikštą." Liesasis man padavė keletą ryšulių, kad aš juos paslėpčiau, mes nusipurtėme kelnes ir nugrandėme purvą nuo batų. O paskui ramiausiai patraukėme į aikštės pusę. Liesasis man pasakojo anekdotus, ir aš garsiai juokiausi. Jis mane palydėjo iki namų ir tarė: „Tu elgeisi kaip tikras draugas. Rytoj pasimatysime — gausi savo dalį." Aš pasakiau, kad pinigų man labai reikia šiandien, nors ir nedaug. Jis man davė dešimties solių banknotą. „Čia tik dalis,— sako.— Rytoj gausi daugiau, jei šiandien viską parduosiu." Dar niekad nebuvau turėjęs tiek pinigų. Aš galvojau, ką būtų galima nupirkti už dešimt solių. Man mėklinosi daug visokių daiktų, bet vis negalėjau galutinai nuspręsti; tik tiek težinojau, kad rytoj išleisiu penkis realus kelionei. Ir šit nutariau: „Padovanosiu jai ką nors." Valandų valandas svarsčiau, kas čia reikėtų nupirkti: gal sąsiuvinių, gal kreidos, o gal saldainių ar net kanarėlę. Kitą dieną, kai išėjau iš mokyklos, dar nebuvau sugalvojęs. Tada atsiminiau, kad ji kartą prašė pyragių komiksų pasiskaityti. Nuėjau į laikraščių kioską ir nupirkau tris komiksus: du nuotykių ir vieną apie meilę. Tramvajumi važiavau labai patenkintas, į galvą lindo visokios mintys. Aš jos palaukiau, kaip paprastai, prie krautuvės Alfonso Ugartės gatvėje ir, kai ji išėjo, tuoj pat prisistačiau. Pasisveikinome, paduodami vienas kitam ranką, ir aš užvedžiau kalbą apie jos mokyklą. Komiksus laikiau po pažastimi. Jinai jau seniai dirsčiojo į juos ir, kai ėjome

per Bolognesio aikštę, paklausė: „Tu čia komiksus nešiesi. Puiku. Tu man paskui duosi, kai perskaitysi?" Aš atsakiau: „Aš juos nupirkau tau." Ji tarė: „Rimtai?"— „Žinoma,— sakau.— Še, imk."— „Labai ačiū." Ir ėmė vartyti juos eidama. Aš pastebėjau, kad ilgiausiai vartė tą, kur apie meilę. Pagalvojau: „Reikėjo nupirkti tris tokius, matyt, nuotykiais ji mažai domisi." O Arikos prospekte ji pasakė: „Kai perskaitysiu, duosiu tau." Aš atsakiau: „Gerai." Mes nutilome. Staiga ji tarė: „Tu labai geras." Aš nusijuokiau ir atsakiau: „Ką tu čia!"

„Reikėjo jai viską papasakoti, gal būtų ką patarusi. Paklausti: „Manai, aš veltui į visa tai įsivėliau, juk ir man už tai klius?" Aš įsitikinęs. Įsitikinęs? Ne, manęs neapgausi, aš mačiau tavo veidą, šunie, prisiekiu, tu brangiai užmokėsi. O vis tiek aš juk privalau..." Staiga Albertas atsipeikėjo ir nustebo, pamatęs plačią pievą, kur Leonsijo Prado kadetai rikiuojasi Liepos 28-osios paradui. Kaip jis čia atsidūrė? Tuščia pieva, oras vėsus, pučia lengvas vėjelis, blausi vakaro žaros šviesa, viskas primena mokyklą. Jis pažiūrėjo į laikrodį: jau trys valandos, kai jis bastosi po miestą — eina kur akys veda. „O gal eiti namo, atsigulti į lovą, pakviesti gydytoją, išgerti migdomųjų vaistų, išmiegoti visą mėnesį ir viską užmiršti: savo vardą, Teresą, mokyklą, prasirgti kad ir visą gyvenimą, kad tik nieko nereikėtų atsiminti." Jis apsisuka ir eina atgal. Sustoja prie Chorchės Čaveso paminklo; prietemoje — nedidelis trikampis ir sparnuotos figūros, nulipintos tartum iš dervos. Mašinų srautas plūsta prospektu, ir Albertas laukia prie sankryžos drauge su kitais pėsčiaisiais. Kai srautas sustoja ir susitvenkę žmonės eina per gatvę pro

mašinų radiatorius, jis lyg apdujęs spokso į raudoną šviesoforo akį ir nejuda iš vietos. „Jei būtų galima viską pasukti atgal, aš pasielgčiau kitaip. Tą naktį, pavyzdžiui, būčiau tik paklausęs, kur Jaguaras. Jeigu jo nėra — baigta, man galvos neskauda, ar jo striukę pavogė kas, ar ne, ir tegu kiekvienas daro, kaip išmano,— tada aš būčiau ramus, neturėčiau rūpesčių, klausyčiau sau ramiai mamytės giesmelės: „Albertai, tavo tėvas vėl per dienas ir naktis valkiojasi su šliundrom",— ir baigtas kriukis." O dabar jis stovi Liepos 28-osios prospekte ir laukia ekspreso; baras liko toli. Eidamas pro barą, jis tik probėgšmiais žvilgtelėjo į jį, bet galvoje vis dar kleganti salė, ryški šviesa ir garai, plūstą pro duris į gatvę. Privažiavo ekspresas, žmonės sulipo, konduktorius paklausė: „O jūs?", bet Albertas abejingai žiūri į jį, ir tas gūžteli pečiais, uždaro duris. Albertas apsigręžia ir trečią kartą mina bulvaru tą patį kelią. Priėjęs barą, pasuka į duris. Triukšmas užgožia jį iš visų pusių, šviesa žlibina akis, jis tankiai mirksi. Pro tabako dūmus ir svaigų degtinės tvaiką jis eina prie bufeto. Paprašo telefono knygos. „Tur būt, jau kirmėlės ėda jį, tur būt, pradėjo nuo akių, juk jos minkštutės, štai jos ropoja per kaklą, sugraužė nosį, ausis, palindo po nagais, ryja mėsą, tikrą puotą, tur būt, išsitaisė. Reikia paskambinti kuo greičiausiai, kol dar kirmėlės nepradėjo savo darbo, kol jo nepalaidojo, kol nenumirė, greičiau, greičiau." Triukšmas jį erzina, neduoda susikaupti, rasti knygoje reikalingą vardą. Pagaliau randa. Greitai nukelia ragelį, nori surinkti numerį, bet ranka pakimba ore, per keletą milimetrų nuo disko, ausyse spengia. Per metrą nuo savęs, už bufeto, jis mato baltą kitelį sulamdytais atvartais. Surenka numerį ir laukia. Tyla, vienodas klegesys, tyla. Jis apsidairo. Salės kampe kažkas kelia taurę į damos

sveikatą; kiti pritaria, kartoja jos vardą. Telefonas pypsi lygiais pertrūkiais. „Klausau",— atsiliepia ragelyje balsas. Jis nutirpsta, jam užgniaužia gerklę. Balta dėmė priešais jį sujuda, artinasi prie jo. „Prašom pakviesti leitenantą Gamboą",— sako Albertas. „Amerikoniškas viskis,— sako balta dėmė,— šlykštynė. O angliškas — visai kas kita."—„Prašom palaukti,— sako balsas,— tuoj pakviesiu." Jam už nugaros kelia tostą: „Jos vardas Letisija, ir man ne gėda prisipažinti, kad aš ją myliu, vyručiai. Vedybos — rimtas žingsnis, bet aš ją myliu, ir vedu metisę, vyručiai." „Viskis,— pakartoja dėmė,— *Scotch*. Geras viskis. Škotiškas, angliškas, vis tiek. Ne amerikoniškas, o škotiškas arba angliškas." „Alio?"— girdėti ragelyje. Jis krūpteli ir kiek atitraukia ragelį nuo ausies. „Alio,— sako leitenantas Gamboa.— Kas prie telefono?" „Paūžiau — ir užteks, vyručiai. Nuo šios dienos aš rimtas žmogus. Dabar reikės dirbti iki devinto prakaito, reikės nešti namo kuo daugiau pinigų, kad mano gražuolė būtų patenkinta." „Ar čia leitenantas Gamboa?"— klausia Albertas. „Montesjerės degtinė — pamazgos,— tikina baltoji dėmė.— O Motokatės — kas kita." „Taip, aš. Kas kalba?"— „Kadetas,— atsakė Albertas.— Penkto kurso kadetas". „Į mano metisiukės ir mano draugų sveikatą." „Kas atsitiko, kadete?" „Geriausia pasaulyje degtinė,— įtikinėja balta dėmė, paskui pasitaiso:— Viena iš geriausių, senjore, Motokatės degtinė." „Jūsų pavardė?"— klausia Gamboa. „Aš turėsiu dešimt vaikų, ir visi bus berniukai, kad galėčiau juos pavadinti savo draugų vardais. Nė vieno nepavadinsiu savo vardu, tiktai jūsų, vyručiai." „Araną nušovė,— sako Albertas.— Aš žinau, kas. Ar galima pas jus užeiti?"— „Jūsų pavardė?"— klausia Gamboa. „Jei norite nudvasinti dramblį, duokite jam Motokatės degtinės." „Kadetas Albertas Fer-

nandesas, senjore leitenante. Pirmas būrys. Ar galima pas jus užeiti?"— „Ateikite tuojau pat,— sako Gamboa.— Bolognesio gatvė, 327. Barankas."— Albertas pakabina ragelį.

Visi pasikeitė, tur būt, pasikeičiau ir aš, tik to nematau. Jaguaras, tas baisiai pasikeitė. Piktas, kaip žvėris, žodžio jam nepasakysi, prieisi paklausti ko nors, papiroso paprašysi ar ko — išsyk pasiunčia tave velniop. Nieko girdėti nenori, kas kiek — išsivieps piktai kaip prieš peštynes, vos-ne-vos jį nuramdai: „Jaguarai, ką tu čia, tik nepyk, aš juk nieko blogo nepasakiau, ko gi šiaušies?" O tu jam teisinkis ar nesiteisink, jam nagai vis tiek dilga, per tas dienas jau ne vienam kliuvo. Toks jis ne tik su kitais, bet ir su manimi, ir su Garbaniumi, stebiuosi, kaip jis gali taip elgtis su mumis, juk mes Ratelio nariai. Bet aš žinau, kodėl Jaguaras taip pasikeitė,— tai dėl Kavos, galima jį suprasti. Tevaidina jis sau, kad jam į viską nusispiauti, o juk matyti: kai tik Kavą išmetė, jis visai kitoks pasidarė. Niekad nemačiau jo tokio įniršusio — veidas tik krūpčioja, keikiasi šlykščiausiais žodžiais, grasina; viską paleisiu dūmais, viską išdaužysiu, nakčia karininkų korpusą padegsiu, pulkininkui pilvą paleisiu, žarnas aplink kaklą apvyniosiu. Rodos, bus jau metai, kaip mes visi trys buvom susirinkę paskutinį kartą. Tada Kavą įmetė į karcerį, o mes spėliojome, kas galėjo pakišti liežuvį. Kur čia teisybė — Kava ten su ožkomis, šleikštu jam, galuojasi vargšas, o skundikas vaikščioja sau ir švilpauja. Taip, nelengva, manau, bus jį surasti. Tikriausiai karininkai jį papirko, pinigų davė. Jaguaras pasakė: „Nepraeis nė dvi valandos, ir aš

jį išaiškinsiu. Ką ten dvi — per valandą surasiu. Tik šniukštelėsiu — iškart užuosiu išgamą. Bet kur ten, tik laukinį galima užuosti ar šiaip nužiūrėti, o tikrieji šunsnukiai moka kailį vartyti. Tikriausiai dėl to jis ir siunta, tik va su mumis turėjo kitaip elgtis, juk mes su juo visada išvien. Nesuprantu, kodėl jis nuo mūsų visų atsimetė. Tu prie jo, o jis jau ir siunta, tuoj tuoj šoks ant tavęs ir įkąs; labai jau teisinga jo pravardė — geresnės nesugalvosi. Nelįsiu daugiau — ko gero, dar pagalvos, kad šunuodegiauju, o man tik šiaip sau norėjosi bičiuliškai pasikalbėti. Vakar mudu tik per stebuklą nesusikibom, nežinau, kaip aš susilaikiau, reikėjo jį atsakančiai pamokyti, ragus aplaužyti — aš tai jo nebijau. Kada kapitonas mus sušaukė į aktų salę ir pradėjo kalbėti apie Palaižūną, kad, esą, kariuomenėje brangiai reikia užmokėti už klaidas, įsikalkite sau į galvas: čia ginkluotosios pajėgos, o ne zoologijos sodas, jei taip atsitiktų karo metu, už neatsakingą elgesį jis būtų apkaltintas tėvynės išdavimu. Ech, po velniais, kiekvienam kantrybės pristigtų, girdint, kad šitaip koneveikia numirėlį. Tau pačiam, Piranja, niekše, kulką į pakaušį suvaryti reikėtų. Ir ne aš vienas įtūžau, o visi, iš veidų buvo matyti. Ir pasakiau: „Jaguarai, negražu taip dergti mirusį, užčiaupkim nasrus kapitoniukui." O jis man: „Tylėk, stuobry, kol tavęs neklausia. Dar leptelėsi žodį — pasigailėsi." Jis ligonis, iš tikrųjų, normalūs žmonės taip nedaro, jam galvoj pasimaišė, jis tiesiog kvanktelėjo. Nemanyk, kad tu man labai reikalingas, Jaguarai, aš dėl to prie tavęs šliejausi, kad norėjau smagiau laiką praleisti, o dabar jau viskas, baigėsi šita muzika, ir mes daugiau nepasimatysime. Išeisiu iš mokyklos, ir nė vieno matyti nenorėsiu — tik Lapausę išsinešiu, ir ji gyvens pas mane.

Albertas eina tyliomis Baranko gatvėmis, pro senus aptriušusius namus. Nuo gatvės juos skiria darželiai. Aukšti šakoti medžiai meta ant fasadų išsikėtojusius šešėlius. Retkarčiais nudunda pro šalį grūste prisigrūdęs tramvajus, pro langus liūdnai žiūri žmonės. „Reikėjo viską jai papasakoti, tu tik pažiūrėk, kaip išėjo, jis buvo tave įsimylėjęs, mano tėvelis per dienas ir naktis su šliundromis, motina tyliai neša savo kryželį, meldžiasi, bėgioja pas jėzuitą, Turčius ir Mažylis plepa niekus pas..., klausosi plokštelių svetainėje pas..., šoka pas..., tavo teta raitosi kaip ungurys keptuvėje, pietų virti nėra iš ko, o jį graužia kirmėlės už tai, kad jis norėjo pamatyti tave, o tėvas jo neleido, kaip, tavo manymu,— tai juokas?" Albertas išlipo iš tramvajaus prie „Ramiojo tvenkinio". Žolėje, po medžiais, porelės ir šeimos mėgaujasi nakties vėsa, tvenkinyje ties valtimis grūda čiulkinį uodai. Albertas pereina parką, sporto aikštelę; alėjos žibintai šviečia sūpuokles ir skersinį. Lygiagretės, kalnelis, trapecija ir velnio ratas skendi tamsoje. Jis eina link apšviestos aikštelės, aplenkia ją, pasuka į Krantinę, matomą gilumoje, už aukšto balto pastato, įkypai nušviesto žibintų. Krantinėje prieina prie parapeto ir žiūri žemyn: jūra čia ne tokia, kaip Perloje, ten ji audringa, naktimis piktai riaumoja, čia — lygi, rami kaip ežeras. „Tu juk irgi kalta, kai aš pasakiau, kad jis mirė, tu neverkei ir jo negailėjai. Tu irgi kalta, o jei aš būčiau pasakęs, kad jį užmušė Jaguaras, tu būtum paklaususi: „Negi tikras jaguaras? Vargšelis!"— ir taip pat nebūtum apsiverkusi, o jis dėl tavęs iš galvos ėjo. Tu kalta, tau tik rūpėjo, kad aš į tave ne taip žiūriu. Auksakojė — kekšė, bet jos širdis švelnesnė."

Štai ir senas dviaukštis namas su balkonais į tuščią darželį. Tiesus takelis eina nuo surūdijusios tvoros ligi

namo durų — senoviškų durų, papuoštų nudilusiais raižiniais, panašiais į hieroglifus. Albertas beldžia kumščiu. Laukia kelias sekundes, paskui pamato skambutį, paspaudžia mygtuką ir greit atitraukia ranką. Girdėti žingsniai. Jis pasitempia.

— Prašom,— sako Gamboa ir jį praleidžia pirma savęs.

Albertas įeina, girdi, kaip jam už nugaros užsitrenkia durys. Gamboa eina ilgu pustamsiu koridoriumi. Albertas seka paskui jį ant pirštų galų. Jis beveik lipa leitenantui ant kulnų; jei tas staiga sustotų, jis užgriūtų ant jo. Bet Gamboa nesustoja; gale koridoriaus jis atidaro duris ir įeina į kambarį. Albertas pasilieka koridoriuje. Gamboa uždega šviesą. Ir šit jie svetainėje. Sienos žalios, ant jų kabo paveikslai paauksuotais rėmais. Kažkoks vyriškis su bakenbardais, su senoviška barzdele ir smailais susuktais ūsais, įdėmiai žiūri į Albertą iš senos pageltusios fotografijos.

— Sėskitės,— sako Gamboa, rodydamas krėslą.

Albertas sėdasi, ir jo kūnas nusileidžia minkštai it per sapną. Staiga jis susigriebia, kad nenusiėmė kepurės. Nusiima, sumurma pro dantis atsiprašymo žodžius. Bet Gamboa negirdi, jis stovi nugara į jį ir daro duris. Paskui atsisuka, prieina, sėdasi priešais jį ant kėdės raižytomis kojomis.

— Albertas Fernandesas?— klausia Gamboa, žiūrėdamas tiesiai jam į akis.— Pirmo būrio, sakėte?

— Taip, senjore leitenante,— Albertas palinksta į priekį, ir krėslo spyruoklės lengvai sugirgžda.

— Gerai,— sako Gamboa.— Klausau.

Albertas žiūri į grindis; kilime ornamentas — mėlyni ir kreminiai ratilai, vienas viduje kito. Jis greitai juos suskaito: dvylika, ir dar vienas pilkas ratukas pačiame viduryje. Pakelia akis; už leitenanto nugaros stovi ko-

moda — marmuro imitacija, stalčių rankenėlės metalinės.

— Aš laukiu, kadete,— sako Gamboa.

Albertas vėl žiūri į kilimą.

— Kadeto Aranos mirtis nebuvo nelaimingas atsitikimas,— sako jis.— Jis buvo nušautas. Iš keršto, senjore leitenante.

Jis pakelia akis. Gamboa net nesukruta, jo veide nematyti nei nustebimo, nei smalsumo. Jis nieko neklausia. Rankos nuleistos ant kelių, kojos truputį praskėstos. Albertas pastebi, kad leitenanto kėdės kojos baigiasi plėšraus žvėries letenomis.

— Jį nužudė,— pakartoja jis.— Ratelio vaikinai. Jie jo nekentė. Visas būrys jo nekentė, ir be jokios priežasties — jis juk nė vienam nieko blogo nepadarė. Už tai, kad jis nekrėtė juokų, kaip visi, ir nenorėjo peštis. Jie šaipės iš jo, amžinai tyčiojosi, o dabar nužudė.

— Nusiraminkite,— sako Gamboa.— Pasakokite iš eilės. Sakykite viską, nebijokite.

— Gerai, senjore leitenante,— sako Albertas.— Karininkai supratimo neturi, kas dedasi barakuose. Visi buvo prieš Araną, visada pasistengdavo, kad jis liktų kaltas, kad būtų nubaustas, ir nė akimirką neduodavo jam ramybės. Dabar jie nurimo. Tai vis Ratelis, senjore leitenante.

— Palūkėkite,— sako Gamboa, ir Albertas pakelia į jį akis. Šį kartą leitenantas pasislenka į priekį, ant kėdės krašto, ir ranka paremia smakrą.— Jūs norite pasakyti, kad vienas jūsų būrio kadetas tyčia šovė į kadetą Araną? Tą jūs norite pasakyti?

— Taip, senjore leitenante.

— Kol dar nepasakėte jo vardo,— palengva, stabčiodamas, kalba Gamboa,— aš noriu jus įspėti. Tokio pobūdžio kaltinimai — labai rimtas dalykas. Manau, jūs

suprantate, kokios gali būti viso to pasekmės. Tikiuosi taip pat, kad jums nebėra jokių abejonių. Tokie dalykai — ne juokas. Jūs mane suprantate?

— Taip, senjore leitenante,— atsako Albertas.— Aš galvojau apie tai.— Aš nieko nesakiau jums anksčiau, užtat kad bijojau. Dabar nebijau.— Jis buvo besižiojąs, bet nieko nepasakė.

Griežtas Gamboos veidas ramus, žvilgsnis tvirtas. Trumpą akimirką griežti bruožai sušvelnėja, tamsi oda pašviesėja. Albertas užsimerkia ir mato prieš save blyškų, gelsvą Palaižūno veidą, klydinėjančias akis, bevalę burną. Mato tik tą veidą, paskui atsimerkia ir mato leitenantą, ir atmintyje šmėkšteli žalia šviesa, lama, koplyčia, tuščia lova.

— Taip, senjore leitenante. Aš kalbėsiu tiesiai. Jį nušovė Jaguaras, keršydamas už Kavą.

— Kaip jūs pasakėte?— klausia Gamboa. Jis nuleido ranką ir dabar smalsiai žiūri į Albertą.

— Viskas prasidėjo nuo tos dienos, kai visi buvo palikti be leidžiamųjų, na, kai stiklą išmušė. Aranai tas buvo užvis baisiausia. Jis jau prieš tai pusę mėnesio nebuvo išėjęs iš mokyklos. Iš pradžių jam pavogė striukę. O paskui jūs jį nubaudėte už tai, kad jis man pasakinėjo per chemijos egzaminą. Jis buvo priblokštas, jam žūt būt reikėjo išeiti — suprantate, senjore leitenante?

— Ne,— tarė Gamboa.— Nieko nesuprantu.

— Aš noriu pasakyti, jis buvo įsimylėjęs, senjore leitenante. Jam patiko viena mergaitė. Palaižūnas neturėjo draugų — suprantate?— nė vienas su juo nenorėjo bendrauti. Visi jį tik žemino. O jis norėjo išeiti ir pasimatyti su mergaite. Jūs neįsivaizduojate, kaip visi iš jo tyčiojosi. Jį apvaginėjo, atiminėjo iš jo cigaretes.

— Cigaretes?— tarė Gamboa.

— Mokykloje visi rūko,— karštai kalbėjo Albertas.— Po dėžutę per dieną. O kartais ir daugiau. Karininkai supratimo neturi, kas ten dedasi. Visi tyčiojosi iš Palaižūno, ir aš taip pat. O paskui aš su juo susibičiuliavau, aš vienas. Man jis papasakodavo viską. Jo nekentė už tai, kad jis bijojo peštis. Iš jo ne šiaip juokdavosi, senjore leitenante. Apšlapindavo jį, kai miegodavo, supiaustė jam uniformą, kad jis liktų nubaustas, spiaudė į jo lėkštę, nustumdavo atgal, jeigu jis pirmasis atsistodavo į rikiuotę.

— Kas taip darė?— paklausė Gamboa.

— Visi, senjore leitenante.

— Ramiau, kadete. Pasakokite viską iš eilės.

— Jis buvo labai romus,— nutraukė jį Albertas.— Ir labai kentėdavo, kai jį palikdavo be leidžiamojo. Vaikščiodavo kaip nesavas. Visą mėnesį jis neišėjo į miestą. O mergaitė jam nerašė. Aš taip pat su juo negražiai pasielgiau, senjore leitenante. Labai negražiai.

— Neskubėkite, kadete,— sako Gamboa.— Ramiau, ramiau.

— Gerai, senjore leitenante. Atsimenate, jūs jį nubaudėte už pasakinėjimą. Tą dieną jis ketino su mergaite eiti į kiną. Aš pažadėjau išpildyti vieną jo prašymą. Bet aš jį apgavau. Ta mergaitė dabar draugauja su manim.

— A,— tarė Gamboa.— Pradedu šį tą suprasti.

— Jis nieko nežinojo,— kalbėjo Albertas.— Jis net sapnuodavo, kaip susitikti su ja ir sužinoti, kodėl ji nerašo. Paskui, po istorijos su stiklu, visi buvo uždaryti nežinia kuriam laikui. Kavos niekad nebūtų pagavę: karininkai niekada nieko nesužino, jei mes nenorime, senjore leitenante. O šokti per tvorą, kaip visi, jis nesiryžo.

— Šokti per tvorą?

— Taip, visi taip daro, net šunys. Kiekvieną naktį kas nors pabėga į miestą. Išskyrus jį, senjore leitenante. Jis nė karto nebėgo. Todėl jis ir nuėjo pas Uariną, tai yra pas leitenantą Uariną, ir įskundė Kavą. Jis nebuvo skundikas. Jis tik norėjo išeiti į miestą. O Ratelis tai sužinojo. Aš įsitikinęs, kad jie suuodė.

— O kas tas Ratelis?— paklausė Gamboa.

— Tai keturi mūsų būrio kadetai, senjore leitenante. Tikriau sakant, trys. Kavos jau nėra. Jie vagia egzaminų bilietus ir juos parduoda kadetams. Lupikauja. Viską už trigubą kainą parduoda — cigaretes, degtinę.

— Klausykite, ar jūs nekliedite?

— Degtinę ir alų, senjore leitenante. Aš juk sakau jums, karininkai nieko nežino. Mokykloje geria daugiau, negu mieste. Nakčia, o kartais net pertraukų metu. Sužinoję, kad Kava išduotas, jie tiesiog pasiuto. Bet apskritai Arana niekad nebuvo skundikas, mūsų barake skundikų iš viso nebuvo. Todėl ir nušovė jį — iš keršto.

— Kas nušovė?

— Jaguaras, senjore leitenante. Kiti du, Pitonas ir Garbanius, irgi geri galvijai, bet jie niekad nebūtų išdrįsę šauti. Tai padarė Jaguaras.

— Kas tas Jaguaras?— paklausė Gamboa.— Aš nežinau jūsų pravardžių. Sakykite pavardę.

Albertas pasakė ir pasakojo toliau. Leitenantas retkarčiais jį nutraukdavo — prašė kai ką paaiškinti, klausinėjo datų, vardų. Albertas kalbėjo ilgai, pagaliau nuleido ant krūtinės galvą ir nutilo. Leitenantas jam parodė, kur vonia. Jis nuėjo ir sugrįžo su šlapia galva. Gamboa tebesėdėjo kėdėje su žvėries letenomis ir galvojo. Albertas nesėdo.

— Dabar eikite namo,— tarė Gamboa.— Rytoj aš būsiu sargybos būste. Ateikite tiesiai pas mane, neužsukęs į baraką. Ir duokite garbės žodį, kad niekam nieko nepasakosite. Niekam, net tėvams.

— Gerai, senjore leitenante,— tarė Albertas.— Duodu jums garbės žodį.

IV

„Sakė, kad ateis, bet akių neparodė — būčiau jį taip ir pasmaugęs. Po vakarienės įlindau į pavėsinę, kaip buvome susitarę, ir ten sėdėjau, kol nusibodo laukti. Sėdėjau kažin kiek laiko, ir galvojau, ir rūkiau, ir vis stojausi pažiūrėti pro langą, ir mačiau tik tuščią gatvę. Nė Lapausė neatbėgo, nors šiaip sekioja paskui mane, kada nereikia, o kai reikia — nėra jos, jeigu atbėgtų, baimę apmaldytų. Nagi palok, palok, šuneli, išvaikyk piktas dvasias. Staiga man dingtelėjo: Garbanius apmovė mane. Jau buvo visai tamsu, o aš vis dar sėdėjau kampe nei gyvas, nei miręs iš baimės, o paskui išėjau ir tekinas leidausi į baraką. Į kiemą atbėgau kaip tik tuo metu, kai pasigirdo signalas rikiuotis; jei būčiau dar palaukęs bent kiek, būčiau užsidirbęs šešias baudas, o jam nė motais — duot gerai į sprandą, tada žinotų. Jis stovėjo pirmas eilėje — nusuko akis, kad manęs nematytų. Apatinė jo žiauna nukabo, ir jis pasidarė panašus į tuos kvailelius, kurie vaikščioja gatvėmis ir šnekasi su savim. Aš tuoj sumečiau: į pavėsinę jis neatėjo todėl, kad pabūgo. „Šį kartą žlugome galutinai,— pagalvojau aš.— Susiglemšiu verčiau savo mantą ir mausiu per stadioną, kol antsiuvų nenuplėšė. Ir Lapausę pastversiu — niekas manęs ir nepamatys. O pragyvenimui kaip nors užsidirb-

siu." Viršila šaukė visus pavardėmis, ir visi atsakinėjo: „aš". Kai priėjo prie Jaguaro — vos tik prisimenu tai, dar ir dabar šiurpas per nugarą nueina ir pakinkliai sudreba,— aš pažvelgiau į Garbanių, jis atsisuko, išvertė į mane veizolus, ir visi pasigręžė, žiūri į mane, o aš jau nežinau, kaip nedaviau kojoms valios. O seržantas krenkštelia ir varo toliau. Paskui pakilo sąmyšis, ir, vos spėjome sueiti į baraką, visas būrys puolė prie mudviejų su Garbanium, šaukia: „Kas atsitiko? Pasakokite, pasakokite." Ir nė vienas netiki, kad mes nieko nežinome, o Garbanius perpyko ir sako: „Kuo čia mes dėti? Atsikabinkite pagaliau, tokie jūs ir anokie." Eikš, Lapause, ir nesitrauk nuo manęs dabar, ko tu šiandien tokia įnoringa. Ar nematai, kad man sunku — ir man juk reikia, kad koks gyvas daiktas būtų prie šalies. Vėliau, kai visi išsiskirstė į savo lovas, aš priėjau prie Garbaniaus ir pasakiau: „Išdavike, ko tu neatėjai į pavėsinę? Aš tavęs laukiau kelias valandas." Jis persigando, tiesiog buvo gaila žiūrėti, o užvis blogiausia, kad ir man nusmelkė per padus. „Oi Pitonai, neduok dieve, dar pamatys mus abu drauge. Palauk, Pitonai, kol visi sumigs. Po valandos, Pitonai, aš tave, pažadinsiu ir viską papasakosiu. Pitonai, eik šalin ir kuo greičiau gulk, Pitonai." Na, apvelniavau aš jį ir pasakiau: „Apgausi — užmušiu!" Pasitraukiau, atsiguliau, užgesinau šviesą ir girdžiu: negras Valjanas lipa iš savo lovos, prie manęs eina. Ir lipšniai taip prisėlina, žaltys. „Aš jums visada buvau draugas, Pitonai, bent man papasakokite, kas atsitiko",— meilinas, iškišęs smulkius pelės dantukus. Nors ir kaip širdyje buvo negera, mane juokas paėmė. Parodžiau aš jam kumštį, ir, kai tik pamatė jis mano veidą,— kaip įgeltas atšoko. Eikš pas mane, šuneli, prisiglausk, man dabar baisiai negera, nebėk. Aš tau sakau: „Jei neateis, aš nueisiu

pas jį, pasmaugsiu, bestiją." Bet jis atėjo, kai visi ėmė knarkti. Pritykino ir sako: „Einam į prausyklą, ten pasikalbėsime." Kalė sekė paskui mane ir laižė man kojas,— jos liežuvis visada karštas. Garbanius nusigręžė į kampą ir vis negali užbaigti savo reikalo; aš pagalvojau, kad jis tyčia taip daro, čiupau jam už pakarpos, pakračiau atsakančiai ir sakau: „Na, pasakok, kas atsitiko."

Nieko nuostabaus, aš visada žinojau, kad Jaguaras beširdis, nė kiek nekeista, kad jis nori mus visus įstumti į bėdą. Garbanius tvirtina, jis pasakęs: „Jei įklimpsiu aš, visi įklimps",— ir aš nesistebiu. O apskritai Garbanius pats nieko nesusigaudo. Nurimk, Lapause, nesikuisk taip, pilvą man subraižysi. Aš maniau, kad jis dar ką žino, o apie tai ir aš ką-ne-ką nutuokiau. Jis sako, kad juodu su Jaguaru pagriebę vieno šuns beretę, iš jos pasidarę taikinį ir mėtę į jį akmenis, ir Jaguaras kliudydavęs kiekvieną kartą iš dvidešimties žingsnių, o šuo verkšlenęs: „Senjorai kadetai, jūs man visą beretę išvarpysite." Atsimenu, aš juos mačiau aikštėje ir pagalvojau, kad jie eina kur nors parūkyti, o šiaip būčiau priėjęs prie jų, aš mėgstu palaidyti akmenis, mano ranka taiklesnė už Jaguaro ir Garbaniaus. Sako, šuo tol aimanavęs, kol Jaguaras pasakęs: „Dar žodis, ir mes imsime laidyti tau į klyną, taigi verčiau patylėk." O paskui atsisukęs į Garbanių ir be jokios įžangos pasakęs: „Man rodos, Rašytojas mirė — todėl ir nesugrįžo. Šie metai mums sėkmingi — lavonas po lavono. Aš sapnavau, kad ligi metų galo bus dar vienas lavonas." Garbanius sako: „Kai aš tai išgirdau, išsigandau ir persižegnojau, o tuo tarpu pakyšt leitenantas. Aš nė minties neturėjau, kad leitenantas atėjo vestis Jaguaro, niekad nebūčiau apie tai pagalvojęs." Garbanius sprogina akis ir pasakoja toliau: „Aš visai

nepagalvojau, Pitonai, kad jis pas mus eina, visai negalvojau. Aš tik galvojau apie tai, ką Jaguaras apie lavonus ir Rašytoją pasakė, o čia, žiūriu, jis eina tiesiai prie mūsų ir žiūri į mus, tai mat, kaip buvo, Pitonai." Šuneli, kodėl tavo liežuvis toks karštas? Visai lyg tos taurės, kurias man statė mama, kai sirgau. Sako, tas buvęs jau už dešimt žingsnių, ir tik tuomet šuo pašokęs, ir Jaguaras taip pat, ir išsitempėme visi. Aš tuoj sumečiau, Pitonai, kad čia šuns beretė niekuo dėta, kiekvienas tą būtų supratęs, jis tik į mudu žiūrėjo, tiesiog akių nenuleido, Pitonai." Ir, rodos, jis dar pasakė: „Sveiki, kadetai",— bet žiūrėjo jau nebe į Garbanių, o tik į Jaguarą, o Jaguaras atgniaužė ranką ir išmetė akmenį. „Eikite į sargybos būstą,— sako leitenantas,— prisistatykite budinčiam karininkui. Pasiimkite pižamą, dantų šepetėlį, muilą ir rankšluostį." Garbanius sakosi pabalęs, o Jaguaras nė nemirktelėjęs, ir dar jam užtekę įžūlumo paklausti: „Ar aš, senjore leitenante? Už ką, senjore leitenante?" O šuo šypsosi,— kad taip pačiupus tą šunį! O Gamboa nieko neatsakė, tik paliepė: „Vykdykite įsakymą!" Gaila, Garbanius neįsidėmėjo to šuns, o tas pasinaudojo proga, kad atėjo leitenantas, čiupo beretę ir pabėgo. Ir nėra ko stebėtis, kad Jaguaras pasakė Garbaniui: „Jei čia dėl bilietų, prisiekiu, daugelis dar pasigailės, kad atėjo į šį pasaulį",— jis viską gali padaryti. O Garbanius atsakęs: „Tu nepamanyk, kad aš išdavikas ar Pitonas išdavikas." Ir Jaguaras atsakęs: „Tuo geriau jums. Neužmirškite — jūs nemažiau kalti už mane. Taip ir pasakyk Pitonui ir visiems, kurie pirko iš mūsų bilietus. Taip ir pasakyk."

Visa kita aš ir pats žinau — mačiau, kaip jis ėjo iš barako, pižama velkasi žeme, šepetėlį laiko įsikandęs lyg kokį cigarą. Maniau, jis eina praustis, ir nusiste-

bėjau: Jaguaras — tai ne Valjanas, tas kas savaitę prausiasi, mes jį anksčiau vandenium vadinome.

Labai karštas tavo liežuvis, Lapause, toks ilgas ir karštas."

Kai motina man pasakė: „Tavo mokslai užbaigti, einam pas tavo krikštatėvį, tegu jis tau suranda kokio nors darbo", aš atsakiau: „Aš dabar žinau, kaip gauti pinigų, ir mokyklos mesti nereikia, nusiraminkite."— „Ką tu pasakei?"— paklausė ji. Aš užsikirtau ir taip likau bestovįs su pražiota burna. Paskui paklausiau, ar ji pažįsta Liesąjį Igerą. Ji kažkaip keistai pažiūrėjo į mane ir paklausė: „O iš kur tu jį pažįsti?"— „Mudu draugai, aš kartais jam šį tą padedu." Ji gūžtelėjo pečiais: „Tu jau nebe mažas,— sako,— daryk, kaip išmanai, aš nieko nenoriu žinoti. Jei neparneši man pinigų — eisi dirbti." Aš supratau, kad motina nujaučia, ką veikė mano broliukas ir Liesasis Igeras. Per tą laiką mudu su Igeru buvom įlindę ir į kitus namus, vis nakčia, ir kas kartą aš uždirbdavau ne mažiau, kaip dvidešimt solių. Liesasis man sakydavo: „Tu su manim praturtėsi." Visus pinigus aš laikiau sąsiuviniuose, ir aš paklausiau motiną: „Ar tau dabar reikia pinigų?"— „Man visada reikia pinigų,— atsakė ji.— Duok visus, kiek turi." Aš jai ir atidaviau visus pinigus, sau pasilikau tik du solius. Man pinigai buvo reikalingi tik tam, kad galėčiau kasdien prie mokyklos pasitikti Teresą, ir dar cigaretėms — tada pradėjau rūkyti savas. Pakelio užtekdavo trims—keturioms dienoms. Kartą užsirūkiau Beljavistos aikštėje, o Terė mane pamatė pro savo namo duris. Ji priėjo prie manęs, mes susėdome ant suoliuko pasišnekėti. Ji pasakė: „Išmokyk mane rūkyti." Aš užsidegiau cigaretę ir daviau jai pa-

traukti kelis dūmus. Jai užėmė kvapą, ir ji užsikosėjo. Rytojaus dieną ji pasakė, kad visą naktį jai pykusi širdis ir ji niekad daugiau nerūkysianti. Aš labai gerai pamenu tą laiką — geros buvo dienos. Artinosi mokslo metų pabaiga, prasidėjo egzaminai, mes mokėmės daugiau, negu paprastai, ir beveik nesiskyrėme. Kai tetos nebūdavo namie arba ji miegodavo, mes juokaudavome, veldavome viens kitam galvas, ir aš visada jaudindavausi, kai ji mane paliesdavo. Matydavausi su ja du kartus per dieną, labai man buvo gera. Visada turėdavau pinigų ir kasdien padarydavau jai kokį nors siurprizą. Vakarais eidavau į aikštę pasimatyti su Liesuoju, ir jis man sakydavo: „Ruoškis tai ir tai dienai. Mūsų laukia labai kruopštus darbas."

Pradžioje mes eidavome trise: Liesasis, aš ir Kulepė. Kartą, kai mes įlindome į turtingus namus Orantine, su mumis buvo du nepažįstami. O dažniausiai eidavome vieni. „Kuo mažiau, tuo geriau,— sakydavo Liesasis.— Ir dalintis linksmiau, ir baimės dėl įskundimo mažiau. Tiesa, kartais vieniems negalima. Kai pietūs labai gausūs, reikia daugiau burnų." Beveik visada lįsdavome į tuščius namus. Kažkuriuo būdu Liesasis iš anksto apie tai sužinodavo, jis man ir išaiškindavo, kaip įsibrauti į vidų — pro stogą, pro langą ar pro kaminą. Iš pradžių aš bijojau, o paskui jau dirbau ramiai. Kartą įsikraustėme į vieną namą Čoriljuje. Vidun aš įlindau pro garažo langą,— Liesasis išpiovė deimantu stiklą,— priėjau prie paradinių durų, atidariau jas, išėjau į gatvę, atsistojau prie kampo ir laukiau. Praėjo kelios minutės, ir staiga matau, antrame aukšte užsidega šviesa, ir iš namo kaip kulka išlekia Liesasis. Griebė man už rankos, šnibžda: „Bėkim, arba sučiups." Perbėgome kokius tris kvartalus, nežinau, ar mus vijosi ar ne, bet išsigandau baisiai. O kai Liesasis pasakė: „Dumk tenai,

o kai pribėgsi kampą, eik kaip niekuo dėtas", aš nusprendžiau, kad mes žuvę. Padariau, kaip jis liepė, ir viskas baigėsi gerai. Namo parsivilkau vėlai naktį, vos gyvas, visai sustiręs, tiesiog dantys barškėjo. Buvau įsitikinęs, kad Liesasis įkliuvo. O kitą dieną žiūriu — laukia manęs aikštėje ir raitosi iš juoko. „Tai bent siurprizas,— sako jis.— Kai tik atidariau komodą, staiga viskas nušvito kaip dieną. Tiesiog apstulbau. Tik per stebuklą mudu išsigelbėjome — matyt, yra dievas pasaulyje."

— O kas toliau?— paklausė Albertas.

— Nieko,— atsakė seržantas.— Tik jam ėmė bėgti kraujas, ir aš jam sakau: „Nesimuliuok." O tas galvijas: „Aš nesimuliuoju, senjore seržante, man tikrai skauda." Ir tada kareiviai — jie visada už vienas kitą — ėmė rėkti: „Jam skauda, jam skauda." Aš juo netikėjau, o jis, gal būt, ir teisybę sakė. Žinote, kodėl aš taip manau? Jo plaukai buvo raudoni. Aš jam liepiau nusiplauti, kad jis neprikruvintų barako grindų, o jis, biaurybė, spyriojasi, nenori. Galvijas, kitaip nepasakysi. Jis net iš lovos nepakilo, na, aš jį ir pastūmiau — norėjau tiktai, kad atsikeltų, senjore kadete, o visi kad paleis gerkles: „Nekliudykite jo, argi nematote — jam skauda?"

— O toliau?

— Daugiau nieko, senjore kadete, daugiau nieko. Įėjo karininkas ir paklausė: „Kas jam?"— „Jis pargriuvo, senjore karininke,— atsakiau aš.— Juk iš tiesų jūs pargriuvote?" O tas šunsnukis sako: „Ne, tai jūs, seržante, man galvą pramušėte lazda." Ir kiti ėmė rėkti: „Taip, taip, seržantas jam pramušė galvą." Niekšai! Karininkas mane nusiuntė į sargybos būstą, o jį,

tą gyvulį, į ligoninę. Štai jau keturios dienos, kai aš čia sėdžiu, duona ir vandeniu gyvas. Baigiu nusigaluoti.

— O už ką jūs davėte jam lazda?— paklausė Albertas.

— Ogi šiaip sau,— tarė seržantas.— Aš tik norėjau, kad jis greičiau išneštų šiukšles. Čia, jei norite žinoti, velniaižin kas darosi. Pamatys leitenantas šiukšles barake — gausiu tris užduotis be eilės arba apspardys be niekur nieko. O šit jei kareiviui suduosiu per sprandą, mane sodina į karcerį. Apskritai, senjore kadete, nieko nėra blogiau, kaip būti seržantu. Kareiviams kliūva nuo karininkų, bet užtai tarp savęs jie visi išvien, už kits kitą mūru stoja. O ant mūsų griūva iš visų pusių. Karininkai spardo, kareiviai žiūrėti į mus negali, visokias šunybes išdarinėja. Dievaži, kareiviu daug geriau.

Abi kameros — už sargybos būsto. Jos tamsios, ankštos, o sienoje tarp jų — mažutis grotuotas langelis, pro kurį Albertas su seržantu gali laisvai šnekučiuotis. Kiekvienoje kameroje pačioj palubėj — langutis, pro kurį krinta šviesa ant suklypusios lovos, šiaudinio čiužinio ir slepiamosios spalvos antklodės.

— Kiek jūs čia sėdėsite,— klausia seržantas.

— Nežinau,— atsako Albertas.

Pereitą naktį Gamboa sausai jam pasakė, nieko neaiškindamas: „Pernakvosite ten, taip bus geriau." Buvo tik dešimta valanda vakaro. Krantinė ir kiemas buvo tušti, ten tyliai švaistėsi vėjas, nubaustieji sėdėjo kareivinėse, o kadetai iš miesto turėjo grįžti tik apie vienuoliktą. Susibūrę apie suoliuką po langais, kareiviai pusbalsiu šnekučiavosi ir net nepažvelgė į Albertą, kai jis įėjo į karcerį. Iš pradžių jis nieko nematė tamsoje, paskui įžiūrėjo keturkampį lovos šešėlį. Lagaminėlį pastatė ant grindų, nusivilko uniformą, nusiavė

batus, numetė kepurę, atsigulė ir užsiklojo antklode. Girdėjo kažką nežmoniškai garsiai knarkiant. Bemat užmigo, bet naktį kelis kartus pabudo, o kameroje griaudėjo vis tas pats knarkimas. Tik kai prašvito, gretimoje kameroje jis įžiūrėjo knarkiantįjį: tai buvo seržantas, išstypęs bernas sausu ir aštriu kaip peilio ašmenys veidu; jis miegojo su getrais ir berete. Po kurio laiko kareivis jam atnešė karštos kavos. Seržantas pabudo ir, nesikeldamas iš lovos, draugiškai mostelėjo Albertui. Paskui papasakojo, už ką jis čia pasodintas, ir tuo tarpu sugaudė trimitas, šaukdamas kadetus į rytinį patikrinimą.

Albertas pasitraukė nuo grotelių, priėjo prie durų į sargybos būstą ir pažiūrėjo pro plyšį. Leitenantas Gamboa sėdi palinkęs prie leitenanto Ferero ir kažką jam pusbalsiu sako. Kareiviai trinasi akis, rąžosi, ima savo šautuvus ir ruošiasi eiti iš sargybos būsto. Pro duris matyti dalis vidinio kiemo ir baltais akmenėliais apdėta klomba aplink didvyrio paminklą. Kažkur ten stovi kareiviai, kurie su Fereru eis pakeisti budinčiųjų. Gamboa išeina iš sargybinės, neužsukęs į karcerį. Albertas girdi, kaip vienas po kito suskardi švilpukai, ir supranta, kad kiekvieno kurso kieme kadetai rikiuojasi rytiniam patikrinimui. Seržantas vis dar guli lovoje, jis užsimerkęs, bet jau neknarkia. Išgirdęs tapsint būrius, einančius į valgyklą, jis ėmė tyliai švilpčioti į jų žingsnių taktą. Albertas žiūri į laikrodį. „Tikriausiai Gamboa jau kalbasi su Piranja, Teresita, jam viską papasakojo, ir abu kalbasi su majoru, o dabar nuėjo pas kareivinių viršininką ir visi eina pas pulkininką. Teresita, jie kalbasi apie mane, kviečia fotoreporterius, ir mane nufotografuos, o kai tik išeisiu į gatvę, mane nulinčiuos, ir mama išeis iš proto, ir aš negalėsiu daugiau vaikščioti po Miraflioresą, visi mane pirštais badys,

ir man reikės išvažiuoti į užsienį ir pasikeisti pavardę, Teresita." Po kelių minučių vėl pasigirsta švilpukai. Sargybos būstą pasiekia slopus gaudesys — kadetai garma iš valgyklos ir bėga į aikštę. Kai jie eina į auditorijas, girdėti trankus grumesys — būsimieji kariškiai kerta žingsnį. „Jie tikriausiai jau pastebėjo, Teresita, sako: „Rašytojo nėra." Arospidė — tas jau padavė prieš mane raportą, o kai sužinos, trauks burtus, kas turės mane mušti; tėvas pasakys: „Tu sutrypei gerą mūsų vardą, per tave mes patekome į laikraščius, į policijos kroniką; tavo senelis ir prosenelis mirtų iš sielvarto, mūsų šeima visada visur kur buvo pirmoji, o tu nuklimpai į purvą"; mes pabėgsime į Niujorką, Teresita, ir daugiau nebegrįšime į Peru; dabar jau prasidėjo pamoka, ir tikriausiai jie krečia mano portfelį." Albertas mato — prie karcerio artinasi Fereras — ir žingteli atgal. Geležinės durys tyliai atsidaro.

— Kadetas Fernandesas.— Leitenantas Fereras labai jaunas, jis vadovauja kuopai trečiame kurse.

— Aš, senjore leitenante.

— Eikite į savo kurso raštinę, pas kapitoną Garidą.

Albertas apsivelka palaidinę ir užsideda kepurę. Rytas giedras, vėjas neša druskos ir žuvies kvapą. Albertas negirdėjo, kaip nakčia lijo, bet žemė kieme drėgna. Liūdnai, tarsi medis, stūkso didvyrio statula, apsisagsčiusi rasos lašais. Jis nieko nesutinka nei aikštėje, nei penkto kurso kieme. Raštinės durys atdaros. Jis pasitaiso diržą ir ranka pabraukia per akis. Leitenantas Gamboa stovi, kapitonas Garidas sėdi ant stalo krašto, abu žiūri į jį. Kapitonas mostu liepia jam įeiti. Albertas žengia kelis žingsnius, sustoja ir išsitempia. Kapitonas labai įdėmiai jį nužvelgia nuo kojų iki galvos. Gumburėliai ant keturkampių jo žiaunų nejuda.

Lūpos praviros, pro jas matyti balti kaip sniegas dantys. Kapitonas iš lengvo pasuka galvą.

— Na, kadete,— tarė jis,— paaiškinkite mums, ką reiškia visa ši istorija?

Albertas atsidūsta, praveria burną, ir staiga jo kūnas suglemba, tartum plūstelėjęs oras būtų suminkštinęs jam visus vidurius. Ką pasakyti? Kapitonas Garidas remiasi rankomis į stalą, jo pirštai nekantriai brauko per kažkokius popierius. Jis žiūri Albertui tiesiai į akis. Gamboa stovi šone, ir Albertas jo nemato. Skruostai kaista — matyt, jis nuraudo.

— Ko tylite?— tarė leitenantas.— Liežuvį prarijote?

Albertas nuleidžia galvą. Jis pasijunta baisiai išvargęs ir nieko tikro nežinantis, vangūs, apgaulingi žodžiai kyla prie lūpų ir tuoj pat išdavikiškai traukiasi atgal, sklaidosi kaip dūmai. Jis kažką sulemena, bet jį nutraukia Gamboa.

— Na, na, kadete,— išgirsta jis.— Susiimkite, nusiraminkite. Kapitonas laukia. Pakartokite tai, ką man sakėte šeštadienį. Kalbėkite, nebijokite.

— Gerai, senjore leitenante,— tarė Albertas.— Jis giliai įkvėpė ir ištarė:— Kadetą Araną nušovė už tai, kad jis įskundė Ratelio narius.

— Jūs tai matėte savo paties akimis?— staiga užsidegęs, sušuko kapitonas Garidas.

Albertas pakėlė akis: gelsvuose kapitono skruostuose juda gumburėliai.

— Ne, senjore kapitone,— tarė jis.— Bet. . .

— Ką bet?— suriko kapitonas.— Kaip jūs drįstate daryti tokius pareiškimus, neturėdamas tiesioginių įrodymų? Ar jūs žinote, ką reiškia žmogų apkaltinti nužudymu? Kam jūs prasimanėte visą šią istoriją?

Kapitono Garido kaktą išmušė prakaitas, akys žaibavo. Rankos sunkiai rėmėsi į rašomąjį stalą. Albertui

ūmai grįžo tvirtas įsitikinimas: jam pasirodė, kad jo kūnas atgijo ir vėl pasidarė stamantrus. Nemirksėdamas jis atlaikė kapitono žvilgsnį, ir tas nusuko akis.

— Aš nieko neprasimaniau, senjore kapitone,— tarė, ir jo balsas jam pačiam pasirodė tvirtas. Jis pakartojo.— Nieko neprasimaniau. Ratelio nariai norėjo sužinoti, kas įskundė Kavą. Jaguaras pasiryžo žūt būt atkeršyti, jis nekenčia skundikų. Kadeto Aranos nė vienas nemėgo, visi su juo elgėsi kaip su palaižūnu. Aš įsitikinęs, kad jį nušovė Jaguaras, senjore kapitone. Jei nebūčiau tvirtai įsitikinęs, taip nesakyčiau.

— Palaukite, Fernandesai,— sustabdė jį Gamboa.— Pasakokite viską iš eilės. Prieikite arčiau. Sėskitės, jei norite.

— Ne,— griežtai pertarė kapitonas, ir Gamboa pasigręžė į jį. Bet kapitonas Garidas žiūrėjo į Albertą.— Stovėkite vietoje. Pasakokite.

Albertas atsikosėjo ir nosinaite nusišluostė kaktą. Jis pradėjo pasakoti nuslopusiu balsu, nervindamasis, klysdamas. Jis papasakojo apie Ratelį ir apie Palaižūną, atsargiai paliesdamas ir kitus kadetus,— kaip gudriai jie įsineša į mokyklą cigaretes, svaigiuosius gėrimus, kaip vagia ir pardavinėja bilietus, renkasi pas Pauliną, šoka per tvorą ir bėga į miestą, dušinėje lošia pokerį, keršija vienas kitam, eina lažybų, ir pamažu prieš kapitono akis lyg košmariškas sapnas iškilo visas slaptas būrio gyvenimas, jis vis labiau balo, o Alberto balsas darėsi ramesnis, tvirtesnis, ir tarpais jame nuskambėdavo pasmerkimas.

— Kokį visa tai turi ryšį su jūsų įskundimu?— dar kartą jį nutraukė kapitonas.

— Aš noriu, kad jūs manimi patikėtumėte, senjore kapitone,— tarė Albertas.— Karininkai nežino, kas da-

rosi barakuose. Tai visai kitas pasaulis. Aš pasakoju apie tai, kad jūs patikėtumėte Palaižūno istorija.

Kai Albertas baigė, kapitonas Garidas valandėlę patylėjo, tarsi įdėmiai žiūrėdamas į daiktus ant stalo. Jo pirštai sukiojo palaidinės sagas.

— Gerai,— prabilo jis staiga.— Jūs norite pasakyti, kad visą būrį reikia pašalinti iš mokyklos. Vienus už vagystes, kitus už girtavimą, trečius už paleistuvavimą. Visi kuo nors prasikaltę. Puiku. Na, o ką jūs išdarinėjote?

— Mes visi viską išdarinėjome,— atsakė Albertas.— Išskyrus Araną. Užtat nė vienas su juo nedraugavo.— Jo balsas sudrebėjo.— Patikėkite manimi, senjore kapitone. Ratelis ieškojo skundiko. Jie žūt būt norėjo jį surasti. Jie nutarė atkeršyti, senjore kapitone.

— Palaukite,— suirzęs tarė kapitonas.— Viskas, ką jūs čia pasakojate,— tušti plepalai. Ką jūs čia tauškiate? Niekas neįskundė kadeto Kavos.

— Ne, ne plepalai, senjore kapitone,— tarė Albertas.— Paklauskite leitenantą Uariną, ir jis jums pasakys, ar Palaižūnas įskundė Kavą, ar ne. Tik jis vienas matė, kaip Kava išėjo iš barako vogti bilietų. Jis tuo metu budėjo. Paklauskite leitenantą Uariną.

— Visa, ką jūs sakote,— gryna nesąmonė,— tarė kapitonas. Bet Albertas pastebėjo, kad jo balsas nebe toks tvirtas, jo rankos dreba, dantys prasišiepę.— Gryna nesąmonė.

— Jaguaras labai supyko, kai buvo įskųstas Kava, senjore kapitone,— tarė Albertas.— Lyg jį patį būtų įskundę. Ratelis tada labai dažnai rinkdavosi. Tai buvo kerštas. Aš pažįstu Jaguarą, jis gali. . .

— Užteks,— nutraukė kapitonas.— Viskas čia — tik vaikiški plepalai. Jūs kaltinate draugą nužudymu, neturėdami jokių įrodymų. Labai gali būti, kad jūs patys

norite kam nors atkeršyti. Bet kariuomenėje panašūs dalykai taip nepraeina, kadete. Tai gali jums brangiai atsieiti.

— Senjore kapitone,— tarė Albertas.— Jaguaras buvo Aranai už nugaros, kai puolėme kalvą.

Ir tuoj pat nutilo. Jis pasakė tai nepagalvojęs, o dabar ir pats suabejojo. Jis karštligiškai mėgino vaizduotėje atgaivinti aną šeštadienio rytą, lauką, kalvą su pasėliais aplinkui, kadetų gretas...

— Jūs įsitikinęs?— paklausė Gamboa.

— Taip, senjore leitenante. Jis buvo Aranai už nugaros. Aš įsitikinęs.

Kapitonas Garidas nepatikliai ir piktai abu juos stebėjo, jo žvilgsnis šokinėjo nuo kadeto prie karininko. Jis viena ranka suėmė kitą, sugniaužtą į kumštį, ir trynė ją — šildė.

— Tai dar nieko nereiškia,— tarė jis.— Visiškai nieko.

Visi trys nutilo. Staiga kapitonas išsitiesė ir, sudėjęs rankas už nugaros, pradėjo vaikščioti po kambarį. Gamboa atsisėdo į jo vietą — žiūrėjo į sieną. Atrodė, jis kažką svarsto.

— Kadete Fernandesai,— tarė kapitonas. Jis stovėjo vidury kambario, ir jo balsas skambėjo švelniau.— Aš noriu su jumis pasikalbėti kaip vyras su vyru. Jūs esate jaunas ir karštas. Tai nieko blogo, tai gal net pagirtinas dalykas. Pakanka dešimtosios dalies to, ką jūs tik ką pasakėte, kad būtumėte pašalintas iš mokyklos. Jums tai būtų visiškas krachas. Ir skaudus smūgis jūsų tėvams, ar ne?

— Taip, senjore kapitone,— atsakė Albertas.

Gamboa žiūrėjo į grindis ir susimąstęs sūpavo koją.

— To kadeto mirtis jums padarė nepaprastai stiprų įspūdį,— kalbėjo kapitonas.— Aš suprantu, jis buvo jū-

sų draugas. Bet jeigu tai, ką pasakėte, bent iš dalies atitiktų tikrovę, tai ir tada nebūtų galima pateikti įrodymų. Negalima todėl, visi jūsų kaltinimai yra pagrįsti spėliojimais. Blogiausiu atveju mes nustatytume, jog buvo šiek tiek pažeistas statutas. Reiktų pašalinti iš mokyklos keletą žmonių. Ir, žinoma, pirmiausia jus. Aš galėčiau užmiršti viską, jei jūs man pažadėtumėte nė žodžiu daugiau apie tai neprasitarti.— Jis greitai pakėlė ranką, bet prie pat veido ją sulaikė ir vėl nuleido.— Taip bus geriau. Meskim iš galvos visas tas fantazijas.

Leitenantas Gamboa vis tebežiūrėjo žemyn ir švytavo koją, bet dabar bato galas beveik lietė grindis.

— Jums aišku?— tarė kapitonas ir prisiverstinai nusišypsojo.

— Ne,— senjore kapitone,— atsakė Albertas.

— Argi aš nesuprantamai kalbėjau, kadete?

— Aš negaliu pažadėti,— pasakė Albertas.— Arana nušautas.

— Jei taip,— rūsčiai tarė kapitonas,— aš jums įsakau tylėti ir daugiau nebepasakoti šitų kvailysčių. O jei nepaklausysite, aš jums parodysiu, kas aš toks.

— Atleiskite, senjore kapitone,— įsiterpė Gamboa.

— Aš kalbu. Netrukdykite man, Gamboa.

— Aš labai apgailestauju, senjore kapitone,— tarė leitenantas atsistodamas. Jis buvo aukštesnis už kapitoną, ir šis turėjo pakelti galvą, kad galėtų žiūrėti jam į akis.— Kadetas Fernandesas turi teisę kelti tokį kaltinimą, senjore kapitone. Aš nesakau, kad kaltinimas pagrįstas. Bet jis turi teisę reikalauti ištirti įvykį. Statute apie tai aiškiai pasakyta.

— Norite mane mokyti statuto, Gamboa?

— Ne, žinoma, senjore kapitone. Bet jeigu jūs nenorite kištis, aš paduosiu raportą majorui. Atvejis labai rimtas, ir, aš manau, reikia viską ištirti.

„Už kelių dienų po pirmo egzamino aš ją pamačiau Saens Penjos gatvėje su kažkokiom dviem mergaitėm. Jos nešėsi rankšluosčius, ir aš paklausiau, kur ji eina. Ji atsakė: „Į paplūdimį." Visą dieną aš vaikščiojau kaip žemę pardavęs, ir kai motina mane paprašė pinigų, aš ją išplūdau. Ji pasiėmė diržą, kurį laikė po lova. Motina seniai mane buvo mušusi, ir aš jai pagrasinau: „Suduosi — nė skatiko negausi!" Aš norėjau tik ją pagąsdinti ir nesitikėjau, kad mano žodžiai ją taip paveiks. Ji nuleido ranką, nusikeikė pro dantis, numetė ant grindų diržą ir, nė žodžio nepasakiusi, išėjo į virtuvę. Man pasidarė nesmagu. Rytojaus dieną Teresa vėl nuėjo į paplūdimį su tomis pačiomis mergiščiomis, ir kitom dienom taip pat. Vieną rytą aš nusekiau paskui jas. Jos eidavo į Čukuitą. Maudymosi kostiumus jos turėjo pasivilkusios po suknelėmis ir nusirengė čia pat paplūdimyje. Ten jų laukė trys ar keturi vaikinai. Aš nenuleidau akių nuo to, kuris daugiau už kitus šnekėjosi su Teresa. Visą rytą jas stebėjau, stovėdamas už baliustrados. Paskui mergaitės apsivilko ant maudymosi kostiumų sukneles ir sugrįžo į Beljavistą. Aš palaukiau vaikinų. Du iš jų netrukus nuėjo, o tas, kuris buvo su Teresa, ir dar vienas išbuvo ten beveik iki trečios valandos. Jie pasuko Kraštinės gatvės link, ėjo viduriu grindinio, mėtėsi susuktais rankšluosčiais. Kai mes jau buvome toje tuščioje gatvėje, aš pradėjau į juos laidyti akmenis. Pataikiau abiem, Teresos bičiuliui kliuvo tiesiai į veidą. Jis susirietė, riktelėjo „Ai!", ir tuo metu dar vienas akmuo trenkė jam į nugarą. Jie į mane sužiuro, o aš staiga prie jų — nedaviau nė atsikvošėti. Vienas kad suriks: „Na ir psichas!"— ir davė į kojas. O antras nė nepajudėjo, tai aš ir užpuoliau jį. Buvau jau pešęsis anksčiau mokykloje, ir man sekdavosi. Kai dar buvau vaikas, brolis mane išmokė

darbuotis kojomis ir galva. „Kas muštynėse pameta galvą — tas žuvęs,— sakydavo jis.— Gali išsijuosęs mataruoti rankom, jei esi labai stiprus ir priešininką gali paguldyti vienu smūgiu. O jei negali, nemataruok, iš to jokios naudos. Rankos ir kojos pailsta, bešvytuodamos ore, tau įgrysta, įniršis praeina, ir netrukus tik ir galvoji, kaip čia užbaigus. Tada, jei tavo priešininkas mitrus, jis tuo pasinaudos ir tave suraitys." Brolis mane išmokė peštis: priešininko nereikia prisileisti per daug arti — ginkis kojomis, kol jis nuils, o paskui, nutaikius progą, čiupti už marškinių ir duoti į dantis galva. Brolis dar man parodė, kaip reikia smogti galva — ne kakta ir ne smilkiniu, o pačia kiečiausia vieta, kur prasideda plaukai, ir greit nuleisti rankas, kad priešininkas keliu tau nedėtų į pilvą. „Smūgis galva — pats maloniausias dalykas,— sakydavo brolis,— jei sykį voši kaip reikiant, kiekvieną apsvaiginsi." Šį kartą aš pats puoliau abu kaip psichas ir vis dėlto nugalėjau. Tas, kuris buvo su Teresa, net nesipriešino, pargriuvo ir pravirko. Jo bičiulis sustojo už kokių dešimties metrų ir šaukia: „Nemušk jo, šunsnuki, nemušk!", o aš vis tiek tvatinu jį, gulintį. Paskui pribėgau prie antrojo — tas leidosi bėgti, kiek įkerta, bet aš jį pavijau, pakišau iš užpakalio koją, ir jis griuvo kaip maišas. Jis nenorėjo peštis: kai tik paleidžiu, tuoj šoka bėgti. Sugrįžau prie pirmojo, jis stovėjo ir šluostėsi veidą. Norėjau su juo pasikalbėti, bet kai tik jį pamačiau priešais save, įsiutau ir žybt jam į snukį. Jis suriko kaip skerdžiamas. Suėmiau jį už marškinių ir pasakiau: „Jei tu dar bent kartą lįsi prie Teresos, sumušiu kaip šunį." Apvelniavau jį, spyriau dar ir, tur būt, negreit būčiau liovęsis, jei kažkas nebūtų sugriebęs man už ausies. Kažkokia moteris ėmė tvoti man krumpliais per galvą ir šaukti: „Bestija tu, chuligane!", o anas pasinaudojo tuo ir pa-

bėgo. Pagaliau ji mane paleido, ir aš sugrįžau į Beljavistą. Aš visai nejaučiau jokio džiaugsmo, lyg būčiau nesipešęs. Taip dar niekad man nebuvo. Anksčiau, kai su Teresa ilgiau nesimatydavau, man būdavo liūdna, nieko nesinorėdavo matyti, o dabar aš tūžau, ir kažkaip liūdna darėsi. Aš sutrikau, bijojau, kad Teresa viską sužinos ir pradės manęs nekęsti. Atėjau į Beljavistos aikštę, bet namai netraukė. Apsisukau ir leidaus į barą Saens Penjoje, ir ten pamačiau Liesąjį, jis sėdėjo prie bufeto ir šnekučiavosi su kinu. „Kas tau nutiko?"— paklausė jis. Anksčiau aš niekam niekad neužsimindavau apie Teresą, o šį kartą man norėjosi kam nors išdėti širdį. Papasakojau Liesajam viską, pradėdamas nuo pirmosios mūsų pažinties, kai prieš ketverius metus ji apsigyveno netoli nuo mūsų. Liesasis mane išklausė labai rimtai, netgi nenusišypsojo nė karto. Tik kartas nuo karto įterpdavo: „Žiūrėk tu man", „velniai griebtų", „kad tave kur". O paskui pasakė: „Tu, brolau, įsimylėjęs iki ausų. Pirmą kartą aš įsimylėjau irgi maždaug tavo amžiaus, tik man ėjosi lengviau. Taip, taip, čia menki juokai. Vaikščioji kaip apdujęs, ir į viską tau nusispiauti, viskas kitaip atrodo, ir per vieną minutę tiek gali košės prisivirti, kad paskui per visą gyvenimą neiškabinsi. Taip, žinoma, būna vyrams. Moterims — kas kita, jos gudrios, jos įsimyli tik tada, kai joms į naudą. Nepastebės jos vyriškis, ji jau ir nebemyli, puola prie kito. Kas joms! Na, bet nenusimink. Dievas mato — šiandien aš tave išgydysiu. Nuo šitos karštligės aš žinau gerą vaistą." Jis ligi vakaro mane girdė degtine ir alumi, o paskui, kai mane ėmė tąsyti, šoko man į pagalbą, spaudė pilvą. Paskui nusivedė į uosto smuklę, kažkokiame kieme liepė lįsti po dušu, o paskui atsivedė į užkandinę,— ten grūste buvo prisigrūdę žmonių,— paprašė kažkokių aštrių valgių ir ge-

rai mane prišėrė. Sėdome į taksi, ir jis pasakė kažkokį adresą. Klausia: „Ar tu kada buvai linksmybės namuose?"— „Ne",— sakau. „Ten ir išgysi,— sako.— Va pamatysi. Tik kad tavęs nesulaikytų prie įėjimo." Ir tikrai, kai atvažiavome, duris atidarė kažkokia senė, jo pažįstama, ir, kai tik mane pamatė, baisiai užpyko. „Ar tu iš proto išsikraustei? Kūdikį atsivedei? Čia kas penkios minutės šnipai landžioja, alų už dyka siurbia." Bet galop ji mane įleido. „Tik žinote ką,— pasakė ji,— jūs tiesiai eisite į kambarį ir neišeisite ligi pat ryto." Liesasis pervedė mane per žemutinę salę taip greitai, kad aš nespėjau nieko pamatyti. Mes užlipome į antrą aukštą, ir senė mums atidarė kambarį. Įėjome. Liesasis dar nespėjo uždegti šviesos, o senė sako: „Aš tau atsiųsiu tuziną butelių alaus. Gerai, leidžiu tave su tuo kūdikėliu, tik kasoje palik daugiau pinigų. O merginas tuoj atsiųsiu. Pašauksiu Sandrą — ji mėgsta geltonsnapius." Kambarys buvo didelis ir nešvarus. Vidury stovėjo lova, ant jos — raudona antklodė, po lova — naktipuodis, ir dar ten buvo du veidrodžiai: vienas ant lubų ties lova, kitas — ant sienos šone. Ant sienų buvo daugybė nuogų vyrų ir moterų — ir nupieštų, ir peiliu išraižytų. Paskui įėjo dvi moterys, kažkas atnešė daug butelių alaus. Juodvi, matyt, gerai pažinojo Liesąjį — pasibučiavo su juo, paskui atsisėdo jam ant kelių ir kad ims jį kibinti; ir pliauškė jie velniai žino ką. Viena buvo mulatė — liesa, aukšta, su auksiniu dančiu, o kita — beveik balta ir apkūnesnė. Mulatė buvo gražesnė. Abi jos šaipėsi iš manęs ir Liesąjį vadino „nepilnamečių tvirkintoju". Jie pradėjo tuštinti alaus butelius, paskui pravėrė duris, kad būtų girdėti muzika iš pirmo aukšto, ir ėmė šokti. Iš pradžių aš sėdėjau tylėdamas, o išgėręs pralinksmėjau. Kai šokau su baltąja, ji taip priplojo man prie galvos savo krūtis, kad

jos beveik išvirto iš po suknelės. Liesasis apsvaigo ir liepė mulatei padaryti striptizą. Ji pašoko mambo su vienomis trumpikėmis, ir staiga Liesasis puolė prie jos ir parvertė į lovą. Baltoji paėmė man už rankos ir nusivedė į kitą kambarį. „Tau pirmas kartas?"— paklausė ji. Aš atsakiau, kad ne, bet ji suprato, kad aš pamelavau. Ji labai apsidžiaugė, nusimetė nuo savęs viską ligi paskutinio siūlelio, priėjo prie manęs ir tarė: „Duok dieve, kad tu atneštum man sėkmę."

Leitenantas Gamboa išėjo iš savo kabineto ir greitai, dideliais žingsniais perėjo aikštę. Į mokomąjį korpusą jis atėjo kaip tik tą akimirką, kai Pitaluga, budintis karininkas, sušvilpė pertraukai: ką tik buvo pasibaigusi pirmoji rytinė pamoka. Kadetai buvo klasėse, pro pilkas sienas sklido garsus klegesys — žemė gaudė, tartum ore būtų skrajojusi ir kriokusi kažkokia pabaisa. Gamboa mažumėlę stabtelėjo prie durų ir laiptais pakilo į mokomąją dalį. Ten sėdėjo seržantas Pesoa ir kažką šniukštinėjo, nepatikliomis akutėmis įknibęs į sąsiuvinius.

— Einam, Pesoa.

Seržantas nusekė paskui jį, pirštu glostydamas retus ūselius. Jis ėjo prasižergęs, kaip kavaleristas. Gamboa jį labai vertino: jis buvo vikrus, paslaugus ir nepakeičiamas žygiuose.

— Po pamokų sušaukite pirmąjį būrį. Tegu kadetai pasiima šautuvus. Nuveskite juos į stadioną.

— Šautuvų patikrinimas, senjore leitenante?

— Ne. Reikia juos surikiuoti kautynių grupėmis. Sakykite, Pesoa, ar per paskutines pratybas tvarka nebuvo pakeista? Aš noriu pasakyti, ar puolimas ėjo įprasti-

ne tvarka: pirmas skyrius priekyje, po jo antras, o gale trečias?

— Ne, senjore leitenante,— atsakė Pesoa.— Atvirkščiai. Per pratybas kapitonas įsakė avangarde pastatyti pačius mažiausius.

— Taip, tikrai,— tarė Gamboa.— Gerai. Aš jūsų laukiu stadione.

Pesoa atidavė pagarbą ir nuėjo. Gamboa sugrįžo į kareivines. Rytas vis dar buvo giedras ir nelabai drėgnas. Brizas vos-ne-vos šiurino žolę aikštėje; lama pasispardydama lėkė kiek tik įkerta ratu. Čia pat vasara. Mokykla ištuštės, gyvenimas pasidarys paprastesnis, tarnyba palengvės, jis galės vaikščioti į paplūdimį kokius tris kartus per savaitę. Jo žmona pagimdys, juodu vežios savo kūdikį vežimėly. Be to, jis turės laiko mokytis. Aštuoni mėnesiai — ne toks jau ilgas laikas pasiruošti egzaminams. Sako, kad kapitono laipsniui skirta dvidešimt vietų, o kandidatų — du šimtai.

Jis įėjo į raštinę. Kapitonas sėdėjo už stalo ir nepakėlė galvos. Gamboa ėmė žiūrinėti raportą dėl karinių pratybų, bet netrukus išgirdo:

— Leitenante!

— Klausau, senjore kapitone.

— Ką jūs galvojate?— kapitonas Garidas žiūrėjo į jį susiraukęs.

Gamboa atsakė ne iškart.

— Nežinau, senjore kapitone,— tarė jis.— Sunku pasakyti. Aš pradėjau tirti reikalą. Gal ką nors ir išaiškinsim.

— Aš ne apie tai,— atsakė kapitonas.— Aš kalbu apie pasekmes. Ar jūs galvojate apie pasekmes?

— Taip,— atsakė Gamboa.— Pasekmės gali būti labai rimtos.

— Rimtos?— Kapitonas nusišypsojo.— Negi jūs užmiršote, kad tas batalionas yra pavaldus man, o pirmai kuopai vadovaujate jūs? Kad ir kaip visa tai baigtųsi, mudviem gero nėra ko laukti.

— Aš apie tai irgi galvojau, senjore kapitone,— tarė Gamboa.— Jūsų tiesa. Ir nemanykite, kad visa tai man labai patinka.

— Kada jums numatomas pakėlimas tarnyboje?

— Kitais metais.

— Man taip pat,— tarė kapitonas.— Egzaminai bus sunkūs, kiekvieną kartą vis mažiau belieka vietų. Kalbėsime atvirai, Gamboa. Mūsų abiejų tarnybos lapai kuo puikiausi. Nė vienos dėmelės. O atsakysime už viską. Tas kadetas jaučia, kad jūs jam pritariate. Pasikalbėkite su juo. Įtikinkite jį. Būtų geriau užmiršus visa tai.

Gamboa pažiūrėjo kapitonui Garidui į akis.

— Ar aš galiu su jumis kalbėti visiškai atvirai?

— Aš to ir noriu, Gamboa. Aš su jumis kalbu ne kaip su valdininku, o kaip su draugu.

Gamboa padėjo į lentyną aplanką su raportais ir žingtelėjo prie rašomojo stalo.

— Pakėlimas tarnyboje man rūpi ne mažiau, kaip jums, senjore kapitone. Aš padarysiu visa, ką tik galėsiu, kad tik gaučiau tuos antpečius. Tiesa, aš nenorėčiau pakėlimą gauti čia. Aš ne visai gerai jaučiuosi tarp tų vaikų. Bet vieno dalyko aš išmokau čia, mokykloje: rimtai žiūrėti į drausmę. Be drausmės viskas krinka, žūsta. Mūsų šalis atsidūrė tokioje padėtyje tik todėl, kad nėra drausmės, nėra tvarkos. Tiktai kariuomenė savo struktūros, tvirtos savo organizacijos dėka išlikusi vieninga ir sveika. Jei tiesa, kad tą vaikiną kažkas nušovė, jei tiesa, kad mūsų kadetai geria svaigiuosius gėrimus, vagia ir pardavinėja egzaminų bilietus —

aš jaučiuosi atsakingas už viską, senjore kapitone. Laikau savo pareiga išaiškinti visą šitą istoriją.

— Jūs perdedate, Gamboa,— tarė kapitonas, kiek sumišęs. Kaip ir kalbėdamasis su Albertu, jis pradėjo vaikščioti po kambarį.— Aš nesakau, kad visa tai reikia užmiršti. Tie, kurie girtauja, pardavinėja egzaminų bilietus, suprantama, neturi likti nenubausti. Tačiau nereikia taip pat užmiršti, kad kariuomenė visų pirma iš vaiko padaro vyrą. Vyrai rūko, išgeria, lošia, ištvirkauja. Kadetai žino: jeigu jie įklius, bus pašalinti iš mokyklos. Keli jau pašalinti. Neįkliūva tik patys apsukriausi. Norint tapti vyru, reikia nebijoti pavojų, reikia būti drąsiam. Štai ko išmoko kariuomenė, Gamboa, o ne vien tik drausmės. Ir įžūlumo, sumatumo taip pat. Na, gerai, apie tai galėsime pasiginčyti kitą kartą. Dabar mane jaudina kaip tik antroji dalyko pusė. Grynai beprasmiška užmačia! Ir vis dėlto, jeigu ši istorija pasieks pulkininką, ji mums rimtai gali pakenkti.

— Atleiskite, senjore kapitone,— tarė Gamboa.— Aš sutinku su jumis: kol aš apie tai nieko nežinojau, mano kuopos kadetai galėjo daryti, kas jiems į galvą atėjo. Bet dabar jau negaliu likti nuošaly,— aš jausčiausi jų bendrininkas. Dabar žinau, kad ne viskas taip, kaip turi būti. Kadetas Fernandesas atėjo ir man pasakė nei daugiau, nei mažiau, kad visi trys būriai seniai iš manęs tyčiojasi.

— Jie tapo vyrais, Gamboa,— tarė kapitonas.— Kai jie čia atėjo, jie buvo išlepinti vaikai. O dabar pažiūrėkite į juos.

— Aš iš jų padarysiu tikrus vyrus,— tarė Gamboa.— Kai baigsime tyrimą, aš, jei reikės, pasiųsiu į karininkų tarybą visus savo kuopos kadetus.

Kapitonas sustojo.

— Jūs panašus į fanatišką vienuolį,— tarė jis, pakėlęs balsą.— Negi jūs norite sugadinti sau visą karjerą?

— Karininkas negadina sau karjeros, kada vykdo savo pareigą, senjore kapitone.

— Gerai,— tarė kapitonas ir vėl pradėjo vaikščioti po kambarį.— Žinokitės. Bet aš jus užtikrinu, kad jums baigsis blogai. Ir suprantama, nesitikėkite mano paramos.

— Suprantama, senjore kapitone. Leiskite eiti.

Gamboa atidavė pagarbą ir išėjo. Jis sugrįžo į savo kambarį. Ant stalelio stovėjo moters nuotrauka. Fotografavosi ji dar prieš vestuves, kažkur už miesto; kur būtent — Gamboa nežinojo. Su ja jis susipažino šokių vakare, kai dar mokėsi mokykloje; tada ji buvo laibesnė ir vaikščiojo palaidais plaukais. Ji stovėjo po medžiu ir šypsojosi, toliau matėsi upė. Gamboa kelias sekundes žiūrėjo į nuotrauką, paskui vėl ėmė skaityti raportus ir pranešimus. Po to atidžiai peržiūrėjo klasės žurnalus. Apie vidurdienį išėjo į kiemą. Du kareiviai valė pirmo būrio kareivines. Jį pamatę, išsitempė.

— Laisvai,— tarė Gamboa.— Kas valo šias kareivines? Jūs?

— Aš, senjore leitenante,— atsakė vienas. Ir parodė į kitą:— Jis valo antro būrio patalpas.

— Einam su manim.

Kieme Gamboa atsisuko į kareivį ir, žiūrėdamas jam tiesiai į akis, tarė:

— Blogai dirbi.

Kareivis mašinaliai išsitempė ir pastatė akis. Jo veidas buvo apykvailis, be barzdos. Jis nieko neatsakė, jam regis, nė į galvą nebuvo atėję, kad jis būtų kuo prasikaltęs.

— Kodėl neparašei pranešimo?

— Aš jau parašiau, senjore leitenante,— atsakė kareivis.— Trisdešimt dvi lovos. Trisdešimt dvi spintos. Tik aš padaviau jį seržantui.

— Aš ne tai turiu galvoj. Nesidėk kvailiu. Kodėl nepranešei apie degtinės butelius, cigaretes, kortas?

Kareivis dar labiau išplėtė akis, bet neištarė nė žodžio.

— Kuriose spintose?

— Kas, senjore leitenante?

— Kuriose spintose slepiama degtinė, kortos?

— Nežinau, senjore leitenante. Tur būt, kitose kareivinėse.

— Jei meluosi, gausi penkiolika parų griežto arešto,— tarė Gamboa.— Kuriose spintose laikomos cigaretės?

— Nežinau, senjore leitenante.— Ir pridūrė nudelbęs akis:

— Tur būt, visose.

— O degtinė?

— Tikriausiai, ne visose.

— O kauliukai?

— Irgi tikriausiai ne visose.

— Kodėl tu neparašei pranešimo?

— Aš nieko nemačiau, senjore leitenante. Aš negaliu pažiūrėti, kas yra spintose, jos užrakintos, o raktus kadetai nešiojasi su savimi. Aš tik manau, kad yra, o pats savo akimis nemačiau.

— O kituose būriuose tas pats?

— Rodos, taip, senjore leitenante. Tiktai mažiau, kaip pirmame.

— Gerai,— tarė Gamboa.— Šiandien vakare aš budėsiu. Tu ir kiti kareiviai, kurie valote kareivines, ateisite pas mane trečią valandą.

— Klausau, senjore leitenante,— tarė kareivis.

V

„Aiškus dalykas, sučiupo visus aliai vieną. Velniava, daugiau nieko. Mus gerokai palaikė rikiuotėje, o paskui nuvedė į baraką, ir aš iškart pagalvojau: kažkoks šunsnukis bus pakišęs liežuvį. Tikėk, netikėk, o viskas aišku — mus išdavė Jaguaras. Kai budintis karininkas įsakė atidaryti spintas, man spangės išvirto ant kaktos. „Laikykis, drauguži,— tarė Valjanas,— tuoj bus pasaulio galas", ir jis sakė gryną teisybę. „Daiktų apžiūra, seržante?"— paklausė Arospidė, o veidas jo, vargšelio,— kaip numirėlio. „Užteks vaidinti didvyrį,— atsakė Pesoa,— stovėk vietoj ir malonėk užsičiaupti." Man lyg basliu kas būtų trenkęs per galvą, nervai įtempti, vaikinai tartum lunatikai. Ir apskritai, viskas lyg sapne: Gamboa prie spintos, Žiurkė taip pat, o leitenantas šaukia: „Na, na, atsargiau! Atrakint spintas — ir be šnekų! Kas jums leido ten kišti ranką?" O kam kišti? Vis tiek įmerkėm uodegas, gerai bent tiek, kad Jaguarui kliuvo pirmajam. Kas daugiau, jei ne jis, įskundė dėl degtinės ir kortų? O vis dėlto nuostabu, negaliu suprasti, kam mus išvedė su šautuvais? Gal Gamboa ne ta koja iš lovos išlipo, norėjo ant mūsų išgiežti savo pyktį, pavaikyti po purvyną. Ir dar atsirado tokių, kurie juokėsi, tiesiog širdis verda, šlykštu žiūrėti — nesupranta, kas yra tikra nelaimė. Tiesą sakant, ir buvo iš ko plyšti juokais: Žiurkė verčia kiekvieną spintą, neužauga toksai, įlenda vos ne visas, tiesiog paskęsta šlamšte. Ropomis kapstosi, velnio išpera, kad Gamboa matytų, kaip jis iš kailio neriasi, kišenes varto, visur griozdžia ir vis vograuja pasigardžiuodamas: „Čia mūsų cigaretės, taip ir taip, o tas, matyt, pižonas,— rūko „Česterfild", tai gal į balių rengėtės? Čia tai bent buteliukas!", o mes stovim išbalę; ačiū dievui,

visose spintose ką nors rado. Aiškus dalykas, daugiausia atsirugs tiems, pas kuriuos rado butelių, mano tai beveik tuščias, ir aš pasakiau, kad jis tai pažymėtų, o jis, gyvatė, burbtelėjo: „Užsičiaupk, stuobry!" O užvis labiausiai džiaugėsi tas galvijas leitenantas — vis klausinėjo: „Kiek jūs sakėte?"— „Du pakeliai cigarečių ir dvi dėžutės degtukų, senjore leitenante", ir Gamboa rašėsi į sąsiuvinį palengva, kad malonumas ilgiau truktų. „Pusbutelis ko?"— „Degtinės, senjore leitenante, markė — „Iko Saulė". Garbanius kai pažiūri į mane, matau, jam gerklę gniaužia, taip, brolyti, surietė mus į ožio ragą. O į kitus tiesiog gaila žiūrėti, niekas nesusigaudo, kurių velnių karininkai užsimanė tikrinti mūsų spintas. O kai Gamboa su Žiurke išėjo, Garbanius tarė: „Galvą dedu, kad Jaguaras mus išdavė. Jis prisiekė: jeigu jį nutvers, nė vienam gerai nesibaigs. Niekšas jis ir išdavikas." Ne, tokiais žodžiais be įrodymų niekas nesišvaisto; gali būti, kad taip ir yra.

Tik nesuprantu, kam mus nuvedė į stadioną, tai irgi Jaguaro nuopelnas, matyt, jis išdėjo jiems mūsų darbelius, ir Gamboa pasakė: „Aš tiems tipukams parodysiu, iš kur kojos dygę." Mes sėdime klasėje, ir pakyšt Žiurkė: „Greitai rikiuotis, jūsų laukia staigmena." O mes riktelėjome: „Žiurkė!" O jis pasakė: „Toks leitenanto įsakymas. Rikiuokitės, ir marš į barakus. O gal jį patį pašaukti?" Mes išsirikiavom ir nužygiavom, o prie barako durų jis įsakė: „Paimti šautuvus, duodu minutę laiko, būrininke, užrašykite tris paskutinius", mes jį plūdome, o vis tiek niekas negalėjo suprasti, kam visa tai. Kieme kitų būrių kadetai šaiposi, žiūri į mus. Kurgi matyta — vidurdienį kariniai pratimai su šautuvais, ir dar stadione. O gal leitenantas kuoktelėjo. Jis laukė futbolo aikštėje ir ryte mus rijo akimis. „Stok,— sukomandavo Žiurkė,— išsirikiuoti žygio tvar-

ka." Baisu, koks šurmulys pakilo: dar ką prasimanys — pratybos priešpiet, ir su mokyklos uniforma. Tegu jo motina po šlapią žolę šliaužioja, mes ir be to jau pavargę po trijų pamokų klasėje. Bet išėjo į priekį Gamboa ir paleido nasrą: „Išsirikiuoti trimis eilėmis, viena už kitos, trečias skyrius priekyje, pirmas — užpakalyje!" Žiurkė ragina: „Greičiau jūs, slunkiai, greičiau, greičiau." O Gamboa plyšoja: „Atstumas — dešimt metrų vienas nuo kito, kaip prieš puolimą!" O gal numatomas karas, gal ministras įsakė pagreitinti apmokymą? Mes būsime seržantai arba karininkai, gerai būtų nusiaubus visą Ariką ugnim ir kalaviju, iškėlus Peru vėliavą visur — ir ant stogų, ir ant langų, ir ant automašinų; sako, Čilės moterys pačios gražiausios... Tik kažin ar čia dėl karo, būtų įspėję visus, o ne tik pirmą būrį. „Kas jums?— rėkia Gamboa.— Ei šauliai? Ką jūs, apkurtote ar nesusigaudote? Juk sakiau — atstumas dešimt metrų, o ne dvidešimt. Kaip to negro pavardė?"— „Valjanas, senjore leitenante." Kad būtumėt matę tą Valjaną, kai Gamboa jį pavadino negru. „Taip,— tarė Gamboa.— Kodėl jūs sustojote už dvidešimt metrų, jei aš sakiau dešimt?"— „Aš ne šaulys, senjore leitenante, o mūsų čia vieno trūksta."— „Ach,— pasakė Gamboa,— užrašykite jam šešias baudas."— „Tai neįmanoma, senjore leitenante,— sako Žiurkė,— jis miręs. Tai kadetas Arana." Ne, ir būk tu man toks kretinas! Vis kliūtys, Gamboa tiesiog siuto. „Gerai,— sako jis,— tegu į jo vietą stoja antros linijos šaulys." O paskui subliuvo: „Kurių velnių nevykdote įsakymo?" Mes ir vėl pažvelgėm į kits kitą, tada Arospidė išsitempė ir tarė: „To kadeto taip pat nėra, jis sėdi karceryje."— „Stokite jūs,— paliepė Gamboa.— Įsakymai vykdomi tučtuojau ir be kalbų." O paskui privertė mus bėgioti nuo vieno aikštės krašto ligi kito, švilpukas — apsigręžk, greičiau,

stok, bėgte, gulk,— nei laiko nejauti, nei paties savęs, o kai jau truputį apšilome, Gamboa mus surikiavo į koloną po tris ir atvedė į kareivines, pats šoko landyti po spintas, Ziurkė taip pat, tik labai jau jis mažas, ir jam teko paprakaituoti, o mums įsakė: „Išsiskirstyti į vietas", ir aš tuoj sumojau: Jaguaras mus įdavė, gelbėdamas savo kailį. Nėra pasaulyje padorių žmonių, kas galėjo pagalvoti, kad jis galėtų iškrėsti tokią kiaulystę. „Atrakinkite kiekvienas savo spintą ir žingsnį atgal. Kas mėgins kišti ranką, tas pasigailės",— lyg mes būtume fokusininkai ir galėtume paslėpti visą butelį po karininko akių. Kai visa, ką rado, susuko į paklodę ir išnešė, aš nuvirtau ant lovos. Lapausės nebuvo, artinosi pietų metas, ji veikiausiai bus nubėgusi į virtuvę pasmaližiauti. Gaila, kad jos nėra, pakasyčiau jai paausius, ir pasidarytų lengviau, lyg mergaitė būtų šalia. Matyt, kažkas panašiai būna, kai vedi. Jei tau bloga, esi pavargęs — iššyk pačiutė prieina, gulasi greta, guli ir nekruta, ir aš nieko nesakau, paskui paliečiu ją, pakutenu, gnybteliu, o ji juokiasi ir suklinka, paskui pažaidžiu su ja, susuku plaukus, užspaudžiu jai burną ir nosį, o kai pradeda dusti, atleidžiu ir pagniaužau, staiga pabučiuoju ir sakau taip švelniai: „Juodakute tu mano, katyte, mergaičiuke, paukštyte." O tuo tarpu kažkas kad suriks: „Jūs dėl visko kalti!" Ir aš sušukau: „Kas tie mes?"— „Jaguaras ir jūs trys",— pasakė Arospidė, ir aš šokau prie jo, bet mane kiti pusiaukelėje sulaikė. O jis staugia: „Aš sakau: jūs. Gal pakartoti?" Na ir įniršo jis, tik seilės iš burnos tyška, o jis nė nejaučia. Ir sako vaikinams: „Paleiskite jį, aš jo nebijau, paguldysiu vienu spyriu, pribaigsiu dviem niuksais", o mane draugai surišo, kad nepajudėčiau. „Dabar, kai įkliuvom, į peštynes veltis nedera,— tarė Valjanas.— Visko dar gali būti, ir mums verčiau gyventi geruo-

ju."— „Arospide,— pasakiau aš.— Tu esi pats didžiausias niekšas, kokį tik aš kada mačiau: kai viskas pakrypo į blogąją pusę, tu dergi savo draugus."— „Netiesa,— atsikirto Arospidė,— aš visada su jumis ėjau prieš vyresnybę ir padėjau, kai reikėjo. O dabar dėl visko, kas atsitiko, kalti jūs — Jaguaras, Garbanius ir tu. Čia kažkas ne taip. Koks sutapimas — pasodino Jaguarą į karcerį, ir tuoj Gamboa sužinojo, kas dedasi mūsų spintose." Ir aš nežinojau, ką atsakyti, o Garbanius buvo jų pusėje. Visi sakė: „Žinoma, Jaguaras įskundė", „Turime kaip reikiant jam atkeršyti." Paskui sušvilpė pietų, ir, rodos, pirmą kartą, kol esu mokykloje, beveik nevalgiau — viskas stojo gerklėje."

Pamatęs Gamboa, kareivis atsistojo, iš kišenės išsiėmė raktą ir padarė vietoje pusę sukinio, norėdamas atrakinti duris, bet leitenantas mostu jį sustabdė, paėmė jam iš rankų raktą ir tarė: „Eikite į sargybos būstą, palikite mane vieną su kadetu." Kareivių karceris buvo už vištidės, tarp stadiono ir mokyklos tvoros. Tai siauras žemas nedegtų plytų pastatas. Prie įėjimo visada stovi kareivis, net tada, kai karceryje nieko nėra. Gamboa palaukė, kol jis perėjo aikštę ir pasiekė kareivines. Tada atidarė duris. Karceryje buvo tamsu, jau vakarėjo, ir vienintelis langelis švyksojo lyg siauras plyšys. Iš pradžių jis nieko nematė. Ir jam dingtelėjo mintis: ar nebus pabėgęs. Paskui pastebėjo, kad kadetas tįso ant gulto, ir priėjo artyn. Tas miegojo — akys buvo užmerktos. Gamboa sužiuro į jį, mėgindamas prisiminti, bet veidas susimaišė su daugybe kitų, nors bruožai buvo lyg ir pažįstami, jie kažkuo skyrėsi nuo kitų, visų pirma, tur būt, ankstyvu subrendimu: tvirtai sučiauptos žiaunos, suraukta kakta, dvigu-

bas smakras. Kareiviai ir kadetai visada raukdavo kaktą prieš vyresniuosius, kad atrodytų vyriškesni; bet juk tas kadetas nežino, kad jis, Gamboa, čia. Ir apskritai veidas ne visai įprastas; daugumos kadetų — tamsi oda, veido bruožai griežti. O šio veidas baltas, plaukai beveik gelsvi. Gamboa ištiesė ranką ir palietė Jaguarui petį. Net pats nustebo — judesiui trūko tvirtumo, jis švelniai palietė petį, lyg būtų žadinęs draugą. Jaguaras susirietė, paskui greitai išsitiesė. Gamboa atitraukė ranką ir tuoj pat išgirdo, kaip kaukštelėjo kulnai; kalinamasis jį pažino, ir padėtis išaiškėjo.

— Sėskitės,— tarė Gamboa.— Mums reikia apie daug ką pasikalbėti.

Jaguaras atsisėdo. Dabar leitenantas prieblandoje įžiūrėjo jo akis, nedideles, bet blizgančias ir dygias. Kadetas sėdėjo tylėdamas ir nejudėjo, bet ta tyla ir nejudrumas dvelkė kažkokiu atšakumu, ir tai nepatiko leitenantui.

— Kodėl jūs stojote į karo mokyklą?

Jis nesulaukė atsakymo. Jaguaro ranka sugniaužė gulto lentą; veidas nepasikeitė — jis buvo rūstus ir ramus.

— Jūs čia buvote atvarytas prievarta?— paklausė Gamboa.

— Kodėl, senjore leitenante?

Balsas atitiko akis. Žodžiai, regis, buvo kaip žodžiai, ir jis tarė juos iš lėto, aiškiai, bet kalbos tone buvo justi pasipūtimas.

— Man reikia žinoti,— tarė Gamboa,— kodėl jūs stojote į karo mokyklą?

— Norėjau būti kariškis.

— Norėjote?— paklausė Gamboa.— O dabar apsigalvojote?

Dabar šis atsakymas jam pasirodė kažkoks netvirtas. Kada karininkai klausdavo kadetus, ką jie mano daryti toliau, visi atsakydavo norį būti kariškiai. Bet Gamboa žinojo, kad tik nedaugelis laikys egzaminus į karininkų mokyklą.

— Aš dar nežinau, senjore leitenante,— atsakė Jaguaras padelsęs ir vėl patylėjo.— Gal stosiu į aviacijos mokyklą.

Abu nutilo, žiūrėdami vienas kitam į akis. Rodos, jie kažko laukė iš vienas kito. Staiga Gamboa griežtai paklausė:

— Ar žinote, už ką sėdite karceryje?

— Ne, senjore leitenante.

— Tikrai? Manote, kad šiaip sau?

— Aš nieko nepadariau,— tarė Jaguaras.

— Jau vien to užtenka, ką radome jūsų spintoje,— lėtai pasakė Gamboa.— Cigarečių, du butelius degtinės, visą rinkinį visrakčių. Jūsų nuomone, maža?

Leitenantas įdėmiai žiūrėjo į kadetą. Bet Jaguaras tylėjo ir nejudėjo. Jis neatrodė nei nustebęs, nei išsigandęs.

— Cigaretės — tiek to,— kalbėjo toliau Gamboa.— Vieną kartą palikti be leidžiamojo. O šit degtinė — tai jau rimtesnis dalykas. Kadetai gali išgerti gatvėje, namie. Bet čia jie neturi gerti nė lašo.— Jis patylėjo.— O lošiamieji kauliukai? Pirmojo būrio miegamasis — tikri lošimo namai. O visrakčiai? Kaip jūs tai pavadinsite? Vagiliavimas. Kiek spintų atrakinote? Ar seniai apvaginėjate savo draugus?

— Aš?— Gamboa akimirką sutriko: Jaguaras į jį žiūrėjo su pašaipa. Po to pakartojo, nenuleisdamas akių.— Aš?

— Taip,— tarė Gamboa. Jis jautė, kad jį ima pyktis.— O kas gi kitas?

— Visi,— atsakė Jaguaras.— Visa mokykla.

— Meluojate,— tarė Gamboa.— Jūs bailys.

— Ne, aš ne bailys,— tarė Jaguaras.— Jūs klystate, senjore leitenante.

— Jūs vagis,— kalbėjo toliau Gamboa.— Girtuoklis, lošėjas ir priedo dar bailys. Aš labai norėčiau, kad jūs būtumėte civiliniais drabužiais.

— Norite man suduoti?— paklausė Jaguaras.

— Ne,— atsakė Gamboa.— Aš tave paimčiau už ausies ir nuvilkčiau į pataisos darbų koloniją. Kaip tik ten turėjo tave išgrūsti tėvai. Dabar jau vėlu, tavo popieriai prasti. Atsimeni, prieš trejus metus aš įsakiau liautis su tuo Rateliu, baigti tą plėšikų žaidimą. Atsimeni, ką aš kalbėjau tą vakarą?

— Ne,— tarė Jaguaras.— Neatsimenu.

— Atsimeni,— tarė Gamboa.— Bet tiek to. Manai, tu labai gudrus, taip? Kariuomenėje tokie gudragalviai anksčiau ar vėliau nusisuka sprandą. Tau ilgai sekėsi. Bet dabar prilipai liepto galą.

— Kodėl?— paklausė Jaguaras.— Aš nieko blogo nepadariau.

— Ratelis,— tarė Gamboa.— Egzaminų bilietų vogimas, aprangos vogimas, vyresniųjų užpuldinėjimai, tyčiojimasis iš trečio kurso kadetų. Žinai, kas tu toks? Tu esi kriminalinis nusikaltėlis.

— Netiesa,— tarė Jaguaras.— Aš nieko ypatingo nepadariau. Kokie visi, toks ir aš.

— Kas tie visi?— tarė Gamboa.— Kas daugiau vogė egzaminų bilietus?

— Visi,— tarė Jaguaras.— Kas nevogė, tas pirko už pinigus. Į šį dalyką visi įsivėlę.

— Pavardės,— tarė Gamboa.— Pasakyk bent vieną. Kas iš pirmojo būrio.

— Mane pašalins?

— Taip. O gal kas nors ir blogiau bus.

— Gerai,— tarė Jaguaras, ir jo balsas sudrebėjo.— Visas pirmas būrys pirko bilietus.

— Taip?— tarė Gamboa.— Ir kadetas Arana?

— Kaip jūs pasakėte, senjore leitenante?

— Arana,— pakartojo Gamboa.— Kadetas Rikardas Arana.

— Ne,— tarė Jaguaras.— Rodos, jis niekad nepirko. Jis buvo bailys. O visi kiti — taip.

— Kodėl tu nušovei Araną?— tarė Gamboa.— Pasakyk. Visi jau žino. Už ką?

— Ką jūs?— nustebo Jaguaras. Jis tik kartą mirktelėjo.

— Atsakyk į klausimą.

— Jūs labai drąsus?— tarė Jaguaras. Jis atsistojo.— Jei jūs toks drąsuolis, nuplėškite antpečius. Aš jūsų nebijau.

Gamboa žaibiškai čiupo jam už pakarpos, o kita ranka prispaudė prie sienos ir užgniaužė jam kaklą. Vos spėjo Jaguaras gargtelėti, Gamboa pajuto petyje skausmą — mėgindamas suduoti leitenantui, Jaguaras kliudė jam alkūne, ir kumštis liko pusiaukelyje. Gamboa paleido kadetą ir žingtelėjo atgal.

— Aš galėčiau tave užmušti,— pasakė jis.— Turiu pilną teisę. Aš esu tavo vadas, ir tu norėjai man suduoti. Bet tavo elgesį svarstys karininkų taryba.

— Nuplėškit antpečius,— tarė Jaguaras.— Jūs stipresnis už mane, o aš jūsų nebijau.

— Kodėl tu nušovei Araną?— paklausė Gamboa.— Nevaidink kvailio ir atsakyk.

— Aš nieko nenušoviau. Iš kur jūs ištraukėte? Negi aš žudikas? Už ką aš turėčiau šauti Palaižūną?

— Tave įskundė,— tarė Gamboa.— Tu įkliuvai.

— Kas?— Jaguaras staiga pašoko ir atsistojo, jo akys spingsėjo kaip du žiburėliai.

— Matai!— tarė Gamboa.— Tu pats save išduodi.

— Kas įskundė?— pakartojo Jaguaras.— Tą išgamą aš tikrai užmušiu.

— Šūviu į nugarą,— tarė Gamboa.— Jis buvo už dvidešimt metrų pirma tavęs. Tu klastingai jį nužudei. Žinai, kas už tai tavęs laukia?

— Aš nieko nežudžiau. Prisiekiu, senjore leitenante.

— Mes dar pažiūrėsim,— tarė Gamboa.— Verčiau prisipažink.

— Man nėra ko prisipažinti!— riktelėjo Jaguaras.— Dėl bilietų ir vagysčių — teisingai, buvo taip, tik ne aš vienas. Visi džiauna. O bailiai moka pinigą, kad kas nors už juos vogtų. O žudyti nežudžiau. Aš noriu žinoti, kas jums primelavo.

— Sužinosi,— atsakė Gamboa.— Jis pats tau pasakys.

„Kitą dieną namo parėjau devintą valandą ryto. Motina sėdėjo prie slenksčio. Ji nė nesukrutėjo, kai aš priėjau. Pasakiau jai: „Aš nakvojau Čukuite pas draugą." Ji nieko neatsakė. Žiūrėjo kažkaip keistai ir baikščiai, lyg aš ketinčiau ją įžeisti. Žiūri ir žiūri, labai buvo nemalonu. Man išdžiūvo gerklė, ir galvą skaudėjo, bet aš, jai matant, nenorėjau gulti į lovą. Aš nežinojau, ką veikti, pradėjau sklaidyti sąsiuvinius ir knygas, šiaip sau — man jos jau buvo nereikalingos, griozdžiau dėžėje visokius geležgalius, o ji vis sekioja paskui mane ir žiūri. Aš atsigręžiau į ją ir sakau: „Kas yra, kad tu į mane taip žiūri?" Tada ji pasakė: „Nėr iš tavęs žmogaus, verčiau numirtum." Ir išėjo į priedurį. Ilgai sėdėjo ant laiptelio, alkūnėmis atsirėmusi į kelius, rankomis suspaudusi galvą. Aš žvilgčiojau į ją

iš kambario ir mačiau, kokia skylėta ir sulopyta jos palaidinė, kaklas raukšlėtas, galva nešukuota. Paskui tyliai priėjau ir pasakiau: „Jei aš tave įžeidžiau — atleisk." Ji dar kartą į mane pažiūrėjo: veidas taip pat buvo raukšlėtas, iš vienos šnervės kyšojo balti plaukeliai, burnoje trūko daug dantų. „Verčiau paprašyk dievą, kad jis tau atleistų,— tarė ji.— Bet ką ten, tu jau vis tiek žuvęs."— „Jei nori, pažadėsiu, kad daugiau taip nebus?"— paklausiau. O ji atsakė: „Kam to reikia? Tau ant veido parašyta, kad tu nepataisomas. Verčiau eik ir išsimiegok po girtavimo."

Aš neguliau, man praėjo noras miegoti. Netrukus išėjau iš namų ir patraukiau į Čukuito paplūdimį. Ten pamačiau vakarykščius vaikinus. Jie gulėjo ant žvirgždo, pasikišę po galva susuktus drabužius, ir rūkė. Paplūdimyje buvo daug vaikinų, kai kurie stovėjo prie pat vandens ir mėtė plokščius akmenėlius. Veikiai atėjo Teresa su draugėmis. Jos priėjo prie vaikinų ir padavė jiems rankas. Nusirengė, susėdo ratu, o tas visą laiką sukiojosi apie Terę, lyg ne jį aš vakar būčiau sutašęs. Paskui jie nuėjo į vandenį. Teresa šaukė: „Oi, koks šaltas vanduo, oi, mirsiu!", o vaikinas sėmė rieškučiomis vandenį ir šlėkė ant jos. Ji spiegė dar garsiau, bet nepyko. Paskui jie leidosi tolyn į jūrą. Teresa plaukė už jį geriau, labai grakščiai, kaip žuvelė, o jis tik kapstėsi ir vis skendo. Jie išlipo iš vandens ir susėdo ant žvirgždo. Teresa atsigulė, jis padarė jai iš baltinių pagalvį ir atsisėdo greta, truputį iš šono, kad galėtų stebeilyti į ją visą. Man tebuvo matyti jos rankos, ji pakėlė jas, prisidengė nuo saulės. O vaikiną mačiau geriau — ir kaulėtą jo nugarą, ir šonkaulius, ir kreivas kojas. Apie dvyliktą valandą jie vėl nuėjo į vandenį. Vaikinas vaizdavo panelę. Terė jį laistė, o jis klykė. Paskui ėmė plaukti. Paplaukė tolyn ir ėmė

vaidinti skęstantį — grimzdo į vandenį, o Teresa mojavo rankomis ir šaukėsi pagalbos, tačiau buvo matyti, kad jie juokauja. Jis vis iššoka iš vandens lyg kamštis ir rėkia Tarzano balsu. Dar girdėjau, kaip jie kvatojosi. Na, išlipo jie į krantą, aš stoviu prie jų drabužių. Neatsimenu, kur buvo dingę draugės ir antras vaikinas,— aš ir nepastebėjau, kaip jie nuėjo. Man lyg visas pasaulis būtų pranykęs. Jie priėjo artyn, ir Terė mane pamatė pirmoji — jis ėjo iš paskos ir strakaliojo, psichą vaidino. Ji neapsidžiaugė ir nenustebo. Nė kiek nesumišo ir rankos nepadavė, tik pasakė: „Sveikas. Ir tu čia?" Tuo tarpu vaikinas pažvelgė į mane, pažino — ir sustojo kaip nudiegtas, paskui atsitraukė kiek atatupstas, pasilenkė, paėmė akmenį ir užsimojo, o Teresa juokiasi. „Tu jo nepažįsti?— sako.— Tai mano kaimynas."— „Baisiai jis narsus,— tarė vaikinas.— Kai sugrūsiu jam marmuzę, ramesnis pasidarys." Aš blogai apskaičiavau, tikriau sakant, užmiršau, kad esu paplūdimyje. Pašokau, o kojos nuklimpo į žvirgždą, aš nė pusės kelio nenulėkiau, pargriuvau per du metrus nuo jo, o jis žingtelėjo į priekį ir trenkė akmeniu man į veidą. Galvoje lyg būtų kažkas užsidegę, ir man pasirodė, kad aš plaukiu. Tai truko, matyt, neilgai. Kai atsimerkiau, Teresa stovi lyg nesava, nustėrusi iš siaubo, o vaikinas irgi žiopso — kvailys paskutinis: jam reikėjo pasinaudoti proga ir mane sumalti į miltus. Akmuo prakirto man veidą ligi kraujo, o vaikinas stovi kaip įbestas, žiūri, kas man darosi, o aš liuoktelėjau per Teresą ir užguliau jį. Imtynėse su juo nėra ką veikti — aš tai supratau, vos tik nuvirtome žemėn,— jis buvo sutižęs ir nė kiek nesipriešino. Net pasiraičioti nereikėjo, aš bemat atsisėdau ant jo ir ėmiau talžyti jam snukį, o jis tik dangstėsi abiem rankom. Paskui paėmiau saują

smulkių akmenėlių ir pradėjau trinti jam kaktą ir plaukus, o kai jis atitraukdavo rankas, aš jam grūdau akmenėlius į veidą ir akis. Niekas mūsų negalėjo perskirti, kol atėjo policininkas. Jis mane sugriebė už marškinių ir patraukė, ir aš pajutau, kaip subraškėjo siūlės. Paskui davė man į sprandą, o aš trenkiau jam akmeniu į krūtinę. „Ak tu rupūžiuk,— sako jis,— nori, kad iš tavęs šlapia vieta beliktų." Pakėlė mane kaip plunksnelę, žiebė į snukį gal dešimt kartų, paskui tarė: „Pažiūrėk, ką tu padarei, galvijau tu!" Vaikinas gulėjo ant žemės ir vaitojo, kažkokios moterys ir vaikai, sustoję aplinkui, gailavo. Visi baisiai piktinosi ir sakė policininkui: „Jis sudaužė jam galvą, kraugerys, tokį reikia tiesiog į pataisos darbų koloniją." Man buvo nusispiauti, ką sako moterys, bet tuo tarpu pamačiau Teresą. Ji buvo paraudusi ir žiūrėjo į mane labai piktai. „Tu negeras ir žiaurus",— pasakė ji. O aš jai: „Tai tu čia kalta, šliundra tu." Policininkas davė man per dantis: „Kaip tu drįsti taip sakyti mergaitei!" Ji įbedė akis į mane, o aš nusisukau ir buvau beeinąs, o policininkas šūktelėjo: „Stok, kur tu?" O aš ėmiau tvoti jam rankomis ir kojomis kur pakliuvo, kol jis mane išvilko iš paplūdimio. Nuovadoje karininkas įsakė policininkui: „Įkrėskite jam kiek lenda ir paleiskite. Jis greitai mums paklius už kokį rimtesnį darbelį. Jo snukis kaip tik kolonijai." Policininkas mane išsivedė į kiemą, nusijuosė diržą, ir kad ims pliekti. Aš bėgau nuo jo, o kiti policininkai žiūrėjo, kaip jis mane gaudo suplukęs, ir leipo juokais. Tada jis metė diržą ir užspeitė mane į kampą. Kiti priėjo ir pasakė: „Paleisk. Ar verta peštis su vaikėzu!" Aš išėjau iš ten ir namo daugiau negrįžau. Nuėjau pas Liesąjį Igerą ir apsigyvenau pas jį."

— Nieko nesuprantu,— tarė majoras.— Visiškai nieko.

Majoras buvo tuklus, raudonskruostis, su trumpais rudais ūsiukais. Be atvangos mirksėdamas, jis nuo pradžios iki galo perskaitė raportą. Prieš pakeldamas akis į kapitoną Garidą, kuris stovėjo prie rašomojo stalo, atgręžęs nugarą į langą, pilką jūrą ir nurudusią Perlos lygumą, jis dar sykį perskaitė atskiras vietas. Raportas buvo dešimties mašinraščio puslapių.

— Nesuprantu,— pakartojo jis.— Paaiškinkite man, kapitone. Čia kažkam ne visi namie. Tikiuosi, ne man. Kas užėjo tam leitenantui Gamboai?

— Nežinau, senjore majore. Aš irgi stebiuosi. Aš keletą kartų kalbėjausi su juo, mėginau jam įrodyti, kad tokį raportą paduoti — tiesiog kvailystė...

— Kvailystė?— tarė majoras.— Jūs neturėjote leisti tų vaikų sodinti į karcerį. O be to, kas per posakiai? Reikia tučtuojau užbaigti šitą terlionę. Tuč-tuo-jau!

— Niekas nieko nežino, senjore majore. Abu kadetai izoliuoti.

— Pašaukite Gamboą,— tarė majoras.— Tegu tučtuojau ateina.

Kapitonas skubiai išėjo. Majoras paėmė raportą. Pradėjo jį skaityti dar kartą, stengdamasis dantimis sugriebti rudų savo ūsų galiuką; bet jo dantys buvo labai smulkūs, ir jis tik susikandžiojo viršutinę lūpą. Majoras suirzęs trepseno koja. Po kelių minučių kapitonas sugrįžo su Gamboa.

— Sveiki,— tarė majoras trūksmingu nuo jaudinimosi balsu.— Aš be galo nustebęs, Gamboa. Klausykite, juk jūs pavyzdingas karininkas, vyresni jus gerbia. Kaip jūs galėjote paduoti tokį raportą? Gal jums galvoje pasimaišė? Juk tai bomba! Tikra bomba!

— Taip, senjore majore,— tarė Gamboa. Kapitonas žiūrėjo į jį, sukandęs dantis, jo žanduose slankiojo gumburėliai.— Bet dabar jau byla nebe mano kompetencijoje. Aš išaiškinau visa, ką galėjau. Dabar karininkų taryba. . .

— Ką?— nutraukė jį majoras.— Jūs manote, kad karininkų taryba imsis visa tai svarstyti? Klausykite, nešnekėkite kvailysčių. Leonsijo Prado mokykla negali leisti, kad kiltų toks skandalas. Jūs tikriausiai nesveikuojate, Gamboa? Ar jūs rimtai manote, jog aš leisiu, kad tas raportas pasiektų ministrą?

— Aš sakiau tą pat,— įsiterpė kapitonas.— Bet leitenantas nesidavė perkalbamas.

— Pasvarstykime visa tai dabar,— tarė majoras.— Nereikia prarasti pusiausvyros. Visų pirma — ramybė. Pažiūrėkime. Kaip to vaikino pavardė, kur įskundė?

— Fernandesas, senjore majore. Pirmo būrio kadetas.

— Kodėl be įsakymo pasodinote į dabokle antrąjį kadetą?

— Reikėjo pradėti tyrimą, senjore majore. Reikėjo izoliuoti jį nuo kitų kadetų, kol eis kvota. Šiaip žinia pasklistų po visą kursą. Atsargos dėlei aš nedariau akistatos.

— Kažkoks idiotiškas, absurdiškas kaltinimas!— pratrūko majoras.— Jums į tai nereikėjo kreipti jokio dėmesio. Juk tai vaikiškos kalbos, ir daugiau nieko. Kaip jūs galėjote patikėti tokiais fantastiškais prasimanymais? Niekad nemaniau, kad jūs toks naivus, Gamboa.

— Gal ir taip, senjore majore. Bet leiskite jums priminti, aš taip pat netikėjau, kad jie vogtų bilietus, visi aliai vienas vagiliautų, neštųsi į mokyklą kortas, degtinę. O visa tai aš pamačiau savo akimis, senjore majore.

— Čia kas kita,— tarė majoras.— Visiems gerai žinoma, kad drausmė penktame kurse šlubuoja. To aš neginčiju. Bet už tai atsakingi jūs. Girdite, kapitone Garidai? Jūs su leitenantu Gamboa patekote į labai nemalonią padėtį. Vaikinai, stačiai sakant, iškrėtė jums kiaulystę. Pažiūrėsim, ką pasakys pulkininkas, visa tai sužinojęs. Dabar jau nieko nepadarysi — aš paduosiu raportą, ir reikės atstatyti tvarką. O dėl antro klausimo,— majoras vėl pamėgino dantimis sugriebti ūselį,— tai gryniausia nesąmonė. Vaikinas nusišovė netyčia. Klausimas išspręstas.

— Atleiskite, senjore majore,— tarė Gamboa.— Nebuvo įrodyta, kad jis nusišovė pats.

— Nebuvo?— majoro akys žybtelėjo.— Norite, aš jums parodysiu paaiškinamąjį raštą?

— Pulkininkas mums jau aiškino, kodėl buvo surašytas toks raštas, senjore majore. Reikėjo vengti komplikacijų.

— Va!— sušuko majoras triumfuodamas.— Visai teisingai! O jūs irgi parašėte tą siaubingą raportą, kad būtų išvengta komplikacijų?

— Dabar kas kita, senjore majore,— ramiai tarė Gamboa.— Viskas pasikeitė. Anksčiau ta prielaida buvo įtikimiausia, tikriau sakant — vienintelė. Gydytojai sakė, kad šūvio būta iš užpakalio. Bet aš ir kiti karininkai manėme, kad tai buvo atsitiktinis šūvis, nelaimingas atsitikimas. Ir tada mes turėjome teisę primesti kaltę pačiam nukentėjusiam, kad būtų išgelbėtas geras mokyklos vardas. Tada aš iš tikrųjų maniau, kad kaltas pats Arana, senjore majore. Bent jau iš dalies. Sakysim, turėjo blogą priedangą, uždelsė perbėgdamas. Buvo galima net sutikti, kad iššovė jo paties šautuvas. Bet ši prielaida atkrito, atsiradus žmogui, kuris tvirtina, jog čia būta nusikaltimo. Juoba kad kaltinimas

priimtinas ir turi tam tikrą pagrindą, senjore majore. Kadetai...

— Kvailystės,— piktai jį pertarė majoras.— Jūs, Gamboa, tur būt, mėgstate detektyvus. Baikim pagaliau šią įkyrėjusią istoriją. Gana tuščiai ginčytis. Eikite į karcerį ir paleiskite tuodu kadetus. Pasakykite jiems, kad, jei plepės, bus pašalinti iš mokyklos ir negaus pažymėjimų. Ir parašykite naują raportą, praleisdamas visa, kas liečia Aranos mirtį.

— Negaliu, senjore majore,— tarė Gamboa.— Kadetas Fernandesas neatsisako savo kaltinimo. Mano žiniomis, jis sako tiesą. Kaltinamasis per pratybas buvo žuvusiajam už nugaros. Aš nieko neteigiu, senjore majore. Aš tik noriu pasakyti, kad kaltinimas techniniu požiūriu visiškai priimtinas. Bylą gali išspręsti tik karininkų taryba.

— Jūsų nuomonė man visiškai nerūpi,— su pasidygėjimu tarė majoras.— Aš jums įsakau. Gardžiuokitės tomis pasakomis sau vienas ir vykdykite įsakymą. Jei ne, būsite pašauktas tarybon. Įsakymai nesvarstomi, leitenante.

— Jūs galite pasiųsti mane į tarybą,— lėtai prabilo Gamboa.— Bet raporto aš netaisysiu. Man labai gaila, bet turiu jums priminti, kad jūs privalote jį perduoti pulkininkui.

Majoras staiga išbalo. Užmiršęs paprasčiausią padorumą, jis veltui mėgino dantimis pasiekti ūsą ir baisiausiai vaipėsi. Po to pašoko ir atsistojo. Jo akys patamsėjo.

— Gerai,— tarė jis.— Jūs manęs dar nepažįstate, Gamboa. Aš būnu švelnus, kada su manimi elgiasi kaip pridera. Bet aš esu labai pavojingas priešas, ir tuo jūs įsitikinsite. Tas jums brangiai atsieis. Prisiekiu, jūs mane paminėsite. O kol kas likite mokykloje, ligi byla

bus išaiškinta. Aš perduosiu raportą. Be to, aš paduosiu raštą dėl jūsų elgesio su vyresnybe. Eikite.

— Leiskite, senjore majore,— pasakė Gamboa ir neskubėdamas išėjo.

— Pamišėlis,— tarė majoras.— Jis iš proto išėjo. Na, aš jį pagydysiu.

— Ar jūs perduosite raportą, senjore majore?— paklausė kapitonas.

— Nieko nepadarysi.— Majoras pasižiūrėjo į kapitoną, tartum stebėdamasis, kad jis dar čia.— Jūs irgi įklimpote, kapitone Garidai. Jūsų tarnybos lapas bus suteptas.

— Senjore majore,— sulemeno kapitonas,— aš nekaltas. Tai atsitiko pirmoje kuopoje, pas Gamboą. Kitose viskas eina kuo puikiausiai, lyg sviestu patepta, senjore majore. Aš visada tiksliai vykdau instrukcijas.

— Leitenantas Gamboa — jūsų valdinys,— sausai atkirto majoras.— Jei kadetas ateina ir jums pasakoja, kas dedasi jūsų batalione, tai reiškia, kad jūs visą tą laiką varnas skaitėte. Kokie jūs karininkai? Jūsų nė į paprastą mokyklą negalima leisti — visus išdykinsite! Patariu jums padaryti tvarką penktame kurse. Galite eiti.

Kapitonas apsigręžė ir tik prie durų atsiminė, kad reikia atiduoti pagarbą. Jis padarė pusę sukinio ir kaukštelėjo užkulniais; majoras skaitė raportą — krutino lūpas ir raukė kaktą. Sparčiu žingsniu, beveik tekinomis, kapitonas nuėjo į penkto kurso raštinę. Kieme jis šaižiai sušvilpė. Netrukus seržantas Mortė įėjo į jo kabinetą.

— Sušaukt visus penkto kurso karininkus ir seržantus,— tarė kapitonas. Jis suspaudė ranka didžiulius sa-

vo žandikaulius.— Jūs brangiai man sumokėsite, velniai jus nujotų! Kalti jūs, ir daugiau niekas. Ko išsižiojote? Vykdykite įsakymą.

VI

Prieš atidarydamas duris, Gamboa stabtelėjo. Jis buvo susirūpinęs. „Dėl tos istorijos,— galvojo jis,— ar dėl laiško?" Jis gavo jį prieš kelias valandas: „Aš labai tavęs pasiilgau. Man nereikėjo važiuoti. Aš juk tau sakiau, kad bus geriau pasilikus Limoje. Lėktuve mane vertė vemti, visi į mane žiūrėjo, ir nuo to man darėsi dar blogiau. Aerodrome mane pasitiko Kristina su vyru, jis labai malonus ir geras žmogus, aš tau papasakosiu. Jie skubiai mane parsivežė namo ir pakvietė gydytoją. Jis pasakė, kad mane išvarginusi kelionė, o daugiau viskas gerai. Bet galvos skausmas vis nepraėjo, ir man nesidarė geriau, jį vėl pakvietė, ir tada jis pasakė, kad mane reikia paguldyti į ligoninę. Dabar mane prižiūri gydytojai. Mane visą subadė, ir aš negaliu pasijudinti ir guliu be pagalvio — baisiai nepatogu, juk žinai, kad aš mėgstu gulėti beveik sėdomis. Mama ir Kristina nesitraukia nuo manęs, ir Kristinos vyras mane lanko po darbo. Visi man labai geri, bet aš norėčiau, kad ir tu čia būtum, tiktai tada aš visai nusiraminčiau. Dabar man truputį geriau, bet aš bijau netekti kūdikio. Gydytojas sako, kad visada būna sunku pirmą kartą ir kad viskas bus gerai. Aš nervinuosi ir vis galvoju apie tave. Žiūrėk savęs. Tu pasiilgai manęs, tiesa? Aš labiau pasiilgau, negu tu." Jis skaitė ir vis labiau sielojosi, bet, nespėjus baigti, įėjo kapitonas ir gaižiai pasakė: „Pulkininkas viską žino. Jūs savo pasiekėte. Kareivinių viršininkas pasakė, kad jūs pa-

siimtumėte iš karcerio Fernandesą ir su juo ateitumėte pas pulkininką." Gamboa nieko nejautė, jam buvo vis tiek, tartum tie įvykiai visai nebūtų jo lietę. Tačiau jis nebuvo pripratęs prie širdgėlos, jinai jį slėgė. Jis sulenkė laišką per pusę, įsikišo į planšetę ir pravėrė duris. Be abejo, Albertas jį pamatė pro grotas ir dabar laukė, išsitempęs padėtyje „ramiai". Šis karceris buvo šviesesnis, negu tas, kur sėdėjo Jaguaras, ir Gamboa pastebėjo, kad slepiamosios spalvos kelnės kadetui juokingai ankštos: kojos aptemptos lyg reitūzais, ir negalima visomis sagomis užsisegti antuko. Marškiniai, atvirkščiai, dukslūs: pečiai nukarę, o ant nugaros pūpso kupra.

— Sakykite,— tarė Gamboa,— kur jūs spėjote pakeisti išeiginę uniformą?

— Čia, senjore leitenante. Kasdieninė uniforma buvo mano lagamine. Aš kiekvieną šeštadienį ją vežuosi namo išskalbti.

Gamboa pastebėjo ant gulto baltą kepurės skritulį ir blizgančias palaidinės sagas.

— Argi jūs nežinote statuto?— griežtai tarė jis.— Kasdieninę uniformą reikia skalbtis mokykloje, jos negalima išsinešti. O kas atsitiko jūsų uniformai? Jūs panašus į klouną.

Albertas susiraukė. Viena ranka jis pamėgino užsisegti viršutines kelnių sagas, bet kad ir kaip traukė pilvą, jam tai nepavyko.

— Kelnės susitraukė, o marškiniai išsitempė,— kandžiai pasakė Gamboa.— Ką gi jūs pavogėte — kelnes ar palaidinę?

— Ir tą, ir tą, senjore leitenante.

Leitenantas pasipiktino: tikrai, kapitonas sako tiesą, šis kadetas jį laiko savo bendrininku. „Velnias",— pagalvojo jis.

— Ar jūs suprantate, kad nė pats viešpats dievas jūsų neišgelbės? Juk jūs įklimpote labiau už visus. Taip, savo atvirumu jūs man padarėte ne kokią paslaugą. Kodėl nenuėjote pas Uariną arba pas Pitalugą?

— Nežinau, senjore leitenante,— pasakė Albertas. Ir pridūrė:— Aš tik jumis tikiu.

— Aš jums joks draugas,— tarė Gamboa,— ir ne bendrininkas, ir ne užtarėjas. Aš tik vykdžiau savo pareigą. Dabar viskas priklauso nuo pulkininko ir nuo karininkų tarybos. Jie nuspręs, ką su jumis daryti. Einam. Pulkininkas jus šaukia.

Albertas išblyško, jo akių vyzdžiai išsiplėtė.

— Bijote?— paklausė Gamboa.

Albertas nieko neatsakė. Jis stovėjo išsitempęs ir mirksėjo.

— Einam,— paliepė Gamboa.

Jie perėjo skersai aikštę, ir Albertas nusistebėjo, kad Gamboa neatsakė į sargybinių sveikinimus. Į šį namą jis ėjo pirmą kartą. Tik savo išore jis panašus į kitus korpusus. Viduje viskas ne taip. Vestibiulis, kur patiestas storas, žingsnius slopinantis kilimas, taip skaisčiai apšviestas, kad Albertas kelis kartus užsimerkė. Ant sienų kabo paveikslai; veidai paveiksluose jam pasirodė matyti istorijos vadovėliuose. Dailininkai savo herojus pavaizdavo lemiamu jų gyvenimo momentu: Bolognesis atsišaudo ligi paskutinio šovinio, generolas San Martinas kelia vėliavą, Alfonsas Ugartė šoka į bedugnę, respublikos prezidentui įteikiamas ordinas. Už vestibiulio — didelė tuščia salė, taip pat ryškiai apšviesta; ant sienų kabo sporto trofėjai ir diplomai. Gamboa ją perėjo skersai. Jie įžengė į liftą. Gamboa paspaudė ketvirtojo — matyt, paskutinio — aukšto mygtuką. Albertas pagalvojo: kaip keista, kad jis per trejus metus nepastebėjo, kiek aukštų turi tas namas. Prie

jo buvo draudžiama artintis, ir jis baugino kadetus kaip velnio irštva: čia glūdo vyresnybė, čia sudarinėjami baudžiamųjų sąrašai, ir visiems rodėsi, kad pilkasis namas nuo jų taip pat toli, kaip arkivyskupo rūmai arba pats tolimiausias paplūdimys Ankonoje.

— Prašom tolyn,— pasakė Gamboa.

Jie ėjo siauru koridoriumi; sienos blizgėjo. Gamboa atidarė kažkokias duris. Albertas pamatė rašomąjį stalą, o prie jo, greta pulkininko portreto, sėdėjo žmogus civiliniais drabužiais.

— Pulkininkas jūsų laukia,— pasakė žmogus, kreipdamasis į Gamboą.— Galite įeiti, leitenante.

— Sėskite ten,— tarė Gamboa kadetui.— Jus pakvies.

Albertas atsisėdo priešais civilį. Tas vartė kažkokius popierius; rankoje jis laikė pieštuką ir judino jį ore į kažkokį nežinomą taktą. Jis buvo nedidutis, nestotingas, gražiai apsitaisęs, krakmolyta apykaklė jį varžė, jis tolydžio sukiojo galvą, ir Adomo obuolys slankiojo po oda lyg išgąsdintas žvėrelis. Albertas įsiklausė, bet už durų nesigirdėjo nė garso. Jo mintys nukrypo kitur: Teresa stovi tramvajaus sustojimo vietoje „Raimondžio mokykla" ir jam šypsosi. Teresos paveikslas jį persekiojo nuo to laiko, kai iš gretimos kameros išėjo seržantas. Jis matė tik Teresos veidą italų mokyklos šviesių sienų fone, Arekipos prospekte; jis nematė jos liemens. Jis ilgai mėgino įsivaizduoti ją visą. Bandė apvilkti čia viena, čia kita elegantiška suknele, puošė brangenybėmis, kūrė jai egzotiškas šukuosenas. Vieną akimirksnį jis paraudo: „Aš žaidžiu su lėlėmis kaip mergytė." Pasirausė lagamine, kišenėse — veltui: popieriaus nerado ir negalėjo parašyti jai laiško. Tada ėmė kurti galvoje pompastiškus laiškus apie mokyklą, apie meilę, apie Palaižūno mirtį, apie sąžinės priekaištus, apie ateitį. Staiga išgirdo skambutį.

Civilis kalbėjo telefonu; jis linksėjo galvą, tarsi pašnekovas būtų jį matęs. Paskui atsargiai pakabino ragelį ir tarė:

— Ar jūs kadetas Fernandesas? Prašom į kabinetą.

Jis priėjo prie durų. Pabeldė tris kartus. Niekas neatsiliepė. Jis pastūmė duris: didžiulis kambarys buvo apšviestas liuminescenciniais vamzdeliais, ir tas netikėtas žydras švitesys rėžė akis. Už kokių dešimties metrų jis pamatė tris karininkus, sėdinčius odiniuose krėsluose. Jis metė žvilgsnį į šalis: rašomasis stalas, vėliavėlės, žemėlapiai, toršeras ant grindų. Čia nebuvo kilimų, parketas blizgėjo, ir batai slydo kaip ant ledo. Jis ėjo atsargiais žingsniais, bijodamas paslysti, žiūrėdamas žemyn, ir galvą pakėlė tik tada, kai akiratyje pasirodė koja su žalia kiška ir krėslo porankis. Jis išsitempė.

— Fernandesas?— tarė tas pats balsas, kuris skambėdavo po apsiniaukusiu dangumi, kai kadetai žygiuodavo po stadioną, rengdamiesi paradui; spigus balselis, kuris visus stingdė aktų salėje; balsas, iškilmingai bylojęs apie patriotizmą ir pasiaukojimą.— Fernandesas, o kaip toliau?

— Fernandesas Templė, senjore pulkininke. Kadetas Albertas Fernandesas Templė.

Pulkininkas žiūrėjo į jį: pulkininko veidas buvo išpuoselėtas, tuklus, pilki plaukai dailiai prilaižyti.

— Ar jūs ne giminė generolui Templei?— paklausė pulkininkas. Iš jo balso Albertas stengėsi atspėti, ar didelis pavojus jam gresia. Tonas buvo šaltas, bet negrėsmingas.

— Ne giminė, senjore pulkininke. Generolas, rodos, kilęs iš Piuro Templių, o aš iš Mokeguos.

— Taip,— tarė pulkininkas.— Jis iš provincijos.— Ir, grįžtelėjęs į tą pusę, kur žiūrėjo pulkininkas, Albertas pamatė majorą Altuną, mokyklos komendantą.—

Kaip ir aš. Kaip ir daugumas karo vadų. Juk žinoma, kad geriausi karininkai — kilę iš provincijos. Beje, Altuna, iš kur jūs?

— Iš Limos, senjore pulkininke. Bet aš jaučiuosi provincialas: visa mano giminė kilusi iš Ankašo.

Albertas norėjo pažiūrėti į Gamboą, bet negalėjo. Tas sėdėjo krėsle nugara į jį. Albertas matė iš šono tik jo ranką ir batą, tyliai mušantį taktą.

— Taigi, kadete Fernandesai,— tarė pulkininkas, ir jo balsas pasidarė aštresnis.— Dabar pasikalbėsime apie rimtesnius, aktualesnius dalykus.— Pulkininkas, kuris iki šiol sėdėjo atsišliejęs į kėdės atkaltę, palinko į priekį, ir jo pilvas išvirto, suliumpsėjo, pradėjo gyventi savą gyvenimą.— Sakykite, ar jūs tikras kadetas — supratingas, apsišvietęs, kultūringas? Na, tegu bus taip. Aš noriu pasakyti, kad jūs tikriausiai nesiryžtumėt dėl kokio menkniekio sukelti ant kojų visus mokyklos karininkus. Juk iš raporto, kurį įteikė leitenantas Gamboa, darosi aišku, kad šiuo atveju turi įsikišti ne tik karininkų taryba, bet ir karo ministerija, ir teismas. Kiek aš suprantu, jūs kaltinate draugą žmogžudyste.

Jis trumpai, kiek manieringai kostelėjo ir padarė pauzę.

— Aš iškart pagalvojau: penkto kurso kadetas nebe vaikas. Per trejus metus karo mokykloje galima tapti suaugusiu žmogumi. O suaugęs, rimtas žmogus negali ko nors apkaltinti žmogžudyste, neturėdamas aiškių, neginčijamų įrodymų. Nebent tas žmogus būtų išprotėjęs arba visai nieko neišmanytų apie jurisprudenciją. Tik tamsuolis gali nežinoti, kas yra melagingi parodymai. Nežinoti, kad šmeižtas — nusikaltimas, baudžiamas pagal įstatymą. Aš, kaip ir pridera, atidžiai perskaičiau raportą. Deja, priėjau išvadą, kad jame trūksta įrodymų. Tada aš pagalvojau: kadetas — protingas žmo-

gus, jis ėmėsi savotiškų atsargumo priemonių, jis nori įrodymus pateikti paskutinei instancijai — asmeniškai man, kad aš juos pateikčiau tarybai. Kaip tik tuo reikalu aš jus ir pasikviečiau. Tad duokite man tuos įrodymus.

Koja prieš Alberto akis nenumaldomai mušė taktą, kilo ir vėl leidosi.

— Senjore pulkininke,— tarė jis.— Aš tik. . .

— Taigi, taigi,— tarė pulkininkas.— Jūs esate suaugęs žmogus, Leonsijo Prado karo mokyklos penktojo kurso kadetas. Jūs gerai suprantate, ką darote. Pateikite reikiamus įrodymus.

— Aš jau pasakiau visa, ką žinau, senjore pulkininke. Jaguaras norėjo atkeršyti Aranai už tai, kad tas įskundė. . .

— Apie tai vėliau pakalbėsim,— pertarė jį pulkininkas.— Visa tai labai įdomu. Iš jūsų prielaidų galima spręsti, kad jūs turite neblogą fantaziją.— Jis patylėjo ir, patenkintas savimi, pakartojo:— Visai neblogai. Bet dabar imsimės dokumentų. Pateikite man visą reikalingą medžiagą.

— Aš neturiu įrodymų, senjore pulkininke,— prisipažino Albertas. Jo balsas gėdingai drebėjo; jis prikando lūpą, kad būtų drąsiau.— Aš pasakiau tik tai, ką žinau. Bet aš esu tikras, kad. . .

— Kaip!— šūktelėjo pulkininkas, visa savo povyza rodydamas didžiulį nustebimą.— Jūs norite pasakyti, kad neturite jokių konkrečių įrodymų? Būkite rimtesnis, kadete, dabar ne laikas juokauti. Jūs iš tikrųjų neturite nė vieno rimto įrodymo?

— Senjore pulkininke, aš nusprendžiau, kad mano pareiga. . .

— A!— toliau kalbėjo pulkininkas.— Vadinasi, viskas čia tik pokštas. Ką gi, neblogai. Žinoma, jūs galite

pajuokauti, tas būdinga jaunimui. Šaunu, šaunu. Bet visam kam yra ribos. Jūs esate kariuomenėje, kadete. Ir niekas jums neleis juoktis iš ginkluotųjų pajėgų. Bet ne tik kariuomenėje — ir civiliniame gyvenime, žinokite, jūs taip pat brangiai sumokėtumėte už tokius pokštus. Jei norite ką nors apkaltinti žmogžudyste, jūs privalote turėti... kaip čia pasakius?.. pakankamą pagrindą. Tuo tarpu jūs leidote sau mesti tokį tuščią, fantastišką kaltinimą, leidote sau purvais apdrabstyti savo draugą, mokyklą, kuri jus išauklėjo!.. Juk, tur būt, netvirtinsite mums, kad jūs — bukaprotis? Kuo jūs mus laikote, a? Kvailiais, pusgalviais? O ar žinote, kad keturi gydytojai ir balistikos ekspertų komisija pripažino: šūvis, atėmęs tam nelaimingajam gyvybę, paleistas jo paties? Ir jums neatėjo į galvą, kad jūsų viršininkai — o juk jie turi didelį patyrimą, jiems uždėta didelė atsakomybė — kruopščiai ištyrė visas aplinkybes? Palaukite, nė žodžio! Leiskite man baigti. Jūs manėte, kad mes visiškai nieko neveikėme, kad mes netyrėme, nesiaiškinome, nenagrinėjome klaidos, dėl kurios įvyko nelaimingas atsitikimas? Jūs manote, kad karininko antpečiai nukrinta iš dangaus? Manote, kad leitenantai, kapitonai, majoras, pagaliau aš pats — tai saujelė idiotų, kad mes galime ramiai nusiplauti rankas, kai kadetas miršta tokiomis nepaprastomis aplinkybėmis? Ne, tai tiesiog apmaudu, kadete Fernandesai! Apmaudu, jei ne daugiau. Pagalvokite truputį ir atsakykite. Argi neapmaudu?

— Taip, senjore pulkininke,— atsakė Albertas, ir jam pasidarė lengviau.

— Labai gaila, kad apie tai anksčiau nepagalvojote,— tarė pulkininkas.— Gaila, jog reikėjo mums įsikišti, kad suprastumėte, kokias pasekmes gali sukelti jaunuoliška fantazija. Dabar pakalbėsime apie kitką,

kadete. Nes jūs, nė pats to nežinodamas, paleidote veikti pragaro mašiną. Ir pirmoji auka būsite jūs pats. Jūsų laki fantazija, ar ne? Jūs ką tik puikiai tai patvirtinote. Nors ir labai gaila, pramanyta žmogžudystės istorija nėra vienintelis jūsų fantazijos lakumo įrodymas. Aš turiu jų ir daugiau. Būkit malonus, majore, paduokite man tuos popierius.

Albertas pamatė, kaip majoras Altuna atsistojo. Jis buvo aukštas ir liemeningas, gryna pulkininko priešingybė. Kadetai juos praminė „Laibuoju ir Storuoju". Altuna buvo nekalbus ir retai kada pasirodydavo mokomajame korpuse ar kareivinėse. Jis priėjo prie rašomojo stalo, paėmė kažkokius popierius. Jo pusbačiai girgždėjo kaip kadetų. Pulkininkas paėmė lapelius ir prisikišo prie akių.

— Ar jūs žinote, kas čia, kadete?

— Ne, senjore pulkininke.

— Be abejo, žinote. Pažiūrėkite.

Albertas paėmė lapelius ir, perskaitęs kelias eilutes, viską suprato.

— Na, o dabar žinote?

Albertas pastebėjo, kad koja vėl ėmė kilsuoti. Iš kitapus krėslo atkaltės kyštelėjo galva: Gamboa žiūrėjo į jį. Jis ūmai paraudo.

— Aišku, žinote,— apsidžiaugė pulkininkas.— Va čia — jau dokumentai, čia svarūs įrodymai. Nagi, paskaitykite mums ką nors.

Albertas ryškiai prisiminė šunų krikštą. Pirmą kartą per trejus metus jis vėl pajuto tą bejėgiškumą, tą nežmonišką pažeminimą, kurį patyrė mokykloje pirmomis dienomis. Tik dabar buvo daug blogiau: tada krikštijo bent ne jį vieną.

— Aš pasakiau: skaitykite,— pakartojo pulkininkas.

Sukaupęs visas jėgas, Albertas pradėjo skaityti. Jo balsas buvo silpnas ir trūkčiojo:

— „Jos kojos buvo ilgos ir apžėlusios, o šlaunys — tokios storos, kad ji daugiau buvo panaši į gyvulį, negu į moterį. Ir vis dėlto prostitutė ketvirtame kvartale turėjo pačią didžiausią paklausą,— visi ištvirkėliai ėjo tik pas ją."

Jis nutilo — suklusęs laukė, kada pulkininko balsas įsakys skaityti toliau.

Bet pulkininkas tylėjo. Albertas jautėsi visiškai sugniuždytas. Pažeminimas jį alino fiziškai, glebino raumenis, temdė sąmonę.

— Grąžinkite man tuos popierius,— tarė pulkininkas.

Albertas sugrąžino. Pulkininkas pradėjo juos iš lėto vartyti, krutindamas lūpas ir kažką murmėdamas. Albertas girdėjo primirštų antraščių nuotrupas — daug ką jis rašė dar prieš metus: „Nepataisoma Lula", „Asilas ir pamišėlė"...

— Ar jūs žinote, ką aš turėčiau daryti su šitais popieriais?— paklausė pulkininkas. Jis prisimerkė, tartum slegiamas nemalonios, sunkios pareigos. Jo balsas skambėjo liūdnai ir gailiai:— Net karininkų tarybos neverta šaukti, kadete. Aš galiu tučtuojau išgrūsti jus į gatvę už paleistuvavimą. Ir išsikviesti tėvą, kad jis paguldytų jus į ligoninę. Gal psichiatrai — jūs mane suprantate, kadete?— psichiatrai galėtų jus išgydyti. Va kur skandalas, kadete. Tiktai sugedusios, sužalotos psichikos žmogus gali išdarinėti tokius dalykus. Tiktai grynas ištvirkėlis. Šie popieriai daro gėdą mūsų mokyklai, daro gėdą mums visiems. Ar jūs galite kuo nors pasiteisinti? Kalbėkite, kalbėkite.

— Negaliu, senjore pulkininke.

— Suprantama,— tarė pulkininkas.— Ką jūs galite pasakyti nenuginčijamų įkalčių akivaizdoje? Nieko. Pasakykite man sąžiningai, kaip vyras, ar esat nusipelnęs, kad jus pašalintume iš mokyklos? Kad jus sugrąžintume tėvams, kaip ištvirkėlį ir tvirkintoją? Ar esat nusipelnęs?

— Taip, senjore pulkininke.

— Šitie popieriai — jūsų pražūtis, kadete. Nejau jūs manote, kad kuri nors mokykla priims tokį, kuris pašalintas už ištvirkimą? Čia jūsų pražūtis. Taip ar ne?

— Taip, senjore pulkininke.

— Ką jūs darytumėte, manim dėtas, kadete?

— Nežinau, senjore pulkininke.

— O aš žinau, kadete. Aš atliksiu savo pareigą.— Jis patylėjo. Jo veidas pasidarė švelnesnis, malonesnis, visas kūnas atsileido, jis atsilošė krėsle, pilvas susitraukė, sumažėjo. Pulkininkas trynė sau pasmakrę, žvalgėsi po kambarį — rodės, jį kankino abejonės.

Majoras ir leitenantas sėdėjo kaip prikaustyti. Kol pulkininkas galvojo, Albertas žiūrėjo į nublizgintą parketą, matė koją, atsirėmusią kulnu, ir įtemptai laukė, kada gi bato galas nusileis žemyn ir vėl pradės ritmingai mušti taktą.

— Kadete Fernandesai Temple,— tarė pulkininkas griežtai. Albertas kilstelėjo galvą.— Ar jūs gailitės dėl to, ką padarėte?

— Taip, senjore pulkininke,— negalvodamas atsakė Albertas.

— Aš jautrus žmogus,— tarė pulkininkas.— Gėda man dėl šitų popierių. Jie teršia visą mokyklą. Žiūrėkite čia, kadete. Jūs išėjote karinį apmokymą, jūs — ne šiaip bet kas. Elkitės kaip pridera. Jūs mane suprantate?

— Taip, senjore pulkininke.

— Ar jūs prižadate dėti visas pastangas pasitaisyti? Ar prižadate būti pavyzdingas kadetas?

— Taip, senjore pulkininke.

— Dievas mato,— tarė pulkininkas,— aš prasilenkiu su savo pareiga. Aš turėčiau tuojau pat jus išvyti iš mokyklos. Bet neveju — ne jūsų dėlei, o šventos mūsų įstaigos dėlei, didžiosios mūsų šeimos dėlei, aš jums duodu paskutinę galimybę pasitaisyti. Aš pasilieku sau šituos popierius ir stebėsiu jus. Jeigu jūsų viršininkai gale metų man pasakys, kad jūs pateisinote mano pasitikėjimą, jeigu jūsų tarnybos lapas liks nesuteptas, aš juos sudeginsiu ir užmiršiu visą šią skandalingą istoriją. Bet jeigu padarysite bent vieną nusikaltimą — pakaks bent vieno nusikaltimo, girdite?— jūs gausite pelnytą bausmę. Supratote?

— Taip, senjore pulkininke.— Albertas nudelbė akis ir pridūrė:— Ačiū, senjore pulkininke.

— Ar suprantate, už ką man turite būti dėkingas?

— Taip, senjore pulkininke.

— Viskas, ir nė žodžio daugiau. Eikite į savo kareivines, elkitės kaip pridera. Būkite tikras kadetas, atsakingas už savo poelgius ir drausmingas. Galite eiti.

Albertas atidavė pagarbą ir pasisuko. Žengė tris žingsnius durų link, bet pulkininko balsas jį sustabdė.

— Palūkėkite, kadete. Suprantama, jūs niekam nė žodžiu neprasitarsite, kas čia buvo kalbėta. Apie tuos popierius, apie kvailą jūsų išmonę — apie viską. Ir daugiau nesilaužkite į atviras duris. Kitą kartą, prieš imdamasis vaidinti seklį, pagalvokite, kad jūs esate kariuomenėje. O kariuomenėje, tebūnie jums žinoma, vyresnybė visuomet budi, ji viską ištirs kaip pridera. Galite eiti.

Albertas vėl kaukštelėjo kulnais ir išėjo. Žmogus civiliniais drabužiais net nepažvelgė į jį. Jis nesėdo į lif-

tą, o nukopė laiptais. Kaip ir viskas šiuose rūmuose, pakopos akinamai blizgėjo. Jau gatvėje, eidamas pro paminklą, jis atsiminė, kad karceryje paliko savo lagaminą ir išeiginę uniformą. Jis neskubėdamas pasuko tenai. Budintis karininkas jam linktelėjo.

— Aš atėjau pasiimti savo daiktų, senjore leitenante.

— Kaip?— tarė karininkas.— Jūs turite sėdėti karceryje pagal Gamboos įsakymą.

— Man liepė grįžti į kareivines.

— Po velnių,— tarė leitenantas.— Nemokate statuto? Kol Gamboa neduos nurodymo raštu, jūs iš čia neišeisite. Marš į karcerį.

— Klausau, senjore leitenante.

— Seržante,— tarė karininkas.— Uždarykite jį su tuo kadetu, kuris vakar buvo perkeltas iš ano karcerio. Reikia atituštinti vietą kareiviams, kuriuos nubaudė kapitonas Besoda.— Jis pasikasė pakaušį.— Čia tikras kalėjimas.

Seržantas, pečiuitas kreolas, linktelėjo, atrakino karcerio duris ir paspyrė jas.

— Eikit į vidų, kadete,— tarė jis. Ir tyliai pridūrė:— Nesirūpinkite. Kada keisis sargyba, aš jums įduosiu cigarečių.

Albertas įėjo. Ant gulto sėdėjo Jaguaras ir žiūrėjo į jį.

„Tą kartą Liesasis Igeras nenorėjo eiti, jis ėjo lyg varomas, tartum nujausdamas, kad ištiks nesėkmė. Keli mėnesiai prieš tai Rachas liepė jam pasakyti: „Arba dirbsi su manimi, arba dingsi iš Kaljao, jei tau brangus savas snukis." O Liesasis man pasakė: „Prasidėjo, taip aš ir maniau." Jis su Rachu susiuostė dar jaunystėje,

mano brolis ir Liesasis buvo jo mokiniai. Paskui Rachas įkliuvo, ir jie dirbo dviese. Po penkerių metų Rachas išėjo ir subūrė naują gaują, o Liesasis jo vengė, bet kartą uoste, „Brangenybės" bare, sutiko du plėšikus ir tie jėga jį nutempė pas Rachą. Jis man papasakojo, kad niekas jam nieko nedarė ir kad Rachas jį apkabino ir pasakė: „Aš tave myliu kaip sūnų." Paskui jie prisigėrė ir išsiskyrė gražiuoju. O po savaitės jis vėl gavo tokį pat įspėjimą. Liesasis nenorėjo dėtis prie gaujos, sakė, kad tai jam nepelninga, bet užsitraukti Racho nemalonės irgi nenorėjo. Ir šit kartą jis man pasakė: „Gerai, sutiksiu. Šiaip ar taip, Racho tiesa. O tau tenai nėra ko veikti. Jei nori mano patarimo, grįžk pas motiną ir mokykis į daktarus. Manau, pinigėlių nemažai susikrovei, a?" O aš neturėjau nė vieno sentavo, taip jam ir pasakiau. „Ar žinai, kas tu toks?— tarė jis.— Tu mergišius, va kas tu. Matyt, linksmybės namuose visus pinigus iššvaistei?" Aš pasakiau, kad taip. „Menkas dar tavo protelis,— tarė jis.— Argi verta rizikuoti galva dėl tų šliundrų? Reikėjo taupyti. Bet tiek to, ką manai toliau veikti?" Aš pasakiau, kad liksiu su juo. Tą pačią naktį mes nuėjome pas Rachą į nešvarią smuklę, ten dar buvo vienakė šeimininkė. Rachas buvo senas mulatas, ir, kai kalbėjo, sunku buvo suprasti — girtas buvo ir vis reikalavo degtinės. Visi kiti — kokie penki mulatai, metisai ir šiaip laukiniai iš kalnų — žiūrėjo į Liesąjį lyg kokie vilkai. Užtat Rachas tiktai su juo ir tesišnekėjo ir kvatojosi iš jo pokštų. Į mane jis beveik nežiūrėjo. Na, pradėjom su juo darbuotis, ir iš pradžių viskas ėjo gerai. Mes siaubėme namus Magdalenoje ir La Puntoje, prie šv. Isidoro ir Orantinoje, Salaveryje ir Baranke, tiktai ne Kaljao. Mane statydavo sargyboje, niekad nesiuntė į namus durų atrakinėti. O dalybose Rachas man duodavo ma-

žai, paskui Liesasis pridėdavo iš savo dalies. Mudu laikydavomės skyrium nuo jų, o kiti į mus šnairuodavo. Kartą vienoje landynėje Liesasis su Pankrasiju susikibo dėl mergos, ir Pankrasijas perdūrė peiliu jam ranką. Aš, žinoma, šokau ant jo. Tuo tarpu įsikišo kitas mulatas, ir mudu ėmėm luptis. Rachas padarė mums vietos. Mergos pradėjo klykti. Pirmiausia mes mėginome vienas antrą. Mulatas iš pradžių juokėsi ir mane erzino, sakė: „Aš katė, o tu pelė", bet aš porą kartų jam dėjau galva, ir mudu susikapliavome rimtai. Rachas padavė man stiklinę ir pasakė: „Aš keliu prieš tave skrybėlę. Kas išmokė šitą pienburnį peštis?"

Nuo tos dienos aš pradėjau kabintis prie mulato dėl kiekvieno menko nieko. Ir su mulatais pešiaus, ir su metisais, ir su laukiniais. Būdavo, partrenkia mane vienu smūgiu, o kartais laikaus tvirtai, jiems taip pat kliūva. Vos tik pasigersim, tuoj ir muštynės. Kūlėmės, kūlėmės ir pagaliau susibičiuliavome. Jie mane girdė vynu, vesdavosi į viešuosius namus ir į kiną, į kaubojiškus filmus. Kaip tik tą dieną nuėjome į kiną: Pankrasijas, Liesasis ir aš. Gatvėje mūsų laukė Rachas, rodos, labai patenkintas. Mes užsukome į smuklę, ir ten jis pasakė: „Na, šįsyk tai pasidarbuosim!" Kai jis papasakojo, kad Gražuolis jį pasikvietęs ypatingai operacijai, Liesasis Igeras jį sutramdė: „Mums neverta su juo dėtis, gyvus suės. Jie aukštai skrenda!" Rachas nesiklausė ir išdėstė savo planus. Jis didžiavosi, kad Gražuolis jį pakvietė, tai buvo garsi gauja, jiems visi pavydėjo. Jie gyveno kaip padorūs žmonės, geruose namuose, turėjo net mašinas. Liesasis dar norėjo pasiginčyti, bet jį tuoj nutildė. Operaciją vykdyti buvo numatyta kitą dieną. Viskas lyg ir buvo labai gerai. Kaip pasakė Rachas, mes susitikome Almendario dauboje dešimtą valandą vakaro, ir ten mūsų jau laukė du vyrai iš

Gražuolio gaujos. Abu su ûsiukais, gražiai apsirengę, rūko brangias cigaretes, lyg į šventę eitų. Mes palaukėme ligi vidurnakčio, o paskui susiskirstėme po du ir patraukėme link tramvajų linijos. Ten sutikome dar vieną Gražuolio vaikiną. „Viskas gerai,— pasakė jis.— Namas tuščias. Ką tik visi išėjo. Pradedam." Rachas mane pastatė sargyboje, per kvartalą nuo namo, už tvoros. Aš paklausiau Liesąjį: „Kas iš jūsų eis?" Jis atsakė: „Rachas, aš ir Gražuolio vyrai. Visi kiti — sargyboje. Taip jau jų įprasta. Dirba, taip sakant, užtikrintai." Iš mano užuolandos nesimatė nė gyvos dvasios, namuose — nė žiburėlio, ir aš pagalvojau, kad viskas greit baigsis. Bet kai mes ten ėjome, Liesasis buvo labai niūrus, jis visą kelią tylėjo. Atsimenu, Pankrasijas man parodė namą, jis buvo didžiulis, ir Rachas pasakė: „Čia visą armiją galima aprūpinti." Aš laukiau labai ilgai. Kai išgirdau švilpiant, šaudant ir keikiantis, aš leidausi bėgti pas juos ir tuoj supratau, kad juos apsupo policija: ant kampo stovėjo patrulis. Aš apsisukau ir šokau bėgti. Marsano aikštėje sėdau į tramvajų, o miesto centre paėmiau taksi. Paskui nuėjau į mūsų smuklę, ten sėdėjo tik Pankrasijas. „Ten buvo spąstai,— pasakė jis.— Gražuolis buvo perspėjęs policiją. Rodos, visus sučiupo. Aš mačiau, kaip Liesąjį ir Rachą partrenkė žemėn. Mušė juos. O keturi iš tos gaujos juokėsi. Kada nors jie už tai atsiims. O mums tuo tarpu geriau išnykti." Aš jam pasakiau, kad neturiu nė skatiko. Jis man davė penkis solius ir pasakė: „Persikelk kitur ir daugiau čia nesirodyk. Aš irgi išvažiuoju iš Limos visai vasarai. Pailsėsiu truputį."

Tą naktį nuėjau į Beljavistos dykvietę ir ten pernakvojau griovyje. Tikriau sakant, išdrybsojau visą naktį aukštielninkas, vis žiūrėjau ir drebėjau nuo šalčio. Švintant, labai anksti, nuėjau į Beljavistos aikštę.

Jau dveji metai, kai nebuvau ten buvęs. Viskas buvo taip, kaip anksčiau, išskyrus mano namų duris — jos buvo nudažytos. Aš pasibeldžiau, niekas neatsiliepė. Pabeldžiau smarkiau. Viduje pasigirdo: „Negalite palaukti, kad jus kur velniai!" Išėjo vyriškis. Aš jį paklausiau, ar čia negyvena senjora Domitila. „Nieko nežinau,— atsakė jis,— čia gyvenu aš, Pedras Kaifas." Šalia jo pasirodė moteris, ir ji pasakė: „Senjora Domitila? Vieniša tokia?"— „Taip,— atsakiau aš.— Rodos, taip."— „Ji jau mirė,— tarė moteris.— Ji čia gyveno prieš mums atsikeliant, bet tai buvo seniai." Aš padėkojau ir nuėjau į aikštę ir ten išlaukiau visą rytą, žiūrėdamas į Teresos namo duris. Apie vienuoliktą išėjo kažkoks vaikinas. Aš priėjau ir paklausiau: „Ar tu nežinai, kur dabar gyvena senjora ir mergaitė, kurios čia gyveno prieš tave?"—„Nieko nežinau",— atsakė jis. Aš vėl nuėjau prie savo namo ir pabeldžiau. Išėjo moteris. Aš paklausiau: „Ar jūs nežinote, kur palaidota senjora Domitila?"— „Ne,— pasakė ji.— Aš jos nepažinojau. Ar ji jums giminė?" Norėjau pasakyti, kad ji mano motina, bet pagalvojau, kad manęs gal ieško policija, ir tariau: „Ne, aš tik taip sau."

— Sveikas,— tarė Jaguaras.

Jis nenustebo, pamatęs Albertą. Seržantas uždarė duris, ir karceryje pasidarė beveik tamsu.

— Sveikas,— atsakė Albertas.

— Cigarečių turi?— paklausė Jaguaras. Jis sėdėjo ant lovos, atsišliejęs nugara į sieną, ir Albertas aiškiai matė tik pusę jo veido, atsuktą į šviesą; kita pusė atrodė lyg kokia pasklida dėmė.

— Neturiu,— atsakė Albertas.— Seržantas žadėjo atnešti vėliau.

— Už ką tave čia patupdė?— paklausė Jaguaras.

— Nežinau. O tave?

— Kažkoks niekšas įskundė.

— Įskundė? O kas?

— Klausyk,— tarė Jaguaras, nuleidęs balsą,— tu tikriausiai iš čia išeisi už mane pirmiau. Padaryk man vieną paslaugą. Na, eikš arčiau, kad kas neišgirstų.— Albertas priėjo. Dabar jie buvo visai šalia vienas antro, jų keliai siekėsi.— Pasakyk Pitonui ir Garbaniui, kad barake atsirado skundikas. Tegu jie sužino, kas jis toks. Tu žinai, kas pranešta leitenantui?

— Ne.

— O kaip galvoja vaikinai, už ką aš čia sėdžiu?

— Mano, kad už bilietų vogimą.

— Taip,— pasakė Jaguaras.— Už tai irgi. Kažkas jam papasakojo apie bilietus, apie Ratelį ir kad mes vagiame daiktus, lošiame iš pinigų, įsinešam degtinės — viską išpasakojo. Reikia sužinoti, kas jis. Pasakyk, kad jie irgi įmerks uodegas, jei nesužinos. Ir tu, ir visos kareivinės. Tai padarė kuris nors iš mūsiškių, kitaip negali būti.

— Tave pašalins, o gal ir į kalėjimą pasodins.

— Ir Gamboa taip sakė. Garbaniui ir Pitonui irgi klius už Ratelį. Pasakyk, kad jie sužinotų. Tegu jo pavardę užrašo ant popierėlio ir pro langą įmeta man. Jei mane pašalins, aš daugiau jų nepamatysiu.

— O kokia tau nauda iš to?

— Jokios,— atsakė Jaguaras.— Mano popieriai prasti. Bet nors atkeršysiu.

— Tu šūdas, Jaguarai,— tarė Albertas.— Aš norėčiau, kad tave pasodintų į kalėjimą.

Jaguaras sujudėjo, paskui palinko į priekį, kilstelėjo galvą ir pažvelgė į Albertą. Dabar visas jo veidas pateko į šviesos ruožą.

— Girdėjai, ką aš pasakiau?

— Nerėk,— tarė Jaguaras.— Gal nori, kad leitenantas išgirstų? Kas tau yra?

— Šūdas tu,— tyliai tarė Albertas.— Žmogžudys. Tu nužudei Palaižūną..

Albertas žingtelėjo atatupstas ir kiek pritūpė, pasiruošęs gintis, bet Jaguaras nepuolė, net nesukrutėjo. Albertas matė, kaip žaižaruoja prieblandoje mėlynos jo akys.

— Meluoji,— tarė Jaguaras taip pat labai tyliai.— Tai šmeižtas. Kažkas panoro man įkąsti, na ir pripliauškė leitenantui. Kažkoks skundikas nori man atkeršyti, kažkoks bailys, supranti? Sakyk, ar visi mūsiškiai galvoja, kad aš nušoviau Araną?

Albertas neatsakė.

— Žinoma, kad ne,— tarė Jaguaras.— Kas tuo patikės? Arana, vargšelis, buvo snarglius — jį bet kas galėjo pirštu parblokšti. Už ką jį žudyti?

— Jis buvo daug geresnis už tave,— tarė Albertas. Jie abu kalbėjo pusiau šnibždomis, kaip įmanydami stengėsi nekelti balso, dėl to jų žodžiai skambėjo nenatūraliai, teatrališkai.— Tu — tikras chuliganas, banditas, tai tu vargšelis. O Palaižūnas buvo geras vaikinas. Ne tavo galvai suprasti, ką tai reiškia. Jis nemokėjo ieškoti priekabių. O tu nuolat iš jo tyčiojaisi. Kai jis čia atėjo, jis buvo toks, kaip ir visi kiti, o jūs jį užgujote, suluošinote. Ir tik dėl to, kad jis nemokėjo peštis. Tu paskutinis niekšas, Jaguarai. Dabar tave išmes iš mokyklos. Žinai, kas tavęs laukia? Tu — kriminalinis nusikaltėlis. Vis tiek kada nors atsidursi kalėjime.

— Ir motina man sakė tą pat.— Albertas nustebo: jis nesitikėjo, kad Jaguaras leisis į atvirumus. Paskui suprato, kad Jaguaras kalbasi pats su savimi; jo balsas buvo sausas ir duslus.— Ir Gamboa taip pat... Nesu-

prantu, kodėl jiems parūpo mano gyvenimas. Ne aš vienas tyčiojausi iš Palaižūno. Visi jį ėdė, ir tu taip pat, Rašytojau. Mokykloje visi kliautininkai. Kas neatsikirs — tam galas. Aš čia nieko dėtas. Manęs nesulamdė todėl, kad aš stipresnis. Aš nekaltas, kad esu vyras.

— Joks tu vyras,— tarė Albertas.— Tu žmogžudys, ir aš tavęs nebijau. Aš tau parodysiu, kai iš čia išeisim.

— Nori su manimi muštis?— paklausė Jaguaras.

— Taip.

— Skystos tavo blauzdos,— tarė Jaguaras.— Sakyk, ar visi būryje taip užsisėdę ant manęs?

— Ne,— tarė Albertas.— Tik aš vienas. Ir aš tavęs nebijau.

— Tsss, nerėk. Jei nori, pasimušim lauke. Tik žinok — aš stipresnis už tave. Be reikalo šiaušiesi. Palaižūnui aš nieko nepadariau. Kabinėjausi prie jo, kaip ir visi. Ir be jokios piktos valios, taip sau — pramogos dėlei.

— Čia didelis skirtumas. Tu pirmas pradėjai iš jo tyčiotis, o paskui ir kiti, tave mėgdžiodami. Tu jam apkartinai gyvenimą. O paskui nužudei.

— Nešūkauk, kvaily. Išgirs. Nežudžiau aš jo. Išeisiu iš čia, surasiu skundiką ir visų akivaizdoje priversiu prisipažinti, kad tai melas. Pamatysi.

— Ne, tai tiesa,— tarė Albertas.— Aš žinau.

— Nešauk taip, po šimts velnių. . .

— Tu žudikas.

— Tššš.

— Tai aš tave įskundžiau, Jaguarai. Aš žinau, kad tu jį nužudei.

Šį kartą Albertas nepajudėjo iš vietos. Jaguaras susilenkė, nepakildamas nuo gulto.

— Tai tu nuėjai pas leitenantą?— iš lėto, stabčiodamas iškošė jis.

— Taip. Aš jam papasakojau apie tave ir apie viską, kas dedasi barake.

— Kodėl?

— Toks užėjo noras.

— Na, pažiūrėsim, ar tikrai tu toks didvyris, kaip čia kalbi,— pasakė Jaguaras atsitiesdamas.

VII

Leitenantas Gamboa išėjo iš pulkininko kabineto, linktelėjo civiliui, kiek pastovėjo prie lifto, nesulaukė, žengė į laiptus ir nusileido, šokdamas per vieną pakopą. Lauke jis pastebėjo, kad jau praaušę: grynas dangus švytėjo, horizonte viršum žvilgančios jūros kabojo balti debesėliai. Jis spėriu žingsniu leidosi penkto kurso kareivinių link, įėjo į raštinę. Kapitonas Garidas sėdėjo už rašomojo stalo, pasišiaušęs kaip dygliakiaulė. Gamboa pasisveikino su juo nuo slenksčio.

— Na ką?— paklausė kapitonas pašokdamas.

— Pulkininkas manęs prašė pasakyti, kad anuliuotumėte mano raportą, senjore kapitone.

Kapitono veidas atsileido, žvilgsnis sušvelnėjo.

— Žinoma,— tarė jis, delnu pliaukštelėjęs į stalą.— Aš jo net neužregistravau. Taip aš ir maniau. Kaip ten buvo, Gamboa?

— Kadetas atsisakė savo kaltinimo, senjore kapitone. Pulkininkas suplėšė raportą. Viskas turi būti pamiršta. Aš turiu galvoje prielaidą dėl nužudymo, senjore kapitone. O šiaip pulkininkas reikalauja, kad būtų atstatyta drausmė.

— Taip,— tarė kapitonas, plačiai šypsodamasis.— Eikite čionai, Gamboa. Žiūrėkite.

Jis atkišo jam pluoštą popierių su pavardėmis ir skaitmenimis.

— Matote? Per tris dienas raportų prisirinko daugiau, negu per visą praėjusį mėnesį. Šešiasdešimt drausminių nuobaudų, beveik trečdalis kurso, suprantate? Pulkininkas gali būti ramus, mes juos visus suriesim į ožio ragą. O dėl bilietų aš jau ėmiausi priemonių. Iki pat egzaminų aš juos laikysiu savo kambaryje, tegu dabar pamėgina prieiti! Sargyba sustiprinta, patruliai taip pat. Budintieji raportuos seržantams kas valandą. Aprangos ir ginklų apžiūra — du kartus per savaitę. Kaip manote — jie vėl varys savo?

— Manau, kad ne, senjore kapitone.

— Tai kieno buvo tiesa?— paklausė kapitonas, įdėbęs akis.— Jūsų ar mano?

— Aš tik vykdžiau savo pareigą,— atsakė Gamboa.

— Statutas nustelbė jums blaivų protą, Gamboa,— tarė kapitonas.— Aš nenoriu jūsų kritikuoti, bet gyvenime reikia būti praktikui. Kai kuriais atvejais verčiau pamiršti statutą ir paklausyti sveikos nuovokos balso.

— Aš tikiu statutais,— tarė Gamboa.— Aš juos moku atmintinai. Be to, turėkit omeny — aš nė kiek nesigailiu.

— Rūkysite?— pasiūlė kapitonas.

Gamboa paėmė cigaretę. Kapitonas rūkė juodą importinį tabaką, ir dūmai buvo tiršti, dvokiantys. Prieš kišdamasis į burną, leitenantas paglostė plokščią cigaretę pirštu.

— Visi mes tikime statutu,— kalbėjo toliau kapitonas.— Tačiau reikia mokėti jį skaityti. Mes, kariškiai, visų pirma turime būti realistai. Turime veikti pagal

aplinkybes. Negalima įvykių taikyti prie įstatymų, Gamboa. Atvirkščiai, reikia įstatymus taikyti prie įvykių.— Kapitonas Garidas ėmė patetiškai mojuoti ranka.— Kitaip gyvenimas bus nepakenčiamas. Užsispyrimas — blogas sąjungininkas. Štai jūs stojote už tą kadetą. O ką laimėjote? Nieko, absoliučiai nieko, tik sau pakenkėte. Jei būtumėt paklausęs manęs, rezultatas būtų buvęs tas pats, tik būtumėt išvengę nemalonumų. Nemanykite, kad aš labai patenkintas. Jūs žinote — aš jus labai vertinu. Bet majoras įsiutęs, jis pasistengs jums iškrėsti kiaulystę. Pulkininkas irgi, reikia manyti, ne per daug džiaugiasi.

— A-a. . .— abejingai nutęsė Gamboa.— Ką jie gali man padaryti? Pagaliau vis tiek. Mano sąžinė rami.

— Su ramia sąžine lengviau patekti į rojų,— gailiaširdiškai tarė kapitonas,— o kai nori gauti antpečius, ji nereikalinga. Šiaip ar taip, aš padarysiu viską, ką galėsiu, kad ši istorija liktų be pasekmių. O kaip su tais dviem geltonsnapiais?

— Pulkininkas liepė juos paleisti.

— Nueikite pas juos. Pasikalbėkite su jais, išaiškinkite, kad patylėtų, jei nori gyventi ramiai. Manau, jie supras. Jiems patiems tai į naudą. Ir būkite atsargesnis su savo globotiniu: jis geras akiplėša.

— Mano globotinis?— tarė Gamboa.— Prieš savaitę aš net nežinojau, kad iš viso tokio esama.

Leitenantas išėjo, nepasiprašęs leidimo. Kiemas buvo tuščias, bet artinosi vidurdienis, kada staugiantis kadetų srautas siūbteli iš mokomųjų korpusų ir kiemas virsta skruzdėlynu. Gamboa išsiėmė iš planšetės laišką, kelias sekundes palaikė jį rankose ir neatplėšęs vėl įkišo atgal. „Jei gims berniukas, kariškiu jis nebus."

Sargybos būste budintysis karininkas skaitė laikraštį, o kareiviai sėdėjo ant suolų ir padėrusiomis akimis

žiūrėjo vienas į kitą. Kai įėjo Gamboa, jie pašoko ir išsitempė kaip automatai.

— Sveikas.

— Sveiki, senjore leitenante.

Gamboa sakė „tu" jaunam leitenantui — tas kadaise buvo jo valdinys ir labai jį gerbė.

— Atėjau išleisti penkto kurso kadetų.

— Prašom,— atsakė leitenantas. Jis mandagiai šypsojosi, tačiau veidas buvo išvargęs: jis budėjo visą naktį.— Vienas jų norėjo išeiti, bet neturėjo leidimo. Atvesti juos? Jie dešiniajame karceryje.

— Drauge?— paklausė Gamboa.

— Taip. Man reikėjo atituštinti aną karcerį, nuo stadiono pusės. Nubausti keli kareiviai. Argi jų negalima laikyti drauge?

— Duok raktą. Aš pasikalbėsiu su jais.

Gamboa tyliai atrakino duris ir vienu šuoliu įžengė į vidų — lyg į plėšrių žvėrių narvą. Jis pamatė dvi poras ant žemės besiraitančių kojų, ant kurių pro langą krito šviesos pluoštas, ir išgirdo alsų šnopštimą. Akys dar nespėjo apsiprasti su prieblanda, jis vos įžiūrėjo žmonių siluetus ir veidų bruožus.

— Stot!— suriko jis ir žingtelėjo į priekį.

Abu neskubėdami pakilo.

— Kai įeina vyresnysis, valdiniai atiduoda pagarbą,— tarė Gamboa.— Užmiršote? Šešios baudos kiekvienam. Atitraukite rankas nuo veido ir stovėkite ramiai, kadete!

— Jis negali, senjore leitenante,— tarė Jaguaras.

Albertas atitraukė ranką nuo veido ir tuoj pat vėl pridengė skruostą. Gamboa jį stumtelėjo į šviesą. Žandas buvo išputęs, nosis ir lūpos apkrešėjusios krauju.

— Nuleiskite ranką,— tarė Gamboa.— Duokite pažiūrėti.

Albertas nuleido ranką, jo lūpos susičiaupė. Ten, kur turėjo būti akis, tamsavo didelė mėlynė, o nudrėkstas ir tartum apsvilęs viršutinis vokas buvo nudribęs žemyn. Ant palaidinės Gamboa pastebėjo keletą kraujo dėmių. Alberto plaukai buvo sulipę nuo prakaito ir dulkių.

— Prieikite artyn.

Jaguaras priėjo. Peštynės jo veide nedaug buvo palikusios pėdsakų, bet šnirpšlės virpėjo, ir aplink lūpas juodavo nešvarios putos.

— Eikite į ligoninę,— tarė Gamboa.— O paskui ateisite pas mane. Noriu pasikalbėti su abiem.

Albertas ir Jaguaras išėjo. Išgirdęs žingsnius, budintis karininkas atsigręžė. Šypsena jo veide dingo, pasirodė didžiausias nustebimas.

— Stokite!— riktelėjo jis sumišęs.— Kas yra? Nė žingsnio!

Priėję kareiviai smalsiai žiūrėjo į kadetus.

— Nelaikyk jų,— tarė Gamboa. Ir, pasigręžęs į kadetus, įsakė:— Eikite.

Albertas ir Jaguaras išėjo iš komendantūros. Karininkai ir kareiviai žiūrėjo, kaip juodu tylėdami eina po giedru dangumi, petys į petį, žvelgdami tiesiai prieš save.

— Visas jo veidas suknežintas,— tarė jaunasis leitenantas.— Nesuprantu, kas čia atsitiko.

— Tu nieko negirdėjai?— paklausė Gamboa.

— Ne,— atsakė tas sumišęs.— O juk niekur nebuvau išėjęs.— Jis kreipėsi į kareivius.— Ar jūs ką nors girdėjote?

Keturi kareiviai papurtė galvas.

— Matyt, pešėsi patylom,— pasakė leitenantas, lyg ir pagirdamas, su sportiniu azartu.— Aš jiems būčiau

parodęs. Ne juokais susirovė! Tikri gaidžiai. Negreit jo veidas atgaus savo spalvą. Ko jie susipešė?

— Et, kvailystės,— tarė Gamboa.— Nieko ypatingo.

— Kaip galėjo šis vaikinas ištverti ir nesurikti?— stebėjosi budintysis.— Juk tas tiesiog jį sužalojo. Reikėtų tą šviesiaplaukį įrašyti į bokso sekciją. O gal jau įrašytas?

— Ne,— atsakė Gamboa.— Rodos, kad ne. O reikėtų. Tavo tiesa.

„Tą dieną aš basčiausi tarp priemiesčio lūšnų, ir viena moteris man davė duonos ir truputį pieno. Naktį aš vėl gulėjau griovyje, netoli Progreso prospekto. Tą kartą užmigau ir pabudau, kai saulė jau buvo aukštai. Arti nieko nebuvo, bet girdėjau, kaip prospektu važiavo mašinos. Buvau labai išalkęs, skaudėjo galvą ir krėtė šaltis, lyg prieš gripą. Patraukiau į miesto centrą pėsčias ir apie dvyliktą valandą buvau Alfonso Ugartės gatvėje. Iš mokyklos išbėgo mergiščios, o Teresos tarp jų nebuvo. Aš ilgai slampinėjau po judriausias centro vietas, San Martino aikštėje, Grau prospekte. Pavakare nuėjau į Kariškių parką, visai nusivariau, tiesiog kvapo negalėjau atgauti iš nusilpimo. Iš čiaupo atsigėriau vandens, ir man ėmė pykti širdis. Atsiguliau žolėje, žiūriu — policininkas eina tiesiai į mane ir moja pirštu. Aš leidausi bėgti, o jis manęs nesivijo. Buvo jau naktis, kai atėjau į krikštatėvio namus Fransisko Pisaro prospekte. Iš skausmo man galva plyšo pusiau, aš visas drebėjau. „Šit ir susirgau,— toptelėjo mintis.— O juk žiema jau praėjo." Prieš pasibelsdamas, tariau sau: „Jei išeis žmona ir pasakys, kad jo nėra namie, eisiu tiesiai į policiją. Ten nors valgyti gausiu." Bet išėjo ne ji, o krikštatėvis. Atidarė duris, stovi ir žiūri, nepažįsta.

O praėjo tik dveji metai, kai nesimatėme. Aš pasisakiau, kas esąs. Jis stovėjo tarpdury, viduje degė šviesa, ir aš mačiau tik apvalią, trumpai kirptą jo galvą. „Tu?— nustebo jis.— Negali būti, vaikine, aš maniau, kad ir tu būsi miręs." Jis mane pakvietė į vidų ir paklausė: „Kas tau, vaikine, kas atsitiko?" Aš atsakiau: „Dovanok, dėde, žinai, jau dvi paros, kai aš nevalgęs." Jis man paėmė už peties ir pašaukė žmoną. Ji man davė sriubos, bifšteksą su pupelėm ir pyragaičių. Paskui abu pradėjo mane klausinėti. Aš sugalvojau visą istoriją: „Pabėgau iš namų su vienu tokiu tipu, nuėjau dirbti į džiungles ir išbuvau dvejus metus kavos plantacijoje, paskui šeimininkas nusigyveno, jis mane atleido, ir aš parvažiavau į Limą be skatiko kišenėje." Paskui pasiteiravau apie savo motiną, ir jie pasakė, kad ji mirusi prieš pusmetį nuo širdies smūgio. „Aš apmokėjau visas laidotuvių išlaidas,— pasakė jis.— Nesirūpink, viskas buvo gerai." Ir pridūrė: „O kol kas pernakvosi kieme. Rytoj pažiūrėsim, gal surasim tau darbo." Jo žmona man davė čiužinį ir antklodę. Rytojaus dieną jis mane nusivedė į savo smuklę ir pastatė už prekystalio. Taip mudu ir dirbome dviese. Jis nieko man nemokėjo, bet aš turėjau bent pastogę ir duonos kąsnį, o elgėsi jis su manimi gerai, nors ir vertė dirbti ligi devinto prakaito. Aš keldavau šeštą valandą, iššluodavau visą namą, pataisydavau pusrytį ir nunešdavau jam į lovą. Paskui eidavau į krautuves su sąrašu, kurį surašydavo jo pati, ir viską supirkdavau, o paskui į smuklę — ten visą dieną aptarnaudavau lankytojus. Rytais krikštatėvis dirbdavo su manimi, paskui palikdavo vieną, o vakare aš atsiskaitydavau. Namo grįždavau vėlai, taisydavau jiems pietus — ji mane išmokė virti — ir eidavau gulti. Bėgti nemaniau, nors ir labai man įgriso gyventi be pinigų. Išmokau apva-

ginėti klientus — priskaitydavau kiek daugiau arba nusukdavau grąžą, kad galėčiau nusipirkti pakelį „Nacionalinių" ir slapta parūkyti. Be to, kartais mielai būčiau kur nuėjęs, tik bijojau policininkų. Paskui mano gyvenimas pagerėjo. Krikštatėvis savo reikalais išvažiavo į kalnus ir pasiėmė dukterį. Kai sužinojau, kad jis ketina išvažiuoti, atsiminiau, kaip kreivai į mane žiūri jo pati,— na, manau, dabar man bus riesta. Tiesa, kai apsigyvenau pas juos, ji manęs neužgauliojo, nors kalbėdavo su manimi retai, nebent tiktai ūkio reikalais. Bet vos tik krikštatėvis išvažiavo, ji bematant pasikeitė. Šypsosi, kalba apie šį, apie tą, o vakare užeina į smuklę, aš noriu atsiskaityti, o ji sako: „Nereikia, aš žinau, kad tu nevagi." Vieną vakarą užėjo į smuklę anksčiau, negu paprastai. Ir buvo matyti, kad nervinasi. Vos tik įėjo, aš tuoj pamačiau, ko jai reikia. Kikena, žvilgčioja šnairomis, visai taip, kaip viešnamio prostitutės, kai nusigeria ir ima lįsti prie tavęs. Aš apsidžiaugiau. Atsiminiau, kaip ji mane vydavo, kai ateidavau pas krikštatėvį, ir tariau sau: „Na, išmušė keršto valanda." Ji buvo stora, negraži ir aukštesnė už mane. Ji pasakė: „Klausyk, uždaryk smuklę, ir einam į kiną. Aš tave kviečiu." Mes nuvažiavome į centrą, ji sakė, kad ten būna gerų filmų, bet aš žinojau, kad ji tik bijo pasirodyti su manimi mūsų rajone, nes krikštatėvis buvo labai pavydus. Kai žiūrėjome filmą, ji dėjosi, kad jai labai baisu,— ėjo naujas detektyvas,— ir už rankos man graibstė, ir spaudėsi prie manęs, ir lietė mano kelį. Arba uždeda lyg netyčia ranką man ant kelio ir laiko. Mane tiesiog juokas ėmė. Aš apsimečiau kvailučiu, sėdžiu kaip koks liurbis. Įsivaizduoju, kaip ji siuto. Namo iš kino ėjome pėsti, ir ji pradėjo kalbėti apie moteris, pasakojo visokias nešvankias istorijas, o paskui paklausė, ar aš kada turėjęs reikalą su moterimis.

Aš išsigyniau, o ji pasakė: „Netiesa. Jūs, vyrai, visi vienodi." Ji kaip įmanydama stengėsi parodyti, kad mane laiko vyru. Man vis knietėjo jai pasakyti: „Jūs esate panaši į prostitutę Emą iš viešųjų namų „Hepi lend". Namie aš paklausiau, ar reikia virti pietus, ir ji atsakė: „Nereikia. Verčiau pasilinksminkim. Šituose namuose retai kada gali pasilinksminti. Atkimšk butelį alaus." Ir pradėjo visaip koneveikti krikštatėvį: ji, esą, pakęsti jo negalinti — jis ir šykštus, ir senas, ir kvailas, ir dar dievaižin koks. Privertė mane išgerti visą butelį. Norėjo nugirdyti, kad aš išsijudinčiau. Paskui įjungė radiją ir sako: „Leisk, aš tave išmokysiu šokti." Spaudžia mane prie savęs kiek tik gali, aš nesiginu, bet vis tebevaidinu kvailį. Galop ji man sako: „Ar tavęs niekad nebučiavo moteris?" Aš atsakiau, kad ne. „Nori, pamėginkim?" Ji mane apkabino, ir kad ims bučiuoti į lūpas. Visai pasiuto, kaišiojo šlykštų savo liežuvį man į burną iki pat gomurio ir skaudžiai gnaibė. Paskui paėmė man už rankos, nusivedė į savo kambarį ir ten nusirengė. Nuoga ji buvo gražesnė, kūnas dar šiaip sau, stamantrus. Jai pasidarė gėda, kad aš žiūriu ir neinu artyn, ir užgesino šviesą. Kol krikštatėvis parvažiavo, aš kasdien eidavau pas ją į lovą. „Aš myliu tave,— sakė ji.— Man su tavimi gera." Ir kiaurą dieną koneveikdavo vyrą. Ji man davinėjo pinigų, pirko visokių daiktų, be to, kiekvieną savaitę eidavome į kiną. Patamsy ji laikydavo man už rankos. Kai aš jai pasakiau, jog noriu stoti į Leonsijo Prado karo mokyklą, ir paprašiau įkalbėti vyrą užmokėti už mane, ji vos iš proto neišėjo. Rovėsi plaukus, vis šaukė, kad aš beširdis ir nedėkingas. Aš pagrasinau išbėgsiąs, ir tada ji nusileido. Vieną rytą krikštatėvis man pasakė: „Žinai ką, vyruti, mes nusprendėme iš tavęs padaryti žmogų. Aš tave atiduosiu į karo mokyklą."

— O dabar labai perštės — nesijudinkite,— tarė felčeris.— Kad nepatektų į akis.

Albertas pamatė, kaip jam prie veido kiša gabalą marlės, suvilgytos kažkokiame geltoname skystyje, ir sukando dantis. Krūptelėjo nuo baisaus skausmo, pravėrė burną, suriko. Paskui skausmas persimetė į veidą. Nosį graužė spirito ir jodo kvapas, darėsi bloga. Sveikąja akimi dirstelėjo felčeriui per petį ir pamatė Jaguarą: tas sėdėjo kitame gale kambario ir abejingai žiūrėjo į jį. Ligoninėje viskas buvo balta, ir melsva neoninių lempų šviesa, atsispindėjusi nuo koklinių grindų, tvieskė į lubas. Felčeris nuėmė nuo veido marlę ir, švilpiniuodamas pro dantis, pradėjo daryti naują tamponą. Ar vėl taip pat skaudės, kaip pirmą kartą? Kai Jaguaras jį daužė karceryje, kai juodu raičiojosi ant grindų, jis nejautė skausmo, tik žiaurų pažeminimą. Jau nuo pirmųjų akimirkų suprato esąs žuvęs: jo smūgiai beveik niekad nepasiekdavo tikslo, jis mėgino įsikibti į Jaguarą, bet stamantrus, nuostabiai vingrus kūnas — čia puolantis, čia atsitraukiantis, visur esantis ir nepagaunamas,— lyg ungurys išsprūsdavo iš rankų. Biauriausi buvo smūgiai galva. Albertas dangstėsi alkūnėmis, gynėsi keliais, rietėsi dvilinkas — viskas veltui: Jaguaro galva kaip sunkus akmuo tvojo jam per rankas, skėtė jas, brovėsi prie veido; vienu tarpu jam toptelėjo palyginimas su kūju ir priekalu — tada jis pirmą kartą pargriuvo ant grindų atsikvėpti. Bet Jaguaras nelaukė, kol jis pakils, nesustojo pasižiūrėti, ar priešininkas galutinai nugalėtas,— jis puolė ant jo ir trankė kumščiais tol, kol Albertas pakilo ir nubėgo į kampą. Netrukus jis vėl pargriuvo — ir Jaguaras vėl sėdėjo ant jo, tvatino nenuilstamais kumščiais, ir Albertas neteko sąmonės. Pramerkęs akis, jis pasimatė besėdįs ant gulto šalia Jaguaro ir girdįs lygų jo šnopa-

vimą. Atsipeikėjo vėliau, kada karceryje sugriaudėjo Gamboos balsas.

— Viskas bus gerai,— pasakė felčeris.— Dabar tegu apdžiūsta. Paskui aš jus aprišiu. Sėdėkite ramiai, nelieskite veido nešvariomis rankomis.

Švilpiniuodamas pro dantis, felčeris išėjo iš kambario. Jaguaras ir Albertas pažvelgė į kits kitą. Pasidarė daug lengviau, peršulys praėjo, neapykanta taip pat. Bet vis tiek jis stengėsi kalbėti užgauliu tonu:

— Ko spoksai?

— Skundikas!— tarė Jaguaras. Šviesios jo akys į Albertą žiūrėjo be jokios išraiškos.— Biauriau nesugalvosi. Tfu, kokia šlykštynė — skundikas! Tiesiog vemti verčia, koktu žiūrėti.

— Kada nors aš tau atkeršysiu,— pasakė Albertas.— Manai, tu stiprus? Tai va, tegul ir niekšas būsiu, bet tu dar man pulsi į kojas. Žinai, kas tu toks? Nusikaltėlis. Tau vieta kalėjime.

— Tokiems skundikams, kaip tu,— kalbėjo Jaguaras, lyg negirdėjęs jo žodžių,— geriau būtų negimti. Gal aš per tave ir nukentėsiu, bet visiems vaikinams papasakosiu, kas tu toks, visai mokyklai papasakosiu. Kitas iš gėdos sudegtų.

— O man visai ne gėda,— tarė Albertas.— Išeisiu iš mokyklos — nueisiu į policiją ir pasakysiu, kad tu žudikas.

— Tau, matyt, ne visi namie,— tarė Jaguaras ramiai.— Tu gerai žinai, kad aš nieko nenužudžiau. Visiems aišku, kad Palaižūnas žuvo atsitiktinai. Ir tu pats puikiai tą žinai, skundike.

— Tu toks ramus todėl, kad pulkininkas ir kapitonas, ir visi jie — tokie pat, kaip tu. Visi jie — tavo bendrininkai, visi jūs — viena gauja. Jie nė girdėti nie-

ko nenori. Bet aš visiems, visiems pasakysiu, kad tu nušovei Palaižūną.

Atsidarė durys, įėjo felčeris su nauju tvarsčiu ir lipnaus pleistro ritinėliu. Jis apvyturiavo Albertui veidą, paliko tik vieną akį ir burną. Jaguaras susijuokė.

— Kas jums?— paklausė felčeris.— Ko jūs juokiatės?

— Nieko, taip sau,— atsakė Jaguaras.

— Taip sau? Tik psichiškai nepilnavertis žmogus juokiasi taip sau. Jūs nežinojote?

— Rimtai?— tarė Jaguaras.— Nežinojau.

— Viskas,— tarė felčeris, kreipdamasis į Albertą.— O dabar jūsų eilė,— pasakė jis Jaguarui.

Jaguaras atsisėdo į Alberto vietą. Felčeris, linksmai švilpaudamas, sumirkė vatą jodu. Jaguarui buvo tik keletas nedidelių mėlynių kaktoje ir lengvas patinimas ant kaklo. Felčeris pradėjo atsargiai šluostyti jam veidą. Dabar jis švilpė kaip reikiant.

— Velnias!— suriko staiga Jaguaras, abiem rankom atstumdamas felčerį.— Gyvuly tu neraliuotas!

Albertas ir felčeris susijuokė.

— Tu tyčia,— tarė Jaguaras, ranka užsidengęs vieną akį.— Kiaulė!

— O ko jūs judate?— tarė felčeris, vėl eidamas artyn.— Juk aš įspėjau, kad bus blogai, jei pateks į akį.— Jis kilstelėjo į šviesą Jaguaro veidą.— Atitraukite ranką. Tegu prieina grynas oras, mažiau perštės.

Jaguaras nuleido ranką. Jo akis paraudo ir labai ašarojo. Felčeris pradėjo atsargiai ją valyti. Jis paliovė švilpiniavęs, tačiau liežuvio galiukas kyšojo iš burnos nelyginant rausvojo driežo galvutė. Žaizdas jis patepė gyvsidabrio tepalu ir užlipino keletą juostelių pleistro. Paskui nusišluostė rankas ir tarė:

— Viskas. Dabar pasirašykite va čia.

Albertas ir Jaguaras pasirašė žurnale ir išėjo. Pasidarė dar šviesiau, ir, jei ne vėsus vėjelis, skriejąs viršum žemės, buvo galima pagalvoti, kad jau prasidėjo vasara. Vaiskus dangus atrodė bedugnis. Juodu perėjo aikštę. Aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios, bet, eidami pro valgyklą, jie išgirdo kadetų balsus ir kreolų valso garsus. Prie karininkų pastato jie sutiko leitenantą Uariną.

— Stokite,— tarė tas.— Ką tai reiškia?

— Mes pargriuvome, senjore leitenante,— tarė Albertas.

— Su tokiais snukiais garantuotai liksite mėnesį be išėjimo, ne mažiau.

Nepratarę nė žodžio, jie ėjo toliau, karininkų korpuso link. Gamboos kambario durys buvo atdaros, bet jie nėjo vidun, sustojo prie slenksčio, žiūrėdami į kits kitą.

— Tai ko nesibeldi?— pagaliau tarė Jaguaras.— Juk Gamboa tavo bendrininkas.

Albertas pabeldė vieną kartą.

— Prašom,— tarė Gamboa.

Jis sėdėjo ir laikė rankoje laišką, bet, juos pamatęs, greitai įsikišo jį kišenėn. Paskui atsistojo, priėjo prie durų ir jas uždarė. Staigiu mostu kadetams parodė į lovą:

— Sėskitės.

Albertas ir Jaguaras susėdo ant lovos krašto. Gamboa pastūmėjo artyn savo kėdę, atsisėdo ant jos, apžargomis ir alkūne pasirėmė į atkaltę. Jo veidas buvo drėgnas, lyg jis ką tik būtų prausęsis; akys žiūrėjo alsiai, batai buvo nevalyti, palaidinė atsegiota. Viena ranka parėmęs žandą, antrąja plekšnodamas sau per kelį, jis įdėmiai žiūrėjo į juos.

— Tai va,— prabilo jis pagaliau, nekantriai pasimuistęs.— Jūs, aišku, žinote, apie ką eina kalba. Manau, man nereikės pasakoti, kaip jūs dabar turite elgtis.

Buvo matyti, kad viskas jam įgriso: akys buvo blausios, balsas — abejingas.

— Aš nieko nežinau, senjore leitenante,— tarė Jaguaras.— Aš žinau tik tiek, ką jūs vakar man sakėte.

Leitenantas klausiamai pažvelgė į Albertą.

— Aš jam nieko nesakiau, senjore leitenante.

Gamboa atsistojo. Buvo matyti, kad jis jaučiasi nesmagiai, kad šis pokalbis jį erzina.

— Kadetas Fernandesas iškėlė prieš jus kaltinimą. Žinote, kuo jis jus kaltina. Vyresnybė yra įsitikinusi, kad tas kaltinimas nepagrįstas.— Jis kalbėjo iš lėto, ieškodamas kuo bendresnių posakių. Kartais jis prasižiodavo, ištempdavo lūpas ir taip sustingdavo.— Apie tai negali būti daugiau jokių kalbų — nei čia, nei mieste. Tokios kalbos gali tik pakenkti mokyklai. Kadangi ši istorija užbaigta, jūs dabar eisite į savo būrį ir tylėsite kaip žemė. Priešingu atveju abu susilauksite kuo griežčiausios bausmės. Pulkininkas man pavedė jiems asmeniškai pranešti, kad jūs atsakingi už bet kokias nepageidaujamas kalbas.

Jaguaras klausėsi, nuleidęs galvą. Bet kai tik leitenantas nutilo, jis pakėlė į jį akis.

— Tai matote, senjore leitenante? Aš gi jums sakiau. Tai jis viską prasimanė.— Ir parodė su panieka į Albertą.

— Ne, tai ne prasimanymas,— tarė Albertas.— Tu esi žudikas.

— Tylėt!— suriko Gamboa.— Tylėt, kretinai!

Albertas ir Jaguaras nejučiomis pašoko.

— Kadete Fernandesai,— tarė Gamboa.— Tik prieš dvi valandas jūs mano akivaizdoje atsiėmėt savo pateiktus kaltinimus. Dabar jūs neturite teisės apie tai kalbėti, jei nenorite susilaukti kuo griežčiausios bausmės. Aš pats jus prideramai nubausiu. Rodos, aiškiai pasakiau?

— Senjore leitenante,— sumurmėjo Albertas,— prieš pulkininką aš sumišau — tikriau sakant, aš negalėjau kitaip pasielgti. Jis man nedavė kalbėti. Be to. . .

— Be to,— nutraukė jį Gamboa,— jūs neturite teisės ką nors apkaltinti. Ne jums teisti kitus. Jei aš čia būčiau vyriausias, seniai būčiau jus išgrūdęs iš mokyklos. Tikiuosi, jūs mesite rašinėjęs pornografines blevyzgas, jei norite baigti kursą?

— Taip, senjore leitenante. Bet tai neturi nieko bendro su tuo įvykiu. Aš. . .

— Jūs pulkininko akivaizdoje atsisakėte savo žodžių. Viskas.— Gamboa pasisuko į Jaguarą.— O jūs, visiškai galimas daiktas, nieko bendro neturite su kadeto Aranos mirtimi. Tačiau jūs ir be to esate padaręs sunkių prasikaltimų. Užtikrinu jus, daugiau jūs nevedžiosite karininkų už nosies. Aš imsiuosi visų reikiamų priemonių. O dabar abu galite eiti. Ir gerai įsidėkite į galvą, ką aš pasakiau.

Albertas ir Jaguaras išėjo. Gamboa uždarė duris. Iš valgyklos sklido kalbos ir muzika — dabar grojo liaudies šokį. Jie nusileido į aikštę. Vėjo jau nebuvo, žolė gazonuose nelingavo. Jie iš lėto žengė kareivinių link.

— Karininkai niekšai,— tarė Albertas, nežiūrėdamas į Jaguarą.— Visi, net Gamboa. Aš maniau, kad jis ne toks, kaip kiti.

— Tai ką, įkliuvai su savo apsakymėliais?

— Taip.

— Na, žuvęs tu!

— Ne,— pasakė Albertas.— Jie tiesiog juos panaudojo šantažui: aš atsiimu savo kaltinimą, o jie užmiršta apsakymėlius. Taip pulkininkas man davė suprasti. Šunsnukiai.

Jaguaras susijuokė.

— Ką tu, kliedi?— tarė jis.— Nuo kada karininkai ėmė mane ginti?

— Jie gi ne tave, jie save gina. Nenori turėti nemalonumų. Jiems tik nusispiauti, kad Palaižūnas mirė.

— Tavo tiesa,— tarė Jaguaras.— Sako, net giminėms neleido su juo pasimatyti, kai jis gulėjo ligoninėje. Kur tai girdėta? Mirti ir aplinkui matyti tik gydytojus ir karininkus. Jie tikri niekšai.

— Ir tau nusispiauti, kad jis mirė,— pasakė Albertas.— Tau kad tik atkeršyti už Kavą.

— Ką?— tarė Jaguaras, sustojęs ir žiūrėdamas Albertui tiesiai į akis.— Ką tu pasakei?

— Ką pasakiau?

— Tai jis įskundė Kavą?— Jaguaro akys svaidė žaibus.

— Liaukis vaidinęs komediją,— tarė Albertas.— Gana tau apsimetinėti.

— Aš neapsimetinėju, po velnių. Aš visai nežinojau, kad tai jis įskundė Kavą. Jei taip, tai ir gerai, kad padvėsė. Aš visus skundikus po velėna pakiščiau.

Albertas dar nebuvo pratęs žiūrėti viena akimi ir blogai apskaičiavo judesį. Jis ištiesė ranką, norėdamas sučiupti Jaguarą už palaidinės, bet grybštelėjo tik orą.

— Tu nežinojai, kad Palaižūnas įskundė Kavą? Prisiek. Prisiek savo motina. Sakyk: „Tenumiršta mano motina, jeigu aš žinojau." Prisiek.

— Mano motina ir taip jau mirusi,— atsakė Jaguaras.— Aš nieko nežinojau.

— Prisiek, jei esi vyras.

— Prisiekiu, kad nežinojau.

— O aš maniau, kad tu žinojai, todėl jį ir nušovei,— tarė Albertas.— Jei tu tikrai nežinojai, vadinasi, aš apsirikau. Atleisk man, Jaguarai.

— Dabar vėlu gailėtis,— tarė Jaguaras.— Tu bent daugiau neskųsk. Didesnės šlykštybės nėra.

VIII

Jie parėjo po pietų, siūbtelėjo kaip potvynis. Albertas jau iš tolo išgirdo: iš pradžių dusliai sutrepeno per žolę žengiančios kojos, paskui aršiai sutratėjo būgnai — jie traukė per kaištę,— ir staiga visai čia pat, kieme, pakilo griausmingas klegesys, šimtai batų sukaukšėjo į asfaltą. Tuo momentu, kai šurmulys pasiekė apogėjų, kareivinių durys atsilapojo, ir ant slenksčio pasirodė pažįstamos figūros ir veidai. Kažkas šūktelėjo kapotais balsais jo ir Jaguaro vardus. Suvirtę į miegamąjį, kadetai persiskyrė į du srautus: vienas plūdo link jo, antras — gilyn, ten, kur stovėjo Jaguaro lova. Prie Alberto pirmas žengė Valjanas; vaikinai energingai mosavo rankomis, akys spindėjo smalsumu. Varstomas dešimčių akių, berte apibertas klausimais, Albertas išsigando. Vienu tarpu jam pasirodė, kad jie atėjo jo linčiuoti. Jis mėgino nusišypsoti, bet suprato, kad jie vis tiek nepamatytų; veidą dengė tvarsčiai. Pasigirdo šauksmai: „Vampyras! Pabaisa! Šėtonas!" Paskui pasipylė klausimai. Jis pradėjo kalbėti — kalbėjo kimiu balsu, vos regzdamas žodžius, tarsi jį smaugtų tvarsčiai. „Nelaimingas atsitikimas,— švankštė jis.— Aš tik šįryt išėjau iš ligoninės."— „Taip, sudirbo tau snukį",— kalbėjo Valjanas; kiti pritarė: „Galvą dedu — liksi be akies! Tada būsi ne Rašytojas, o Vien-

akis." Per daug neklausinėjo, smulkmenomis niekas nesidomėjo, vis už kits kito juokavo, siūlė naujas pravardes, šaipėsi. „Mane partrenkė mašina,— tarė Albertas.— Aš žnektelėjau veidu į grindinį Gegužės antrosios prospekte." O ankštas kadetų žiedas jau skirstėsi: vieni išsivaikščiojo prie savo lovų, kiti, priėję artyn, šaipėsi iš jo tvarsčių. Staiga kažkuris riktelėjo: „Einu lažybų, kad Jaguaras ir Rašytojas meluoja. Jie susipešė." Griausmingas juokas sudrebino kareivines. Albertas su dėkingumu pagalvojo apie felčerį: tvarsčiai taip dengė veidą, kad niekas nieko negalėjo nuspėti. Vienintele akimi Albertas matė Valjaną, stovintį priešais jį, Arospidę ir Montesą. Matė juos kaip pro dūmus. Bet aiškiai jautė, kad ir visi kiti čia pat, girdėjo balsus, šaipymąsi — nors ir nelabai drąsų — iš jo ir Jaguaro. „Ką tu, Jaguarai, padarei mūsų Rašytojui?"— klausė vienas. Kitas kreipėsi į Albertą: „Tai draskaisi nagais kaip boba?" Albertas veltui stengėsi pro visuotinį klegesį nugirsti Jaguaro balsą. Pamatyti jo taip pat negalėjo: tarp jų buvo spintos, lovos, kadetai. Juokai ir pašaipos nesiliovė; ypač garsiai skardėjo kandus, plonas Valjano balsas. Negras buvo nenumaldomas.

Staiga kareivinėse aiškiai nuskambėjo Jaguaro balsas: „Na, gana! Užteks!" Ir tučtuojau balsai nutilo, tik vienas kitas dar pasalūniškai, nedrąsiai nusikikeno. Sveikąja akimi — vokas trūkčiojo — Albertas pastebėjo, kad kažkas nuėjo prie Valjano lovos, rankomis įsitvėrė už viršutinių gultų, prisitraukė, lengvai liuoktelėjo, atsistojo ant spintos ir dingo iš akiračio; dabar buvo matyti tik ilgos kojos, mėlynos apsmukusios kojinės ir rudi — tokios pat spalvos, kaip ir spinta,— batai. Kiti vis dar nieko nematė — šaipėsi paslapčiom. Kai Albertas išgirdų garsų Arospidės balsą, protu jis dar nesuvokė, kad tuoj gali įvykti kažkas nepaprasta,

bet kūnu jau pajuto; įsitempė ir taip prisispaudė prie sienos, kad petį nusmelkė. „Palauk, Jaguarai, palauk, liaukis šūkavęs, Jaguarai!"— suriko Arospidė vienu kvapu. Stojo kapų tyla, ir visi atsigręžė į būrininką; Albertas nematė jo veido — tvarsčiai neleido pakelti galvos, jis, kaip ir anksčiau, matė tik batus, ramiai nukarusius nuo spintos, akis užsimerkdavo, likdavo tamsu, paskui vėl pasirodydavo batai. Arospidė šaukė visa gerkle: „Palauk, Jaguarai! Paklausyk, Jaguarai!" Albertas nugirdo kažkokį naują garsą: kadetai, pasikėlę lovose, tiesė kaklus į Valjano pusę.

— Kas atsitiko?— pagaliau paklausė Jaguaras.— Kas yra, Arospide? Ko tau reikia?

Nesijudindamas iš vietos, Albertas žiūrėjo į netoli jo stovinčius kadetus; jų akys krypavo tartum švytuoklės: dešinėn—kairėn, dešinėn—kairėn, nuo vieno miegamojo galo į kitą, nuo Arospidės prie Jaguaro.

— Pasikalbėkim, Jaguarai!— tarė Arospidė.— Mums daug ką reikia tau pasakyti, taigi mesk tas savo komandas, aišku? Nuo to laiko, kai Gamboa tave patupdė į karcerį, pas mus daug kas įvyko.

— Man nepatinka tavo kalbos tonas,— tarė Jaguaras pusbalsiu, bet tvirtai. Jei nebūtų buvę taip tylu, vargu ar kas būtų išgirdę.— Jei nori su manimi pakalbėti — lipk nuo spintos ir prieik artyn, kaip išauklėti žmonės.

— O aš neišauklėtas,— tarė Arospidė.

„Visai pasiuto,— pagalvojo Albertas.— Žiūrėk, koks piktas! Jis ne peštis nori su Jaguaru, o jį pažeminti visų akyse."

— Netiesa, tu gerai išauklėtas,— tarė Jaguaras.— Kaipgi, jūsų Miraflorese visi gražiai išauklėti.

— Dabar, Jaguarai, aš kalbu su tavim kaip būrininkas. Nepulk muštis, nebūk bailys. Vėliau — tiek to,

tavo valia. O dabar pasikalbėkim. Čia įvyko labai keistų dalykų, aišku? Ar žinai, kas atsitiko, kai tu patekai į karcerį? Paklausk kurį nori. Karininkai ir seržantai iš galvos išsikraustė. Atėjo į miegamąjį, atrakino visas spintas, paėmė kortas, butelius, visrakčius. O paskui kad pasipils ant mūsų galvų raportai ir baudos! Dabar beveik visas būrys negreit išeis į miestą.

— Na ir kas?— tarė Jaguaras.— O aš kuo čia dėtas?

— Tu dar klausi?

— Taip,— tarė Jaguaras ramiai.— Aš dar klausiu.

— Juk tu pats Pitonui ir Garbaniui sakei, kad visus įklampinsi, jei tave nutvers. Taip tu ir padarei. Žinai, kas tu toks? Tu skundikas, Jaguarai. Tu mus visus pardavei, judošiau tu, šunkary prakeiktas! Aš tau visų vardu pasakysiu: nesinori nė rankų į tave teptis. Tu tikras šlykštynė, Jaguarai. Niekas tavęs daugiau nebijo — supratai?

Albertas truputį pasigręžė ir atlošė galvą — taip jis dar galėjo šį tą matyti. Iš čia, iš apačios, Arospidė atrodė dar didesnis: plaukai susitaršę, rankos ir kojos ilgos, o ir veidas kažkoks ilgas ir liesas. Jis sėdėjo prasižergęs, sugniaužęs kumščius ir susiraukęs. „Ko laukia Jaguaras?" Albertas vėl viską matė kaip per dūmus: vokas šokinėjo kaip patrakęs.

— Tai aš, tavo manymu, skundikas?— tarė Jaguaras.— Taip? Sakyk, Arospide, ar teisingai aš tave supratau, ar ne?

— Aš jau pasakiau!— riktelėjo Arospidė.— Ir ne aš vienas. Visos kareivinės pasakys: tu skundikas, Jaguarai.

Staiga sukaukšėjo skubūs žingsniai — kažkas perbėgo per kambarį, pro spintas ir nuščiuvusius kadetus ir sustojo Alberto akiratyje. Tai buvo Pitonas.

— Na, lipk žemėn, šunie!— suriko Pitonas.— Lipk, girdi?

Jis stovėjo prie spintos, susivėlusi jo galva mataravo per pusmetrį nuo batų ir mėlynų kojinių. „Aš žinau, kas dabar bus,— pagalvojo Albertas.— Jis griebs jam už kojų ir nutrauks žemėn." Bet Pitonas nekėlė rankų, jis tik priekabiai šūkavo:

— Lipk, sakau, lipk!

— Traukis, Pitonai,— tarė Arospidė, nežiūrėdamas į jį.— Aš ne su tavim kalbu. Dink iš čia. Ir neužmiršk: tu irgi kalbėjai apie Jaguarą.

— Jaguarai,— tarė Pitonas, žiūrėdamas į Arospidę mažutėmis degančiomis akutėmis.— Tu jo neklausyk. Aš tik trumpą valandėlę taip maniau, o dabar jau ne. Pasakyk jam, kad viskas čia pramanyta, kad užmušti jį — ir to dar maža. Lipk nuo spintos, Arospide, jei tu ne bailys.

„Jis tikras draugas,— pagalvojo Albertas.— Už Palaižūną aš taip nestojau."

— Tu skundikas, Jaguarai,— pakartojo Arospidė.— Dar sykį sakau: šlykštus skundikas.

— Tai jis užvirė visą košę, Jaguarai!— suriko Pitonas.— Neklausyk jo, Jaguarai. Mes nė vienas netikim! Na, kas išdrįs? Tai melas, Jaguarai, sumalk tu jam snukį.

Albertas sėdėjo ant savo gulto ta pačia poza. Akis degė kaip žarija, ir jis beveik negalėjo atmerkti jos. O kai atmerkdavo, jam rodydavosi, kad Arospidės kojos ir gauruota Pitono galva — kažkur čia pat, prie jo veido.

— Tuščia jo, Pitonai,— tarė Jaguaras. Jis kalbėjo vis taip pat ramiai, iš lėto.— Nereikia manęs ginti.

— Vyrai,— suriko Arospidė,— girdėjote? Tai jis. Jis

net paneigti nedrįsta. Jis skundikas ir bailys. Girdi, Jaguarai? Aš pasakiau, kad tu skundikas ir bailys.

„Ko jis laukia?"— galvojo Albertas. Po tvarsčiais sustiprėjo skausmas, dabar jau gėlė visą veidą. Bet jis beveik nieko nejuto; susigūžė visas ir laukė, kada gi Jaguaras prasižios ir ištars jo vardą, mes jį kaip kaulą šunims, ir visi kadetai pasigręš į jį ir pažiūrės nustebę, įtūžę.

Bet Jaguaras kalbėjo, sulig kiekvienu žodžiu vis labiau niršdamas:

— Kas daugiau eina su tuo baltu pašlemėku iš Mirafloreso? Na, sakykite: „Jaguaras — bailys!" Aš noriu žinoti, kas dar prieš mane.

— Niekas daugiau, Jaguarai,— suriko Pitonas.— Neklausyk tu jo. Argi nematai, jis tik liežuviu mala?

— Visi prieš tave,— tarė Arospidė.— Pažiūrėk į juos, ir iškart suprasi, Jaguarai. Visi niekina tave.

— Aš matau tik bailius,— tarė Jaguaras.— Daugiau nieko. Bailias bobas.

„Jis nenori,— pagalvojo Albertas.— Kažkodėl jis bijo mane išduoti."

— Skundikas! — riktelėjo Arospidė. — Skundikas! Skundikas!

— Na, ką gi jūs!— tarė Jaguaras.— Žiūrėti šlykštu, kokie jūs bailiai. Kodėl nė vienas nešaukiat? Ko jūs taip bijote?

— Na, vyrai!— suriko Arospidė.— Sakykite jam į akis, kas jis toks. Sakykite.

„Nesakys,— pagalvojo Albertas.— Nė vienas neišdrįs." Arospidė įnirtingai skandavo: „Skun-di-kas, skun-di-kas", ir visuose kampuose nematomi sąjungininkai pradėjo jam tarti, kartodami tą žodį pusbalsiu, vos pražiodami burnas. Gaudesys pamažu stiprėjo, kaip per prancūzų kalbos pamokas, ir Albertas pažino atskirus

balsus: švilpiantį Valjano balsą, melodingą Kinjoneso tenorą ir kitus balsus, išsiskiriančius iš bendro, dabar jau galingo choro. Jis atsistojo ir apsidairė: visur jis matė sutartinai žiopčiojančias burnas. Reginys jį pakerėjo, baimė staiga praėjo, jis dabar nebebijojo, kad nuskambės jo vardas, ir pyktis, nukreiptas prieš Jaguarą, atsigręš į jį. Jo paties lūpos po išganingais tvarsčiais pradėjo tyliai šnibždėti: „Skun-di-kas, skun-di-kas." Paskui jis užmerkė akį, išputusią lyg koks degantis burbulas, ir jau nematė, kas darėsi aplinkui, kol prasidėjo peštynės: drebėjo spintos, girgždėjo lovos, ir visuotiniame monotoniškame gaudesyje griaudėjo keiksmai. Ir vis dėlto pirmas pradėjo ne Jaguaras. Vėliau Albertas sužinojo, kad pradėjo Pitonas — griebė Arospidei už kojų ir nutraukė jį žemėn. Tik tada įsikišo Jaguaras. Jis atbėgo iš kito galo kambario, ir nė vienas jam nesutrukdė, nors, kai jis bėgo pro šalį, visi skandavo dar garsiau, šaukė jam į akis. Jie leido jam pribėgti iki tos vietos, kur Arospidė ir Pitonas raičiojosi ant grindų, lig pusės palindę po Monteso lova; kadetai nepajudėjo net tada, kai Jaguaras nesilenkdamas pradėjo įnirtingai spardyti Arospidę, lyg smėlio maišą. Paskui, Albertas pamena, pakilo klegesys ir kojų trepsėjimas: kadetai iš visų pusių bėgo į kareivinių centrą. Jis atsilošė lovoje, kad jo neužgautų, ir užsidengė veidą rankomis. Iš savo kampo jis protarpiais matė, kaip kadetai vienas po kito puolė ant Jaguaro, kaip jie jį pakėlė, nutempė nuo Arospidės ir Pitono, pargriovė žemėn, ir vis didėjančiame sąmyšyje Albertas pažino Valjano, Mesos, Valdivijos, Romero veidus ir girdėjo, kaip jie ragino vienas kitą: „Duot jam!", „Skundikas prakeiktas!", „Kaulus jam sumalsim!", „Manė, kad stipresnio už jį nėra, smirdžius!" Ir Albertas pagalvojo: „Jie jį užmuš. Ir Pitoną taip pat." Bet tru-

ko tai neilgai. Veikiai pasigirdo švilpukas, seržanto balsas įsakė užrašyti tris paskutinius, triukšmas ir peštynės pasibaigė — lyg burtininkas būtų mostelėjęs lazdele. Albertas bemat atsipeikėjo, išbėgo ir vienas iš pirmųjų atsistojo į rikiuotę. Paskui akimis ėmė ieškoti Arospidės, Jaguaro ir Pitono, bet jų nebuvo. Kažkas pasakė: „Jie nuėjo į prausyklą. Dieve duok, kad jų niekas nepasigestų, kol jie nusipraus. Gana, paskandalijome."

Leitenantas Gamboa išėjo iš kambario, stabtelėjo koridoriuje ir nusišluostė kaktą — labai jau mušė prakaitas. Jis ką tik užbaigė laišką žmonai; dabar reikėjo jį atiduoti budinčiam karininkui, kad tas išsiųstų jį dieniniu paštu. Išėjo į aikštę. Pats nežinodamas kodėl, pasuko į „Žemčiūgą". Žingsniuodamas per žalią pievą, jis dar iš tolo pamatė Pauliną. Tas nešvariomis rankomis laužė bandutes ir į vidų dėliojo dešreles — paskui, pertraukų metu, jas pardavinės kadetams. Kodėl nesiimta jokių priemonių prieš Pauliną? Juk jis, Gamboa, savo raporte įrašė, kad metisas prekiauja cigaretėmis ir degtine. Kas tas Paulinas — tikrasis „Žemčiūgo" šeimininkas ar tik priedanga? Bet jam viskas įsiėdė iki gyvo kaulo, ir jis nuvijo šias mintis. Pažvelgė į laikrodį: po dviejų valandų baigsis jo budėjimas, ir jis visą parą bus laisvas. Kur dėtis? Nesinorėjo sėdėti tuščiame name, nervintis ir nuobodžiauti. Galėtų aplankyti kurį nors giminaitį — jie visada jį priima išskėstomis rankomis ir prikaišioja, kad retai užeinąs. O vakare būtų galima nueiti į kiną, ten visada rodomi kariniai arba gangsteriški filmai. Dar prieš vedybas jis eidavo su Rosa į kiną kas sekmadienį, rytą ir vakare, o kartais juodu žiūrėdavo tą patį filmą po du kartus.

Jis juokdavosi iš jos, kai ją virkdė meksikietiškos melodramos, o kai jinai griebdavo jam už rankos, tartum šaukdamasi apgynimo, jį nukrėsdavo slaptingas džiugus virpulys. Nuo to laiko praėjo bemaž treji metai. Anksčiau jis tik kūrė planus ateičiai ir niekad negalvojo apie praeitį, kaip kad šiomis pastarosiomis savaitėmis. Jis pasiekė, ko norėjo, ir kol kas niekas nesikėsino į vietą, kurią jis gavo, baigęs karininkų mokyklą. Kodėl nuo to laiko, kada prasidėjo visi tie nemalonumai, jis vis dažniau su širdgėla prisimena savo jaunystę?

— Ko malonėsite, senjore leitenante?— paklausė Paulinas nusilenkęs.

— Butelį kolos.

Saldus gazuotas gėralas pasirodė jam biaurus. Ar vertėjo gaišti laiką, kalant visus tuos nuobodžius kodeksus ir statutus, strategiją ir karo geografiją? „Drausmė ir tvarka yra bet kokios teisės pagrindai,— pacitavo Gamboa su karčia šypsena,— o taip pat būtinos normalių visuomeninių santykių sąlygos. Norint įdiegti drausmę ir tvarką, reikia žiūrėti, kad visi laikytųsi įstatymų." Kapitonas Monteras privertė juos iškalti net visus statuto įvadus. Už tikslių citatų pamėgimą jį praminė „raidės vergu". „Puikus dėstytojas,— pagalvojo Gamboa.— Ir tikras karininkas. Negi lig šiol jis tebetrūnija Borcho įguloje?" Sugrįžęs iš Čoriljo, Gamboa ėmėsi mėgdžioti visus kapitono Montero įpročius. Jis buvo paskirtas į Ajakučą ir veikiai ten įsigijo griežto žmogaus reputaciją. Karininkai jį vadino prokuroru, o kareiviai — ėdiku. Visi šaipėsi iš pernelyg didelio jo griežtumo, bet jis žinojo, kad širdyje visi juo stebisi, jį gerbia. Jo kuopa buvo drausmingiausia ir geriausiai apmokyta. Jis net nebausdavo kareivių. Po gerų treniruočių ir pakartotinių nurodymų viskas jam ei-

davo kaip sviestu patepta. Palaikyti drausmę lig šiol jam buvo taip pat lengva ir paprasta, kaip paklusti pačiam sau. Jis manė, kad karo mokykloje bus tas pat. Dabar jis pradėjo abejoti. Kaip galima aklai pasitikėti vyresnybe po to, kas įvyko? Žinoma, būtų užvis protingiausia elgtis taip, kaip visi. Tur būt, kapitonas Garidas sakė tiesą: statutą reikia taikyti apdairiai ir pirmiausia reikia rūpintis savo gerove, savo ateitimi. Jis atsiminė, kad netrukus po to, kai gavo paskyrimą į mokyklą, jis turėjo incidentą su vienu seržantu. Įžūlus indėnas, jo baramas, juokėsi jam į akis. Gamboa davė jam į snukį, o tas iškošė pro dantis: „Jei aš būčiau kadetas, jūs manęs nebūtumėt palietęs, senjore leitenante." Tas indėnas nebuvo jau toks kvailas.

Jis užsimokėjo už kolą ir sugrįžo atgal, į aikštę. Rytą jis buvo įteikęs dar keturis raportus dėl vagysčių, degtinės, azartinių lošimų ir pabėgimų iš mokyklos. Žiūrint iš esmės, didesnė pusė pirmo būrio kadetų turėjo stoti prieš karininkų tarybą. Visi jie buvo nusipelnę pačios griežčiausios bausmės, visi galėjo būti pašalinti iš mokyklos. Jo raportai lietė tik pirmąjį būrį. Buvo beprasmiška krėsti kitus miegamuosius, kadetai turėjo pakankamai laiko sunaikinti arba paslėpti kortas ir butelius. Gamboa savo raportuose net neužsiminė apie kitas kuopas; tegu tuo pasirūpina kiti karininkai.

Kapitonas Garidas čia pat prie jo vangiai permetė akimis raportus. Paskui paklausė:

— Kam visa tai, Gamboa?

— Kaip tai kam, senjore kapitone? Aš jūsų nesuprantu.

— Ta istorija užbaigta. Reikiamų priemonių imtasi.

— Kadeto Fernandeso byla užbaigta, senjore kapitone. Bet ne visa kita.

Kapitonas pasiraukė,— kaip jam nugriso visa tai! Jis vėl paėmė popierius ir juos peržiūrėjo. Jo žiaunos krutėjo, lyg ką būtų be perstojo kramsnojusios.

— Aš klausiu, kam tie popieriai, Gamboa? Jūs man jau raportavote žodžiu. Kam tas rašinėjimas? Nubaustas beveik visas būrys. Ko daugiau norite?

— Jei susirinks karininkų taryba, ji pareikalaus raštiškų raportų, senjore kapitone.

— Ak štai kaip!— tarė kapitonas.— Matau, jūs niekaip nenorite atsižadėti minties, kad bus sušaukta taryba. Jūs norite, kad mes uždėtume drausminę nuobaudą visam penktam kursui.

— Aš raportuoju tik apie savo kuopą, senjore kapitone. Už kitas neatsakau.

— Gerai,— tarė kapitonas.— Jūs savo pareigą atlikote. Dabar tai užmirškite ir leiskite veikti man. Aš visu kuo pasirūpinsiu.

Gamboa išėjo. Tolyn — blogyn. Nusprendė nieko daugiau negalvoti, nieko nesiimti. „Nusigerti — štai ką dabar man reikia padaryti." Jis nuėjo į komendantūrą, atidavė budinčiam karininkui laišką ir prie durų pamatė majorą Altuną. Tas jam pamojo, kviesdamas prieiti artyn.

— Sveiki, Gamboa,— tarė jis.— Eime, aš jus palydėsiu.

Komendantas visada jam rodė palankumą, nors šiaip jų santykiai buvo tik tarnybiniai. Jie nuėjo link karininkų valgyklos.

— Aš turiu jums blogų žinių, Gamboa.— Majoras žingsniavo, susidėjęs rankas už nugaros.— Bet šis pokalbis grynai privatus, draugiškas. Suprantate, ką aš noriu pasakyti?

— Taip, senjore komendante.

— Majoras labai pyksta ant jūsų, Gamboa. Pulkininkas taip pat. Ne be priežasties, žinoma. Bet ne tai svarbiausia. Patariu jums kuo greičiau pasirūpinti savo reikalais ministerijoje. Jie pareikalavo tuojau pat jus perkelti į kitą vietą. Manau, kad šis dalykas bus pasistūmėjęs pernelyg toli ir jums mažai beliko laiko. Jums gali padėti tarnybos lapas. Bet jūs ir pats žinote, kad tokiais atvejais visų svarbiausia — asmeninės pažintys.

„Nelinksma jai bus, jeigu teks dabar išvažiuoti iš Limos,— pagalvojo Gamboa.— Tur būt, reikės ją palikti čia, pas gimines, kol surasiu tinkamą butą ir tarnaitę."

— Ačiū, senjore komendante,— tarė jis.— Ar jūs nežinote, kur maždaug galėtų mane iškelti?

— Veikiausiai į džiungles, į kokią nors įgulą. Arba į priekalnes. Tokiu metų laiku paprastai nebūna jokių kilnojimų, laisvų vietų yra tiktai atkampiose įgulose. Taigi negaiškite. Gal jums pavyks gauti vietą kuriame nors didesniame mieste — na, kad ir Arekipoje ar Truchiljuje. Taip, ir neužmirškite, kad visa tai aš jums sakau visiškai konfidencialiai, kaip draugas. Man nesinorėtų susilaukti nemalonumų.

— Būkite ramus, senjore komendante,— nutraukė jį Gamboa.— Dar kartą labai dėkui.

Albertas pamatė, kad Jaguaras eina prie durų. Jis žengė tarp lovų, nežiūrėdamas į kadetus, kurie tįsojo, nuvirtę ant savo guolių, ir rūkė, kratydami pelenus ant popierėlio arba į tuščią dėžutę nuo degtukų, ir jį lydėjo pašaipiais, atžariais žvilgsniais. Neskubėdamas, nesidairydamas į šonus, jis priėjo duris, atidarė jas ir, žengęs per slenkstį, smarkiai jas trenkė. Pro tarpą

spintų pamatęs Jaguaro veidą, Albertas pagalvojo, kaip tai gali būti, kad po viso to, kas įvyko, jo veidas liko visiškai sveikas. Bet šiokių tokių žymių vis dėlto esama — Jaguaras ligi šiol tebešlubuoja. Tą pačią dieną, po peštynių, Uriostė valgykloje pasigyrė: „Tai aš jam pamušiau koją." Kitą dieną tą garbę jau savinosi ir Valjanas, ir Nunjesas, ir Revilja, ir net nugeibėlis Garsija. Jie garsiai apie tai ginčijosi, girdint Jaguarui, lyg čia jo visai nebūtų. O va Pitonui lūpos išputusios ir aplink visą kaklą — gilus kruvinas randas. Albertas susirado akimis Pitoną: jis gulėjo savo lovoje, ir Lapausė, išsikėtojusi ant jo, rausvu ilgu liežuviu laižė žaizdą.

„Užvis keisčiausia, kad Jaguaras nė su juo nesikalba,— pagalvojo Albertas.— Visiškai suprantama, kad jis nė akyse nenori matyti Garbaniaus,— juk tas nuo jo atsimetė; bet juk Pitonas galvą už jį dėjo, ir jam atsakančiai kliuvo. Koks nedėkingumas!" Ir visas būrys lyg būtų užmiršęs Pitono įsikišimą. Su juo kalbėjosi, juokavo, kaip ir seniau, duodavo jam patraukti dūmą, kai cigaretė eidavo aplink. „Ir dar keista,— pagalvojo Albertas,— kad niekas iš anksto nebuvo susitarę boikotuoti Jaguaro, o šitaip — dar blogiau." Tą dieną Albertas pertraukos metu jį stebėjo iš tolo. Jaguaras išėjo iš mokomojo korpuso kiemo ir, susibrukęs rankas į kišenes, slampinėjo po pievą, spardydamas akmenėlius. Prie jo priėjo Pitonas, ir juodu vaikščiojo drauge. Matyt, jie dėl kažko ginčijosi: Pitonas purtė galvą ir mosavo rankomis. Paskui jis pasitraukė. Per kitą pertrauką Jaguaras vėl nuėjo į pievą. Šį kartą prie jo priėjo Garbanius, bet, vos tik jis prisiartino, Jaguaras jį smarkiai pastūmė, ir Garbanius grįžo sugėdintas. Per pamokas kadetai kalbėjosi, keikėsi, mėtėsi popieriaus gumuliukais, trukdė mokytojams kalbėti, žvengė, kriuksėjo, lojo, staugė: gyvenimas įėjo į se-

nąją vagą. Bet visi jautė, kad jų tarpe yra atstumtasis. Padėjęs rankas ant portfelio, įbedęs mėlynas akis į lentą, Jaguaras sėdėjo per visas pamokas, nepraverdamas burnos, nieko nesirašydamas, nė į vieną nežiūrėdamas. „Lyg ne jie jį boikotuotų, o jis juos,— mąstė Albertas.— Lyg jis būtų nusprendęs nubausti visą būrį." Nuo anos dienos Albertas vis laukė, kada Jaguaras prieis prie jo ir pareikalaus viską išaiškinti, papasakoti visiems tiesą. Jis net vaizdavosi, ką pasakys Jaguaras, pasiryžęs jį apkaltinti. Bet Jaguaras, matyt, jį niekino, kaip ir visus kitus. Tada Albertas nusprendė, kad Jaguaras, tur būt, ruošia kokį nors baisų kerštą.

Albertas atsistojo ir išėjo iš kareivinių. Kieme vaikščiojo daug kadetų. Buvo tas nenusakomas, neaiškus paros laikas, kai dar nepasibaigusi diena ir neprasidėjusi naktis, kai jos tartum neutralizuoja viena kitą. Pilka prieblanda temdė kareivinių perspektyvą, kadetai su storo audeklo striukėmis dūlavo kaip beveidžiai šešėliai, ir viskas buvo pilka — ir kiemas, ir namų sienos, ir beveik balta aikštė, ir tuščia pieva. Apgaulinga šviesa deformavo net judesius ir garsus: rodės, visi vaikščioja greičiau arba lėčiau, negu paprastai, šnibždasi arba šaukte šaukia, švelniai glėbesčiuojasi arba stumdosi toje liguistoje, blėstančioje šviesoje. Albertas pasistatė striukės apykaklę ir nuėjo į pievą. Nebesigirdėjo bangų šniokštimo — jūra, matyt, buvo nurimusi. Pamatęs žolėje išsikėtojusį kadetą, Albertas klausdavo: „Jaguaras?" Jam nieko neatsakydavo arba pasišaipydavo: „Ne, ne Jaguaras, bet jei tau labai jo reikia, galiu jį pavaduoti." Jis nuėjo į mokomojo korpuso tualetą. Nuo slenksčio pamatė prietemoje žybčiojant keletą raudonų taškelių ir šūktelėjo: „Jaguarai!" Niekas neatsakė, bet jis suprato, kad visi į jį žiūri: žarijėlės — nė krust. Jis apsigręžė ir nuėjo į išvietę netoli

„Žemčiūgo". Vakarais niekas į ją nevaikščiodavo — ten buvo daugybė žiurkių. Jis pamatė tamsų siluetą su šviečiančiu taškeliu ir šūktelėjo nuo slenksčio:

— Jaguaras?

— Aš. Ko reikia?

Albertas įėjo ir užbraukė degtuką. Priešais jį stovėjo Jaguaras — jis veržėsi diržą; daugiau ten nieko nebuvo. Albertas numetė suanglėjusį degtuką.

— Man reikia su tavim pasikalbėti.

— O man su tavim nėra apie ką kalbėtis,— pasakė Jaguaras.— Dink iš akių.

— Kodėl tu jiems nepasakei, kad aš visus įskundžiau?

Jaguaras nusijuokė tyliu, nelinksmu, niekinamu savo juoku, kurio Albertas nebuvo girdėjęs nuo to laiko, kai prasidėjo visa ta istorija.

Tamsoje nutapnojo daugybė mažų kojelių. „Jo net žiurkės bijo",— dingtelėjo Albertui.

— Tu manai, visi tokie, kaip tu?— tarė Jaguaras.— Klysti. Aš ne skundikas ir su skundikais nesikalbu. Traukis iš čia.

— Tai tu jiems ir nepasakysi tiesos?— Albertą nustebino jo paties tonas: su Jaguaru jis kalbėjo pagarbiai, beveik draugiškai.— Kodėl?

— Aš jiems visiems parodžiau, kas yra vyras,— tarė Jaguaras.— Manai, jie man reikalingi? Spiaunu į juos visus ir į tai, ką jie galvoja. Ir į tave taip pat. Nešdinkis.

— Jaguarai,— tarė Albertas.— Aš štai ką norėjau tau pasakyti... Man labai gaila, kad taip išėjo. Labai gaila.

— Gal paverkšlensi?— tarė Jaguaras.— Verčiau patylėk. Juk aš tau sakiau: mudviem kalbėti nėra apie ką.

— Na, nesišiaušk,— tarė Albertas.— Taikykimės. Aš jiems pasakysiu, kad ne tu taip padarei, o aš. Būkim draugai.

— Labai tu man reikalingas,— tarė Jaguaras.— Skundikas nususęs, žiūrėti į tave koktu, vemti verčia. Nešdinkis iš čia!

Šį kartą Albertas paklausė, bet į kareivines nėjo, o atsigulė žolėje ir gulėjo tol, kol sušvilpė vakarienei.

EPILOGAS

Atidaręs kurso raštinės duris, leitenantas Gamboa pamatė kapitoną Garidą, dedantį ant spintos kažkokį sąsiuvinį; kapitonas stovėjo nusigręžęs, jo sprandas buvo standžiai suveržtas kaklaraiščiu. Gamboa pasisveikino, kapitonas atsigręžė.

— Sveikas, Gamboa,— tarė jis šypsodamasis.— Jau pasirengęs kelionei?

— Taip, senjore kapitone.— Leitenantas įėjo į kambarį. Jis buvo su išeigine uniforma. Kai nusiėmė kepurę, ant kaktos, ant smilkinių ir ant pakaušio pasimatė vos pastebimas taisyklingas lankelis, įspaustas graižo.— Aš ką tik atsisveikinau su pulkininku, su komendantu ir su majoru. Beliko atsisveikinti su jumis.

— Kada išvažiuojate?

— Rytoj rytą. Bet man dar daug reikalų.

— Darosi karšta,— tarė kapitonas.— Vasarą mes čia iškepsime,— susijuokė jis.— Na, jums tai vis tiek. Tose priekalnėse žiema ar vasara — jokio skirtumo.

— Jei nemėgstate karščio,— pajuokavo Gamboa,— galime keistis. Aš liksiu čia, o jūs važiuokite mano vieton į Chuliaką.

— Nė už ką!— tarė kapitonas ir paėmė jį už parankės.— Einam alaus išgerti.

Juodu išėjo. Prie kareivinių durų kažkoks kadetas su raudonu budinčiojo raiščiu skaičiavo baltinius.

— Kodėl tas kadetas ne pamokoje?— paklausė Gamboa.

— O jūs vis po senovei,— linksmai pasakė kapitonas.— Kam jums dabar besirūpinti kadetais?

— Tas tiesa. Kvailas įprotis, žinote.

Juodu nuėjo į karininkų bufetą, kapitonas paprašė butelio alaus ir pats pripylė stiklines. Susidaužė.

— Priekalnėse aš nesu buvęs,— tarė kapitonas.— Bet šiaip ten, tur būt, neblogai. Iš Chuliakos nuvažiuosite traukiniu arba autobusu. Retkarčiais galėsite ištrūkti į Arekipą.

— Žinoma,— tarė Gamboa.— Nieko, priprasiu.

— Aš jus nuoširdžiai atjaučiu,— pasakė kapitonas.— Norite — tikėkite, norite — netikėkite, o aš jus branginau, Gamboa. Atsimenate, kaip aš jus įspėjau? Žinote patarlę: kieno suole sėdi... Be to, įsidėkite į galvą ateičiai: statutą galima priminti tik valdiniams, bet jokiu būdu ne vyresniems.

— Nereikia manęs gailėtis, senjore kapitone. Į kariuomenę aš atėjau ne pramogauti. Ar karo mokykla, ar įgula — man vis vien.

— Tuo geriau. Nesiginčysime. Išgerkim.

Jie išgėrė savo stiklines, ir kapitonas vėl pripylė. Už lango driekėsi pieva; žolė buvo paūgėjusi ir pageltusi. Kelis kartus pro šalį pralėkė lama, ji dūmė kiek įkerta, baikščiai dirsčiodama į šalis protingomis akimis.

— Tai nuo karščio,— tarė kapitonas, pirštu rodydamas lamą.— Vis nepripranta. Praeitą vasarą tiesiog dūko.

— Ten aš pamatysiu daug lamų,— pasakė Gamboa.— O gal dar išmoksiu kečua kalbą.

— Ar Chuliakoje turite pažįstamų?

— Yra vienas. Munjas.

— Ką, tas mulkis Munjas? Jis neblogas vyras. Tik visai nusigėrė.

— Turiu į jus vieną prašymą, senjore kapitone.

— Klausau. Aš jūsų paslaugoms.

— Aš dėl vieno kadeto. Norėčiau su juo pasikalbėti akis į akį, už tvoros. Galite jį išleisti?

— Ilgam?

— Pusvalandžiui, ne daugiau.

— A,— šyptelėjo kapitonas.— Aišku, aišku!

— Noriu su juo pasikalbėti asmeniniu reikalu.

— Suprantu. Ketinate jam įkrėsti?

— Nežinau,— susijuokė Gamboa.— Galimas daiktas.

— Tai Fernandesas?— pusbalsiu paklausė kapitonas.— Neverta prasidėti. Jį galima nubausti kitaip. Palikite man tą dalyką.

— Ne, ne jis,— tarė Gamboa.— Antrasis. Betgi jūs vis tiek jau nieko negalite padaryti.

— Nieko?— tarė kapitonas.— O jei jis pasėdės dar metus? Jūsų nuomone, tai menkniekis?

— Vėlu,— pasakė Gamboa.— Vakar baigėsi egzaminai.

— Na, ir kas?— rimtai tarė kapitonas.— Visai nesvarbu. Metiniai pažymiai dar neišvesti.

— Jūs rimtai?

Kapitonas susigriebė.

— Nebijokite, nebijokite, aš šiaip sau pasakiau,— nusijuokė jis.— Aš neleisiu, kad kas nors būtų neteisingai nuskriaustas. Imkite savo kadetą ir jam darykite, ką norite. Tik prašyčiau neliesti veido; užtenka jau skandalų.

— Ačiū, senjore kapitone.— Gamboa užsidėjo kepurę.— O dabar turiu eiti. Tikiuosi, greitai pasimatysime.

Jie paspaudė vienas kitam ranką. Gamboa nuėjo į mokomąjį korpusą, pasikalbėjo su seržantu ir sugrįžo į sargybos būstą — ten jis buvo palikęs savo lagaminą. Jam priešais išėjo budintis karininkas.

— Tau telegrama, Gamboa.

Jis atplėšė ją ir skubiai perbėgo akimis; paskui įsidėjo į kišenę, atsisėdo ant suolelio,— kareiviai pakilo, palikdami jį vieną,— ir, nudelbęs akis, sustingo kaip statula.

— Bloga žinia, ką?— paklausė budintis karininkas.

— Ne, ne,— tarė Gamboa.— Šiaip sau, šeimyniniai reikalai.

Budintis karininkas liepė vienam kareiviui išvirti kavos ir paklausė Gamboą, ar jis nenorėtų išgerti puodelį. Tas linktelėjo galvą. Netrukus tarpdury pasirodė Jaguaras. Gamboa vienu mauku išgėrė kavą ir pakilo.

— Sitas kadetas trumpam išeis su manimi,— pasakė jis karininkui.— Gautas kapitono leidimas.

Jis pasiėmė lagaminą, išėjo į Krantinės gatvę ir patraukė suminta žeme, skardžio kraštu. Paskui jį už kelių žingsnių ėjo Jaguaras. Jie pasiekė Palmių prospektą. Kai mokyklos vartai dingo iš akių, Gamboa pastatė lagaminą ant žemės. Paskui išsiėmė iš kišenės popierėlį.

— Ką tai reiškia?— paklausė jis.

— Ten viskas aiškiai pasakyta, senjore leitenante,— tarė Jaguaras.— Daugiau neturiu ko pridurti.

— Aš mokykloje nebedirbu,— tarė Gamboa.— Kodėl jūs kreipiatės į mane? Kodėl nesikreipėte į savo kurso kapitoną?

— Nenoriu kalbėtis su kapitonu,— tarė Jaguaras. Jis truputį pablyško, ir šviesios jo akys vengė Gamboos žvilgsnio.

Arti aplinkui nieko nebuvo. Bangos šniokštė visai pašonėje. Gamboa nusmaukė kepurę ant pakaušio ir nusišluostė nuo kaktos prakaitą; raudonas ruožas po snapeliu buvo ryškesnis už raukšles.

— Kodėl jūs tai parašėte?— vėl paklausė jis.— Kam jūs tai padarėte?

— Tai jums nesvarbu,— atsakė Jaguaras silpnu ir nuolankiu balsu.— Jūsų dalykas nuvesti mane pas pulkininką. Daugiau nieko.

— Ar jūs manote, kad viskas praeis taip pat lengvai, kaip pirmą kartą?— tarė Gamboa.— Jūs taip manote? O gal norite iš manęs pasijuokti?

— Ne toks jau aš mulkis,— tarė Jaguaras ir paniekinamai šyptelėjo.— Bet aš nieko nebijau, senjore leitenante, nei pulkininko, nieko. Aš gyniau vaikinus nuo ketvirtakursių, kai mes čia atėjome. Visi bijojo krikšto ir drebino kinkas kaip bobos; aš jiems parodžiau, kas yra tikras vyras. O kai tik atsirado proga, jie sukilo prieš mane. Suskiai, išdavikai, štai kas jie. Visi aliai vienas. Užteks jau man mokytis, senjore leitenante.

— Gana taukšti,— tarė Gamboa.— Kalbėkite atvirai. Kodėl parašėte šį raštelį?

— Jie mano, kad aš išdavikas,— tarė Jaguaras.— Suprantate? Jie net nepasistengė sužinoti teisybės. Kai tik vyresnybė iškrėtė mūsų spintas, jie iš karto įtarė mane, kiaulės. Ar matėte, ką jie parašė ant sienos dušinėje? „Jaguaras skundikas. Jaguaras savanaudis." O juk aš viską dariau jų labui, štai kas biauriausia. Kokia man iš to nauda? Sakykite, senjore leitenante, kokia gi? Jokios, ar ne? Aš vis gelbėjau būrį. Negaliu daugiau

būti su jais. Jie man buvo kaip broliai, o dabar... Žiūrėti į juos negaliu!

— Ne tiesa,— tarė Gamboa.— Meluojate. Jei jums taip brangi draugų nuomonė, tai kodėl norite pasiskelbti, kad jūs — žudikas?

— Man jų nuomonė nė kiek nerūpi,— kimiu balsu atsakė Jaguaras.— Mane siutina jų nedėkingumas — ir viskas.

— Viskas?— kandžiai tarė Gamboa.— Prašau jus paskutinį kartą: sakykite visą teisybę. Kodėl jiems nepasakėte, kad juos išdavė kadetas Fernandesas?

Jaguaras susigūžė kaip nuo botago kirčio.

— Čia kas kita,— slopiu balsu atsakė jis, vos išspausdamas žodžius.— Visai kas kita, senjore leitenante. Visi kiti atsimetė nuo manęs tiesiog iš bailumo. O jis norėjo atkeršyti už Palaižūną. Suprantama, jis skundikas, o į tokį visada biauru žiūrėti, bet jis norėjo atkeršyti už draugą. Argi jūs nesuprantate, kad tai visai kas kita?

— Gerai, eikite,— tarė Gamboa.— Neturiu kada su jumis plepėti. Jūsų mintys apie ištikimybę ir kerštą man nerūpi.

— Aš negaliu užmigti, senjore leitenante,— sumurmėjo Jaguaras.— Tai tikra tiesa, senjore leitenante, kaip mane gyvą matote. Aš nežinojau, kas yra būti visų atstumtam. Nepykite, pamėginkite mane suprasti, aš ne taip jau daug prašau. Visi šneka: „Gamboa daugiausia nukentėjo, o tik jis vienas teisingas." Kodėl nenorite manęs išklausyti?

— Noriu,— atsakė Gamboa.— Aš jūsų klausau. Kodėl nužudėte tą vaikiną? Ir kodėl man parašėte šį raštelį?

— Aš nusivyliau savo draugais, senjore leitenante: aš norėjau pašalinti Palaižūną. Patys pagalvokite, čia toks dalykas, kad kiekvienas gali suklysti. Jam nusi-

spiauti, kad Kava bus išmestas, jam kad tik išeiti keletą valandų. O kad draugas pražus, jam nė motais. Kaip čia neįsiusi?

— Kodėl jūs tik dabar apsigalvojote?— paklausė Gamboa.— Kodėl nesakėte tiesos, kai aš jus kvočiau?

— Apsigalvojau? Gal kad ne,— tarė Jaguaras.— Tik. . .— jis patylėjo kiek ir linktelėjo, pritardamas savo minčiai.— Dabar aš geriau suprantu Palaižūną. Mes jam buvome ne draugai, o priešai. Aš juk sakau jums: aš nežinojau, kaip gali jaustis, kada tave visi niekina. Visi iš jo tyčiojosi, tai tikra tiesa, o aš daugiau už visus. Negaliu užmiršti jo veido, senjore leitenante. Prisiekiu, nė pats nežinau, kaip aš galėjau jį nužudyti. Aš norėjau išdirbti jam kailį, įbauginti. O tą rytą staiga pamačiau prieky jo galvą ir nusitaikiau. Atkeršyti jam už visą būrį — štai ko aš norėjau. Iš kur aš galėjau žinoti, kad visi kiti dar blogesni už jį? Aš manau, kad mano vieta kalėjime. Visi sakė, kad susilauksiu tokio galo — ir mano motina, ir jūs. Galite džiaugtis, senjore leitenante.

— Aš jo neatsimenu,— tarė Gamboa. Jaguaras suglumęs pažvelgė į jį.— Tikriau sakant, nežinau, kaip jis gyveno mokykloje. Kai kuriuos atsimenu gerai — kaip kas dėvi uniformą, kaip elgiasi per pratybas. O Aranos nepamenu. O juk jis trejus metus mokėsi mano kuopoje.

— Nenoriu, kad mane ramintumėt,— sutrikęs pasakė Jaguaras.— Prašom nieko nekalbėti. Nemėgstu, kai. . .

— Aš ne jums sakau,— tarė Gamboa.— Ir nemanau jūsų guosti, nebijokite. Eikite. Leidimas jums duotas tik pusvalandžiui.

— Senjore leitenante. . .— pradėjo Jaguaras, nutilo valandėlę pražiota burna ir pakartojo:— Senjore leitenante. . .

— Aranos byla baigta,— tarė Gamboa.— Vyresnybė nenori daugiau nieko apie tai girdėti. Jų neperkalbėsi. Lengviau Araną prikelti iš numirusių, negu jiems įrodyti, kad jie suklydo.

— Jūs nenuvesite manęs pas pulkininką?— paklausė Jaguaras.— Tada jūsų nesiųstų į Chuliaką, senjore leitenante. Nežiūrėkite taip į mane. Manote, aš nežinau, už ką jums kliuvo? Veskite mane pas pulkininką.

— Ar jūs žinote, kas yra beprasmiškos aukos?— paklausė Gamboa, ir Jaguaras sumurmėjo: „Kaip tai?"— O va, pavyzdžiui, kada rankas pakelia beginklis priešas, nė vienas nors kiek sąmoningas kareivis į jį nešaus. Ne tik moraliniais sumetimais, bet ir kariniais, kad ir gailėdamasis kulkos. Net kare neturi būti beprasmiškų aukų. Jūs mane supratote? Grįžkite į mokyklą ir pasistenkite, kad Aranos mirtis ko nors jus pamokytų ateičiai.

Jis suplėšė raštelį, kurį laikė rankoje, ir numetė žemėn.

— Eikite,— pakartojo.— Netrukus pietūs.

— Ar jūs nesugrįšite, senjore leitenante?

— Ne,— pasakė Gamboa.— Gal susitiksime kada nors. Likite sveikas.

Jis paėmė lagaminą ir nuėjo prospektu Beljavistos linkui.

Kurį laiką Jaguaras jį lydėjo akimis. Paskui surinko popieriaus skutelius, numestus jam po kojų. Gamboa perplėšė raštelį per pusę. Sudėjęs skutelius, lengvai galėjai perskaityti, kas parašyta. Jis nustebo, pamatęs, kad be suplėšytojo popieriaus lapelio, kuriame jis pats buvo parašęs: „Leitenante Gamboa, aš nušoviau Palaižūną. Galite paduoti raportą ir mane nuvesti pas pulkininką", ten dar du skuteliai. Tai buvo telegrama: „Prieš tris valandas gimė duktė. Rosa jaučiasi gerai.

Sveikinu. Lauk laiško. Andresas." Jaguaras sudraskė popierėlius į smulkius skutelius ir, eidamas artyn prie skardžio, laidė juos pavėjui. Prie vieno namo jis stabtelėjo — tai buvo aukštas pastatas vidury didelio sodo. Ten jis pirmą kartą ėjo vogti. Jis patraukė tolyn, į krantinės pusę. Sustojo, pažvelgė į jūrą, plytinčią jam po kojom; ji buvo ne tokia pilka, kaip paprastai; bangos daužėsi į krantą ir greitai traukėsi atgal.

Viskas buvo nutvieksta baltos, akinamos šviesos; rodės, kad spindintys namai švitina giedrą, mėlyną dangų. Albertas bijojo žiūrėti į vieno stiklo sienas, kuriose žėrėjo ir raibuliavo saulė; ko gero, dar apaksi! .. Prakaitas žliaukte žliaukė po plonais šilkiniais marškiniais. Jis be atvangos šluostė veidą rankšluosčiu. Atrodė keista, kad prospektas tuščias; paprastai tokiu metu juo šliaužia mašinų srautas paplūdimio link. Albertas pažiūrėjo į laikrodį, bet taip ir nepamatė, kuri valanda,— akys apmargo nuo žvilgančių rodyklių, ciferblato, auksinės apyrankės. Tai buvo puikus laikrodis su gryno aukso korpusu. Praeitą vakarą Salazaro parke Turčius jam pasakė: „Panašu į chronometrą." Jis atrėžė: „Čia ir yra chronometras! Kam tada būtų tos keturios rodyklės ir du ciferblatai, kaip tu manai? Ir dar jis nebijo smūgių ir nepraleidžia vandens." Niekas juo nepatikėjo, kada jis nusisegė laikrodį ir pasakė Marselai: „Mesk jį žemėn, tegu visi pamato." Ji niekaip nesiryžo, tiktai baimingai šūkčiojo. Turčius, Elena, Emilijas, Pakas ir Mažylis ją ragino. „Mesti? Mesti? Rimtai?"— „Taip,— pasakė Albertas,— mesk, ir baigtas kriukis." Kai ji atgniaužė delną, visi užkando žadą, septynios poros išplėstų akių laukė, kad laikrodis subyrės į tūkstantį skeveldrų. Bet laikrodis tik

šoktelėjo nuo žemės, Albertas jį paėmė ir padavė Marselai: jis buvo sveikutėlis — nė vieno įbrėžimo korpuse, eina kaip ėjęs. Paskui pats jį panėrė į parko fontanėlį, pasišovęs įrodyti, kad laikrodis nebijo vandens. Albertas šyptelėjo. Pagalvojo: „Šiandien išsimaudysiu su juo Pasagoje." Tėvas jam padovanojo jį per Kalėdas ir pasakė: „Už gerus egzaminų pažymius. Pagaliau tu daraisi vertas savo šeimos. Kažin ar kuris tavo draugas turi tokį laikrodį. Gali pasigirti." Ir iš tiesų, praeitą vakarą parke visi ir tekalbėjo apie laikrodį. „Taip, tėvas moka gyventi",— pagalvojo Albertas.

Jis pasuko į Pavasario gatvę, ir staiga jam pasidarė labai gera. Jis ėjo pro ištaigingus namus su vešliais sodais, saulės nutviekstais šaligatviais, jo akys klaidžiojo po šviesos ir šešėlių rezginį ant medžių liemenų ir lapų. „Malonu vasarą,— pagalvojo.— Rytoj pirmadienis, o diena prabėgs taip pat, kaip ir ši. Kelsiu devintą, nuvažiuosiu pas Marselą ir su ja eisiu į paplūdimį. Vakare — į kiną, o po to — į parką. Tas pats bus ir antradienį, ir trečiadien,į ir ketvirtadienį — taip visą vasarą. Ir jau nebereikės man eiti į mokyklą, susikrausiu lagaminus — ir į kelionę. Esu tikras, kad Valstijose man patiks." Jis dar kartą pažvelgė į laikrodį: pusė dešimtos. Jei dabar saulė taip kepina, tai kas bus vienuoliktą? „Puiki dienelė maudytis",— pagalvojo. Dešinėje rankoje nešėsi trumpikes, suvyniotas į žalią su baltais dryžiais rankšluostį. Buvo susitaręs su Turčiumi susitikti dešimtą valandą ir atėjo per anksti. Kol nebuvo lankęs mokyklos, jis visada vėluodavo. O dabar viskas buvo atvirkščiai, lyg jis būtų norėjęs atsigriebti už praėjusį laiką: kiauras dvi vasaras išsėdėjo namie ir nė su kuo nesusitikinėjo! O juk vaikinai gyveno ne taip toli, jis galėjo kiekvieną rytą nueiti ligi Kolumbo ir Diego Ferės sankryžos ir atnaujinti draugystę — rei-

kėjo tik tarti keletą žodžių: „Sveiki gyvi. Žiemą aš negalėjau ateiti — internatas, juk žinote. O dabar trys mėnesiai atostogų, ir aš noriu jas praleisti drauge su jumis ir užmiršti drausmines nuobaudas, kariškius ir kareivines." Bet dievai jos nematė, tos praeities. Jam šypsojosi priešais plytinti palaiminga saulėto ryto realybė; sunkūs atsiminimai tirpo kaip sniegas nuo skaisčiai geltonų spindulių.

Ne, ne visai taip. Prisiminus mokyklą, jam iškart pasidaro nesmagu, jis susigūžia kaip mimoza nuo prisilietimo. Tiesa, šis nemalonus pojūtis dabar trukdavo nebe ilgai: įkrito į akį smiltelė, pakentėjai truputį, ir viskas praėjo. Kai prisimindavo mokyklą prieš dvejetą mėnesių, jam visai dienai sugesdavo nuotaika. O dabar daug kas atgimdavo atmintyje taip, kaip seniai matyto filmo epizodai. Palaižūno veidas jau nebepersekiojo per dienų dienas. Jis perėjo gatvę, sustojo prie antro namo ir švilptelėjo. Prie laukujų durų margavo gėlynas; palaistytas gazonas žvilgėjo prieš saulę. „Einu!"— pasigirdo merginos balsas. Jis apsidairė, bet nieko aplink nematė. Tur būt, Marsela kopė laiptais žemyn. Ar ji pakvies jį viršun? Albertas norėjo pasiūlyti jai pavaikštinėti lig dešimtos. Juodu eis po medžiais ligi tramvajaus linijos. Gal jis pabučiuos ją. Marsela pasirodė sodo gilumoje; ji buvo su kelnėm ir plona palaidinuke, juoda su tamsiai raudonais langučiais. Ji šypsojosi jam, ir jis pagalvojo: „Kokia graži." Jos akys ir plaukai buvo juodi, oda — idealiai balta.

— Labas,— tarė Marsela.— Tu labai ankstyvas.

— Jei nori, galiu eiti sau,— pajuokavo Albertas.

Iš pradžių, ypač po to vakaro, kai jis prisipažino Marselai ją mylįs, jis drovėjosi — juk tamsus trejų metų ruožas skyrė jį nuo mielo vaikystės pasaulio. Dabar jis jautėsi laisvai ir tvirtai, galėjo be atvangos juo-

kauti ir žiūrėjo į kitus, kaip į sau lygius, o kai kada ir su tam tikru pranašumu.

— Kvailas,— pasakė ji.

— Gal pavaikščiojam truputį? Turčius ateis tik po pusvalandžio.

— Ką gi,— tarė ji.— Einam.— Ji pridėjo pirštą prie smilkinio. „Ką gi galvoja?"— Tėvai miega. Vakar vakare jie buvo pokylyje Ankone. Sugrįžo labai vėlai. O aš, kvailutė, iš parko išėjau dar prieš devintą.

Kai jie atsitolino kiek nuo namų, Albertas paėmė jai už rankos.

— Tu matai, kokia saulė?— tarė jis.— Kaip tik maudytis.

— Aš norėčiau tau šį tą pasakyti,— pradėjo Marsela.

Albertas pažiūrėjo į ją: jis pamatė mažutę, atžarai užriestą nosytę ir žavią valiūkišką šypseną. „Gražuolė",— pagalvojo jis.

— Ką būtent?

— Vakar vakare mačiau tavo merginą.

Kas čia — juokai? Jis dar neįsigyvenęs čia kaip reikiant. Kartais kuris nors bičiulis ima kalbėti užuominomis, kurias visi supranta, o jis jaučiasi lyg iš mėnulio nukritęs, lyg aklas. Ir atsikirsti nėra kaip: juk nesidrabstysi žodžiais, kaip ten, kareivinėse.

Jam vaidenasi kraupus, gėdingas reginys: Palaižūnas pririštas prie gulto, o Jaguaras su Pitonu spiaudo į jį.

— Kokią merginą?— baikščiai paklausė jis.

— Teresą,— atsakė Marsela.— Tą, iš Linsės.

Karštis, kurį jis buvo lyg ir užmiršęs, vėl užgriuvo jį, prislėgė.

— Teresą?

Marsela susijuokė.

— O kam gi, tu manai, aš tavęs klausiu, kur ji gyvena?

Ji kalbėjo nugalėtojo tonu ir, matyt, buvo patenkinta savo pokštu.

— Turčius mane ten nuvežė tiesiai iš parko savo mašina.

— Į jos namus?— mikčiodamas pratarė Albertas.

— Taip,— atsakė Marsela. Juodos jos akys blizgėjo.— Nori žinoti, kaip viskas buvo? Aš pasibeldžiau į duris, ir išėjo ji pati. Aš paklausiau, ar čia gyvena senjora Greljo — tokia mano kaimynės pavardė.— Ji patylėjo.— Aš suspėjau gerai į ją įsižiūrėti.

Jis prisivertė nusišypsoti. Burbtelėjo: „Tu iš galvos išėjai", bet jo nuotaika subiuro. Jo savimeilė buvo užgauta.

— Sakyk,— kalbėjo toliau Marsela klastingai saldžiu balseliu,— ar tu labai ją mylėjai?

— Ne,— tarė Albertas.— Žinoma, ne. Šiaip sau, paikystės.

— Ji negraži,— užsiplieskė staiga Marsela.— Vulgari ir negraži.

Nors dar neatitokęs nuo sumišimo, Albertas apsidžiaugė. „Ji mane beprotiškai myli,— pagalvojo.— Dega iš pavydo." Ir tarė:

— Juk tu žinai, aš myliu tik tave. Aš niekad nė vienos taip nemylėjau, kaip tave.

Marsela suspaudė jam ranką, ir jis sustojo. Jis norėjo apkabinti ją per pečius ir patraukti prie savęs, bet ji ėmė sukioti galvą, baikščiai dairydamasi aplink. Nieko arti nebuvo. Albertas savo lūpomis lengvai palietė jos lūpas. Juodu nuėjo toliau.

— Ką ji pasakė?— paklausė Albertas.

— Ji?— Marsela šaltai nusišypsojo.— Nieko ypatingo. Pasakė, kad ten gyvenanti kažkokia senjora. Labai

keista pavardė, aš net neįsiminiau. Turčius pasilinksmino, kiek širdis geidė. Jis kažką jai šaukė iš mašinos, ir ji uždarė duris. Tai ir viskas. Tu jos daugiau nematei?

— Ne,— atsakė Albertas.— Žinoma, ne.

— Sakyk, ar tu su ja vaikščiojai Salazaro parke?

— Nespėjau. Mes matėmės tik kelis kartus, jos namuose arba Linsėje. Miraflorese aš su ja nebuvau.

— O dėl ko judu susipykote?— paklausė Marsela. Klausimas užklupo Albertą netikėtai; jis buvo besižiojąs, bet nieko nepasakė. Kaip paaiškinsi Marselai, jeigu ir pats dar nesupranti? Teresa buvo vienas iš personažų, veikusių trejus metus trukusioje jo epopėjoje, kurios jis nė už ką nenorėjo kelti iš numirusių.

— Taip sau,— tarė jis.— Baigęs mokylą, supratau, kad ji man nebepatinka. Nuo to laiko aš jos nemačiau.

Jie priėjo tramvajaus liniją ir ėmė leistis žemyn Reduto gatve. Jis atsargiai apglėbė Marselą per pečius, lyg bijodamas pažeisti švelnią, šiltą odą, pulsuojančią po jo ranka. Kam jis jai pasakojo apie Teresą? Visi mėgo pasakoti apie kadaise buvusius savo romanus, o ir pati Marsela vis minėjo kažkokį vaikiną iš šv. Isidoro gatvės, tad jis nenorėjo pasirodyti liurbis. Jis baigęs karo mokyklą, ir tas jam teikė tam tikrą pranašumą prieš kitus — visi į jį žiūrėjo kaip į sūnų palaidūną, po ilgų klajonių sugrįžusį į tėvų namus. O kas būtų buvę, jei tą vakarą jis nebūtų sutikęs vaikinų Diego Ferės gatvėje?

— Žiūrėkite, vaiduoklis,— pasakė Turčius.— Tikriausiai vaiduoklis!

Mažylis laikė už pečių, Elena jam šypsojosi. Meksikietis pristatinėjo nepažįstamiems vaikinams. Molė kalbėjo: „Ištisus trejus metus nesirodei, visai mus užmir-

šai." Emilijas jį pavadino begėdžiu, draugiškai plekšnodamas per petį.

— Čia juk vaiduoklis,— pakartojo Turčius.— Ir jums nebaisu?

Jis namie, civiliniais drabužiais, kariška uniforma ant kėdės, kepurė ant grindų. Motina kažkur išėjusi, tušti namai jį erzina, jam norisi užrūkyti — tik dvi valandos, kai jis laisvėje,— prieš akis marios galimybių, ir jis visai pametė galvą. „Eisiu nusipirkti cigarečių,— pagalvojo,— o paskui važiuosiu pas Teresą." Bet, išėjęs į gatvę ir nusipirkęs cigarečių, nesėdo į autobusą, o leidosi bastytis Miafloreso gatvėmis, lyg koks turistas ar atsitiktinai atklydęs valkata. Larko prospektas, Bangolaužis, Diagonalė, Salazaro parkas ir visai netikėtai — Mažylis, Turčius, Elena, šypsantys veidai — visi jį sveikina.

— Tu pasirodei kaip tik laiku,— apsidžiaugė Molė.— Mums trūksta vieno kavalieriaus — norime eiti į Čosiką. Dabar bus lygiai aštuonios poros.

Jie praplepėjo ligi tamsos ir susitarė rytojaus dieną visi drauge eiti į paplūdimį. Atsisveikinęs jis pamažu nudūlino namo, paskendęs naujai atsiradusiuose rūpesčiuose. Marsela (o kokia jos pavardė? Anksčiau jis nebuvo jos sutikęs, ji gyveno Pavasario gatvėje ir į Miafloresą pradėjo vaikščioti neseniai) jam pasakė: „Tu tikrai ateisi, taip?" Pliažinis jo chalatas buvo gerokai nudėvėtas, reikia įprašyti motiną, kad ji rytoj, kuo anksčiau, nupirktų naują — jis pranešiosiąs jį Pasagoje.

— Negirdėta!— sušuko Turčius.— Vaiduoklis, kurį galima paliesti!

— Taip,— pasakė leitenantas Uarina.— Dabar jums reikia tučtuojau prisistatyti kapitonui.

„Dabar jau nieko nepadarys,— pagalvojo Albertas.— Mes jau gavome atestatus. Aš jam pasakysiu į akis, kas jis toks." Bet nepasakė, išsitempė ir pagarbiai pasisveikino. O kapitonas nusišypsojo, nužvelgęs jo išeiginę uniformą. „Paskutinį kartą apsivilkau",— pagalvojo Albertas. Ir vis tiek jis nejautė pernelyg didelio džiaugsmo, pagalvojęs, kad galutinai atsisveikina su mokykla.

— Gerai,— tarė kapitonas.— Nusivalykite batus — jie apdulkėję. Ir užeikite į pulkininko kabinetą.

Jis pakilo laiptais, nujausdamas kažkokias pinkles. Žmogus civiliniais drabužiais paklausė jo pavardės ir skubiai atidarė duris. Pulkininkas sėdėjo už rašomojo stalo. Ir vėl, kaip anuomet, jį nustebino grindų, sienų, visų daiktų blizgesys; net pulkininko veidas ir plaukai atrodė išblizginti.

— Prašom, prašom, kadete,— tarė pulkininkas.

Albertas vis dar jautė kažkokį nerimą. Ką slepia tas draugiškas tonas ir malonus žvilgsnis? Pulkininkas jį pasveikino sėkmingai išlaikius egzaminus.

— Dabar matote?— tarė jis.— Reikia tik padėti truputį pastangų, ir daug ką galima pataisyti. Jūsų pažymiai puikūs.— Albertas nejudėdamas įdėmiai klausėsi — ir netarė nė žodžio.

— Kariuomenėje,— gražbyliavo pulkininkas,— anksčiau ar vėliau viršų paima teisingumas. Tai neatskiriama kiekvienos karinės organizacijos ypatybė, ir jūs, aš manau, tuo įsitikinote iš savo paties patyrimo. Spręskite patys, kadete Fernandesai: jūs norėjote suteršti garbingą giminę, garbingas šeimos tradicijas. Bet kariuomenė suteikė jums paskutinę galimybę pasitaisyti. Ir man nereikia to gailėtis. Duokite ranką, kadete.

Albertas palaikė savo delne minkštą, putlų mėsos gniutulą.

— Jūs atpirkote savo kaltę,— kalbėjo toliau pulkininkas.— Taip, atpirkote. Todėl aš jus ir pasikviečiau. Sakykite, kokie tolimesni jūsų planai.

Albertas pasakė norįs tapti inžinierium.

— Gerai,— tarė pulkininkas.— Labai gerai. Tėvynei reikalingi techniniai kadrai. Jūs išsirinkote gerą, naudingą profesiją. Linkiu jums geros sėkmės.

Tada Albertas droviai nusišypsojo ir tarė:

— Nežinau, kaip jums atsidėkoti, senjore pulkininke. Ačiū, labai ačiū.

— Dabar galite eiti,— tarė pulkininkas.— Taip, ir neužmirškite įsirašyti į Buvusių kadetų draugiją. Mūsų auklėtiniai neturi nutraukti ryšių su mokykla. Juk visi mes — nelyginant viena didelė šeima.— Pulkininkas atsistojo, palydėjo jį ligi durų ir tik tada kažką prisiminė.— Taip, štai dar kas,— tarė jis, ranka nubrėžęs ore lanką.— Užmiršau vieną smulkmeną.

Albertas išsitempė.

— Ar atsimenate tuos lapelius? Jūs žinote, apie ką aš kalbu, negraži buvo istorija...

Albertas nuleido galvą.

— Taip, senjore pulkininke,— sumurmėjo jis.

— Aš ištesėjau savo pažadą,— tarė pulkininkas.— Aš laikausi žodžio. Niekas neužtemdys jūsų ateities. Aš sunaikinau tuos dokumentus.

Albertas nuoširdžiai padėkojo ir išėjo, be perstojo linkčiodamas; pulkininkas jam šypsojosi nuo kabineto slenksčio.

— Vaiduoklis,— šūkavo Turčius.— Gyvas vaiduoklis!

— Liaukis,— tarė Mažylis.— Visi mes džiaugiamės, kad jis sugrįžo. Duok mums pasikalbėti.

— Reikia susitarti dėl iškylos,— tarė Molė.

— Žinoma,— tarė Emilijas.— Ir tučtuojau.

— Pavaikščiokim su vaiduokliu,— tarė Turčius.— Tiesiog nuostabu!

Albertas namo grįžo susimąstęs, priblokštas. Atsisveikindama žiema netikėtai apgaubė Mirafloresą rūku, kurs kybojo Larko prospekte tarp šaligatvio ir medžių viršūnių; žibintų šviesa blanko; daiktai, žmonės, prisiminimai — Aranos ir Jaguaro veidai, kareivinės, baudos — blyško atmintyje, prarasdami ryšį su tikrove. Tuo pat metu jo atmintyje šmėsčiojo seniai užmiršti kiti veidai,— jis mintyse kalbėjosi su vaikinais ir mergaitėmis, stovėdamas ant mažos vejos keturkampio Diego Ferės gatvėje, ir rodės — niekas nepasikeitė, jų šnekos ir įpročiai jam artimi, gyventi jų tarpe lengva, natūralu, laikas bėga nepastebimai, viskas jam miela, kaip tam̃sios, spindinčios tos nepažįstamos mergaitės akys — tos neaukštõs, gležnos mergaitės su skambiu balsu ir juodais plaukais, kuri taip draugiškai juokavo su juo. Nė vienas nenustebo, vėl pamatęs jį, suaugusį, savo ratelyje; visi kiti irgi paūgėję ir tartum tvirčiau pritapę prie pasaulio, tačiau bendra atmosfera nepasikeitusi. Albertas savo aplinkoje atrado tą pat, ką paliko: sporto varžybas ir šventes, kiną ir paplūdimį, meilę, juokus, kandžias pašaipas. Jo kambarys paskendo tamsoje; jis gulėjo lovoje aukštielninkas, atmerktomis akimis, ir svajojo. Praėjo tik kelios minutės, ir seniai paliktas pasaulis vėl jam atvėrė savo duris, priėmė jį į savo prieglobstį, nieko neklausinėdamas, tartum būtų atkakliai laikęs jo vietą visus tuos trejus metus. Jis vėl atrado savo ateitį.

— Ir tu nesidrovėjai?— paklausė Marsela.

— Ko taip?

— Vaikščioti su ja gatvėmis.

Jis pajuto, kad kraujas plūsta jam į veidą. Kaip jai paaiškinti, kad jis ne tik nesidrovėjo vaikščioti su Teresa, bet būtų išdidžiai pasirodęs su ja visam pasauliui? Kaip jai paaiškinti, kad per visus tuos trejus metus užvis labiausiai jį kankino kaip tik mintis, kad jis ne toks, kaip Teresa, arba kaip vaikinai iš Linsės, iš patiltės? Kaip paaiškinti, kad jo kilmė veikiau jį žemino Leonsijo Prado mokykloje?

— Ne,— atsakė jis.— Nesidrovėjau.

— Vadinasi, tu ją mylėjai,— tarė Marsela.— Fu, kokia gėda!

Jis suspaudė jos ranką; jų šlaunys susilietė, ir tai sujaudino Albertą. Jis sustojo.

— Nereikia,— pasakė ji.— Tik ne čia, Albertai.

Tačiau ji nesipriešino, ir Albertas pabučiavo ją į lūpas. Kai jis pakėlė galvą, atšlijo nuo jos, jos veidas švietė džiaugsmu, akys spindėjo.

— O tavo tėvai?— paklausė ji.

— Tėvai?

— Ką jie sakė apie ją?

— Nieko. Jie nieko nežinojo.

Jie buvo Rikardo Palmos bulvare. Ėjo pačiu viduriu, po aukštais medžiais, metančiais į alėją šešėlių ruožus. Matė tiktai keletą praeivių ir gėlių pardavėją po padangte. Albertas paleido Marselos petį ir paėmė jai už rankos. Tolumoje slinko virtinė mašinų, sukančių į Larko prospektą. „Į paplūdimį važiuoja",— pagalvojo Albertas.

— O apie mane žino?— paklausė Marsela.

— Taip,— atsakė jis.— Jie sužavėti. Mano tėvas sako, kad tu labai graži.

— O mama?

— Irgi.

— Rimtai?

— Taip, rimtai. Žinai, ką neseniai pasakė tėvas? Kad aš, prieš išvažiuodamas, kurį nors sekmadienį pakviesčiau tave nuvažiuoti drauge su jais į pietų paplūdimius. Mano tėvai, tu ir aš.

— Vėl,— tarė ji,— vėl tu tai priminei.

— Na, ką tu, Marsela, juk aš kasmet parvažiuosiu. Aš čia leisiu visas atostogas, tris mėnesius per metus. Be to, aš greitai baigsiu kursą. Jungtinėse Valstijose — tai ne pas mus, ten viskas daroma greičiau ir geriau.

— Tu pažadėjai, kad apie tai man nekalbėsi,— įsižeidė ji.— Fu, kokia gėda!

— Atleisk man,— tarė jis.— Aš netyčia. O žinai dar ką? Mano tėvai susitaikė.

— Taip, tu man jau pasakojai. Tavo tėvas dabar pareina į namus? Visu kuo kaltas jis. Nesuprantu, kaip jinai jį pakenčia.

— Dabar jis aprimo,— tarė Albertas.— Juodu ieškosi kito namo, patogesnio. Bet kartais tėvas dingsta ir pareina tik paryčiais. Jis nepataisomas.

— Tu ne toks, tiesa?

— Ne,— atsakė Albertas.— Aš rimtas žmogus.

Ji švelniai pažiūrėjo į jį. Albertas pagalvojo: „Aš mokysiuos kaip reikiant ir būsiu geras inžinierius. Kai sugrįšiu, dirbsiu su tėvu, nusipirksiu mašiną su pakeliamu viršum ir didelį namą su baseinu. Vesiu Marselą ir pasidarysiu donžuanas. Kas šeštadienį vaikščiosiu į šokius ir daug keliausiu. Po kelerių metų aš visai užmiršiu, kad mokiausi Leonsijo Prado mokykloje."

— Kas tau?— paklausė Marsela.— Apie ką tu galvoji?

Jie pasiekė Larko prospektą. Pro juos ėjo moterys šviesiomis palaidinėmis ir sijonais, baltais bateliais, su šiaudinėmis skrybėlėmis ir akiniais nuo saulės. Atvi-

rose mašinose važiavo linksmi žmonės su pliažo kostiumais; jie kalbėjosi ir juokėsi.

— Nieko,— atsakė Albertas.— Nenoriu prisiminti karo mokyklos.

— Kodėl?

— Ten mane vis baudė. Nelabai buvo malonu.

— Neseniai,— tarė ji,— tėvelis klausė, kodėl tave atidavė į tą mokyklą.

— Kad pasitaisyčiau,— atsakė Albertas.— Tėvas sakė, kad aš juokiuosi iš kunigų, o kariškiai gerai mane pritvers.

— Tavo tėvas bedievis.

Jie pakilo aukštyn Arekipos prospektu. Einant skersai Gegužės 2-osios gatvę, jiems šūktelėjo iš raudonos mašinos kažkoks vaikinas ir pamojavo: „Ei, ei, Albertai, Marsela!" Jie pamojavo jam.

— Tu žinai?— tarė Marsela.— Jis susipyko su Ursula.

— Taip?

Marsela jam papasakojo kivirčo smulkmenas. Jis ne viską suprato: pats to nenorėdamas, galvojo apie Gamboą. „Tikriausiai jis vis dar priekalnėse. Jis man buvo žmoniškas, ir jį išsiuntė iš Limos. Tai vis dėl to, kad aš pabūgau. Tikriausiai jam dabar atidės paaukštinimą, jis ilgai neišsikapstys iš leitenantų. Ir vis dėl to, kad patikėjo manimi."

— Tu klausai ar ne?— tarė Marsela.

— Taip, taip,— atsakė Albertas.— Na, o paskui?

— Jis skambino ir skambino jai telefonu, bet ji pažindavo jo balsą ir pakabindavo ragelį. Šauni mergina, ar ne?

— Suprantama,— tarė jis.— Gerai padarė.

— O tu ar galėtum taip pasielgti, kaip jis?

— Ne,— atsakė Albertas.— Niekados.

— Netikiu,— tarė Marsela.— Visi vyrai niekšai.

Jie buvo Pavasario gatvėje. Tolumoje pasirodė Turčiaus mašina. Pats Turčius išlipo iš mašinos ir pagrūmojo jiems kumščiu. Jis buvo su žvilgančiais geltonais marškiniais, slepiamosios spalvos kelnėmis, atlenktomis aukščiau kulkšnių, su šviesiai rudais mokasinais ir kojinėmis.

— Begėdžiai!— riktelėjo jis.— Akiplėšos!

— Jis labai mielas, tiesa?— tarė Marsela.— Aš jį dievinu.

Ji pribėgo prie Turčiaus, jis ėmė teatrališkai ją smaugti. Marsela juokėsi, ir jos juokas lyg vėsus upeliukas gaivino saulėtą rytą. Albertas priėjo prie jų šypsodamasis, ir Turčius patapšnojo jam per petį.

— Aš jau maniau, kad tu būsi ją pagrobęs,— tarė Turčius.

— Aš tik trumpą valandėlę,— tarė Marsela.— Tik paimsiu maudymosi kostiumą.

— Paskubėk, kad nepaliktume tavęs,— tarė Turčius.

— Taip,— pridūrė Albertas.— Paskubėk, kad nepaliktume.

— Ir ką gi ji atsakė?— paklausė Liesasis Igeras.

Ji sustojo kaip nudiegta. Jis labai jaudinosi, bet vis dėlto jam dingtelėjo mintis: „Ir ji dar mane atsimena." Blandžioje šviesoje, kuri krito iš dangaus lyg nematomas lietus į plačią ir tiesią gatvę Linsėje, viskas atrodė pilka: vakaras, seni namai, praeiviai, artėjantys arba tolstantys lygiu, neskubiu žingsniu, vienodi stulpai, kreivi šaligatviai, ore kybančios dulkės.

— Nieko. Išplėtė akis ir žiūri, lyg išsigandusi.

— Negali būti,— tarė Liesasis Igeras.— Niekad nepatikėsiu. Juk turėjo ji ką nors tau pasakyti. Kad ir „svei-

kas", arba „kur tu buvai dingęs?", arba „kaip gyveni?", na, ką nors panašaus.

Ne, ji nieko nepasakė, kol jis vėl neprakalbėjo. Kai jis susitiko su ja kaktomušomis, jo pirmieji žodžiai nuskambėjo netikėtai valdingai: „Teresa, tu mane atsimeni? Kaip tu gyveni?" Jaguaras šypsojosi, jis norėjo parodyti, kad tasai susitikimas nėmaž nestebėtinas, kad tai paprastas sutapimas. Bet šypsojosi prisiverstinai, ir staiga jį — tartum grybai drėgną kelmą — apniko keistas silpnumas, išsklidęs į rankas ir kojas; suėmė nenugalimas noras žengti į priekį, atgal, į šoną, susibrukti rankas į kišenes arba užsidengti veidą, o širdį suspaudė keista gyvuliška baimė — jam rodėsi, kad bet kuris jo poelgis gali sukelti katastrofą.

— O ką tu padarei?— paklausė Liesasis Igeras.

— Aš vėl pasakiau: „Labas, Teresa. Tu manęs neatsimeni?" Ir tada ji pasakė: „Atsimenu, žinoma. Aš tavęs nepažinau."

Jis giliai atsiduso. Teresa, duodama jam ranką, šypsojosi. Prisilietė — ir atitraukė, jis vos spėjo pajusti jos pirštus, bet iš karto nusiramino, nemalonus jaudulys ir baimė praėjo.

— Ką tu pasakysi!— tarė Liesasis Igeras.

Jis stovėjo sankryžoje ir išsiblaškęs dairėsi į šalis, kol ledų pardavėjas jam taisė dvigubą porciją: šokoladinių ir vanilinių. Tramvajus Lima—Čoriljas trumpai sucypė už kelių žingsnių nuo jo ir sustojo palei medinę padangtę; žmonės, laukę cementinėje aikštelėje, puolė artyn ir iš visų pusių apspito geležines duris, trukdydami išlipti keleiviams, o tie alkūnėmis darėsi sau kelią; ant viršutinės pakopos pasirodė Teresa, priešais ją buvo dvi damos su daugybe ryšulių, ir atrodė, ją tuoj sugrumdys. Ledų pardavėjas atkišo jam ledus, jis pakėlė ranką, sugniaužė pirštus, kažkas nulūžo, ir

ledų gumulėlis šleptelėjo jam ant bato. „Kad tave kur,— tarė ledų pardavėjas,— pats kaltas, kitų neduosiu." Jis papurtė koją, ir ledai nulėkė keletą metrų. Apsisuko ir nuėjo gatve, bet greit sustojo ir pažvelgė atgal: paskutinis tramvajaus vagonas dingo už kampo. Jis greit sugrįžo ir toli pamatė Teresą, ji ėjo viena. Jis nusekė paskui ją, slėpdamasis tarp praeivių. Galvojo: „Dabar ji įlįs į kokį namą, ir aš jos daugiau nematysiu." Paskui nusprendė: „Apeisiu kvartalą; jei sutiksiu ją prie kampo, prieisiu." Jis ėmė bėgti, iš pradžių pamažu, paskui kaip padūkęs, įsuko į kažkokią gatvę ir partrenkė praeivį, tas nusikeikė. Kai sustojo, visas buvo apsipylęs prakaitu ir sunkiai dūsavo, nusišluostė kaktą, prisidengė delnu akis, pažiūrėjo ir įsitikino, kad Teresa eina tiesiai į jį.

— O toliau?— paklausė Liesasis Igeras.

— Mes pasikalbėjome,— atsakė Jaguaras.— Pašnekučiavome.

— Ir ilgai plepėjote?— paklausė Liesasis Igeras.— Kiek laiko?

— Nežinau,— atsakė Jaguaras.— Rodos, neilgai. Aš ją palydėjau ligi namų.

Ji ėjo gatve jam iš kairės, o jis — pačiu pakraščiu. Teresa ėjo pamažu, kartais į jį pasukdavo galvą, ir jis pastebėjo, kad jos akys dar spindulingesnės ir žiūri tvirčiau, negu pirma, o kartais net įžūliai.

— Kokie penkeri metai praėjo, ar ne?— paklausė Teresa.— O gal ir daugiau.

— Šešeri,— tarė Jaguaras. Ir pridūrė tyliau:— Ir trys mėnesiai.

— Bėga dienos,— tarė Teresa.— Greit pasensime.

Ji susijuokė, ir Jaguaras pagalvojo: „Visai moteris."

— O kaip tavo motina?— paklausė ji.

— Tu nežinai? Ji mirė.

— Va tada ir reikėjo. . .— tarė Liesasis Igeras.— Kaip ji pažiūrėjo į tai?

— Ji sustojo,— atsakė Jaguaras. Jis laikė dantyse cigaretę ir žiūrėjo į tirštų dūmų srovę. Viena ranka barbeno į stalą.— Ji pasakė: „Oi, kaip jos gaila! Vargšelė."

— Tada tu ją pabučiavai ir ką nors pasakei,— įterpė Liesasis Igeras.— Tai buvo tinkamiausias momentas.

— Taip,— tarė Jaguaras.— Vargšė.

Juodu patylėjo. Paskui ėjo toliau. Jis susibruko rankas į kišenes ir šnairomis dirsčiojo į ją. Staiga jis tarė:

— Aš norėjau su tavim pasikalbėti. Seniai norėjau, tik nežinojau, kur tu esi.

— A!— tarė Liesasis Igeras.— Vis dėlto išdrįsai?

— Taip,— tarė Jaguaras. Jis piktai žiūrėjo į dūmus.— Taip.

— Taip,— tarė Teresa.— Nuo to laiko, kai mes persikraustėme į kitą butą, aš nebuvau Beljavistoje. O kiek laiko praėjo. . .

— Aš norėjau prašyti, kad tu man atleistum,— tarė Jaguaras.— Už tai, kas buvo paplūdimyje.

Ji nieko neatsakė, bet nustebusi pažiūrėjo jam į akis. Jaguaras nudūrė žvilgsnį į žemę ir sumurmėjo:

— Už tai, kad aš tave įžeidžiau.

— Aš jau užmiršau,— pasakė Teresa.— Mes buvome vaikai, neverta to minėti. Be to, kai policininkas tave nusivedė, man pasidarė tavęs gaila. A, ir štai dar kas,— ji žiūrėjo tiesiai prieš save, bet Jaguaras suprato, kad ji mato tik praeitį, kuri lyg vėduoklė skleidžiasi jai prieš akis.— Tą vakarą aš nuėjau pas tave ir viską papasakojau tavo mamai. Ji nuėjo į nuovadą, ir jai ten pasakė, kad tave jau išleido. Ji visą vakarą prasėdėjo pas mane ir verkė. Kas atsitiko? Kodėl tu negrįžai?

— Štai dar vienas patogus momentas,— tarė Liesasis Igeras. Jis ką tik buvo išgėręs savo taurę ir dviem pirštais ją laikė prie burnos.— Labai jausminga akimirka, mano nuomone.

— Aš jai papasakojau viską,— tarė Jaguaras.

— Kaip tai viską?— paklausė Liesasis Igeras.— Kad tu atėjai pas mane kaip sumuštas šuo? Kad tu tapai vagim ir ištvirkėliu?

— Taip,— tarė Jaguaras.— Aš jai papasakojau, kaip mes girtavome. Pasakojau, žinoma, ką atsiminiau. Tik nieko nesakiau apie dovanas; bet ji tuoj susiprotėjo.

— Ak, vadinas, tai tu,— pasakė Teresa.— Visi tie siuntiniai buvo nuo tavęs?

— Tai mat, kaip,— tarė Liesasis Igeras.— Vadinasi, tu pusę laimikio palikdavai viešnamiuose, o už likusius pirkdavai jai dovanas. Tai bent vyras!

— Ne,— tarė Jaguaras.— Viešnamiuose aš beveik nieko neišleisdavau, moterys iš manęs neimdavo.

— Kodėl tu taip darei?— paklausė Teresa.

Jaguaras neatsakė: jis ištraukė rankas iš kišenių ir ėmė laužyti pirštus.

— Tu buvai mane įsimylėjęs?— paklausė Teresa.

Jis pažiūrėjo į ją; ji neparaudo; ramiame jos veide buvo matyti nebent tik lengvas smalsumas.

— Taip,— tarė Jaguaras.— Užtat aš ir susipešiau su tuo vaikinu paplūdimyje.

— Tu pavyduliavai?— paklausė Teresa.— Dabar jos balsas jį sutrikdė: ji kalbėjo kažkaip reikšmingai ir nesuprantamai.

— Taip,— atsakė Jaguaras.— Todėl ir įžeidžiau tave. Tu man dovanojai?

— Taip,— tarė Teresa.— Bet paskui tau reikėjo sugrįžti. Kodėl tu neatėjai pas mane?

— Man buvo gėda,— tarė Jaguaras.— Kartą aš atėjau, kai sučiupo Liesąjį.

— O, tu ir apie mane pasakojai?— šūktelėjo maloniai nustebintas Igeras.— Vadinasi, iš tikrųjų viską papasakojai.

— O tavęs jau nebuvo,— tarė Jaguaras.— Tavo name gyveno kiti. Manajame taip pat.

— Aš dažnai galvodavau apie tave,— pasakė Teresa.— Ir reikšmingai pridūrė:— Žinai? To vaikino, kurį tu sumušei paplūdimyje, aš nuo to laiko nemačiau.

— Nė karto?— paklausė Jaguaras.

— Nė karto,— atsakė Teresa.— Daugiau jis į paplūdimį neatėjo.— Ji skambiai nusijuokė, tartum būtų jau užmiršusi ir vagystes, ir viešnamius; jos akys juokėsi nerūpestingai ir džiugiai.— Išsigando, vargšelis. Bijojo, kad tu jo dar kartą nesumuštum.

— Aš žiūrėti į jį negalėjau ramiai,— tarė Jaguaras.

— Atsimeni, kaip tu ateidavai manęs pasitikti prie mokyklos?— paklausė Teresa.

Jaguaras linktelėjo. Jis ėjo visai šalia jos, jų rankos kartais susidurdavo.

— Visos mergaitės manė, kad tu mano kavalierius,— pasakė Teresa.— „Seniu" praminė. Tu visada buvai toks rūstus...

— Na, o tu kaip?— paklausė Jaguaras.

— Taip,— pasakė Liesasis Igeras.— Iš tikrųjų. Ką ji veikė per tą laiką?

— Mokyklos ji nebaigė,— tarė Jaguaras.— Stojo dirbti sekretore vienoje įstaigoje. Lig šiol tenai tebetarnauja.

— O daugiau?— paklausė Liesasis Igeras.— Kiek plevėsų paskui ją sekiojo? Kiek vaikinų?

— Aš draugavau su vienu vaikinu,— tarė Teresa.— Gal ir tą primuši?

Abu nusijuokė. Jie jau kelis kartus buvo apsukę kvartalą. Sustojo prie kampo ir nesusitarę dar kartą patraukė tuo pačiu keliu.

— Na va,— tarė Liesasis Igeras.— Reikalas, rodos, pakrypo į gerąją pusę. O ką dar ji papasakojo?

— Tas pūzras ją pametė,— tarė Jaguaras.— Nustojo vaikščiojęs, ir viskas. O kartą ji pamatė jį einant už parankės su išsipusčiusia mergina, iš turtingųjų, supranti? Sako, ji tą naktį negalėjusi užmigti ir norėjusi įsišventinti į vienuoles.

Liesasis Igeras nusikvatojo. Jis ką tik baigė gerti taurę ir mostu paliepė pardavėjui įpilti dar.

— Ji mylėjo tave, aišku kaip dieną,— tarė Liesasis Igeras.— Šiaip nieku gyvu nebūtų pasakojusi tokių dalykų. Moterys baisios garbėtroškos. O ką tu padarei?

— Aš džiaugiuosi, kad tas tipas tave metė,— tarė Jaguaras.— Taip tau ir reikia. Kad tu būtum žinojusi, kaip aš kankinausi, kai tu su tuo vaikinu vaikščiojai į paplūdimį.

— O ji? Ką ji?— paklausė Liesasis.

— Koks tu piktas,— tarė Teresa. Ir užsimojo ant jo. Bet nenuleido juokais pakeltos rankos — sulaikė ją ore ir staiga metė į jį vylingą, džiugų, valiūkišką žvilgsnį. Jaguaras paėmė tą ranką ir prisitraukė Teresą prie savęs. Ji nesipriešino, priglaudė galvą jam prie krūtinės, o laisvąja ranka jį apkabino.

— Ir tada aš pirmą kartą ją pabučiavau,— tarė Jaguaras.— Pabučiavau kelis kartus — į lūpas, žinoma. Ir ji mane bučiavo.

— Aišku, brolau,— tarė Liesasis.— Viskas aišku. Na, o kada susivedėte?

— Netrukus po to,— atsakė Jaguaras.— Po penkiolikos dienų.

— Kokie greiti,— tarė Liesasis. Jis laikė rankoje tau-

rę ir atsargiai ją sukaliojo; vaiskus skystis čia pasiekdavo kraštą, čia vėl nusileisdavo.

— Kitą dieną ji atėjo pas mane į kontorą. Mes pavaikščiojome truputį, paskui nuėjome į kiną. Tą vakarą Teresa man pasakė, kad ji viską papasakojusi tetai, o ta įsiutusi. Ji nė akyse nenorėjusi manęs matyti.

— Mat, kokia drąsi!— šūktelėjo Liesasis Igeras. Jis išspaudė pusę citrinos sau į burną, o paskui, degančiomis akimis žiūrėdamas į taurę, godžiai ją pakėlė prie lūpų.— O ką tu padarei?

— Aš banke paprašiau avanso. Administratorius geras žmogus. Jis paleido mane savaitei. Pasakė: „Mėgstu žiūrėti, kaip žmonės žengia į pražūtį. Veskitės, dievai jūsų nematė, o ateinantį pirmadienį kad būtumėt čia lygiai aštuntą valandą."

— Papasakok ką nors apie tą garsiąją tetą,— pasakė Liesasis Igeras.— Tu nuėjai pas ją?

— Taip, tik vėliau,— tarė Jaguaras.— Tą vakarą, kai Teresa man papasakojo apie tetą, aš paklausiau, ar ji nori tekėti už manęs.

— Taip,— tarė Teresa.— Aš tai noriu. Bet ką daryti su teta?

— Tegu ji papučia man į užpakalį,— atsakė Jaguaras.

— Prisiek, kad tu taip ir pasakei,— tarė Liesasis Igeras.

— Taip,— tarė Jaguaras.

— Nekalbėk šitaip prie manęs,— tarė Teresa.

— Ji, matyt, puiki mergina,— tarė Liesasis Igeras.— Sprendžiant iš to, ką tu pasakoji,— puiki. Tik be reikalo išplūdai tetą.

— Dabar mes geruoju,— tarė Jaguaras.— O kai mudu su Teresa nuėjom pas ją po sutuoktuvių, ji man davė per galvą.

— Teta, matyt, su charakteriu,— tarė Liesasis Igeras.— O kur jūs susituokėte?

— Uače. Kunigas nenorėjo mūsų tuokti, sakė, reikią sutikimo ir dar kažko ten. Prisikamavau aš per jį.

— Įsivaizduoju, įsivaizduoju,— tarė Liesasis Igeras.

— Argi jūs nesuprantate, kad aš ją pagrobiau?— tarė Jaguaras.— Man beveik nebeliko pinigų. Kaipgi aš lauksiu dar aštuonias dienas?

Zakristijos durys buvo atdaros, ir viršum kunigo plikės Jaguaras matė lopelį bažnyčios sienos; šventoji lempelė spingsėjo nešvaraus, margo tinko fone. Kunigas sunėrė rankas ant krūtinės, sukišdamas pirštus po pažastimis lyg į šiltus lizdus; jo akys žvelgė gudriai ir geraširdiškai. Teresa stovėjo šalia Jaguaro, nervingai pravėrusi burną, ir žiūrėjo į jį maldaujančiu žvilgsniu. Staiga ji ėmė kūkčioti.

— Pamačiau aš, kad ji verkia, užsiplieskiau,— tarė Jaguaras,— ir griebiau kunigui už gerklės.

— Kaip?— tarė Liesasis.— Tiesiai už gerklės?

— Taip,— tarė Jaguaras.— Jis tik išvertė akis.

— O ar žinote, kiek tai kaštuos?— paklausė kunigas, trindamasis kaklą.

— Ačiū, tėve,— pasakė Teresa.— Labai, labai ačiū, gerasis tėve.

— Kiek?— tarė Jaguaras.

— O kiek turi pinigų?— paklausė kunigas.

— Tris šimtus solių,— atsakė Jaguaras.

— Pusę,— tarė kunigas.— Ne sau imu, pavargėliams.

— Ir sutuokė mus,— tarė Jaguaras.— Šiaip jis pusė velnio. Nupirko butelį vyno už savo pinigus, ir mes išgėrėme jį zakristijoje. Teresai truputį apsisuko galva.

— Na, o ką teta?— paklausė Liesasis.— Susimildamas, greičiau pasakok apie tetą.

— Kitą dieną mes sugrįžome į Limą ir iškart nuėjo-

me pas ją. Aš pasakiau, kad mes susituokėme, ir parodžiau dokumentą, kurį davė kunigas. Tada ji ir kaukštelėjo man per galvą. Teresa supyko: „Tu,— sako,— egoistė, šiokia ir anokia." Viskas baigėsi tuo, kad abi apsiverkė. Senė sakė, kad mes ją paliksim ir ji padvėsianti kaip šuva. Aš pasakiau, kad ji gyvensianti pas mus. Tada ji nusiramino, sušaukė kaimynes ir pasakė, kad reikią iškelti vestuves. Šiaip ji nebloga, paburba retkarčiais, bet prie manęs nekimba.

— Aš negalėčiau gyventi pas senę,— tarė Liesasis Igeras. Jaguaro pasakojimas jam staiga paliko neįdomus.— Kai buvau dar vaikas, aš gyvenau pas išprotėjusią savo senelę. Ji kiauras dienas šnekėdavosi pati su savim ir baidydavo kažkokias vištas, o jų visai nebuvo. Aš jos bijodavau. Kai tik pamatau seną moterį, tuoj prisimenu senelę. Ne, aš negalėčiau gyventi su sene. Visoms joms... truputį trūksta...

— Ką tu dabar veiksi?— paklausė Jaguaras.

— Aš?— sumišęs tarė Liesasis Igeras.— Nežinau. Pirmai pradžiai nusilaksiu. O toliau bus matyt. Pasišlaistysiu truputį. Seniai jau vaikščiojau gatvėmis.

— Jei nori,— tarė Jaguaras,— kol kas pagyvenk pas mane.

— Ačiū,— tarė Liesasis ir nusijuokė.— Gerai pagalvojus, kažin ar verta eiti pas tave. Aš juk sakiau — negaliu gyventi su senėmis. O antra, tavo žmona manęs tikriausiai nekenčia. Tegu nė nežino, kad aš laisvas. Kada nors užsuksiu pas tave į kontorą, ir mes išeisime išmesti po stiklinaitę. Baisiai mėgstu paplepėti su draugais. O šiaip mums jau neteks dažniau matytis: tu jau rimtas žmogus, o man nėra ką veikti su rimtais žmonėmis.

— O tu dirbsi ką dirbęs?— paklausė Jaguaras.

— Nori pasakyti — vogsiu?— Liesasis Igeras nusišiepė.— Atrodo, taip. Ir žinai kodėl? Todėl kad miško paukštis miškan ir žiūri. Taip Kulepė sako. O tuo tarpu man geriau bus dingus iš Limos.

— Aš tavo draugas,— tarė Jaguaras.— Jei galiu kuo padėti, ateik bet kuriuo metu.

— Gali,— tarė Liesasis.— Užmokėk už degtinę. Aš neturiu nė skatiko.

APIE AUTORIŲ

Marijas Vargas Ljosa — dar jaunas perujiečių rašytojas, neseniai teperžengęs į ketvirtą dešimtį. Ir vis dėlto tai jau subrendęs menininkas, turįs savitą gyvenimo supratimą ir giliai įsisąmoninęs savo meno tikslą ir paskirtį.

Mokėsi M. Vargas Ljosa Bolivijoje, Peru, Madride. Dirbo žurnalistu Amerikos ir Europos laikraščiuose ir radijuje. 1952 m. debiutavo kaip dramaturgas — išleido pjesę „Baigtis". Paskui Barselonoje išėjo jo apsakymų knyga „Vadeivos", gavusi stambią Leopoldo Araso premiją, ir pagaliau romanas „Miestas ir šunys", kuriam 1962 m. Ispanijoje buvo paskirta „Brevės bibliotekos" premija.

Romane „Miestas ir šunys" pasakojama apie kadetų mokyklą Peru sostinėje Limoje ir jos auklėtinius — padykusius paauglius. Tačiau šiame uždarame karo mokyklos pasaulėlyje autorius tartum sukoncentravo visas savo visuomenės ydas. Jis pavaizdavo tas ydas be įkyraus moralizavimo, be tiesioginių sentencijų, tarsi žvelgdamas į jas iš šalies ir palikdamas pačiam skaitytojui pasidaryti išvadas.

TURINYS

МАРИО ВАРГАС ЛЬОСА

ГОРОД И ПСЫ

На литовском языке

Redaktorius *J. Naujokaitis*
Viršelis dail. *V. Midvikienės*
Techn. redaktorė *L. Briedienė*
Korektorė *L. Gréblikienė*

Pasirašyta spaudai 1969.IX.26. Leid. Nr. 6026.
Tiražas 25 000 egz. Popierius $84\times108^{1}/_{32}$=6,375 pop. l.=21,42 sp. l., 18,2 leid. l. Spaudė „Vaizdo" spaustuvė Vilniuje, Strazdelio. 1.
Užs. Nr. 2299.

Kaina 1 rb. 1 kp

$\frac{7—3—4}{173—69\ V}$

U (Peru)
Va 288

Kaina 1 rb 1 kp